

The early issue, without the maps on pp. 78 & 3.
The leaves of the second issue of these two pages are inserted.

AMERICÆ PARS VIII.

Continens

PRIMO, DESCRIPTIONEM
TRIVM ITINERVVM NOBILISSIMI
ET FORTISSIMI EQVITIS FRANCISCI DRAKEN,
QVI PERAGRATO PRIMVM VNIVERSO TERRARVM ORBE,
 postea cum nobilissimo Equite IOHANNE HAVCKENS, ad expugnan-
 dum ciuitatem PANAMA, in Indiam nauigauit, vbi vitam
 suam ambo finierunt.

SECUNDO, iter nobilissimi Equitis THOMÆ CANDISCH, qui duorum ferè annorum spa-
 cio, 13000. Anglicana miliaria in mari confecit, vbi describuntur quoque omnia quæ in hoc itinere
 ipsi acciderunt & visa sunt.

TERTIO, duo itinera, nobilissimi & fortissimi Domini GVALTHERI RALEGH Equitis
 & designati gubernatoris Regij in Anglia præsidi, nec non fortissimi Capitanei LAURENTII
 KEYMS.

QVIBVS ITINERIBVS DESCRIBITVR AVRIFERVM ET PO-
 tentissimum Regnum GVIANA, ad Septentrionem fluminis ORENOQVE, aliàs ORE-
 LIANA dicti, situm, cum metropoli eius MANOA & MACVIEGVARAI,
 aliisq; finitimis regionibus & fluuiis, mereibus item præstantissimis,
 & mercatura, quæ in regno hoc exercetur.

PRIMO QVIDEM ANGLICANA LINGVA PARTIM AB EQVITIBVS IPSIS, PAR-
 tim ab alijs, qui hisce itineribus interfuerunt, sparsim consignata: Iam verò in vnum Corpus
 redacta, & in Latinum Sermonem conuersa, auctore

M. GOTARDO ARTVS DANTISCANO.

Figuris & imaginibus artificiosè illustrata & in lucem emissa, operâ & sumptibus
 THEODORICI de BRY P. M. relietæ Viduæ & filiorum.

ANNO M. D. XCIX.

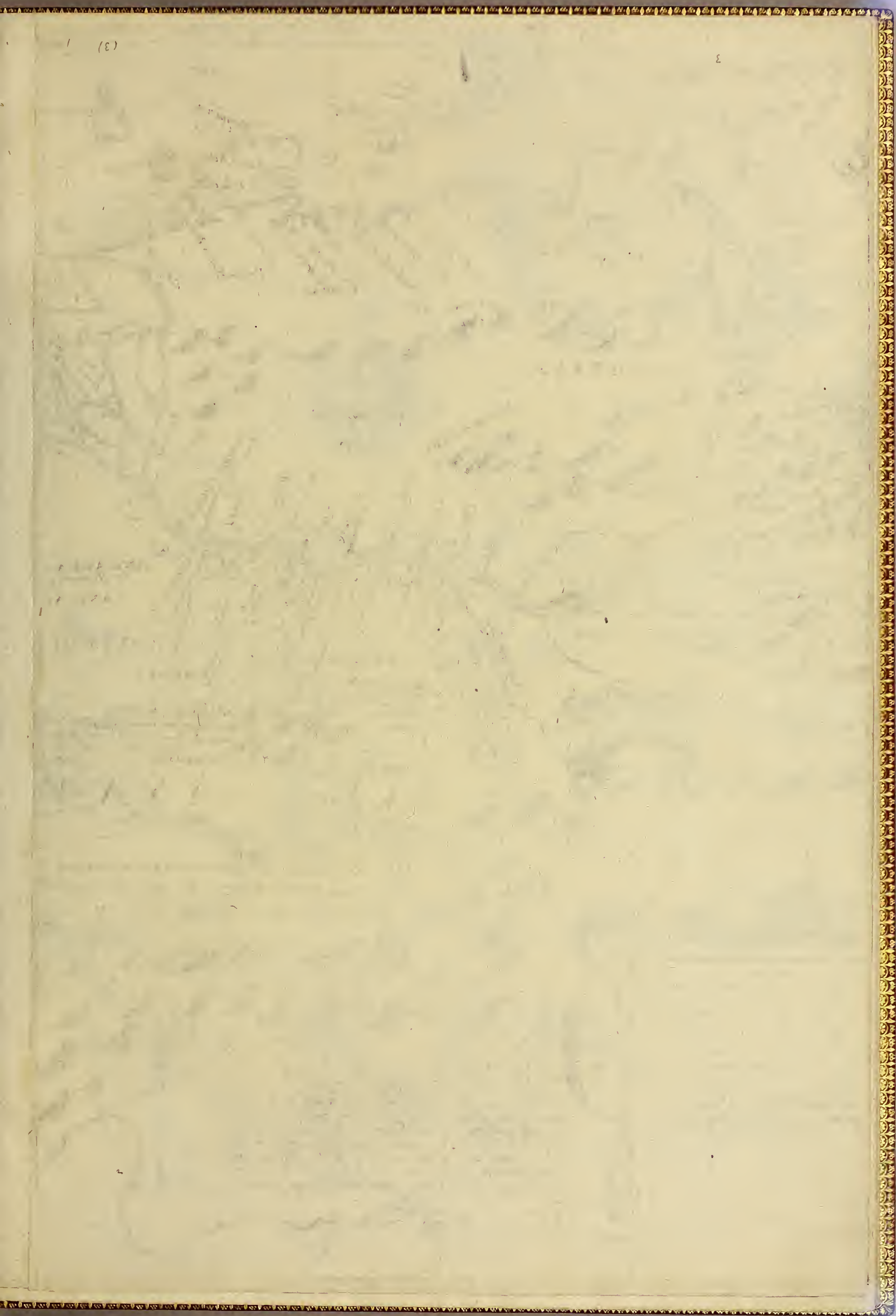

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1200 Broadway New York City

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1200 Broadway New York City
THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1200 Broadway New York City
THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1200 Broadway New York City

1200

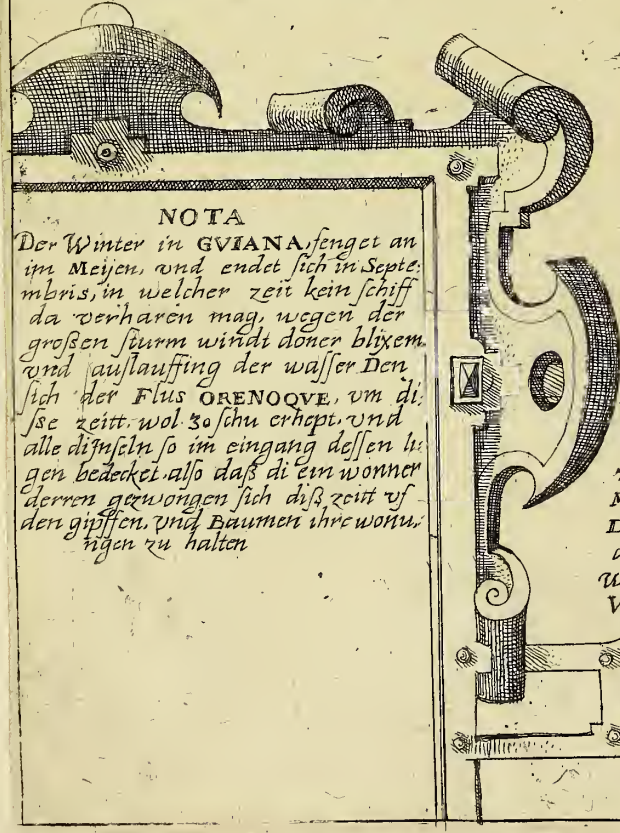

LINEA

NOTA

Der Winter in GVIANA, fenger an im Meyen, und endet sich in Septe- mbris, in welcher zeit kein schiff da verharren mag, wegen der großen sturm windt doner blixem, und außlauffung der wasser. Den sich der Flus ORENOQUE, um di- se zeit, wol 30 schu erhebt, und alle dinsteln so im eingang dessen li- gen bedeckt, also daß di ein wonner deren gezwungen sich diß zeit uf den gipffen, und Baumen ihre won- nigen zu halten

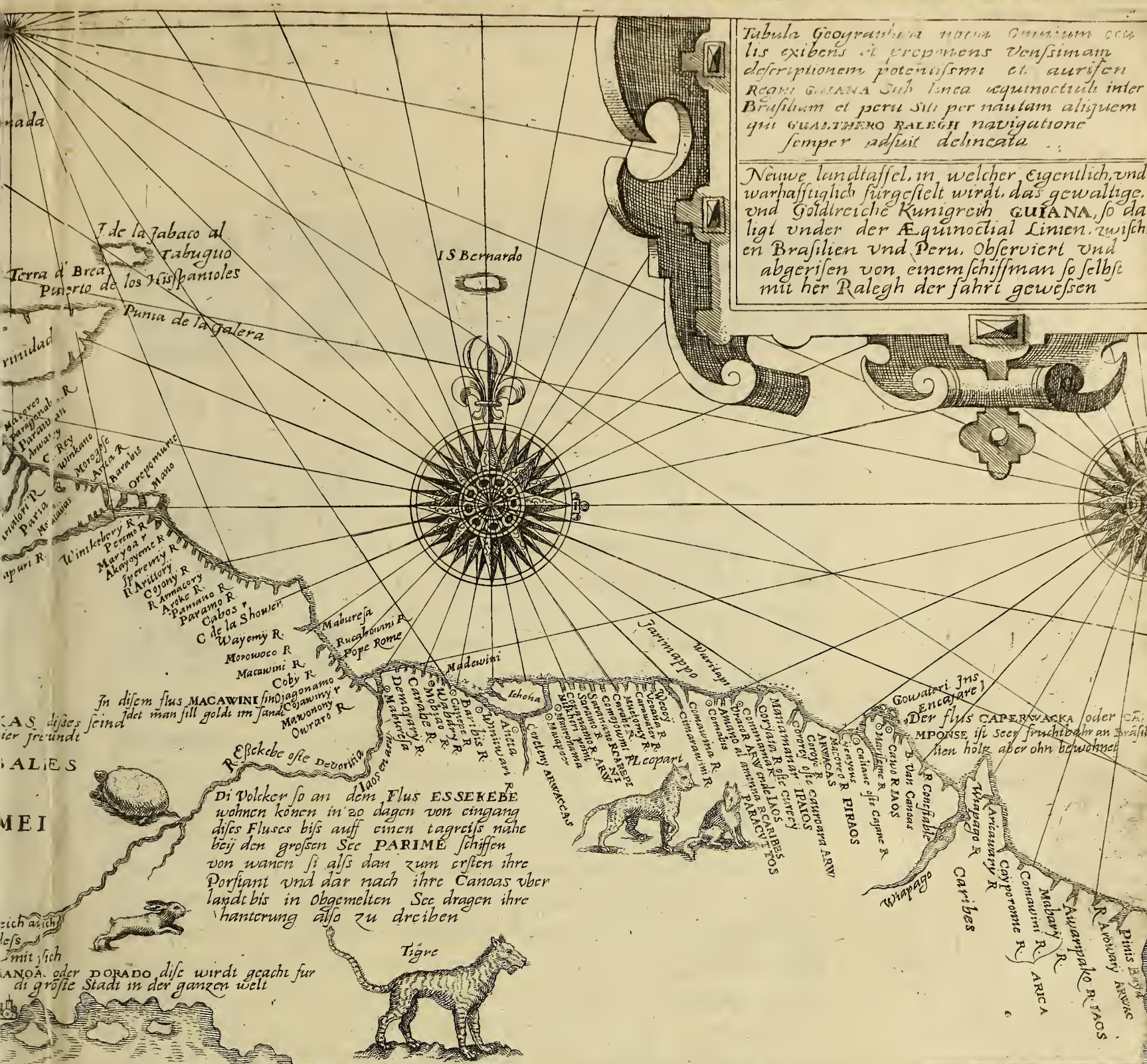
Disser See wiert vonden CANIBALES PAR- heissen in FOPONOWINI er hatt 200 m- salt wasser vnnnd hatt fill Inseln in

AMAZONES daher diser große Flus den nahmen hatt ist eine Nation so fuhrnemlich in Weibern besichet welche im jahr nurr einen Monet haben in welchem si sich zu den manern gesellen als im Aprillen in dissem Monat sind si lustig und gutter ding vnnnd einander mit Danken springen und banketern als bald aber diser Monat auß ist gehet ein jder wider seinen weg wen nun disse Weiber einen Soen gebahren schicken si den selben seinem Vatter heim ist es aber ein tochter behalten si dieselbe vnd schicken dem Vatter eine verehrung darfuhr

Tabula Geographica novae Guianae cum
 lis exhibens et proponens venissimam
 descriptionem potentissimi et auriferi
 Regni GUIANA sub linea aequinoctiali inter
 Brasiliam et Peru sub per nautam aliquem
 qui GUALTHERO RALEGH navigatione
 semper adfuit delineata

Neuwe landtassell, in welcher eigentlich, und
 warhafftiglich fürgestellt wirdt, das gewaltige,
 und Goldreiche Kunigreich GUIANA, so da
 ligt vnder der Aequinoctial Linien, zwisch
 en Brasilien vnd Peru. Observiert und
 abgerissen von einem schiffman so selbst
 mit her Ralegh der fahrt gewesen

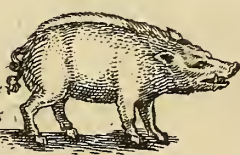
Di Volcker so an dem Fluss ESSEKEBE
 wohnen können in 20 Tagen von eingang
 dieses Flusses bis auf einen tagreiß nahe
 bei den großen See PARIME schiffen
 von wancn si als dan zum ersten ihre
 Porziant und dar nach ihre Canoas über
 landt bis in obgemelten See dragen ihre
 hanterung also zu drehen

AQUINOCTIALIS

genant die IAOS aber
 in der lenge ist ein
 sich

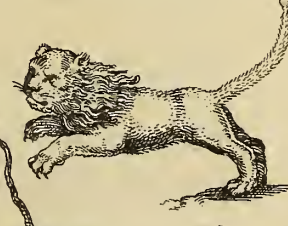
Dieses Vche so wiew hie verzeichnet haben wir auch
 andre mehr findet man in GUIANA alle guttes geschn
 acks auch hatt man hie Hunder Felschunders Reptundens
 Cranichs Wachteln Reijgers und sunst fillerley gestichts

TISNADA

Ein man des landt IWAU
 PANOMA ohne kopf

Gestalt der weiber
 des landts Amazon
 es

BRASILIAE PARS

R. de las Amazonas

PRÆFATIO AD LECTOREM.

*V*ANQUAM Lector beneuole, deliberatum nobis erat & constitutum, Americas historias, septem partibus à parente nostro pia memoria comprehensas, concludere, & descriptionem Orientalis India, cuius quidem initium iam fecimus, imposterum continuare, Opera tamen precium nos facturos putauimus, si superioribus septem partibus adhuc unam adderemus, qua horum sex itinerum descriptionem contineret, ut ita cupido harum rerum lectori, in descriptione harum regionum plenissime satisfaceret.

Licet autem qui hac itinera ingrediuntur & ignotas regiones scrutantur, maxima ex parte hunc sibi finem propositum habeant, ut nominis sui immortalitatem sibi comparent, & augendis diuitiis studeant; Deus tamen interim ipsi tanquam instrumentis & mediis utitur, per qua miranda sua opera toti mundo innotescant, ut agnita omnipotentia & ineffabili bonitate sua, diuinum & sanctissimum nomen suum laudetur & predicetur. Itaque & nos nullis neque laboribus neque sumptibus parcere volumus, ut lectori etiam hasce peregrinationes & itinera à Nobilibus quibusdam Anglis facta, communicaremus, sperantes lectori rem gratam nos facturos, cum non tantum voluptatem ex horum itinerum lectione percipere maximam, & in musaolo suo per Atlanticum mare ad alteram æquinoctialis circuli partem excurrere possit: sed & non leuem habiturus sit causam, ineffabilem Dei potentiam & bonitatem predicandi, cum legerit de inaudita auricopia, qua in hoc potentissimo Regno *GVIANA*, reperitur, ita quidem ut omnes alie regiones India, qua ab Hispanis unquam inuenta sunt, comparari cum hoc Regno nullo modo possint.

Quamuis autem Hispani non semel diuersis temporibus suas in hoc Regno vires tentarint, efficere tamen non potuerunt, ut illud debellare, vel commercia saltem cum eo habere potuerint, eam fortassis ob causam, quod Deus voluerit, Hispanis potetiam suam, horum populorum substantia & bonis augere, cum Deus non omnia sua bona in unum tantum locum siue populum conferre soleat, ut ex historiarum lectio-

2 PRÆFATIO AD LECTOREM.

ne notissimum est. Nam Hispani quamvis summis sæpenumero virib. laborarint in inquirendo hoc Regno, nullum tamen, terra mariue accessum ad hoc Regnum inuenire potuerunt, sed vniuersus ipsorum cõatus irritus fuit, omnibus ferè semper in itinere extinctis. Postquam autem Heros hic Anglicus Gualtherus Raleigh exiguo cum populo ad hoc Regnum venisset, omni ab Incolis huius Regni & vicinis Indianis, beneuolentia exceptus est, qui omnem suam operam ad promouendum institutum suum ipsi promptissimè obtulerunt, adducti ad hoc & inuitati singulari humanitate & modestia Anglorum. Cuius ipsi quidem contrarium in Hispanis partim viderant, partim magno suo malo experti fuerant, ut ex præcedentibus libris lector beneuolus percipere partim potuit, partim ex huius historia lectione patebit.

Continet autem hac historia sex nauigationes, quarum tres quidem à fortissimo Heroe Francisco Dracone factæ sunt, qui primò quidem, summo cum labore & periculo totum ferè terrarum orbem nauigando peragravit, postea verò Hispanorum Regi, quatuor ciuitates in India eripuit, & vastauit. Tandem aut cum tertia nauigatione ciuitatem Panama expugnare decreuisset, unà cum capitaneo Iohan. Haukens in mari submersus, magna cum Hispanorū exultatione vitam finiuit.

Quarta nauigatio à nobili quodam Anglo, Thoma Candisch facta est, qui suis sumptibus tres naves preparauit, & cõmeatibusq; necessariis ad duos annos instruxit, assumptisq; centum & viginti tribus militibus, duobus annis & septem septimanis ultra 4000. miliaria Germanica in mari confecit, & tandem exantlatis multis laboribus atque periculis una naui domum reuersus est.

Quinta nauigatio est nobilissimi Gualtheri Raleigh Equitis & supremi Gubernatoris Regiæ in Anglia Maiestatis præsidij, qui etiam regionem Virgineam, cuius descriptionem pars prima Americarum nostrarum historiarum continet, primus inuenit, & in honorem atq; gratiam Regiæ suæ Anglicæ, hoc nomine ornauit.

Sexta & postrema est nauigatio peritissimi & fortissimi Capitanei Laurentii Reymis, qui cum dicto Gualthero Raleigh potentissimum hoc Regnum aperuit, & nauigationis suæ historiam ipsemet descripsit. Quod superest lectorem beneuolum rogatum volumus, ut huic nostro labori faueat, & studium nostrum in augenda delectatione sua, desiderioq; harum historiarū quasi quodam excitando, hilari fronte approbet, ut ita ad alia quoq; quæ ad honestam cuiusvis recreationem facere posse videntur, vulganda, eo reddamur alacriores promptioresq;. Vale.

DESCR.

DESCRIPTIO PRIMI ITINE- RIS SIVE NAVIGATIONIS ET EXPEDITIO- NIS A FRANCISCO DRACKEN EQVITE ANGLO SVSCEPTÆ, QVA

*ipse à 13. Nouemb. Anni 1577. vsque ad 3. Nouemb. Anni 1580. triennij nimirum spacio, totum
terrarum orbem perimensus, multa memoratu digna vidit, & expertus est, cum
breui rerum praeclare ab ipso hoc itinere gestarum
commemoratione.*

ANNO 1577. die 13. Nouemb. Nobilissimus ille FRANCISCVS DRACO Eques Anglus, cum laudis & gloria auidissimus iamdudum fuisset, PLVMEIA cum 5. nauibus soluit, assumptis 164. armatis, ALEXANDRIAM petiturus, sed vi ventorum quassatus & reiectus, coge batur altera die, non absque magno periculo PLVMEIAM reuerti, parum enim aberat, quin cum vita classem & socios suos, perdidisset, sed Dei tamen beneficio factum est, vt malus tantum primariae suae nauis, quam PELLICANVM vocabant, frangeretur, & nauis quaedam alia, quam vocabant FLOREM AVREVM, in littore concuteretur, reliquis rebus omnibus seruatis, & periculo exemptis.

Anno 1577.
Nouemb.

Secundo igitur, cum damnum hoc aliquo modo reparasset, die 13. Decemb. profectus, 25. eiusdem mensis Barbaricum littus legit, propè promontorium CANTINVM. Ibi enim Insulam MAGADOR nomine aduectus, idoneam nauibus suis stationem, vnum ferè miliare à terra, & portum omni tempestatu periculo vacuum inuenit. Itaq; cum ex Anglia secum aliquot PINAS naues, materiam iam paratam attulisset, hic vnam ex aedificare constituit.

Decemb.
Anno 1577.

Interim cum occupatus in aedificandis nauibus esset, incolae ad littus conuolant, signum pacis prae se ferentes. Misit igitur quosdam, qui ad primariam nauem vnum atque alterum ex incolis adducerent, ex quibus de suo erga nos animo aliquid cognosceremus, cumq; obsidē etiam illis qui in littore erant dedisset, quidam ex illis vltro ad nauem praedictam transfretarunt, & suis annuitionibus manifestè significarunt, quod postero die redire & secum oues, capones, pullos gallinaceos, & id genus alia esculentia afferre vellent; Ideirco Dux noster DRACO linteaminibus, calceis & lanceis quibusdam, eos donauit, quae omnia laeto animo & sereno vultu accipientes discesserunt. Sequenti die iterum quidam ad littus reuersi sunt, ad quos similiter DRACO quosdam, vt antea factum erat, emisit. Verum cum vnus ex nostris in terram ocyus ē nauis posuisset, animo amicē eos amplexandi atque salutandi, animaduertit animum eorum planè immutatum, & longè alium esse, quam antea fuerat. Sic vt prima quaq; etiam minima

offensa, tum confossuri fuissent, sed cum ipse neminem læderet, e quo superimpositum cum secum abduxerunt.

Januar. Ann.
1578.

Hoc cum DRACO vidisset, non diutius ibi commorandum statuit, sed cum etiam PINAS siue nauicula ista perfecta esset, 30 & vltima Decembr. naues rursus conscendit, cumq; oras istius Insulæ præternauigare vellet, Piscatores aliquot Hispanicos animaduertit, & tribus ex illis captis vltius profectus est, vbi tres naues KERVIEL, adortus, secum auexit, & sic 17 die Ianuarij, ad promontorium DI BLANCO appulit, ibiq; nauim in anchoris vna cum duobus nautis cepit. Cum vero & milites suos ad omnem fortunæ aleam paratos & quam exercitatissimos esse vellet, hîc lustrationem aliquam instituit. Cumq; ex Piscatorum nauibus omnia, quæ vsui sibi suisque essent futura accepisset, relicta nauî quam BENEDICTVM vocant, & alia ex illis quas paulo ante ceperat 20 vecturarum siue lastarum capaci, in eius locum assumpta, tandem 22 Ianuarij die, hinc rursus soluit, & non admodum longè progressus, Portugallensem KERVIEL nauiculam, quæ ex Insula quam VIRIDEM vocant Salasportare voluerat, comprehendit. Insula enim ista multum salis profert, & vt nauta siue gubernator nauis KERVIEL referebat, in vna istarum Insularum quàm MAIO vocant, maximus numerus CABARITARVM siue Caprarum generatur, ex quibus incolæ, quorum tamen pauci ibi habitant, annuatim, necessaria quædam pro præternauigantibus nautis Regis Hispaniæ, cum BRASILIVM aut alias regiones vltiores petunt, conficiunt.

Vigesima septima Ianuarij, ad dictam hanc Insulam appulit, sed Incolæ, cum ob interdictum Regis Hisp. mercaturam liberè exercere nobiscum non auderent, nullibi comparuerunt. Itaque postero die, sub præfectis VVINTERO & DOVGTHIO 60 armatos emisit, vt inquirerent, si quid rerum necessariarum ad vitam humanam sustentandam reperirent. Hi cum cum primario huius Insulæ loco, iuxta institutionem siue informationem PILOTTÆ siue nautæ istius, qui cum nauî KERVIEL captus erat, apperarent, tandem post tres dies, superatis aliquot montibus, eò venerunt, offendentes incolas omnes in fuga. Verum ista pars, vtpote culta & sata, longe fertilior altera parte fuit, vbi etiam maturis dulcissimisq; vuis suum genium oblectarunt. Quod quidem mirum alicui non immerito videri poterit, & minimè credibile, quòd tam maturos & genorosos fructus ibi inuenerint, quò tempore solstitij brumalis aduenerunt. Sed sciendum est, eos non procul à Tropico Cancrî & æquinoctiali linea disitos esse, & Solem bis super verticem suum trāseuntem habere præsertim cum lineæ torridæ sint quam proximi. Itaque cum Solis æstus eos ferè nunquam deferat, mirari nos amplius necesse non est, si tam citò maturos fructus ibi reperi-
tos fuisse dixerimus. Regio ista referta innumeris capris & syluestribus gallinis, profert ingētem salis copiam, quod sponte hic nascitur, ab incolis vero diligēter colligitur, & venditur. In hac etiam regione fructus quidam quem Locos vocant, in arbore, ramis & foliis prorsus carente, nascitur, idq; in cacumine arboris, in manipulis quibusdam, quorum vnusquisq; caput viri

P A R S O C T A V A.

5

Viri adæquat. Extremum eius putamen multis fibris & ferraturis præditum est, tantæ magnitudinis, ut dimidiam & integram etiam mensuram capere possit. Eo autem perforato siue fracto, nucleus inuenitur solidus, dulcis & albus, imo amygdalis non absimilis, qui dulcorem non ingratum vefcentibus præbet. Cum igitur hisce & similibus fructibus satis sese oblectassent, ad interiora istius regionis penetrantes, maximam copiam CABARITARVM siue Caprarum inuenerunt, sed animalia hæc in fugam magna cum solertia pulsa erant, ne aduenæ & noui hospites earum, vel vsum, vel vtilitatem persentiscerent, in quem finem etiam aliquot annos torrefactasq; CABARITAS hinc inde disperferunt, quas cum nostri inuenissent tenues, paruas & paucas, fusq; deq; tulerunt & intactas reliquerunt. Atque ita tandem naues repetierunt.

Die 31. Ianuarij ad Insulam S. I A G O peruenimus, vbi tam propè ad terram appulimus, ut tamen bombardis nos & naues nostras assequi nemo posset, licet non parû in nos globorum emitteretur. Regio ista non modo pulchra & ampla, verum etiam diues & fertilissima esse, visa est. Habitat a Portugallensibus, exceptis montibus & locis altioribus, quæ ab Æthiopibus inhabitari quidam perhibent. Cum enim in seruitutem a Portugallensibus iam dudum redacti, & se in libertatem vindicare omnibus modis enixi fuissent, tandem rebus non ex animi sententia procedentibus, cum voti sui compotes fieri non possent, sese in desertâ loca & editiores montes contulerunt, vbi in hunc vsque diem vitam degunt. Non procul ab hac ora duas naues conspeximus, ex quibus vnâ comprehendimus. Cumq; inde vinâ generosâ, & merces alias preciosissimas accepissemus, solum magistram nauis captiuam abduximus, reliquis omnibus, cum vno vase vini, & cibariis vestibusq; necessariis, rursus dimissis. Eadem illa nocte ad Insulam quandam accessimus, quam Portugallenses L A D E L F A G O, Insulam ardentem vocant. Versus septentrionem ignis est perpetuo ardens, quem ex sulphure alii quidam arbitrantur, interim tamen terra fertilis est & fructifera, cum a Portugallensibus sedulo percolatur. Versus austrum adiacet huic Insulæ, alia, quæ aspicienti viridis semper apparet. Vnde etiam L A D E L B R A C C O, siue Insula pulchra vocatur, multa sese ex hac Insula in mare flumina aquæ dulcis exonerant, quæ quidem nauibus adiri facile possunt, sed propter nimiam profunditatem eiiciendis & firmandis Anchoris minimè idonea sunt, fundum enim nullum ferè agnoscunt.

Hinc profecti optimam ventorum tranquillitatem, per tres integras septimanas experti sumus, postmodò procellis, fulgure & tonitribus obruti, in summisq; angustiis constituti, hoc tandem delectationis habuimus, quod subinde Cete, Delphines & B O N I T Æ obuiam nobis fierent, vna cum piscibus, qui volitare per aëra quidem solent, magna vero copia in naues sese præcipitant, in quibus, humore suo naturali aqua nimirum destituti, & volatu suo inde priuari, esca nauigantibus existunt. Posteaquam autem viridem Insulam deseruissemus, 54 continuos dies Oceanum magnum nauigauimus, ita ut terram interea nullam viderimus. Tandem nobis

Aprilis Anno
1578.

bis Brasilia visa est, hanc sub gradu 33. versus polum antarcticum sitam, 5. die Aprilis conspeximus, cumq; de nostro aduentu incolæ aliquid cognouissent, multos continuo ignes extruxerunt, quibus dæmoniis suis sacrificarent, cum in finem, (quemadmodum postea cognouimus) vt suis incantationibus, arenas & alia innumera infortunia, ad littus cumulerent, quibus vel ad naufragium perducti vel aliis malis affecti, à sua terra prohiberemur. Vnde etiam diu multumq; nobis desudandum fuit, quin & 7. huius mensis die, tam graues procellas, fulgura & tonitrua sustinuimus, vt etiam nauem, CHRISTOPHORVM nomine, 20. vecturarum siue lastarum, quam ab Hispanicis piscatoribus, vt dictum est, ceperamus, amiserimus. Sed eam tamen rursus die 11. Aprilis, multo cum labore & periculosa reliquarum nauium dispersione, recuperauimus, circa promontorium LÆTITIÆ, quo in loco collectis & congregatis rursus nauibus nostris, vasa recenti & dulci aqua repleuimus. Regio hæc humidum aërem & fertile solum, attaginibus & ceruis, plenum habet, hominibus nullis aut certè raris habitatur, nullos enim homines offendimus, excepto quod tandem magis magisque regionem intrantes multifaria vestigia hominum, vt colligi licebat, magnæ cuiusdam staturæ conspeximus. Inde conscensis rursus nauibus & relaxatis anchoris paulò vltius progressi sumus, & anchoras denuo firmauimus inter scopulum, & terram illius loci, vbi ratione scopuli naues in tuto fuerunt. Abundabat hic locus multis lupis marinis, itaq; magnam eorum copiam cepimus, & in futurum victum diligenter reseruauimus.

Hinc nauigatum est, ad 36. gradus, in magnum illum & spaciosum locum, PLATE dictum, 54. vel 53½. orgyias profundum. Aqua hic quidem erat dulcis & ad portadum apta, quare etiam vasa nostra, ea repleuimus, sed locum ad anchoras mittendas non inueniebamus. Quare 17. huius mensis die mare altum denuo ingressi sumus, fortuna non admodum bona, nauem enim VLIE dictam, cui nobilis quidam DOVGTVO vocatus, præerat amisimus. Postea cum iuxta littor rursus nauigauimus, inuenimus amœnam & pulcherrimam regionē creberrimis Insulis insignem & conspicuam, in quarum vna tot marini lupi inerant, vt pro alimentandis omnibus nauibus sufficerent. In altera tantus auium numerus conuolarat, vt visu mirabile & iucundissimum esset. Abundat hæ Insulæ omnis generis victualibus & aqua dulci. Interea cum Dux noster DRACO per vnum atque alterum diem hic moraretur, concurrebant ad eum incolæ cum magno applausu & lætitia, sua mercimonia nobiscum commutare volentes. Verum difficile admodum erat mercaturam cum ipsis exercere, cum non nisi ad terram expositis mercibus eam tractare solerent. Homines alioquin feueri vultus, & idiotæ erant, robusti tamen corpore, veloces pedibus, & quantum colligi licebat, satis sagaces.

Die 18. Maij omnem diligentiam adhibuimus, vt amissas naues recuperare, atq; post diligentem explorationem altero tandem die nauem illam VLIE dictam à longè vidimus, & naues quæ ad stationem commodiorem inquirendam emissæ fuerant, ad Ducem reuersæ, de commodiori statione-

statione spem ipsi fecerunt. Itaque Dux noster cum omnibus suis nauibus, colligendi necessaria alimenta, & aquas recentes hauriendi gratia se ad stationem inuentam recepit, vbi ducentes vel plures lupos marinos cepimus; & V L I E nauem exoneratam igne cremauimus, ferramentis solummodo & rebus necessariis aliis reseruatis. Interea dum his rebus conficiendis occuparemur, per plures ad nos de regionis istius incolis venerunt; omnes nudi, excepta medietate corporis, pudenda enim pellibus quibusdam crudis tecta, & capita contextis rebus aliis exornata habebant. Faciem variis coloribus pingebant, & circa tempora aliquid corneum gestabant. Incedebant autem arcu vnam longo, & sagittis duabus instructi, videbanturque in re militari non parum exercitati. Quod attinet ad negotiationes ipsorum, nolebant primò quicquam de manibus nostris accipere. Verum postquam D R A C O in terram paululum descendisset, vt choreas & saltus eorum aspiceret, vnus statim ex medio saltu accurrens, cum videret enim obuerso sibi tergo cum aliquo suorum sociorum loqui, pileum cum spira aurea capiti eius surripuit. Atque festinabundus ad suos sese recipiens pileum sibi reseruauit, spira ista alteri cuidam concessa. Hoc facto, naues rebus necessariis instrui iussit. Cumq; in altum rursus ascendisset, nauis illa Hispanica, secundo nos deferuit per dies ferè quatuor integros. Quare quamprimum eam recepissemus, exoneratam rebus omnibus nobis vsui futuris, circiter promontorium B O N Æ S P E I dimisimus.

Postero die, qui 20. Iunij fuerat, peruenimus in portum S. I V L I A N I, cumque firmatis anchoris paululum egressi nauibus essemus, patibulum quoddam conspeximus, quod M A G E L L A N V M esse putauimus, fertur enim hic M A G E L L A N V S, de quibusdam rebellibus supplicium sumpsisse. Vigesima igitur secunda Iunii in terram descendit Dux noster, comitatus I O H A N N E T H O M A R O B E R T O V V I N T E R G H I E, O L I V I E R O aimentarij tribuno, I O H A N N E B R E V V E R, T H O M A H O O D & T H O M A D R A K E N. Ibi vnum atque alterum ex regionis istius incolis obuiam habuit. Itaque R O B E R T V S V V I N T E R G H I E arcum suum intendit, & lætitiæ signum populo isti præmonstrare volens, neruum confregit. Quo vilo, barbara gens ista autumans inimiciæ aut belli signum hoc esse, omnibus modis contra eos insurgunt, & tantis armorum copiis aggrediuntur, vt summis viribus, vix sese contra tantos impetus tueri potuerint. Hoc bello tandem dirempto, Dux noster ansam arripuit contra aliquot inter nauigandum perpetrata à suis facinora animaduertedi. Facta igitur seuerissima inquisitione, tandem vnanimi consensu nobilis quidam T H O M A S D O V G T H V E, cuius iam aliquoties mentionem fecimus, ad mortem condemnatus est. Cum itaq; nobilis iste D O V G T H V E nullam elabendi spem superesse, & necessarium videret, vt pœnas corpore lueret, & animam suam Deo seruaret, pacem cum Deo & sociis suis composuit, & Synaxin sacram petiit. Vt igitur fieri hoc commodius posset, Dux D R A C O generali communicandi die constituta, ipse met cum sociis S. Synaxi etiam vsus est. Cum igitur D O V G T H V E animam suam spirituali viatico recreasset, ad D R A -

Iunius Anno
1578.

CONEM sese primò conuertit, & ipsum ex animo amplexus, deosculatus est, deinde vniuersis & singulis suis sociis valedixit, ac tandem precibus ad Deum habitis, in quibus quoque Reginae Angliæ meminerat, ipsi prosperrima quæq; precatus, collum suum lictori pacificè præbuit, & pœnas meritas dedit. Quo interfecto Dux DRACO cum reliquis cœnam Dominicam celebrauit, vti diximus, & suos ad pacem atque concordiam diligenter & paternè adhortatus est.

Augustus
Anno 1578.

Decima septima Augusti die, hoc portu relicto, vltèrius nauigauit, & 20. eiusdem mensis MAGELLANICVM fretum ingressus est, vbi mortuum quendam hominem inuenit, sequenti 21. die, cum iam fretum istud intrasset, animaduertit id admodum curuum & sinuosum esse, quare singulis ferè momentis ventos aduersarios habuimus, ita vt velis etiam vti vix possemus. Interim tamen commodissimos portus, & magnam copiam aquæ dulcis hic inuenimus, quanquam in ostio propter infinitam profunditatem anchoras emittere & firmare non potuerimus, sed in littoribus & scopulis ad quos procellæ nos compulerant, manere necessum fuit. Terra ex vtrâq; istius freti parte miræ est altitudinis, altissimis enim montibus abundat, sic vt à longè & externè aspicienti, videantur tres nubium ordines se inuicem contingere. Alpes perenni niue conteguntur. Austrum ortumq; versus fretum hoc multas Insulas habet, & sese hinc inde Oceano commiscet. In fine rerum montium, qui niue vt dixi semper rigent, regio ipsa amœnissimis viridissimisq; arboribus, suauissimisq; varii generis herbis floribusq; fertilescit. Freti huius latitudo quatuor, tres duasve & ad minimum vnâ leucam adæquat. Die 24. ad Insulam quandam peruenimus, in qua aues erant magnitudine suarum multum abanseribus distantes, quarum vno die, cum volare à natura edoctæ non essent tria millia in alimentationem futuram cepimus.

Septemb.
Anno 1578.

Cum deinde his peractis 6. die Septemb. in mare australe inuecti essemus, septima eiusdem die, ingentibus procellis & tempestatibus, vltra 200. Leucas & gradum vnum in longitudinem versus Austrum ab ingressu freti reiecti sumus. Eodem tempore scilicet 15. Septemb. Eclipsis Lunæ ad horam diei sextam, in Occidente expectabatur. Reiecti igitur ad 55. gradus in Austrum, tandem Insulas quasdam inuenimus, vbi dulci aqua nobis rursus prospeximus, & præstantissimas herbas inuenimus. Paulò vltèrius progressi, sinum quendam intrauimus, vbi tam viri quam scæminæ nudi incedebant, & nauigantes in nauiculis CANOAS dictis, inde ad Insulam aliam alimentandi gratia proficiscebantur. Hi populi tam humani erant, vt quicquid haberent cum nouis hospitibus lubentissimè communicarent.

Octob. Anno
1578.

Illinc discedentes versus septentrionem profecti sumus, atq; 3. Octobr. die tres Insulas conspeximus, in quarum vna ingentem numerum auium inuenimus. Atq; in vltima earum animaduertimus, Solem ad minimum 8. gradibus à Capricorni tropico abesse, & noctem vltra duas horas non durare. Quin etiam ab incolis intelleximus nullam noctem, sed diem

conti-

continuum eos habere quando sol Tropicum attingeret. Die 8. Octobr. nauem vnam, cui VVINTER præerat amissimus, quam procellæ in fretum illud, cuius supra mentio facta est, reiecerunt. Dux autem noster vbi cum nauibus suis altitudinem freti priorem recuperasset, Aquilonē versus tendebat, autumans hoc sese cursu PERV regnum feliciter ingressurum, præsertim cum & tabulæ Geographicæ neotericæ sic innuere viderentur, sed toto cœlo erratum est, deprehendimus enim situm huius Insulæ ab Aquilone versus ortum exporrectum esse, ita vt in tabulis istis, partes regni PERV aut mutilatim, aut minus fideliter descriptæ fuerint. Error ad minimum 12. gradus excedebat, quod factum fortassis est, vt alii creduli homines, aut fallantur, aut in discrimen adducantur.

Institutum iter modo supra dicto perficere conantes, ad Insulam quandam 29. Nouemb. appulimus, quam MOVCHAM vocant. Sita hæc est sub 28. gradu latitudinis. Ibi eiectis anchoris, in terram descendimus, & homines offendimus, qui tyrannide & immanitate Hispanorum, eò redacti erant, vt patria sua terra derelicta, sese hinc inde per Insulas absconderint. Hi ducem nostrum singulari honore prosequentes, aliquot BOTATOIS radicibus, & ouibus pinguiissimis donarunt, qui his acceptis, recompensationis gratia eis res alias obtulit. Altera die mensis Dux noster DRACO duos viros, cum aliquot vasibus, vt aquam dulcem haurirent, sed incolæ Hispanos eos esse rati, animo in ipsos admodum irato visi sunt, vt parum abesset quin eos aggrederentur, & nostri gratias agerent, quod ex manibus ipsorum sese eripuerant. Statim igitur CHILEM versus nauigauimus, atque in itinere hominem barbarum Indianum, Hispano non absimilem, in nauicula, quam CANOA vocant, comprehendimus. Hic significabat, propè S. IAGO Insulam nauem Hispanicam in anchoris morari alioquin ad regem Peruanum spectantem. Hoc cognito Dux noster virum illum partim largitionibus, partim precibus commouit, vt se in portum VALPARIZOENSEM deduceret, vbi naus dicta commorabatur. Tandem igitur vir ille accepta conditione eum cum suis eò deduxit. Quò cum venissemus inuenimus nauem adhuc in anchoris, octo Hispanis & tribus Æthiopibus in præsidio existentibus munitam. Hi arbitrati populares suos aduenire, non modo amice suis cum tympanis nos salutarunt, verum etiam nauiculam vino onustam nobis obtulerunt. Verum cum in nauem Hispanicam Angli irruissent, confestim Anglus quidam THOMAS MOENE, Hispanum quendam percutiens dixit, ABAXO PERRO, quod est, secedite vos canes. Dum igitur agnouissent Hispani, Anglos eos esse, mirantes sese crucis signo consignabant, Dux vero noster DRACO impetu in eos facto intra tabulatum eos conglomerabat, excepto vno, qui ex naui in mare sese præcipitans, natando in terram peruenit, incolis ad S. IAGO hæc narraturus, qui hoc audito sese in fugam statim dederunt. Postea DRACO in pagum irruit, eum spoliaturus, atque in æde quadam argenteum calicem cum quibusdam Missalibus ac ad altaria spectantibus ornamentis inuenit, quem Concionatori suo Dn. FLECHES dedit, in quadam domo vbi vasa & merces

Nouemb.
Anno 1578.

compinguntur, etiam vina quædam *CHILICA* & brancas de Cedro offendit. Quod secum omne abripuit, & postquam Hispanos omnes, excepto nauclero qui Græcus natione erat, in terram deposuisset, *LIMAM* petiit. Cum in mari veheretur, nauem istam captam perscrutatus, & bona omnia in suas naues assumpsit. In qua quidem multa vina cum 25000. *Pesos* auri puri, cuius precium erat 37000. coronatorum, reperit. Tandem autem *COQVIMBO* veniens, 14. cordatos viros aequatum misit, qui per exploratores Hispanis significati, in 300. Equites, & 200. pedites Hispanos inciderunt, sed vnus tamen tantum *Sclopeto* perfossus est, reliqui omnes ad naues sese statim receperunt. Hispanis abeuntibus emisit Dux noster quosdam qui mortuum sepelirent, verum cum in sepeliendo isti occuparentur, Hispani reuerfi sunt, vexilla pacis præ se ferentes. Verum *DRACO* fidem eis habere recusauit, & nauigatione sua *TAVROPASAM* transmisit. Ibi Hispanum dormientem in littore offendit, qui argentum 4000 coronatis, non minus valens, secum habuit. Argento igitur accepto, Hispanum dormire iussit, & iter suum versus *ARICAM* direxit, vbi tres naues in anchoris offendit, & prædæ exposuit, reseruatis sibi tantum 1140. libris argenti. Cum autem in nauibus istis neminem inueniret, *LIMAM* statim nauibus suis aduectus est, & in itinere vnâ adhuc nauem cepit, pretiosis linteis onustam, quæ secum abduxit.

Febr. Anno
1579.

Die 13. Februarij *LIMAM* venit, ibiq; in portu duodecim naues in anchoris inuenit. His omnibus direptis atq; spoliatis, inter alia cistam nactus est, Realibus onustam, item bombycina & linteamina multa. Deinde per exploratores suos intellexit, adhuc nauem quandam, cuius nomen erat *CACAFVEGO*, superesse, quæ multis bombardis *PAITA* versus sese recepisset in portum. Itaque plenissimis, celerrimisq; velis eò nauigauit, ipsam persecuturus. Cumq; eò venisset, cognouit eam discessisse *PANAMAM* versus. Quo cognito, & ipse *PANAMAM* nauigauit, interim in itinere nauem cum multis instrumentis nauticis adortus est, quam cum expugnasset, præter instrumenta ista nautica, 81. libras auri, & aureum Crucis Domini signum, pretiosis vnionibus & gemmis, in primis vero Smaragdus perpolitum, in ea inuenit. Quæ quidem omnia in suam classem recepit, & celerrimo postmodum cursu nauem illam *CACAFVEGO* inuestigauit, donec eam tandem propè promontorium *S. FRANCISCI*, quod promontorium 150. Leucis à *PANAMA* distat, adortus est. In ea multos preciosissimos lapides & vniones, tredecim arcas Realibus refertas, optimi auri libras 80. & tredecim tonnas argenti inuenit. Cumq; Magister nauis duos argenteos & deauratos scyphos haberet, alterum Duci nostro, alterum Quæstori tradere coactus est. Cæterum postquam spoliata hac naui abitum Dux noster pararet, mediastinus quidam Hispanici Naucleri, ad Ducem nostrum conuersus, dixit: Domine Capitaneæ, Nostra nauis imposterum non *CACAFVEGO*, id est, ignem vomens, sed *CACAPLATA*, id est, argentum spuens: Vestra autem *CACAFVEGO* nominabitur. Quod audire Duci & nobis omnibus valde gratum fuit.

Inde

Inde Occidentem versus nauigauit, vbi naui ipsi fit obuia onusta lin-
teaminibus, bombycinis, & pulchris CHINIENSIBVS patinis. Ex qua
quantum ipsi placuit, secum abstulit. Aderat hac in naui nobilis quidam
Hispanus, qui Falconem aureum miro artificio extructum cum pretiosis-
simo Smaragdo in pectore habebat: Hunc vbi & nauarchum sibi tradi
Draco petiit, & vtrumq; obtinuit. G VATVLICAM deinde petiit, quò cum
peruenisset, iudicem cum tribus officiariis in foro inuenit, decidentes &
statuentes super delictis quorundam Æthiopum, qui pagum illum incen-
dio subuertere decreuerant. Quare iudicem, vnà cum reis in naues abdu-
xit, & ei seriò mandauit, ad suos scribere, vt omnes pago exirent, donec a-
quam pro classe sufficientem sui haussissent. Hoc facto, Draco in terram
descendit, pagum exspoliaturus atque inter cetera vasculum refertum Rea-
libus, modium vnum adæquans nactus est. Thomas Moëne vero cum Hi-
spanum quendam fugientem videret, eum acerrime insecutus est, atq; eo
capto catenam ei auream ex collo detraxit, cum aliis rebus pretiosis. Hinc
profecti classe nostra, ad Insulam CANONA siue COCLEDEM perueni-
mus. Vbi nauibus omnibus collectis, eisq; rebus necessariis, omnibus rur-
sus instructis, cum classem pelago rursus cõmittere vellemus nauem PHIL-
IPPICAS Insulas nauigatur conspeximus, quam, cum paululum per-
fecuti essemus, cepimus, atque demptis inde rebus & mercibus meliori-
bus, rursus dimisimus.

Peractis hisce omnibus reputabat secum Dux noster omnes iniurias &
damna tam sibi ipsi, quam suæ Reginæ, & eius Regno ab Hispanis, illata;
se iam satis vltum esse, sperabat etiam Reginam suam his quoque rebus à
se gestis contentam fore. Itaque reditum in patriam meditabatur, & hoc
paulò diligētius, quam via redeundo, tutissimum iter ipsi esset futurum;
verum metuens Hispanos hinc inde ipsum obseruaturos in reditu, simulq;
pericula illa in memoriā sibi reuocans, quæ prope fretum MAGELLANI-
CVM versus Austrum ipsi acciderant, tandem eò deuenit, quòd scilicet ad
MOLVCCAS Insulas nauigare vellet, tenendo cursum illum quē Portu-
gallenses veniendo domum per promontorium BONÆ SPEI tenerent.
Quare cum classē, vti instituerat, per MOLVCCAS traducere domum
vellet, interimq; maximam tranquillitatem ventorum persentisceret: co-
gebatur seruare cursum Hispanicum, vtpotē Septentrionem versus: per-
mensusq; adhuc 600. leucas in longitudinem, vt vctum idoneum assequi
posset. Protrahebatur hæc longa nauigatio à 16. Aprilis die, vsque ad ter-
tium Iunij.

Aprilis Anno
1579.

Quinta Iunij, cum esset sub 42. Gradu versus polum arcticum, eiusmo-
di frigus expertus est, vt socij ipsius tolerare id amplius non possent. Quare
terram aliquam inuestigare ibiq; appellere cogebatur. Prima ergo quam
conspexit regio ita niuibus obruta erat, vt nauibus egredi non luberet. Pro-
gressus igitur vltterius sub 38. gradum lineæ peruenit, ibi pulchrum & amœ-
nissimum sinum maris ingressus anchoras eiecit: Quo facto statim ad eum
accolæ illius regionis accelerarunt, ædēs horum proxime ad littora extru-

Iunius Anno
1579.

ctæ e-

etæ erant. Hi Ducem suis muneribus afficiebant, & visis pulcherrimis atq; preciosissimis istis rebus, quas Draco & socij secum attulerant, ultra modum commirati sunt. Draco autem remuneravit eos eiusmodi quibusdam rebus, quibus nuditatem suam tegere possent. Itaque tam ipsum quam socios eius Deos existimabant. Aliter enim gens ista edocta tum non erat. Munera quæ offerebant, erant ornamenta pennacea siue cristæ, & vittæ in morem retis constructæ. Aedes eorum in circulum quasi conuallatæ & ab infimo loco usque ad cacumen, in cuspidis modum acuminatæ erant, & in cuspidibus tam arcte vndiquaq; connexæ, vt propter nimiam coarctationem frigiditas ferè omnis excluderetur. Lecti eorum erant terra ipsa strata iunceæ quadam tenuiori materia, decumbunt hinc inde per ædes: in medio domus ignem fouentes. Viri prorsus nudi incedunt: Mulieres vero carminatum iuncum, non absimilem cannabi carminata pro vestibus pendulishabent, circiter corporis medium alligatum, super humeris pellem ceruinam crudam gerunt: viris admodum obedientes & morigeræ. Hic Draco tabernaculum suum ad radices montium ponebat, quò se populus iste cum cristis & sacculis suis Tabaco refertis quotidie conferebat. Virum quendam miris modis exagitabant, vt more patrio orationem ad novos hospites haberet. Interea foeminae ab honestatis norma deflectentes seipsas excruciabant carnes genarum siue malarum suarum tetrè dilacerantes. Ex quibus colligilicebat, quod coniurationibus & decantationibus quibusdam effascinati essent. Fama per vniuersam regionem peruagata, multi ex incolis, imò Rex etiam ipse, Ducem nostrum salutædi gratia conuenerunt. Et ante quam Rex quidem ipse accessisset, missi fuerunt duo primarij viri, quos legatos nominamus, saluum conductum pro Rege exoraturi. Quo concessio ad regis placitum, in pompa Regia ingrediebatur, præmisso sceptro regio, duabus coronis & tribus artificiosissime contextis catenis ex ossea quadam materia insignito. Sceptrigerum Rex è vestigio sequebatur, cum sua *GUARDIA* siue custodia militari. Rex vestitus erat pellibus cuniculorum & aliis pelliceis. Ipsum sequebantur turba nudorum virorum, quorum facies diuersissimis coloribus illuminatæ erant: Quilibet eorum, etiam liberi munera *DRACONI* afferebant. His sic incedentibus, *DRACO* suos in ordinem redegit in cuniculis illis, ibidem extructis, in formam aciei cuiusdam, visu non iniucundæ. Postmodum sceptriger ille Regius orationem habuit, quæ per alium ad hoc instructum exposita fuit: Qua finita omnes astantes, suo suffragio per Amen eam approbabant. Tandem Rex ipse cum suis optimatibus ad ipsum appropinquabat. Interea Sceptriger inchoabat cantum quendam, quasi saltaturus: quem Rex, cum vniuersa turba, lætus cantans & saltans imitabatur. Mulieres quidem in saltu sequebantur, verum canere nulla voluit. Quo operacto, tandem Rex ipse proceresq; cum populo Draconem Ducem nostrum in regem eligere voluerunt: innuentes se titulum iuraq; omnia eius regni ipsi tradituros, etiam desuper cautionem præstituros. Et non longè post Rex cum comitatu suo ad *DRACONEM* cum singulari reuerentia properabant, læti saltantesq; coronam capiti

capiti eius imposituri. Collum ornabant suis catenis, venerantes eum sub nomine Hioch: condecorabantq; eum quasi maximis plurimisq; triumphis. DRACO licet ignarus esset, quid commoditatis, diuitiarum aut amplitudinis regno Angliæ inde emerfurum esset, tamen in gratiam Reginae suæ hoc quicquid erat sceptrum, coronam & iurisdictionem huius regni, animo ouanti in se suosq; transumebat: hoc vnicum in votis habens, vt sic omne in incrementum & laudem Regiæ ipsius Maiestatis redundaret, vt ante oculos magnas opes hic coram videret paratas. Interea quo DRACONI iste honos conferebatur, vulgus etiam sociis & ministris sua offerebant munera, cum ciulatu & dilaceratione miserabili malarum suarum. Verum Angli detestati eiusmodi lanienam cælum ipsis monstrabant inuuentes, ibi Deum viuum esse, quem omnes adorare & reuereri deberent.

Cum deinde populus omnis ab eo discessisset, DRACO cum sociis suis in terram longius exspaciatus, ferarum maximum numerum inuenit, imprimisq; ceruos quasi mille vbiq; congregatos. Tota vero regio cuniculis abundabat, qui ex vtraq; menti parte sacculum gestabant, quo cibum suum sibi colligebant. Pelles horum animalculorum apud ipsos sunt in maximo precio, ea de causa quod Regi vestes præbeant. Insulam hunc DRACO NOVAM ALBIONEM vocabat, ob scopulos albos, & quia aliquam cum Angliæ, quæ olim ALBIO dicta fuit, conformitatem habeat. Hoc in loco vix glebam aliquam attinges, quæ non aliquid auri aut argenti admixtum habeat. In eius autem rei memoriam, quod ibi fuisset, ipsiq; datum esset ius & titulus imperij nomine Reginae suæ, in portu quodam monumentum quoddam argenteum extruxit, cui nomen Reginae, diem aduentus, & voluntariam spontaneamq; illam oblationem huius regni insculpsit. In pede eius dimidium solidum siue assem Anglicanum, vna cum Reginae pictura & insigniis adfigebat. In basi suo nomine ascripto. Hispanos in hanc regionem vnquam penetrasse, verosimile non est.

His omnibus peractis, vela rursus ventis concessit. & 13. Octob. ad insulam quandam venit, quæ 8. gradus à linea versus Aquilonem sita est. Ex ea per plures enauigarunt homines in CANOIS suis, adferentes secum COCOS & id genus alios fructus. Populus iste inferiora aurum in rotundum circumuoluerunt, & carnes illas cum quibusdam rebus pendulis petenas nutriebant. Ungues digitorum, in pollicis longitudinem alunt, Dentes adeo nigri sunt, vt picem præ se ferant, ad id vero vt nigriores indies fiant, puluerem quendam ex quibusdam idoneis herbis confectum, secum circumferunt, quo crebrius vtuntur. Decima octaua Octobr. de nouo aggressus ad aliquot alias Insulas, vtputa TAGVLDAM, ZFLONA & ZEVARAM Portugallensium iurisdictioni subiacentes peruenit. Tandem ex longa nauigatione in fines MOLVCCARVM Insularum intrauit. Hinc TIDOREM, circum nauigando littus Insulæ MATIR, quæ Regis TERNATENSIS Imperio paret, petiit. Verum ibi Regis vicario in mari obuiam factus, admonetur amice, vt ante omnia TERNATEN contendant, quam TIDOREM perueniat. Secus enim si esset facturum, Regem saluum con-

October Ann.
1579.

uum conductum aut nullum, aut difficilem concessurum: idq; ea de causa, quod Portugallenses, qui iam TIDORENÆ essent, loco hostium haberet. Quare DRACO persuasus TERNATEN classe sua iuit. Et in signum amicitiae & pacis Regi illius loci holosericum pallium dono misit, simulque significari mandat, se non ut hostem eius ad littora, sed uti mercaturam exercere volens peruenisse, cuius licentiam sibi concedi oraret. Rex hoc intellecto annuit, licentiamq; libere ubiuis negotiandi impertitur, insuper & hoc addit, uti pro Regina siue domina sua, cuius se ministrum profiteretur, omnibus iuribus & priuilegiis Regni sui utatur. In eius rei fidem signaculum quoddam mittebat: & se in propria persona, quamprimum naues suas in meliorem ordinem, quam tum erant, redegisset, venturum significabat. Cum itaque Rex veniret, quatuor CANOAS praemisit, in earum singula vnus ex eius optimatibus inerat, splendide albis CALECVTICIS pannis, quos IFFEL nominat, indutus. CANOÆ stratae erant desuper storeis odorem flagrantiss. & pretiosum spirantibus decumbebant super molli stramine arundineo. Ad classem Dracanam ubi appropinquassent, reuerenter admodum hoc clarissimis tecmiriis innuebant, quod missi essent à Rege suo, ut classem Dracanam in tutum portum deducerent. Hos Rex ipse sex viris senioribus comitatus sequebatur, viri isti musicali aliquo artificio ipsum oblectabant. Dracus omnes quibusdam pretiosis muneribus affectos à se dimittebat. Rex cum iam domum redire vellet, se altera die rediturum pollicebatur. Interim ea ipsa vespera pro classe alimentanda, saga, oryzam, pullos gallinaceos, & garyophylla summittebat. In sequenti die Rex uti promiserat, non rediit, sed per fratrem se ipsum excusari curarat. Interim Dracum orare in regiam suam descendat, verum Dracus quod fidem datam Rex non seruaret, aliquid sinistri secum animo concipiens, etiam se excusare cepit, interim tamen aliquot nobilium suorum ablegat, ut fratri regis omne animi sui beneuolentiam significarent & quicquid grati possent, facerent. Vicerex interim loco obsidis apud Dracum praestolabatur. Nobiles à Draco emissi, ut regiam venerant, non modo à rege ipso, sed etiam sexaginta grandaeuis viris, consiliariis & proceribus regiis, magnifice & laute excepti sunt. Rex ad talos è medio corporis demissa talari aurea indutus erat, poplites eius omnino nudi, pedes calceis ex optime praeparato corio confectis induti erant. Capite aureis catenis redimito à collo aurea catena magni precij pendeat. Digiiti multis pretiosissimis vnionibus ornabantur. A dextris sellae regiae puer quidam cum ventilabro, in modum vanni cuiusdam constructo, & circumcirca multis sapphiris adornato stabat, quo Regi auram temperaret. Cum iam rem suam pro animi sui lubitu nobiles Anglici confecissent, & ad naues redire vellent, per aliquem ex proceribus regiis ad classem honorifice deducti sunt. Rex iste septuaginta & vni Insulis imperat. Ieiunia habent sub certis nouiluniis, ubi per integrum diem ab omni cibo & potu abstinent, noctu tandem famem sedant. Dracus ut suos ad classem recepit cum omnis generis vitae & vsui suo necessariis, inde nauigauit, versusq; Austrum à latere Insulae Selesbes, aliam ad insulam peruenit,

uenit, in qua maximæ & crassissimæ arbores vndiquaque conspiciebantur, ramos nullos habebant, nisi in cacumine ipsarum. Noctu hinc inde volitabant vermes volantes & lucidæ. Magnitudine muscas non excedebant, verum tantos radios de se spargebant, vt earum quamlibet singulas ardentes, candelas dixisses. Ibidem farraginem vespertilionum inuenerunt, vix Gallinis minores. Item tantos cancos, vt famelici quatuor stomachi ab vno famem satis explere possent. Pisces isti caniculos agnat, non secus ac ipsi cuniculi terrestres. Conscensis hic iterum nauibus ad Moluccas quidem Insulas appellere volebat, verum tempestatibus reiectus vix summis cum laborib. in occidentem versus Aquilonem circa Selesbes Insulam constitit. Cum itaq; hic propter contrarium ventum cursum suum Occidentem versus non habere posset, verum in austrum tendere proram cogere-
tur, animaduertit, iter hoc valde periculosum propter tenuitatē aquarum, quæ Insulis vndique adiacebat. Vnde non modo paulò post de classe, verum etiam de vita & vniuersis suis rebus periclitaretur. In his angustiis sic constitutus, nona die Ianuarij Anno M. D. LXXX. tandem in scopulū quen-

*Ianuar.
Anno 1580.*

dam nauis ipsius illisit, & sic ab hora octaua illius diei pomeridiana, vsque ad vesperam sequentis diei circiter quartam horam, ibi inhæsit. Omni spe humanarum virium destitutus, tandem opera diligēti & sociorum & propria, non sine euidenti Dei auxilio, & cum summo periculo inde liberatus fuit, cum tria dolia garyophyllis referta, octo bombardas magnas, & aliquam partem farinæ & fabarum in mari, vt se alleuiarent, proiecerant. Ad quod cum etiam ventus adiuuisset, qui à puppi ad proram si conuertisset, vela sua rursus pandi curauit, sicq; pedetentim in altitudinem non absque maximo gaudio à scopulo secessit. Pro cuius auxilij beneficio Deo optimo & maximo infinitas gratias perpetuo habuit.

*Febr. Anno
1580.*

Octaua die Febr. in ostium Baralenæ Insulæ penetrauit, Gentes hæ licet barbaræ, tamen valde humanæ erant. Itaq; cum eis mercimonia commutare cœpit, viri nudi incedunt, exceptis capite & pudendis, quæ aliquo modo contegunt. Mulieres verò ab vmbilico versus talos indumentis quibusdā conuestitæ sunt, monilia sex, septem, interdum & octo, ex ossea, cornea, atque caprina quadam materia secum circumgerunt. Linteamina sunt hic in magno pretio. Regio hæc pollet auro, argento, cuprò, sulphure, nucibus Muscatis, Zingibere, pipere longo. Ex hisce omnib. Dracus tantum, quantum poterat, secum absportabat. Incolæ magnam experientiam metallæ ex se inuicem discutiendi, & inde omnis generis mechanica extruendi opera habent. Hinc progressus Iauan maiorem venit, ad modum benigne ab incolis exceptus. Insulas hæc reges quinque regunt, Raiah omnes vocantur, scilicet Raiah Donavv, Raiah Mangban-Ge, Raiah Calnecapello, &c. Admodum concordēs & vnanimēs inuicem viuunt. Interdum duo interdum tres pluresve horum incolarum ad naues eius perueniebant, mire oblectabantur rubeis, viridibus & eius generis depictis pannis. Nudi incedunt versus superiora, excepto thorace, quem Turcica quadam vitta obuelant, ad talos pendato quodam bombycino, quod post se pendatum

in terratrahunt, quilibet eo colore, quo sibi complacet, circumuestiuntur. Armati sunt ensibus, scutis, & pugionibus, quos miro artificio faciunt, sic ut Dracus iis oblectatus aliquot coemerit. In singulis pagis suis edes magnas habent, in quibus quotidie convenire solent, non modo viri, & mulieres, verum etiam pueri. Quilibet secum tales cibos eo sumit, quibus apprime afficiuntur, alius fructus, hic oryzam, ille assatas gallinas, hic sagu, alius alia. Mensæ eorum tres pedes à terra in altum positæ sunt, his ferculas imponunt, sic, ut omnis qui mensæ assidet, eas capere libere possit, & unus alterum oblectet edendo. Oryzam ea ratione coquunt, ut alij apud nos panem Marci, siue Zuccharinum. Primo enim ollæ foraminosæ, apertæ eo in loco, ubi capacior & magis spaciofa est, infundunt oryzam aridam. Deinde ollam hanc in aliam ollam aqua efferuescenti plenam imponunt. Vbi cum paulisper oryza ebullit prope ignem, intumescit, & ita foramina obserantur, & aqua omnis penitus excluditur, hinc ebullitione illa aquæ oryza indurefcit, sic ut in panem optimum concrefcet. Ex quo postmodum, cum oleo, butyro, zuccharo & aliis id genus aromaticis, dulcissimas & suavissimas ferculas excoquunt. Lues gallica alibi dicta, hic valde frequens est. Hanc sic curare solent, à decima hora diei, usque ad secundam pomeridianam ardentissimo soli sese exponunt ægroti, sicque peccantem & malignam qualitatem extirpant siccando. A laua maiore egressus ad promontorium Bonæ spei peruenit. Geographicas tabulas Portugallenses in eo omnino falsas deprehendit, quod aiunt, hic omnium periculosissimum fretum, quod toto Oceano esse possit, reperiri. Siquidem tam suæ navigationi hoc loco æquor aptum inuenit, ac per vniuersam suam expeditionem hucusque totum Oceanum permensus habuerit.

*Iunius Anno
1580.*

Decima octaua Iunij naues conscendit hic: & vigesima secunda Iulij Insulam Sierram Leonam dictam adnauigauit. Ibi que cornucopiam omnium rerum necessariarum nactus est. Inprimis hic magnas copias Elephantorum hic videre posses, & fructum quendam ostraceis non dissimilem, arboribus nascentem, in tanta copia ut folium vix cerni liceat.

*Iulius Anno
1580.*

Vigesima quarta Iulij Sierram Leonam reliquit, & post varios casus & tot discrimina rerum feliciter & laudabiliter à se gestarum. Tertia die Nouemb. Anno Domini 1580. in Angliam rediit. Cum integrum triennium in perficienda ista celeberrima expeditione nauali consumsisset, quam

*Nouemb.
Anno 1580.*

tamen cum tanta laude & gloria ad portum deduxisset, ut inde non minus cum immensis diuitiis domum redierit, sed et-

iam immortale decus & sibi & patriæ
suæ compararit.

F I N I S.

DESCRI-

DESCRIPTIO SECVNDI

ITINERIS SIVE NAVIGATIONIS ET EXPEDITIONIS, A FRANCISCO DRAKEN EQVITE ANGLO, IN

Indiam Occidentalem suscepta: ubi simul exponitur quid in Insulis S. IACOBI, S. DOMINICI, S. AVGVSTINI, & CARTHAGENA acciderit, præstitumq; sit.

FRANCISCVS Draco Eques Anglus, vt Reginae & patriæ *Angliæ* suæ nomen, celebre apud omnes & clarum redderet, iterum constituit iter, & expeditionem in Indiam occidentalem suscipere. Præparatis igitur 25. nauibus, assumpsit 2300. personas, milites partim probatos, partim nautas & nauium gubernatores, eosq; ex Anglia Anno 1585. die 12.

Septemb. ad portum, quem vulgo PHLEUMONTH nominant, adduxit. *Phleumonth. 12. Septemb.*

Inter eos multi præstantissimi centuriones siue Capitanei exercitissimi, & nobiles fuerunt, quorum nomina sunt, CHRISTOPHORVS CARLEIL, supremus præfectus siue legatus, terra mariq; miles exercitissimus, MATTHÆVS MORGAN, IOHANNES SAMPSON, ANTHONIVS PLOTT, IOHANNES MARCHANT, GEORGIVS BERTON, GVALTHERVS BYGGES, RICHARDVS STANTON, & IOHANNES HANNAM, qui terra potissimum valebant. Mari vero præstantes, & qui munera quædam in nauibus gesserunt, erant MARTINVS FROBIGER Admiralis siue Archithalassus, rei nauticæ peritissimus, qui aliquoties Ducem exercitus in pugna nauali egerat. Item FRANCISCVS KNOL, THOMAS FRENAR, GVIL-ELMVS CICEL, IAGOBVS CARLEIL, HENRICVS VVHYTE, THOMAS DRAKE, THOMAS SEELY, DVXRINERS, DVXCROSSE, DVXFORTESCH, DVXCARLES, DVXHANKINS, DVXERITZO, DVXMOONE, DVXVAGHAN, DVXVARNEY, & DVXGILMAN. Quibus insuper multi adhuc nobiles adfuerunt, quorum nomina commemorare nimis longum foret.

Principio igitur cum 18. Septemb. inde soluissemus ad VAIONAS Insulas Hispaniæ peruenimus, coacti nimirum aduerso vento & tempestate maxima, quemadmodum etiam recentis & dulcis aquæ defectu. Quamprimum autem anchoras ibi firmassemus, mandatum à Duce accepimus, vt nauibus nostris populo & armis necessariis instructis, ad pugnam & omnem fortunam nos pararemus. Quia & ipse suam GABOT (vt naues istæ vocantur) siue triremem ingressus ciuitatē VAIONA petit, eo fine vt eam Dei beneficio & ope expugnaret. Sed cum vix ad dimidium miliare progressi essemus, venit nobis obuiam mercator quidam Anglus, quem præses vel Gubernator istius ciuitatis ablegauerat, vt nos interrogaret qui esse-

mus, & vnde veniremus. Cum hoc locutus Dux noster, accersitum Capitaneum SAMPSONEM, ad dictum istius ciuitatis VAIONA praesidem ablegauit, vt de duobus capitibus eum interrogaret, PRIMO, An pax vel apertum bellum inter Hispanos & Anglos esset. Deinde, cur mercatores nostri cum bonis suis ibi detinerentur. Hic Capitaneus SAMPSON vbi cum supradicto mercatore in ciuitatem venisset, animaduertit omnes ciues, quin & ipsum praesidem, non parum turbatos & sollicitos, propter subitam istam & insperatam impressionem. Interea autem Dux noster cessare noluit, sed de consilio CHRISTOPHORI CARLEIL supremi praefecti sui, decreuit propius ad ciuitatem accedere, vt si necessitas ita postularet, post reditum dicti capitanei SAMPSONIS, antequam vespera facta esset, ex improviso ciuitatem vel expugnare, vel ad minimum coercere posset, paulò post ex ciuitate reuersus SAMPSON, hoc responsi attulit, primò quod pacem vel bellum inter Anglos & Hispanos concerneret, non posse praesidem aliquid certi respondere, propterea quod subditus esset Regis sui, bellum autem gerere suum non esset sed Regis, cuius ciuitas ista esset. Secundò, quod mercatores Anglos concerneret, hos quidem ex mandato & iussu Regis, cum bonis suis ibi detentos aliquantisper, sed non hoc fine vt ex ea detentione damnum aliquod sentirent, praesertim cum etiam ante octiduum, Regis nomine mandatum tale publicatum esset, vt mercatoribus Anglis liceret, cum bonis suis discedere, proficisci & nauigare sine vllò metu, quocunque vellent. Hoc vt confirmaretur ita esse, misit statim praeses istius ciuitatis, aliquot nostratum mercatorum, qui tum temporis in ciuitate VAIONA erant & mercaturam ibi exercebant, vt eius rei testimonium perhiberent. His ita commemoratis atque expositis, deliberatum est, quid factu optimum videretur, nam circa vesperam primum ex nauibus egressi eramus, ad locum quendam qui tutissimus ad pernoctandum & commodissimus visus erat.

19. Septemb. Sequenti verò die misit nobis praeses ciuitatis istius, panes, vinum, oleum, poma, botros, MARMALD (qui cibus ex melle praeparatus erat) & id genus alia, in recreationem nostri, sed circa medium noctis accidit mutatio aëris, quam postea magna tempestas secuta est, ita vt consilium mutaremus, optimum & maxime consultum fore putantes, si ad naues rursus primo quoque tempore properaremus. Nam tempestas quidem ea ita inualuerat, vt antequam naues contingere possemus, solutis & còuulsis anchoris, quasdam in mari oberrare videremus. Quin imò venti tam vehementes fuerant, vt nauis quidam etiam inuiti non sine summo periculo soluere, & ventis cedere cogerentur. Et ventis quidem sese commiserant, nauis TALLEBOT, nauis HAVKINS, & alia SPEEDVEL dicta, quæ sola mirabiliter in Angliam reuersa est, reliquæ autem nos rursus affecutæ sunt, & hæc quidem fortuna siue tempestas tres dies integros durauit. Vt cessauit autem, misit Dux noster praefectum CARLEIL cum sua GALEOTTA, & naui sua altera, tribus item aliis, & aliquot minoribus nauigiis, ad ciuitatem VIGON, vt videret, an ibi vel in vicinia aliquid acquirere, & spoliū referre

Vigon.

referre posset. Quod ipsum non caruit suo fructu. Nam in itinere aliquot naues, comprehendit, omnis generis vasis domesticis onustas, ex quibus non parum lucratus est. Inter alias autem vna omnis generis sacra & munerata ad Ecclesiam Parochialem ciuitatis VIGON pertinentia, vasa item argentea, & crucem ingentis magnitudinis artificiosissime cælata atque elaboratam, quæ magni æstimabatur, vehēbat. Itaque (vt postea narratum nobis est) incolæ vr̄bis VIGON conquesti sunt, se tum tēporis vltra 40000 coronatos amisisse.

Postero die Dux noster ex hisce Insulis soluens, ciuitatem VIGON reliquit, & portum sibi aliquem elegit, qui commodissimus videbatur, tam nauibus suis ordinandis & quietandis, quam vasis nostris aqua recenti rursus implendis. Dum autem ibi essemus, venit ecce gubernator ex GALLICIA, (quo loci olim GALLAICI, iuxta quorundam sententiam, habitabant) afferens secum exercitum quantum colligere subito potuerat, cuius numerus dicebatur fuisse 2000. peditum, & 300. equitum, cumq; non procul à nobis abesset, & locum quendam occupasset, ex quo classem nostram intueri optimè poterat, misit quosdam qui cum nostro Duce loquerentur, qui accedentes colloquium impetrarūt, hac conditione, vt celerè vel alia nauicula accederent, datis ab vtraque parte suis obsidibus. Hac conditione accepta, ingressus est Gubernator ipse cum tribus aliis, in Admiralis nostri nauem, quæ in eum finem ad littus perducta fuerat. Eadem ratione & Dux noster nauem suam ingressus, ei obuiam processit. Congressi igitur cum multa locuti essent, concluderunt, licitum esse debere populo nostro, tantum recentis & dulcis aquæ haurire, quantum vellent, quin & omnia alia quæ ad recreationem nostram pertinerent, integrum nobis esse debere, pecunia nostra ab incolis redimere.

Inde progressi sumus, ad Insulas CANARIAS eò consilio, vt Insulam PALMAM occuparemus, & de rebus omnibus nobis abundè prospicere-
mus, quas ex Insula ista habere potuissemus. Cum autem eam non nisi vno in loco aggredi possemus, qui locus multis propugnaculis munitus erat, ex quibus aperte nos tormentis & sclopis petere hostes possent, quemadmodum etiam non pauca in nos tormenta emissa sunt, coacti sumus mutato consilio, inde discedere, præsertim cum etiam maris incommoditas & vortices innumeri, nos auocarent, qui nobis non parum incommodare potuissent. Relicta igitur ista Insula, aliam petimus, vulgò DEL FERRO dictam, (quæ ante hæc tempora, vt quidam volunt, PLVITALIA vocata est) si fortassis res ibi melius succederent. Cum igitur ibi appulissemus, mille milites qui ex naui nostra descenderant, in valle quadā ad radices montis alicuius, tribus vel quatuor horis commorati sunt, & aciem instruxerunt, interea venerunt ad nos Incolæ, adducentes puerum quendam ex Anglia oriundum, qui in ista Insula diu vixerat. Hic indicabat nobis, paupertate & inopia maxima eam laborare, ita vt incolæ vix famem pellere possent, & tantū non morerentur. His igitur auditis iussit nos Dux noster quam primum naues nostras repetere, vt eadem adhuc nocte regionem Africæ con-

12. Nouemb. terminam, secundo vento peteremus. Itaq; die Saturni qui erat 13. No-
 Capo Bianco. uembris in regionem quandam delati sumus, vulgò CAPO BIANCO di-
 ctam, quæ vasta & admodum depressa humilisq; erat, quin & mare eo in
 loco tam humile fuit, vt multos pisces ibi ceperimus. Postea peruenimus
 in locum quendam, qui portus vel statio nauium fuisse videbatur, ibi of-
 fendimus quasdam naues Gallicas. Cumq; Nauarchus & reliqui nautæ
 humaniter exciperentur, populus noster, qui capiendis piscibus operam
 dabat & variè dissipatus erat, post acceptum prandium rursus congrega-
 tus est, & inde soluentes ad Insulas DEL CAPO VERDE dictas peruenimus.

16. Nouemb. Decimosexto eiusdem mensis Nouemb. cum nobis summo mane In-
 S. Iacob. sula S. IACOBI visa esset, firmauimus ad vesperam anchoras nostras, inter
 Play. ciuitatem PLAY siue PRAY dictam, & aream S. IACOBI, vnde tota Insu-
 la nomen suum obtinet. Descenderunt igitur ibi ex nauibus mille armati,
 quos CHRISTOPHORVS CARLEIL supremus præfectus siue legatus,
 Ducis deduxit, qui tum temporis sicut etiam antea semper rem omnem
 prudentissimè & fortissimè gessit. Iter quo eundum fuit, admodum ar-
 duum & incommodum erat, vallibus & saxis infestum, vnde sæpe nobis
 accidit, vt dum Saxa ista circumiremus, acies & ordo instructus distrahe-
 retur, nec tamen cessare vel subsistere nobis licebat priusquam ista via su-
 perata in apertum campum venissemus, vbi ordinem & aciem de nouo
 instruxit.

Cum igitur in plano & patenti campo essemus, processimus in nostro
 ordine eo vsque donec tantum dimidio miliari à ciuitate abessemus, vbi
 subsistere iussi sumus, nec quicquam ante diem alteram moliri, cum ne-
 minem haberemus, qui viam nobis ad urbem monstraret, & locus nobis
 planè incognitus esset.

Sequenti autem die dimidia ante lucem hora, populum in tres Legatus
 ducis nostri ordines distribuit, ita vt exoriēte sole in ordinem iam essemus
 collocati, vbi licet propius ad urbem accederemus, neminem tamen con-
 speximus, qui nobis hostiliter resisteret. Itaq; Dux noster duos Capitane-
 os, SAMPSONEM & BARTONEM ablegauit, adiunctis vnicuiq; 30. sclopeta-
 riis, qui quamprimum in ciuitatem (quæ quidem in valle sita erat, ita vt
 nos in vertice montis constituti, facillè eam contemplari possemus) de-
 scenderent. Eodem tempore vexillum etiam maius quod cruce rubra,
 Anglico more, distinctum erat, ereximus, vt qui in classe erant signum no-
 strum regium propugnaculo hostium iam affixum viderent, postea man-
 datum est, vt omnia tormenta ænea, quorum vltra 50. in mœnibus ciuita-
 tis erant, emitterētur, in memoriam regiæ dedicationis, quemadmodum
 17. Nouemb. hoc quotannis in tota Angliā die 17. Nouembris solet, idq; ex vna parte.
 Idem vero etiam ex altera parte ab illis qui in classe adhuc erant, factū est,
 tanto fragore, sono & stridore vt aer vndiq; repletus aures nostras maximè
 feriret.

Interea Legatus Ducis, maximam partem militum in monte retinuit,
 donec in vrbe de diuersoriis nobis prospiceretur, & quilibet sciret in quē
 locum

locum diuertere deberet, cuilibet enim Capitano certus locus datus est, ubi cum suis sese contineret, & excubias ageret, ne periculum ab hoste timere cogeremur.

Commorati sumus igitur ibi 14. diebus, & spolia accepimus, quæ ex terra prouenerant, vinum, oleum, acetum & alia, merces etiam quæ inde ad alia loca transmittuntur. Auri autem & argenti nihil accepimus, nec quicquam aliud alicuius precii. Eodem tempore cum adhuc ibi versaremur acciderunt quædam non indigna relatu. Venit ad nos Caduceator quidam signum induciarum præ se ferens, ad quem duo centuriones SAMPSON & GEORGIUS missi sunt, quos ipse primo interrogauit, unde venissent & qui essent, cumq; respondissent nos Anglos esse, quæsiuit porrò, an inter Anglos & Hispanos bellum intercederet. Cui dixerunt nostri, sibi ad hoc respondere, licitum & permissum non esse, debere autem eum Ducem interrogare, si aliquid certi ea de re cognoscere vellet, se autem fidem daturos, quod sine vllò periculo & detrimento saluum ad Ducem nostrum ducere & reducere vellent, verum ipse propius accedere recusabat, propterea quod in mandatis id non haberet. Dicebant igitur eum non populo tantum, sed & toti patriæ profuturum, si Ducem nostrum accederet, & gratiam eius imploraret. Decretum enim à nostris iam ante tres dies erat, omnia igne iniecto vastare. Ipse autem his auditis discessit, promittens, se sequenti die reuersurum, atqui à nobis visus amplius non est.

Vicesimo quarto Nouemb. Cum sexcentis armatis in pagum quendam ^{24. Nouemb.} peruenimus, è regione S. DOMINICI situm, qui 12. miliaribus à mari aberat, sed neminem ibi inuenimus, Incolæ enim eo relicto in montes sese receperant, itaque paululum ibi substitimus, expectantes, an aliquis nos fortasse accessurus esset, sed cum nemo nos conueniret, iussi sumus reuerti ad locum vnde veneramus. In itinere autem ostenderunt sese hostes nostri: sed non tanta copia, vt nos aggredi auderent, itaq; dum eos expectauimus, vespera facta est, vt nos vix ante noctem, ciuitatem S. IACOBI assequi potuerimus.

Die Lunæ, qui erat 26. Nouemb. conuocatis nauibus, iussit Dux noster ^{26. Nouemb.} omnes milites ex iis descendere, sed supremus Legatus CARLEIL, misit centurionem GORINGE, cum suo præfecto TVCKSO, & centum armatis, vt forum ciuitatis tueretur, donec milites naues essent ingressi, quas naues ADMIRALIS in littore cum aliquibus expositoriis nauigiis expectabat, vt populum ad maiores naues transueheret. Præterea iusserat etiā Dux noster, vt centuriones BERTON & BYGGES cum suo populo GABERAM (ita enim id genus nauium hodiè vocatur) ingrederentur, at cum duabus expositoriis nauibus sub imperium dicti SAMPSONIS in ciuitatem ^{Play.} PLAY concederent ad instrumenta tormentaq; bellica inquirenda, de quibus ex quodam captiuo pridie eius diei cognoueramus, qui promiserat etiam, se locum nobis monstraturum, ubi essent occultata.

Cum igitur eo venissent, centurio SAMPSON, captiuum sibi locum monstrare iussit, ubi tormenta essent occultata, quod quidem facere non poterat,

poterat, vel potius nolebat, sed nihilo tamen fecius in secretis locis duo ingentia tormenta inuenta sunt, quorum vnum ferreum, alterum æneum erat. A meridie præcepit Dux noster, vt cum reliquis nauibus ad urbem istam accedentes eam quam primum igne succenderemus, & postea naues rursus ascenderemus, quod etiam statim ita factum est, & eadem adhuc vespere inde rursus soluimus. Sed antequâ progrediamur, dicendum aliquid est de acie quam in hac Insula S. IACOBI instruximus, & rebus quibusdam aliis relatu dignissimis.

Quilibet centurio ibi populum suum explorauit & descripsit, qui coactus est iurare, quod Reginae Angliæ fidem seruare vsque ad mortem vellet, & mandata Ducis obseruare semper atque perficere. Inprimis autem mirati sumus quod toto eo tempore, quo ibi commorati sumus nemo ad nos neque à Governatore & præside istius Insule Regis nomine, neq; ab Episcopo istius ciuitatis, qui in magna erat autoritate, missus esset, neque etiam ex ciuibus & incolis quispiam ad nos venisset, cum tamen eos quotidie expectaremus, existimantes aliquem venturum qui repeteret, quod ibi abstuleramus, vel ad minimum peteret, ne omnia ipsis eriperemus, quibus ad sustentationem vitæ suæ ipsimet indigerent, vel saltem ciuitati parcere-mus, ne ea iniecto igne vastaretur. Nam quamuis ad 12. miliaria Anglica à nauibus nostris discesseramus, vbi cognoueramus Governator & Episcopum sese occulasse, qui nos aduenientes fugerant, quamuis etiam cum reuerteremur, sese nobis ostenderant, & nos subsistentes eorum aduentum expectaueramus, tamen propius accedere noluerunt, etiamsi non multos miserimus qui cum ipsis loquerentur. Quod autem nos accedere ausi non sunt, existimo hac de causa factum esse, quod adhuc memoria tenuerint, quanta ante tres annos iniuria G VILELMVM HAVKINS non procul à PLY-MONTH affecerant, qui tum temporis ibi etiam cum suis præsens erat, cui quidem fidem datam non seruauit, quod ipsis dictante conscientia ipsorum notum adhuc erat, ego vero eius in commemoratione hoc in loco superfedere potius volui, ne cum odio & tædio recenserem, quod omnibus iam pridem innotuit.

4. Decemb.

Cum igitur male admodum nos haberet, quod suo alloquio nos non dignarentur, sed insuper in puerum quendam qui ad nos pertinebat crudelissimè sæuissent (inuenimus enim eum in itinere, amputato capite, & intestinis ex ventre inhumanissimè protractis) omnia ædificia eorum tam in ciuitate quam extra ciuitatem igne subuertimus. Postquam autem inde soluissemus, cursu nostro ad Indiam Occidentale directo, inusitatus quidam morbus populum inuasit, quo breui tempore ultra trecenti sublati sunt, & morbum istum non animaduertimus donec octiduum iam in nauib. fuisset, eo enim tēpore nihil morbi sensimus, postea vero ardenti febris laborare quidam cœperunt, & quibus pauci vitam cōseruarunt, qui tamen vires animi & corporis omnes ferè per morbi vehementiam amiserunt. Quin etiam in mortuorum corporibus maculæ siue stigmata apparuerunt, qualia tempore pestis conspiciuntur.

Cæterum

Cæterum 18. diebus ex Insula S. IACOBI, ad Insulam S. DOMINICI peruenimus, quæ in India Occidentali prima est, sed permansimus tamen aliquot diebus in Insula S. CHRISTOPHORI, versus Occasum sita, vsque ad natalem Christi, ut ægrotis melius prospiceremus, & purgatas naues aëri ^{26. Decemb.} salubriori exponeremus. Reparatis autem viribus, decreuerunt Duces & centuriones nostri in Insulam HISPANIOLAM nauigare, inuitati nimirum amœnitate S. DOMINICI, quæ eius loci celeberrima & antiquissima quondam ciuitas fuerat.

In itinere nauem quandam quæ nobis obuiâ venit, comprehendimus, atque ex illis qui in ea erant, omnia quæ ad nauigationem hanc necessaria videbantur quæsiuimus, ubi inuentus est aliquis, qui dicebat portum eo in loco admodum arenosum, & regionem vndiq; rotundam ac probè munitam esse, quin & propugnaculum multis tormentis formidabile habere, ita ut terram contingere non possemus, nisi præsentissimo nos periculo exponere vellemus, excepto quodam loco qui decem millia passuum à ciuitate abesset, promisit igitur se nos tutissima via ad istum locum ducturum.

His igitur auditis iussi sumus expositorias naues ingredi, & Dux noster nauem conscendit, quam PHASELVM Galli nominant, atq; ita per totam noctem nauigauimus, quamuis non magnum iter confecerimus, adueniente autem die locus nobis apparere cœpit, quem petimus.

Atque ita primo Ianuarij Anno 1586. ad terram appulimus in loco nō. ^{1. Ianuarij.} uem vel decem millia passuum à pulcherrima ciuitate S. DOMINICI versus Occasum distante, propterea quod nemini locus aliquis hucusque cognitus esset, ubi minora nauigia tutò collocari possent, & minus à tempestatibus periculi metuendum esset, cumq; Dux noster videret omnes iam nauibus egressos esse, reuersus est ad classem suam, nosq; Dei & Legati sui CARLEIL patrocínio commendans, progredi iussit. Itaque postea circiter horam octauam, ante meridiem progressi circa meridiem ad ciuitatē peruenimus, ubi aliquot nobiles & præfecti ciuitatis cum 150. pulcherrimis equis, nobis occurrerunt, qui tamen nobis nocere nihil potuerunt, sed à nostris sclopetariis & fulminatoribus militibus multis glandibus & globis excepti atque petiti sunt, ita ut portis nos prohibere & arcere non possent, ad quas in bono ordine & probe instructa acie, parati semper ad pugnam properauimus, licet insuper duæ portæ quæ mare respiciebant militibus probe munitæ, & non procul ab illis aliquot sclopetarij milites in insidias collocati essent.

Ac noster quidem exercitus, (qui militum 1000. vel 1200. fere erat) in duas partes siue ordines diuisus fuit, in hunc finem ut simul & semel ad vtramq; portam irruptionem faceremus, nō cessantes, donec omnes ad forum ciuitatis congregaremur. Cumq; in nos tormenta sua emisissent, alta voce exclamans præpositus noster, ad constantiam nos adhortatus est, & magna vi ciuitatem inuasit, sed primus tamen fuit, qui ab vna parte ciuitatis globo ex tormento æneo ictus occubuit, itaque nos ne rursus tormenta sua puluere implere possent, summo studio & cura prohibentes, postha-

bitis illis qui in insidiis erant, (qui quidem etiam nos impedire non poterant) summa vi in portas irruimus, & ciuitatem vnà cum aduersariis militibus ingressi sumus, qui postea fuga sibi consulentes vitam suam conseruare potius, quam vires colligere & milites hinc inde dissipatos congregare rursus voluerunt.

Hoc modo urbem ingressi, ad forum quamprimum properauimus, & postea occupata magna ista quæ ad templum sita erat area, loca vicina quæ nobis commodissima videbantur, omnia armatis repleta, propugnaculis muniuimus, cum enim ciuitas magna, & numerus militum nostrorum exiguus esset, non potuimus statim omnia loca militibus nostris occupare.

2. Ianuarij.

Sequenti die aliquantò longius progressi, alia adhuc loca quæ nostro proposito accommodata videbantur, occupauimus, eaquæ fossis & aggeribus in quibus tormenta nostra collocarentur, probè firmauimus, atque ita ciuitatem istam integrum mensem possedimus.

Interea ciues & incolæ ciuitatis nobiscum egerunt, vt ciuitatem suam pecunia redimerent, sed nos petitionem ipsorum recusantes, quodiè nihil aliud egimus, quam vt ædificia ante ciuitatem in suburbio, igne accenderemus, & non parum profecto laboris insumpsimus, in ædificiis quæ ex quadratis lapidibus magnificè extructa erant, diruendis & solo æquandis & quamuis mandatum erat, vt singulis diebus vsque ad horam ante meridianam nonam, nautarum & remigum ducenti, nihil aliud agerent, quam vt ædificia quæ extra castra nostra sita erant, igne accenderent, tamen vix quartam ciuitatis partem demoliri potuimus. Tandem tamè cum nobis summa pecuniæ 25000. coronatorum ab incolis offerretur, acquieuius, & ciuitatem ipsis restituius, præsertim cum ibi subsistere & permanere propositum nobis non esset.

Inter alia memoratu digna, quæ in ista ciuitate visa sunt, fuit memorabile quoddam Hispanicæ insolentiæ documentum. Cum enim aulam regiam in qua Gubernator & præfectus vrbis regius residebat, ingredermur, inuenimus pulcherrimè & artificiosissimè exornatam scalam, qua ad superiores ædium partes ascensus fieri solet. Ascendentes igitur inuenimus locum vndique patentem instar porticus alicuius, vbi ab vna parte oculis aduenientium insigne Regium obiicitur, & sub eo ingens globus maria & terram repræsentans, cui generosus equus posterioribus pedibus insistit, pectore nonnihil eleuato, & prioribus pedibus ad saltum in cælum quasi faciendū paratis, hoc in ore symbolum gestans; NON SVFFICIT ORBIS. Cuius dicti sententiam cum à primoribus ciuitatis, qui ad nos pro redimenda ciuitate sua venerant, inquireremus, ipsi quidem nihil responderunt, sed partim aliò respexerunt, partim pudore suffusi, & abiectis in terram oculis obticuerunt, ita vt quidam ex nostris cum viderent eos turbatos & confusos esse, dixerint: Si Regi vestro cum nostra Regina aperto Marte congregiendum esset, breui ab insolentia sua remissurus, & in eo totus futurus esset, vt nos ab incurfu & direptione suarum regionum & prouinciarum prohiberet, ne sudditis suis tantum damni inferremus,

ferremus, quantum vobis iam illatum videtis. Mirati sunt multi, quod in tam magna pulchra & populosa vrbe, in qua omnia quæ ad necessitatem & recreationem nostram pertinebant abunde inuenimus, vel parum vel nihil auri & argenti repertum sit, sed si causam scrutari, & rem aliquanto propius intueri velimus, hoc non admodum mirum videbitur. Hispanie enim ex hac Insula, quæ quoad magnitudinē cum Anglia comparari cōmode potest. Indianos veteres nimirum colonos misere exturbarunt, cum omnibus qui rei metallicæ periti, sciuerunt quo in loco aurum & argentum reperiretur. His igitur omnibus eiectis, postmodo moneta ænea siue cuprina vti cœperunt, cuius magnam copiam inuenimus.

Merces quæ inde trāsportantur, sunt Saccarum, Gingiber, quod ibi crescit, & coria bouina. Multi enim boues ista in Insula tanquam fertilissima nutriuntur, eam solum ob causam, vt coria accipiant atque diuendant. Inuenimus vero etiam multa generosa vina, oleum, acetum, item farinam optimi generis, pannum item linteum, sericum villosum, &c. quæ nuper ex Hispania eò delata erant; vasa vero argentea non multa ibi reperta sunt. Nam in calidis istis locis vtuntur potius vasis fictilibus ex terra vel argilla paratis, & colore vario pulcherrime illustratis, (quæ vocantur PORCELLINA, & eò ex Insulis Orientalibus perferuntur) quin etiā vitrorum ibi magnus vsus est, quæ pulcherrima ibi cōficiuntur & præparantur. Sed tamen quædam etiam vasa argentea ibi inuenta sunt, quæ magnis sumptibus acquisiuerant.

Ex hac Insula in continentem terram progressi, ciuitatem CARTHAGE *Carthagena.* NAM tandem aspeximus, quæ tam breui interuallo à littore maris abfuit, vt illi qui in expositoriis nauibus erant, tormentis vulgaribus eam assequi facile potuerint.

Appulimus autem ad portum quendam qui quinque miliaribus Britan- *Ianuarius.* nicis à ciuitate aberat, vbi neminem inuenimus qui nobis resisteret, nullum etiam propugnaculum, vallum vel aggerem conspeximus, itaq; cum circiter horam quartam pomeridianam nauibus egressi essemus, ordinum ductor & legatus Ducis nostri CARLEIL, aciem statim instruxit, vt si fortassis in itinere quidam aggredi nos voluissent, ad pugnam & conflictum parati essemus, quo facto postea pedetentim ea nocte in arenoso littore progressi sumus.

Cumq; dimidio saltem adhuc miliari à ciuitate abessemus, ecce centum equites nobis obuiam processerunt, quos sclopetarij nostri ita exceperunt, vt in fugam statim coniecti, eadem qua venerant via reuersi sint, præsertim cum etiam in palustri & ipsis admodum inconuenienti loco nos aggressi fuissent.

Eodem tempore ingentem fragorem tormentorum audiuius, propterea Dux noster signum dedit Admirali & centurionibus FRENAR, VVHYTE, CROSSE & aliis, vt cum suis expositoriis & aliis minoribus nauigiis propugnaculum ciuitati proximum expugnarent, quod ipsum quidem tentarunt, sed res successu suo caruit, cum locus iste probe munitus

introitum haberet admodum angustum, imò ferreis etiam catenis in latitudine obductum.

Itaque ea vice nihil effectum est, nisi quod qui ab altera parte istius portus integro miliari à nobis aberant, ad arma sese statim receperint, ita enim erat populus noster diuisus, & via qua proficiscebamur dimidio miliari à ciuitate, tam angusta erat, ut in latitudine non ultra passus quinque haberet, & ab vno quidem latere mare, ab altero portus quidam erat, qui locus fuit fossa & muro lapideo probe cinctus, ita ut etiam tormenta ei imponi commodè potuerint, & meo quidem iudicio locus iste talis fuit, ut commodiorem inuenire vix potuissent. Præsertim, cum vix equum vel currum vnum tempore necessitatis transmitteret, & gerris terra repletis plurimis munitus esset, quæ aggeris & propugnaculi instar esse poterant.

Eo in loco erant sex tormenta ænea, ad acies nostras optimè directæ, erant etiam in portu isto *GALERÆ* siue triremes duæ, II. tormentis æneis, & trecentis vel quadringentis sclopetariis repletæ, qui nos quoque ab isto latere aggressi sunt, propugnaculum autem ipsum trecentis fortissimis militibus firmatum erat, qui nostrum aduentum summo desiderio expectantes, tormenta & sclopetæ sua semel atque iterum emisunt. Verum nos antequam dies illucesceret, commoditate tenebrarum rectissime usi sumus, atque de mandato legati Ducis nostri, tacite & quietè per arenam in littore maris ad ciuitatem perreximus, ut ita vniuersum ipsorum conatum eludentes, omnes ictus quibus nos petere studuerunt euitauerimus. Prohibuerat enim Legatus Ducis nostri, ne quis ex nostris sclopū aliquem emitteret & fulminaret, antequam ad murum venissemus.

Quò ut peruentum est, omni vi, tam sclopetarij quam hastati & lancearij, aggeres, propugnacula & gerras siue corbes terra refertos ascendimus, (is enim locus commodissimus videbatur quo hostem aggredieremur, atque omnia subuertimus, quamuis is locus rectissime & optime munitus esset, & postquam sclopetarij sclopetæ sua emisissent, hosti nos immiscuimus, qui cum hastæ & lanceæ nostræ ipsorum longiores essent, quin & armis melioribus induti essemus, nobis diu resistere non potuerunt, sed fugam dare statim coacti sunt.

Legatus vero etiam Ducis nostri, primo statim impetu signiferum Hispanum, qui ad mortem usque strenue sese defendit, propria manu trucidauit, cumque fugere cœpissent, è vestigio eos insecuti sumus, semper ipsis imminentes ita ut ne respirare quidem ipsis permitteremus, donec tandem ad forum ciuitatis peruenerimus, quod licet ab ipsis primo quidem occupatum esset, tandem tamen nobis concedere coacti sunt. Quemadmodum etiam paulo post totam nobis ciuitatem concesserunt, extra eam toto quo ibi commorati sumus tempore, sese sustinentes. Omnes viarum exitus introitusque vallis & fossis suis artificiosissime muniti erant, sed excubitores viarum, qui ibi constituti erant facile à nostris superati & in fugam coniecti sunt, paucis vulneratis & interfectis, sed & Indiani sagittarij, magno numero quibusdam in locis quæ ipsis aptissima viderentur constituti erant, qui

qui summa vi & virtute sagittas suas venenatas in nos emisissent, quarum quidem venenum tam fuit exquisitum, ut qui eo læderentur, præsentissima morte perirent. His igitur sagittis multi ex nostris vulnerati & interfecti sunt. Quin etiam acutissimis lignis, quorum multa in via qua ingrediendum erat, veneno infecta absconderant, multos ex nostris ad mortem usque vulnerarunt, & nisi in littore maris progressi fuisset, maximo nos periculo incauti & imprudenter exposuisset.

Cæterum multa etiam alia ibi acciderunt, quorum tamen commemoratione hoc tempore lubens supersedeo, ex quibus fortasse non indignum annotatione fuerit, quod centurio SAMPSON, qui militibus primi ordinis præerat, multa vulnera gladiis percussa, in prima irruptione acceperit. Item quomodo Gubernator ciuitatis ALFONSVS BRAVVS, à centurione GORINGE, qui sclopetariis præerat, post acceptum aliquod vulnus, comprehensus fuerit.

In primo ordine erant etiam centurio VVINTER & Ducis nostri legatus, centurio POWVEL SERGANT MAIOR medium obtinebat: MORGAN autem, qui in expugnatione S. DOMINICI primo ordini additus fuerat, hic postremum obtinebat. Omnibus autem eadē mens & voluntas erat, & hostem tanta virtute & alacritate aggressi sunt, ut sese tueri diutius non potuerit. Mansimus autem ibi sex septimanas, quo quidem tempore morbus iste, cuius supra mentionem fecimus non cessauit nostros affligere, quamuis aliquanto tamen remissius, ex illis autem, qui eo corripiebantur, pauci mortē effugerunt, vires enim amissas recuperare non potuerunt, quin tandem in furorē acti, eo rursus liberari vix ac ne vix quidem potuerunt, ut prouerbum etiam inde nasceretur, quo de parum consideratē & prudenter loquētibus dicebatur, eos CALENTVRA (sic enim Hispani febrem eiusmodi ardentem nominant) comprehensum esse. Fuit enim, ut supra quoque dictum, ardens, continua & pestilens febris, quæ originem suam, iuxta quorundam opinionem traxerat, ex impuro aëre vespertino, quem SERENAM nominant. Dicebant enim, omnes qui ibi circa vesperam in aëre versarentur (exceptis Indianis aut aliis eius loci incolis) infectos, pestilentiali postmodum febre corripi solere. Nostri autem plerunque sub dio, in impuro isto aëre, dum in Insula S. IACOBI essemus, excubias nocturnas egerunt. Hoc itaq; morbo cum numerus militum nostrorum admodum minueretur, factum est, ut nauigationem in Insulam NOMBRE DE DIOS, vnde iter terra facere constitueramus in POMANIAM, cuius nauigationis iam initium factum erat, absolueret & perficere non possemus, in quo quidem loco multum auri & argenti, ad recompensationem laborum & molestiarum nostrarum lucrari potuissemus.

Decreuimus igitur CARTHAGENA domum rursus reuerti, postquam Hispani nos ibi liberalissimè tractassent, quemadmodum itidem in ciuitate S. DOMINICI factum fuerat, vbi ipsi nos, & nos vicissim ipsos conuiuio satis lauto excepimus, ita ut ipsemet Gubernator vrbis cum Episcopo & multis nobilibus primoribusq; ciuitatis honoris ergo, nos conuene-

rit, in ciuitate autem CARTHAGENA, quemadmodum & extra eam, multa ædificia subuertimus, & iniecto igne vastauimus, propterea quod de precio quo ciuitatem redimere volebant, conuenire inter nos non poterat, tandem tamen conuenit, vt pro residua ciuitatis parte quæ nondum demolita erat, nobis 110000. florenos numerarent. Acciuitas quidem ista licet vix mediam ciuitatis S. DOMINICI magnitudinem attingeret, tamen multò plus pecuniæ numerare coacta est, quam ciuitas S. DOMINICI. Pluribus enim hæc ciuitas opibus & diuitiis abundabat, propter portum loco commodissimo situm, vnde nullo negotio merces in Insulam NOMBRE DE DIOS, & alia loca transmitti poterant, quemadmodum etiam ditissimis potentissimisque habitabatur mercatoribus.

Februarius.

In ciuitate autem S. DOMINICI maxima ex parte, nobiles, iurisperiti & Senatores habitabant, cum aula Regia ibi constituta esset, ad quam incolæ omnium vicinarum Insularum appellabant. Præterea etiam ante viginti dies nuncium acceperant, quod ciuitas S. DOMINICI à nobis expugnata spoliata atque direpta esset, vt interea ciuitatem suam munire, armis sese instruere, & aurum argentumque cum omnibus preciosis suis rebus aliò traducere, commodè potuerint.

Sed (ad propositum vt reuertar) postquam sex septimanas ibi commorati essemus, naues rursus cõscendimus, cum vero vix biduum vel triduum progressi essemus, ecce naus quædam quam in Insula S. DOMINICI acceperamus, tormentis æneis, & multis bonis spoliisque onusta (vnde etiam strenam eam vocauimus) accepta rima vel foramine, aquam recipere & haurire cœpit, ita vt tandem etiam deperdita fuerit. Quare Dux noster cum eam inter alias hinc inde dissipatas naues, non videret, diligenter inquisiuit, donec eam reperit multis in locis perforatam, & nautas militesque in ea aquam effundendo admodum debilitatos, itaque iussit vt naus quædam alia, cui nomen erat TALLEBOT nauem istam à tergo sequeretur, quo si forte eam mergi contingeret, populus beneficio alterius nauis seruaretur. Ipse autem Dux noster, cum tota classe CARTHAGENAM iterum est reuersus.

27. April.

Postea, cum decem dies exponendis bonis & populo ex fracta ista naui in aliam transferendo consumpsissemus, soluimus rursus, & versus occasum in CVBA ad cacumen siue CAPO S. ANTONII iter nostrum direximus, eoque peruenimus die 27. Aprilis, sed cum aquam ibi recentem habere non possemus, coacti sumus aliò nos conferre, itaque vltius progressi spe bona ad MATAMAR regionem versus occasum solis sitam, & HANAUA dictam secundo vento appulimus, qui ventus tamen statim commutatus & nobis contrarius factus est, vt ita mutato cursu ad cacumen siue caput S. ANTONII nobis rursus redeundum fuerit, vbi tandè necessitate edocti ex fontibus & locis palustribus, quæ trecentos passus à mari distabant, copiosam dulcem aquam accepimus.

Capo S. Antonij.

Non possum hic silentio præterire quam sese diligentem & sollicitum Dux noster in his & omnibus necessitatibus præbuerit. Nam non solum
suo

suo exemplo alios inuitauit, & ipsemet bene longo tempore aquam haurit, ac si vnus ex vulgaribus seu infimis quibusq; fuisset, sed etiam summo studio non sine maximo saepe vitæ periculo, nauium suarum curam egit, eisq; de rebus necessariis omnibus abundè prospexit, vestitu incedēs tam vulgari ac si ex subditis vnus fuisset. Quin imò omnia summa cum laude & gloria peregit. Nec vero etiam in minimā eius laudis parte habendum iudico, quod legatum habuerit tam strenuum fortemq; virum vt consilio eius in omnibus vt rectissime potuerit, quemadmodum etiam consilia ipsorum irrita nunquam fuerunt, sed semper felicem exitū habuerunt. Et hæc quidem vtriq; cōmunis laus erat, quod vnumquemq; iuxta suum meritum vel præmiis vel pœnis afficiebant.

DIE 13. Maii relicto rursus CAPO S. ANTONII, ad CAPO DE LA FLORIDA (locus enim hic siue angulus in mari sita vocabatur) 28. eiusdem mensis die peruenimus, sed nullibi tamen appulimus, donec ex longinquo (regione nimirum florida ad latus versus septentrionem relicta) speculam ex ligno, siue signum quoddam eleuatum & quatuor in locis alligatum, conspeximus, ad summitatem 30. gradibus ascendere necesse erat. Ad hunc locum nostris expositoriis nauibus delati, paululum in parte ista fluminis processimus, sperantes locum aliquem inuenire vbi hostes absconditi laterent, neminem enim habebamus qui nobis iter monstraret vel locorum etiam istorum cognitionem aliquam haberet. Et Dux quidem noster legatum iusserat primo ordini præesse. Progressi autem vnico saltem miliari, conspeximus propugnaculum ex altera parte fluminis ab Hispanis extructum. Hinc progressi ad dimidium adhuc miliare, inuenimus locum quendam patentem nullò muro cinctum, in quo ædificia ex ligno erant extructa. Ibi tormenta nostra collocauimus ad propugnaculum istud deiiciendum, & globus quidem primus à legato Ducis nostri eiectus per medium hostis vexillum transiit, quemadmodum postea ex Gallo quodam qui ab ipsis captiuus ibi detinebatur cognouimus, reliqua tormenta direximus ad partem propugnaculi inferiorem trabibus & lignis obductam.

Eadem nocte Ducis nostri Legatus, cum 4. vexillis, fluuium istum traiecit, & ibi ad locum quendam fossis suis vndique cinctum suos exposuit, qui quidem locus prope propugnaculum situs erat, ita vt sclopetarii facile assequi quemlibet possent, qui exerto ex fenestra capite, nos respecturus esset. Decreuerat etiam tormenta sua ænea statim eò transferre & ad propugnaculum dirigere, sed cum nauæ & fossiores qui foueas facerent, nondum adessent, rem eam in sequentem noctem distulit. Eadem etiam nocte Ducis nostri Legatus cum sex aliis armatis centurionibus, qui erant, MORGAN, SAMPSON & quatuor alii, nauiculam, quæ remis propelleretur ingressus est, vt exploraret, quomodo excubias suas hostes constituisset, & qua occasione populus traduci & promoueri commodissime posset. Cum autem hostes, dictos hosce centuriones è longinquo vidissent, quamuis ipsi se probè contexerant & occultarant, existimarunt,

vnauer-

S. Augustin.

vniuersas nostras copias iam iam sibi imminere & adesse, itaq; primo quidem ad arma properantes, aliquot tormenta emiserunt, sed fuga sibi consuluerunt. Interim Ducis nostri Legatus ad nos reuersus est, ignoras tamen an propugnaculum desertum esset nec ne, donec Gallicus quidā tubicen, tuba sua cantilenam de principe ab ORANGE canens, à nostris, qui ad partem fluminis alteram in excubiis erant, visus est, qui se, cum interrogaretur, nostrum amicum declarans, propugnaculum ab Hispanis desertum esse dixit, in cuius rei confirmationem ipse sese nobis dedens, promisit, quod vellet nobiscum reuerti & in propugnaculum nos perducere.

Huic igitur fidem habens, Dux noster, cum legato suo & quibusdam aliis centurionibus, expositoriam ingressus est nauem, assumpto secum Admirali & militibus quibusdam aliis, qui duabus vel tribus nauculis eum sequebantur. Atque ita ad propugnaculum profectus est, quibus appropinquantibus aliqui, qui ibi manserant, duo tormenta amice in nostram gratiam emiserunt, sed postea cum in propugnaculum venissemus, reperti ibi non sunt.

Muri huius propugnaculi, ex trabibus & conglutinatiis asseribus facti erant, eum in modum, quo PALISADEN (sic enim hodie istiusmodi propugnacula vocantur) fieri solent. Fossæ autem quibus cingeretur, nondum erant perfectæ, vix enim quatuor ante nostrum aduentum mensibus, propugnaculum istud ædificari cœptum erat, vnde etiam sese seruare & à nobis defendere diu nō potuerint, quin & hac de causa desertio facta est, quod non solum faciliè expugnari, sed etiam iniecto igne subueri atque deuastari posset. In hoc propugnaculo, 14. tormenta ænea, quæ lignis transversim collocatis & terra vndiq; firmatis, ne cedere possent, imposita erant, & arcam, qua pecuniæ regiæ inter milites distribuendæ, continebantur, adhuc clausam atque obseratam inuenimus, in qua duo talenta eius monetæ quam STERLING vocamus, reperta sunt.

Expugnato igitur hoc propugnaculo, cui nomen erat S. IOHANNIS, vrbem quoque expugnaremus supererat, ad quam cum ab isto loco propter aquarum intermediarum multitudinem pertingere non possemus, per aliam statim viam ad naues nostras reuersi, postea fluuium magnū qui ab vrbe, S. AVGVSTINVS nominabatur ingressi sumus, atque ad urbem appulimus, vbi quidam milites nos expectarunt, qui tamen simul ac sclopetum in nos sua emisissent, fugam dederunt.

Postquam autem nauibus egressi essemus, statim SERGANT MAIOR, hoc est, supremus ordinum ductor, equo quem ibi ad equitandum per omnia paratum inuenit insidens, eos qui aufugerant insecutus est, si fortè aliquem ex iis comprehendere posset. Huic, cum solus esset, aliquis qui post carecta latebat, globum per medium caput traiecit, & postea antequam nos adueniremus tot vulnera pugione & gladio infixit, vt mori coactus fuerit, cuius nos mortem admodum ægre tulimus, cum strenuus & cordatus miles esset, & dignus qui diutius viuere debuisset.

In hac ciuitate S. AVGVSTINI, præsidium erat 150. armatorum, quem-
admo-

admodum etiam aliud in ciuitate S. HELENÆ, 12. miliaribus inde versus septentrionem sita, eiusdem multitudinis, ab Hispaniarum Rege constitutum erat eo fine, vt omnes exteri & peregrini (Angli videlicet & Galli) ab istis locis prohiberentur. Horum præsidiorum Gubernator vel Dux, erat PETRVS MELENDEZ Marchio & nepos ADMIRALIS MELENDEZ qui ante annos 15. vel 16. Classem nostram, cuius Dux IOHAN HAVKINS fuerat, in littore MEXICO, contra datam fidem impugnaverat. Hic PETRVS MELENDEZ vtriusq; præsidii Dux, cum nos adueniremus in ciuitate fuerat, sed statim alio sese recipiens eam deseruerat. Itaque cum Capitanci & Centuriones omnes conuenissent, decretum fuit, vt quamprimum expugnato S. HELENÆ propugnaculo aditum nobis & accessum pararemus ad regionem quæ ab Anglis inhabitata, à virgine Regina nostra, LA VIRGINEA vocatur, qui quidem locus versus septentrionem, sex gradibus (vt hodie loqui solemus) à ciuitate S. HELENÆ aberat. Sed ad ciuitatem S. HELENÆ venientes, non appulimus, neque etiam nauibus egressi sumus, propterea quod tractus iste arenosis & periculosis aquis formidabilis videbatur, & nemo ex nautis nostris via tuta nos perducere ad ciuitatem poterat. Quamuis autem Archithalassus noster præcedenti nocte quatuor miliaribus à terra, profunditatem maris explorasset, reperissetq; eam tantum trium cum dimidia vlnarum esse, tamen reperti sunt quidam, qui affirmarent nos etiam maioribus nauibus quam nostræ essent ad littus appellere facile posse, modo nauta quidam esset, qui transitus & vias cognitæ aliquo modo & exploratas haberet. Itaque in humili isto mari, in quo ad duo miliaria variæ Insulæ cernebantur, oberrauimus.

S. Helena.

Tandem igitur cum 11. Iunij ignem aliquem eminens videremus, qualis quidem omnibus istis in locis accendi solet, ablegauit Dux noster nauiculam suam cum aliquot nautis, vt cum hominib. qui ignem istum extruxissent loquerentur, qui aliquot Anglos ibi inuenerunt, & aliquem ad nos adduxerunt, qui viam nobis ad portum monstraret. Cum autem portus iste recipiendis nauibus nostris non sufficeret, quarundam nauium ancoras extra portum firmauimus, verum sequenti die ingens tempestas & ventus exitit, quo naues solutæ, & hinc inde distractæ sunt, ex quibus tamen quædam postmodo ad classem nostram, quædam in ipsam Angliam reuersæ sunt.

11. Iunij.

12. Iunij.

Eo in loco Dux noster, RODVLPHO LAUE generali Anglorum qui in VIRGINIA erant, gubernatori promisit, quod vellet populo suo de omnibus rebus necessariis prospicere, & vnam ex maioribus suis nauibus cum expositoria quadam nauicula ibi relinquere, qua nisi intra menstruum tempus, numerus militum, quorum tum tantum 150. erant, rursus compleretur, in Angliam reuerterentur. Verum cum videremus eos qui in VIRGINIA adhuc supererant, non solum rerum omnium inopia laborare, sed & variis cum morbis & miseriis conflictari, vt nihil magis in votis haberent, quam primo quoque tempore in patriam suam reuerti, statim eos in naues nostras recepimus, & nobiscum abduximus.

La Virginea.

EE

Tandem

27. Iulij.

Tandem igitur 27. Iulij, Anno 1586. domum reuersi, in PORTISMOTH Angliæ, vnde superiori anno solueramus, appulimus. Deo sit laus & gratiarum actio, qui nobis suam gratiam largitus est, vt hoc iter tam feliciter, non sine magna Regina, patriæ & nostrum omniū gloria, absoluerimus. Spolia quæ in itinere lucrati sumus, æstimabantur 60000. librarum STERLINGIS nostratis monetae, quarum 20000. inter milites & nautas distributæ sunt.

Ex numero autem eorum, qui hoc iter primò ingressi fuerant, ferè 750. morbis partim sublatis, partim ab hostibus interfecti perierunt, quorum qui præ aliis præstantes & celebres fuerunt, nomina hæc sunt:

Centurio POWELL, centurio BIGGES, centurio VARNON, centurio GICEL, centurio MOONE, centurio HAMAN, centurio FORTESCUE, centurio GREEVEFIELD, Legatus THOMAS TEVCKER, Legatus ALEXANDER SARICKE, Legatus ESCOT, Legatus VINCENTIUS, Legatus WATERHOVE. Item NICOLAUS VVINTER, ALEXANDER CARBEIL, ROBERT ALEXANDER, SCROVP, IACOB DIER, PETER DVQVE, & alii, quorum nomina iam non succurrunt. Accepimus vero etiam 242. tormenta, tam fusa, quam ex ferro fabrefacta. Item 200. ex ære Caldario, in Insula quidem S. IACOBI, quinquaginta duo vel tria. In S. DOMINICO, octuaginta, quorum ingētia pleraq; fuerunt, veluti CANONES, & medii CANONES, serpentes, & medii serpentes, &c. Præterea in ciuitate CARTHAGENA sexaginta, pleraque magni generis. Et in propugnaculo

S. IOHANNIS, quatuordecim. Nam de ferreis tormentis quæ ex ciuitate S. DOMINICI, & ex CARTHAGENA abduxi-

mus, verba hoc in loco facere

nihil attinet.

Finis secundi itineris.

DESCRIP-

DESCRIPTIO TERTII

ITINERIS FRANCISCI DRAKEN ET IOHANNIS HAVKEN, EQVITVM ANGLORVM, QVI VI RE-

giis, & 21. aliis nauibus, in quibus 2500. armati fuerunt, ad expugnandam ciuitatem

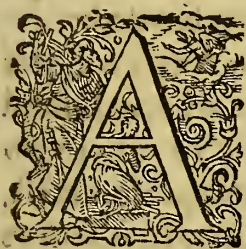
PANAMA, in Indiam occidentalem profecti sunt,

Anno 1595.

Nomina sex regiarum nauium.

DEFIANCE, GARLAND, AVENTVR, DELIGT, VORSICHT, HOPE.

Recusatio, Sertulum, Audacia, Voluptas, Providentia, Spes.

ANNO 1595. die 20. Augusti, veteris Styli, soluimus cum 27. nauibus, ex portu PLEYMOUTH, sed reuersi sumus rursus in portum COVZON, & ibi vsque ad meridiem alterius diei quicuius. Sequenti die allisa est nauis HOPE, cuius præpositus vel Gubernator erat FRANCISCVS BASKERFIELDE Eques, ad scopulum EDDISTRIN, qui vt sibi subueniretur, tormentum æneum emisit, sed illæsa, vna cum aliis littus Hispanicum petiit.

Die 8. Septembris, comprehendimus duas celoces, quæ in BARBARIAM ire volebant, eas nobiscum retinuimus, donec perueniremus vsque ad Insulas CANARIAS, vbi eas illæsas dimisimus, hactamen lege, ne hosti de aduentu nostro quicquam dicerent, & 26. Septembris, FORTE VENTURA vnam ex CANARIIS Insulis aspeximus.

27. Septembris deliberato consilio constituimus metropolim harum Insularum oppugnare, in qua duæ vel tres arces erant. Cumq; eam ex vna parte præteruerti essemus, reuersi sumus ab altera parte vsque ad propugnaculum quod versus Ortum situm erat, conantes cum 1400. armatis in arenoso portu qui inter ciuitatem & propugnaculum erat appellere, sed propter moram quam traximus, hostes in arena ista aggerem & vallum fecerant, & in eo aliquot tormenta reposuerant, vt sine periculo nauibus egredi non possemus, quod quidem periculum duces & centuriones nostri subire recusabant. Nam in littore erant pedites equitesq; Hispani fere 900. qui multis globis nos indefesso studio petebant. Dux tamen supremus iussit vt ancoras nauium SALOMON, BONAVENTVR, CONSTANCE, & 9. vel 10. aliarum, firmaremus, donec alii, locum fortasse commodiorem inuenirent, vbi descendere in terram possent, sed cum viderent consultum id non esse, vertimus nos ad plagam Insularum Occidentalem, & vasa nostra aqua dulci repleuimus, vbi centurio GRIMSTON vna cum 6. vel 7. aliis, in montem ascendit, & ab incolis oppressus, cum chirurgo nauis SALOMON, ca-

ptius abductus est, tribus vel quatuor interfectis. Hi captiui nostrum propositum manifestarunt, feceruntq; vt à Prorege eius loci quidam ablegarentur, qui omnes eius loci ciuitates de nostro aduentu edocerent, ad quas appellere in Angliam pridem constitueramus.

*Cabo Verde
nominatur
in tabulis
promontoriū
Viride.*

Die 28. Septembris soluimus rursus & iter nostrum direximus versus promontorium CABO VERDE. Et postea præteruecti Insulam TENERIFFA, quæ eius loci altissima est, quemadmodum etiam Insulam S. ANTONIA siue S. LVCAR dictam, cursum direximus versus PORTO RICCO, prope S. BERNARDO, aspicientes 27. Octob. Insulam MATELYNT, unde progressi sumus ad Insulam DOMINICO. Ibi venit nobis obuiam CANOA quædam seu nauis Indica, TABACCA, saccaro, VANNANAS, & alijs frugibus onusta, quas nobiscum permutare pro securibus, cultris, coralliis, & alijs eiusmodi rebus volebant. Homines erant ANTHROPOPHAGI, procero corpore, & rubro colore picti. Hæc CANOA appulit ad nauem Ducis nostri DRACONIS, cum non procul ab Insula MAREGALLANTE aberat, qui ipsis thoracem ex aluta factam & strophium pro frugibus suis dedit.

Sequenti die solutis ancoris, nauigauimus per TODOS SANTOS, quæ erant 4. vel 5. Insulæ parue inter DOMINICO & GVADALVXO, sitæ, nihil præter arbores habentes, & in plaga Orientali non procul à GVADALVXO ancoras firmauimus, in plaga Occidentali huius Insulæ, aqua profunda est, & firmandis ancoris conueniens. Hic reuersus est ad nos Dn. IOHANNES HAVKEN per plagam australem à S. DOMINGO. Hic etiam naues nostras purgauimus, & celoces quasdam extruximus, vasa item recenti & dulci aqua repleuimus, & milites quodammodo recreauimus, Insula GVADALVXO nullis hominibus sed feris tantum bestiis quales sunt lupi, falcones, pellicani, &c. habitatur, DRACO Dux noster aprum hoc in loco, sclopo suo confecit.

30. Septemb. nauis DON FRANCOIS ingentis capacitatis, quæ optima erat ex omnibus IOHANNIS HAVKEN nauibus, & Capitaneo VVIGNAL commissa, à 5. FREGATTIS persecutionem passa est, quibus vehebantur 550. armati, qui 15. Septemb. ex Hispania, sub imperio DON PEDRO TELLO, missi erant, vt ex PORTO RICCO argentum, quod à PHILIPPINIS eò delatum fuerat, afferrent, dicta nauis nostra sese illis adiunxerat, existimans eas ad naues IOHANNIS HAVKEN pertinere, & tandem videntibus illis qui in celoce nostra erant, comprehensa, & spoliata est, cumq; qui in ea erant in vincula coniecti essent, dimiserunt nauem istam cum 4. vel 5. ægro- tis & vulneratis. Hæc nobis postea à captiuis, quos in Insula S. IOHANNIS comprehendimus commemorata sunt.

Quarto Octobris coepimus nauem BVT SACK dictam, quæ com meatum & res ad bellum necessarias vehebat, exonerare, propterea quod sequi nos non posset. Atque inde cursum nostrum versus septentrionem direximus. Versus ortum vero Insulas MONTERATA, ROTONDA, ESTAZIA, S. CHRISTOVEL, & SABA vidimus, quarum maxima, non excedit octo miliaria in longitudine, aquam habet arenosam, quæ ancoras ad 7. vel

vel 5. fila admittere potest. Porro ad 7. vel 8. miliaria versus austrum progressi, peruenimus 8. Octobris ad Insulas quasdam, quæ VIRGINES vocantur, & vulgò periculosa habentur, sed nos ibi portum 14. 12. & 8. filorum inuenimus, vel 1000. nauibus recipiendis aptum. Insulae sunt altissimae, aqua recenti & dulci destitutæ, piscibus tamen, psittacis, & pellicanis abundantes. Eo in loco facta est exploratio & distributio populi in 12. ordines. Atque ita per Insulas illas proficiscentes, per quas antea pauci profecti fuerant, 100. ferè miliaria lucrati sumus. Sed & Dn. IOHANNES HAVKENS, ibi morbum contraxit ex solitudine & dolore, quod in Insulis CANARIIS non modo nihil profecisset, sed & nauem DON FRANCOIS amississet, & conatus eius omnis hostibus iam manifestatus esset. Soluimus tamen rursus 10. Octobris, & confecto versus ortum vno miliari, in exiguum portum peruenimus, vbi aquam ad 13. fila inuenimus ab vtroq; latere altissimis montibus cinctam.

Duodecimo Octob. ante meridiem per angustias quasdam, periculo tamen vacuas, versus occasum ad Insulam S. IOHANNIS perreximus, in qua PORTO RICCO sita erat, circa vesperam relictis versus meridiem tribus Insulis, quæ dicebantur LOS PASSAGES, delati sumus ad eam S. IOHANNIS plagam, quæ ortum respicit, & ita consequentur ad PORTO RICCO.

Hic obiit Dn. IOHANNES HAVKEN Dux noster generalis, post cuius mortem D. THOMAS BASKEFIELD ipsi succedens, nauem GARLAND dictam, ingressus est. Circa vesperam antequam ancoras firmassemus, 18. tormenta in nos emissa sunt, ita vt globus per mediam nauis DEFIANCE malum transmissus, conclaue in quo coenam DRACO capiebat, petierit, & sellam in qua ipse sedebat, fregerit, qui eodem momento poculum vino repletum in manu habens ebibit. Ipse quidem Dux noster laesus non est, sed NICOLAUS CLIFFORDE eques Anglus, qui & ipse mensæ assidebat, in sura vulneratus, statim mortuus est, quemadmodum etiam Capitaneus STRATFORD & BRVVER, vulnerati vero & alii sunt quamuis non lethaliter. Postea versus ortum progressi, ancoras in angulo extra ciuitatem non procul à tribus istis Insulis firmauimus. PORTO RICCO multa propugnacula habet, ita vt neminem facile admittat.

Decimotertio Octobr. decretum est, vt 30. armati sub quolibet vexillo eligerentur, qui cum 25. celocibus versus occasum in portum proficiscerentur, & ignem Hispanis nauibus iniicerent, potissimum autem quinque illas perderent, quæ 15. Septembr. sub DON PEDRO TELLO ex Hispania soluentes, die 28. Octobris in Insulis CANARIIS, & 27. Nouemb. in DESSEADA sub arce ancoras suas firmauerant. Quod ipsum quidem cautè & circumspectè à nostris effectum est, qui in dictas quinque FREGATTAS ignem proiecerunt, quo maxima quæ ADMIRALIS erat funditus consumpta, reliquæ vero omnes similiter accensæ & læsæ sunt. Nec potuerunt illi, qui in arce erant nostros prohibere, quin hoc propositum in actum producerent, quamuis 190. globis Hispani nos petierint, atque ita non parum damni in nauibus nostris dederint, 50. nimirum armatis interfectis, & multis aliis

aliis vulneratis. Præterea multi etiam Hispani ibi occubuerunt igne partim, partim aqua extincti, ut taceam eos qui in vincula sunt coniecti.

Quin etiam naues quasdam in ostio maris malis mirabiliter contectas submerferunt. Ex hisce *FREGATTIS* quælibet 20. ænea tormenta & 10. tonnas pulueris habebat, merces earum, sericum erat, oleum & vinum, Argentum vero quod afferre debebant, ad munitissimum propugnaculum delatū erat, & ut mihi captiuus quidā postea confitebatur 3800000. coronatorum siue 350. tonnarum auri æstimatum est. Omnes ex ciuitate vxores & liberos in syluas deduxerant, ita ut tantum milites in ea superessent.

Decimoquarto Octobris eramus adhuc sub tormentis extremi propugnaculi, sed ipsi metuebant ne proxima nocte rursus ingrederemur, itaque cum 4. *FREGATTIS* egressi sunt, & *ADMIRALIS* data opera siue per infortunium submersa est, idem etiam, ut nobis videbatur cum cæteris fecerunt, vel ad Castellum eas saltem propius adduxerunt 15. Octobr. cum ibi adhuc essemus, vidimus *CARAVEL* siue celocem, ex angulo Castellum aduenire, sed antequam celoce nostra eam assequi possemus, ad terram appulit, ubi eam sequi amplius non potuimus, præsertim cum etiam eos, qui in littore erant, ei subuenire videremus.

16. & 17. Octob. ab armis cessatum est.

18. Octob. ad Austrum paululum ex occasu Insulæ declinauimus, & anchoras firmauimus ad 4. 5. & 6. fila in pulchro & arenoso fundo, egressi etiam ibi nauibus sumus, easq; purgauimus, præparantes simul 4. celoces. Quin etiam celocem quandam comprehendimus, quæ litteras ex *HAYTI* siue *HISPANIOLA* attulerat, ex quibus cognouimus duos piratas Anglos multum damni circa istam Insulam dedisse.

20. Octobr. præcepit Dux noster, ut cum tribus nauibus quæ erant, *PHOENIX*, *DELIGHT* & *CARAVEL* in ostio fluminis cuiusdam ad duo fila aquæ, ferè miliari vno à nauibus nostris aliis, anchoras firmaremus. Ipse enim ad 3. vel 4. miliaria in flumine progressus, quæsiuit oppidulum *STEMANA*, expugnans arcem aliquam in itinere, & quosdam qui in ea erant captiuos abducens. Venit etiam in *BASERVILDE* & ibi per noctem mansit.

23. Octobr. exoneratam nauem quæ vocatur *DVLPI*, igne consumpsimus, propterea quod nos sequi per omnia non posset. Post meridiem cum naues rursus conscendere vellemus, confugit Hispanus quidam cum vxore sua in *ADMIRALIS* nauem, metuens ne puniretur, quod mandato neglecto ciuitatem *PORTO RICCO* ingressus esset, postea progressi sumus versus occasum & Septentionem propter copiam saxorum, quæ sub aqua ad 4. vel 5. miliaria à *CABO* siue promontorio Insulæ istius reperiebatur.

25. Octob. præteruecti sumus *CABO ROSSO*, quod promontorium versus austrum situm erat, & conspeximus *MONA*, paruam & planam Insulam inter *Espangola* & *S. Iohannem* sitam. Eo die rupta est suprema puppis in nauē *THE EXCHANGE*, h. e. collybus, cui præerat Dn. *VVINT*

TEX, & sequi amplius non potuit, itaque PHOENIX remissa est, ut eam quæreretur, cumq; eam Dei beneficio inuenisset, mansit apud eam usque ad diem alteram, qua Gubernator rudente eam naui suæ alligauit, verum circa horam nonam frangebatur malus magna & prima, vnà cum rudente quo PHOENIX alligata erat. Itaque eam populo & bonis exoneratam, mergi permiserunt. Et PHOENIX ante 28. huius ad classem nostram reuersus non est.

29. Octob. vidimus Insulam CVRICOA, & firmauimus ancoras nostras, in latere Occidentali, quod 8. miliaribus à continente aberat, vbi aqua profunda satis & periculi omnis expers erat, sed paulò post soluentes, progressi sumus, versus occasum ad continentem, & vidimus ARVBA Insulam minorem CVRICOA, quam ad tria miliaria versus austrum reliquimus.

Vltimo Nouemb. vidimus 3. vel 4. scopulos, instar Insularum, MONEAS dictos, inter ARVBA & proximum promontorium septentrionale continentis, sitos, & versus meridiem vidimus terram continentem, vbi amnem rapidissimum inuenimus, cuius aqua alba erat.

PHOENIX cum nostra Carauel & alia quadam nauicula, hunc amnem ingressæ, venerunt circa noctis medium, sub promontorium DEL LA VELA, quo postmodum vniuersa classis, cum ei signum ignis datum esset, secuta, ancoras sub promontorium firmavit. Bona est ibi statio, & fundus bonus, ac non procul à terra, aqua habetur ad 14. 12. & 10. fila. Hoc CABO, terra est plana, quæ 8. vel 10. miliaria versus Austrum & Occasum excurrit, & Insulam habet paruum non procul à vertice sitam.

1. Decemb. direximus classem nostram ad fluuium RIO DE LA HACHA, in cuius littore 20. miliaria versus occasum procedendo, sita erat ciuitas, quæ vna ex antiquissimis, inter omnes eas, quæ in continente conspiciantur, erat. Hæc licet non admodum magna sit, terram tamen habet bonam atque fecundam, & facile à nobis expugnata est, populo in fugam coniecto. Naues in aqua ad 6. fila firmatæ erant, parvæ autem ad duo cum dimidio. Atque versus ortum ciuitatis copiosam arenam inuenimus.

Fluuius aquæ dulcis ibi non procul ab vrbe reperitur, sed ostium tam copiosa arena erat repletum, ut minores etiam nauiculæ eam superare vix possent. Superato autem ostio ad 6. vel 8. miliaria ascendendo nauigari potest. Itaque Dux noster DRACO cum 150. armatis, noctu ad 6. miliaria versus ortum progressus est, & oppidulum quoddam piscatorum LA HANCHERIA dictum, occupauit, vbi margaritas piscari solent. Incolæ omnes fugam dederant, exceptis 16. vel 20. militibus, qui paululum resistebant, sed multi tamen ex illis vna cum aliquot Negris comprehensi sunt. Inuenimus ibi margaritas quasdam, & res alias in ædibus, cumq; vires aliquo modo recollegissemus, Dn. THOMAS BASKERFIELDE vltèrius progressus est.

Sexto Decemb. venerunt quidam Hispani, offerentes pecuniam pro redimenda ciuitate LA HACHA, sed non poterat inter nos conuenire, cumq; parati essemus ad recedendum vidimus Carauel, quam etiam post horam, vnà cum duabus BARKEN, siue paruis nauiculis comprehendimus, quæ frumento

mento Arabico quod *MAYS* nominant, argento item atque margaritis, quamuis non magni precii, onustæ erant.

Die 7. Decembris mortuus est *IARKE*, Gubernator navis *THE HOPE*, in cuius locum successit *THOMAS DRACO* Ducis nostri frater, *IONAS BODERHAM* vero factus est Gubernator navis *BONAVENTURE*, & Dominus *CÆSAR* Gubernator navis *AMITIE*.

Die 10. huius decreuerunt Hispani 24000. coronatos in redemptionem ciuitatis numerare, & captiuus quidam promisit 4000. coronatos pro sua persona.

Die 14. attulerunt incolæ ciuitatis aliquot margaritas, sed eas tanti æstimabant, vt Dux noster eos remitteret, & terminum 4. tantum horarum ipsis constitueret, quo tempore præcium ciuitatis afferrent.

Die 16. Decemb. ipsemet Gubernator ciuitatis ad prandium venit, & inter alia quæ cum Duce nostro habita sunt colloquia, dicebat apertè, se ciuitatem istam nihil curare, nec velle etiam eam redimere, quin & margaritas præter voluntatem suam missas fuisse. Quicquid autem de redemptione propositum fuisset, id eò tantum factum esse, vt tempore isto intermedio quo de redimenda ciuitate ageretur, cæteræ vrbes, quæ non ita munitæ erant admonerentur, vt bona, pecudes & populum, ex manibus nostris in sylvas traducerent, sed nihilo tamen secius *DRACO* noster duas istas horas, quibus ei commeatus promissus erat, lubens ipsi concessit, vt de ista re melius deliberaret.

Die 17. Decemb. *BASKERFIELD* cum nauibus *ELISABETH*, *CONSTANTIE*, *PHOENIX*, *CARAVEL*, & 4. vel 5. celocibus, ad aliquot miliaria progressus est versus occasum, & postmodò egressus, terra profectus est ad ciuitatem *TAPPA*, quam expugnatam igne combussit. Nec quenquam qui sibi resisteret, inuenit, tam in discessu quàm in accessu, præterquàm, quod cum amnem quendam traiceret, seruus quidam eius vulneratus est, quem tamen adhuc viuum ad naues nostras perduximus. Hinc ad miliare adhuc progressi, pagum *SALAMBA*, igne perdidimus, & postea cum aliquot captiuis & non exiguo lucro, ad naues nostras reuersi sumus.

Die 18. Decemb. ciuitates *RANGERICA*, & *LA HACHA*, iniecto igne funditus deletæ sunt, excepto saltem templo & monasterio Monialium, pro quibus apud Ducem intercessionem factæ fuerant. Eodem postea die carbasa ventis dedimus, vt ad cæteras naues reuerteremur, quæ Dn. *THOMAS BASKERFIELD* secutæ fuerant.

Die 19. conuersi sumus ad promontorium *GVCAS*, illudq; 20. Decemb. aspeximus. Hoc promontorium est *CABO* tempestatibus variis & ventis plurimis propter summam altitudinem expositum. Ibi Insula quædam in ipso ostio sita est, signo albo versus occasum conspicua. Terra eo in loco admodum salebrosa est, & in saxo quodam domus excubiis dicata. In medio istius scopuli, parua quædam Insula conspicitur, ad quam inter Insulam *DIBOTTE* & continentem, ingressus patet. Ibi etiam portus & ciuitas *S. MARTHA* est, quam circa horam vndecimam expugnauius. In-

colæ

colæcius loci omnes fugam dederant, exceptis quibusdam Hispanis, NĒGRIS, SIMEROVIS, & Indianis, qui 30. vel 40. tormētis prius emissis, postea ipsi quoque aufugerunt. Eadem nocte legatus & qui Gubernatoris vicē gerebat, captus est, quin & spoliū non exiguū in syluis accepimus. Nam in ciuitate nihil relictum erat, quamuis vix locus aliquis in tota ea regione ditior reperiretur, præsertim cum etiam arena auro intermixta videretur. S. MARTHA, inter altissimos montes sita, 26. miliarib. à RIO DE LA HACHA abest. In hoc portu, non admodum commoda nauium statio est, propter tempestates, quæ à luna parua ibi excitantur.

Die 21. Decemb. mandatum accepimus vt succensa ciuitate, naues ascenderemus, quamuis ventorum maxima vis esset, quamplurimi milites vitæ volentes in littore sese paruis nauiculis saluarunt. Amisimus autem hac nocte ex conspectu nostro PHOENICEM, Capitaneum AVGVSTINVM, PETRVM LEMMOND, & THE GARLAND, cum PINASSE siue celoce. Qui in littore erant, ex CARTHAGINE persecutionem passi sunt, sed ad nostras tamen tandem reuersi sunt, excepto PETRO LEMMOND, qui cum nouem aliis captiuus abductus est.

Die 26. Decemb. vidimus Insulas NOMBRE DE DIOS, aliquot miliaribus à nobis versus ortum distantes.

Die 27. peruenimus ad ostium siue ingressum in NOMBRE DE DIOS, & circa horam primam, ciuitatem eam occupauimus, ex qua populus, omnis aufugerat, exceptis 100. Hispanis qui castellum occupant. Hi tribus vel quatuor tormentis nos petierunt, quorum vnum inter eiacularandum, fractum est. Quin etiam sclopetis nos petierunt, sed postea videntes fortissimum nostrum imperum, in syluis sese absconderunt.

Vrbs hæc mediocris erat magnitudinis, latissimis plateis, ædificiisq; altissimis, vt & templo ex durissimo ligno pulcherrimè extructo exornata, in cacumine montis cuiusdam qui in ciuitate erat inuenimus domunculam excubitoribus destinata, in qua 20. frustra argenti rudis, & duo auri puri, argentum ibidem signatum plurimum, & spolia alia accepimus.

Sita est vrbs in loco palustri, perpetuis pluuiis obnoxio, & aërem tam habet malum, qualis in nulla Indiæ ciuitate reperitur. Maximus ibi proventus est malorum punicorum, VANNANAS, radicum CASSAUE, & pomorum id genus aliorum, sed radices tamen non sine periculo comeduntur. Ad plagam ciuitatis Orientalem prope portum, amnis quidam aquæ recentis & dulcis mare ingreditur, ciuitas ædificiis & areis pulcherrimis refertissima est. Ab ea vnico tātum miliari aberat oppidum quoddam Indicum, ad quod cum 100. armatis profecti sumus, sed incolæ fracto qui per fluuium nos ducere potuisset ponte, sese in arbutis & arundinetis cum 20. vel 30. sagittariis absconderant, qui ex improuilo nos aggressi, Legatum Ducis IONAM interfecerunt, & tribus vel quatuor præterea vulneratis, oppidum ingressi sunt, quod tamen postea igne accensum deseruerunt. Nos autem, cum eos in syluas aufugisse sciremus, dedimus operam, vt funditus oppidum istud deleteretur, præsertim cum Dux noster non procul ab isto

loco vasa nostra recenti aqua impleret. Portus ciuitatis NOMBRE DE DIOS elegans est, & qui ibi appellere volunt, hi rupes & saxa ab utroque latere plurima inueniunt, quæ tamen periculo omni carent, cum videri possint, & ita disposita sint, ut ad tria vel 4. fila in medio ipsorum ancoræ firmari commodè possint, extra vero scopulos istos ad 8. vel 10. fila damnum nauibus dare nemo queat. Hoc in loco atri Magister obiit.

Die 24. Decemb. assumpsit Dn. THOMAS BASKERFIELDE 700. vel 750. armatos, ad ciuitatem PANAMA proficisci volens, ubi quidem ipsis itinere angusto & malo, 30. miliaria conficienda erant, nam iter illud ex montibus & arbutis exsectum, perpetuis aquis & paludibus deforme erat, ita ut itinere priori milites profecti nunquam fuerint. Quin & Hispani in cacumine montis, qui meo quidem iudicio in medio itinere situs erat, propugnaculum fecerant, iam pridem scilicet de aduentu nostro admoniti, in quo præsidium erat 90. vel 100. Hispanorum. Et huiusmodi quidem præsidia adhuc duo nobis superanda erant, antequam ad ciuitatem PANAMA veniremus. Qui in præsidio erant, nos sclopis suis petebant, antequam eos animaduerrimus, & ultra 20. ex nostris interficiebant, quorum in numero erant, Capitaneus MARCHAN supremus ordinum ductor, signifer SAMPSON, MAVRITIUS VVILLIANVS, vnus ex præsidariis Regiæ in Anglia Maiestatis. Vulnerati sunt autem Legatus Ducis HUNTLEY, ita ut postea moreretur. Præterea in sura læsus est ipsemet Dux noster BASKERFIELDE, vnà cum aliis 40. ferè armatis. Quare populus cum iam defessus & lassus esset, videretque com meatum & cibum iam fermè consumptum esse, nec quicquam isto itinere rursus acquiri posse, effecerunt & obtinuerunt apud D. BASKERFIELDE ut mutato consilio suo, de reditu ad naues cogitaret. Itaque cum ad Ducem DRAKENEa de re scripsisset, reuersus est ad ciuitatem NOMBRE DE DIOS, die 4. Ianuar. Anno 1596.

Die 5. Ianuarii cum DRACO ciuitatem NOMBRE DE DIOS vnà cum templo omnibus FREGATIS, BARRIS, & GALEOTTIS, iniecto igne vastassent, carbasa & vela nostra versus Occidentem direximus.

Die 10. Ianuarii conspeximus Insulam quandam 30. miliaribus versus Occidentem ab hoc loco distantem, nomine SONDA, ibi ancoras firmauimus ad 12. fila in arena & fundo bono, ubi cum ad angulum versus ortum peruenitur, magna scopulorum series meruenda est, quæ conspicitur ubi ad finem Insulæ peruentum est. Hic vidimus nauem quandam celocem nostram insequi, quam statim comprehendimus, erat enim onusta frumento quod MAY s vocant, cumque populus examinaretur, cognouimus eos missos fuisse, ut de nostro aduentu omnes portus & stationes versus occasum admonerent. Insulæ hæc 9. vel 10. miliaribus à continente abest, multis syluis formidabilis est, & ad 2. miliaria nullis hominibus habitatur. Hic purgauimus naues nostras, & celoces adhuc superstites rursus instruximus, ad 22. vsque Ianuarii ibi commorantes, quo die rursus ad ciuitatem NOMBRE DE DIOS reuersi sumus. Accidit enim ut supremus

PILOT-

* PILOTTA ibi moreretur, & Dux etiam noster DRACO Dysentria laborare inciperet.

23. Huius direximus vela nostra ad PORTA BELLA, quæ tribus tantum miliaribus versus occasum, à NOMBRE DE DIOS aberat.

Die 28. Ianuarii ante meridiem obiit Generalis noster Dux DRACO, qui aliquandiu Dysentria laborauerat, quæ tamen ea nocte cessare visa fuerat. Dicebat ipse nobis paulò ante obitum suum; se certò scire, Hispanos post mortem suam multa molituros, debere igitur nos curam agere nauium omnium, in primis verò regiarum. Hæc & multa alia cum dixisset, surrexit vestimenta induere volens, sed statim lecto rursus impositus est, & eadem hora in Christo obdormiuit. Testamenti sui executores fecit fratrem suum THOMAM DRACKEN & IONAM BODERHAM, Heredes verò bonorum suorum omnium filios fratris sui instituit, excepto agro quodam quem dicto BODERHAM legauit. Eodem tempore obiit etiam OZIAS præfectus nauis THE DELIGHT. Nos autem eo die anchoras firmauimus in portu qui PORTA BELLA vocatur, quo quidem præstantiorem & commodiorem nondum habueramus. Offerebantur etiam nobis hinc inde in littore stationes, tam maioribus quàm minoribus nauibus recipiendis accommodatæ, vnum solummodo tormentum in angulo terræ istius qua ortum respicit, plantatum erat. Inter insulam verò & continentem semper ad 5. vel 6. fila, aqua reperitur, sed optimus ingressus est in ostio aperto, inter hanc & aliam insulam, quæ versus occidentem longa saxorum serie excurrit.

In PORTA BELLA vix octo vel 10. ædes erant, præter domum regiam, quam pro gubernatore ædificabant, qui eò mittendus erat. Erat etiam ibi propugnaculum siue castellum in littore maris ex integris arboribus factum & multa terra oppletum. Ac nisi nostro aduentu propositum & conatus ipsorum fuisset impeditus, ipsi quidem castellum firmissimum ibi fecissent, ita vt firmitus in ea regione nullum inueniri potuisset, nam & ciuitatem ibi conderè decreuerant. Erant ibi tria Orichalci frustra mari immersa, quæ extraximus, populus cum omnibus bonis suis aufugerat. In portu isto erat pagus quidam apertus, & nullo munimento cinctus, penes quem reperiatur amnis recentis & dulcis aquæ, quem ingressi quidam ex nostris, inuenerunt vinum, oleum & ferrum.

Hoc in loco postquam ancoras firmassemus, peracto funere DN. FRANCISCI DRACKEN, ingressus est THOMAS BASKERFIELD cum omnibus centurionibus aliis, nauem regiam THE DEFIANCE, in qua Dn. BRYDE, qui nobis à sacris concionibus erat, concionem pro tempore isto habuit, magno cum applausu populi. Finita verò concione iussit THOMAS BASKERFIELD omnes centuriones & capitaneos in nauis THE GARLAND, conuenire, vt cum illis de rebus necessariis deliberaret. Cumque eò venissent, productas literas commissorias eis monstrauit, quibus lectis, è vestigio Dux generalis habitus & declaratus est, & BODERHAM nauis DE FRANCE gubernator factus est, DN. SAUEL, nauis AVENTURE.

Præter dictum OZIAM, præfectum nauis THE DELIGHT, obiit etiam EGERTON, nobilis quidam in naui VORSICHT, & Ia. VVood præcipuus classis nostræ Chirurgus in naui GARLAND, nec non & ABRAHAMVS KONDAL, in naui SACKER dicta.

Hoc in loco recenti aqua vasa nostra repleuimus, naues purgauimus, & vela reparauimus. Conuenerat enim inter Ducem & Centuriones omnes, vt si iter aliquod ad S. MARTHAM, inueniri posset, illud ingrederemur, sin minus, rectà Angliam repeteremus.

Sexto Februarii exoneratam nauem ELISABETH, quæ DN. VVATZEN senatoris cuiusdam Londinensis erat, submersimus. Cumq; aliqui ex nauui, cui nomen erat PEGASVS, in terrâ egressi, recentem afferre aquam vel lent, ab Hispanis ex improviso oppressi sunt, qui duobus interfectis, nec non duobus etiam vel tribus captis, sese rursus subdixerunt.

Die 7. Februarii nauis DELIGHT & FREGATA Capitanei EDNES, exoneratæ, cum admodum corruptæ essent, submersæ sunt. Naues verò Regiæ velis indigebant.

Eodem die explorato populo nostro, inuenimus in vniuersum 2000. viros, connumeratis omnibus tã ægrotis quàm saluis. Et sequenti die omnes nostros captiuos in terrâ exposuimus, tam Hispanos, quàm alios. Duos autē captiuos ablegauerat Dux noster THOMAS in ciuitates NOMBRE DE DIOS & PANAMA, vt *ἀγγέλων* pro quibusdam præcipuis captiuis afferrent, qui tamen reuersi non sunt. Cæterum cum iam discessuri essemus, venerūt ad nos quidam vexillum album præ se ferentes, quod pacis signum erat, & Duci nostro significarunt, se 10. Anglos captiuos habere, conditione tamē non iniqua, & velle se eos nobis ex PANAMA transmittere, si 8. vel 10. adhuc dies ibi commorari vellemus. Verum nos dolum subesse verebamur, & cogitare aliud non poteramus, quàm quod nos detinere & remorari vel lent, donec classis regia adueniret.

Die 8. huius, cursum nostrum ad S. MARTHAM direximus, & 14. huius vidimus Insulam BARV, quæ versus occasum sita 14. miliaribus à CARTHAGENA abest. Circa noctem præcepit nobis Dux noster, vt ad portum ciuitatis BARV nauigaremus, sed ingens ea nocte tempestas orta est, & vētros integralunę quarta tantos experti sumus, vt aliquot naues amiserimus. Ea enim nocte nauem VORSICHT amisimus, sequenti vero die naues SVSANNAM, PANEL, HOPE, & PEGASVM. Itaq; tertio die intermisso hoc ad S. MARTHAM cursu, iter versus promontorium S. ANTONII ingressi sumus.

Die 25. Februarii aspeximus Insulam GRAN CAMAINAS, 30. miliaribus à IAMAÏKO distantem, quæ humilis & arenosa Insula est, multis testitudinibus abundans.

26. huius vidimus eleuatam regionem CVBA, versus ortum à fractis Insulis sitam, & delati eramus ex plaga orientali Insula PINOS in periculossimum tractum IORDINAS, quod cum vidissemus, versus austrum nauem direximus, & ad septentrionem PINOS progressi sumus, quam Insulam

lam 1. die Martii vidimus. Terra humilis est, arboribus repleta, & limpidissimis fontibus in plaga septentrionali scatens, in medio 8. vel 9. rotundi colles assurgunt, & in plaga occidentali tres continui.

Cum in plaga occidentali essemus, & vasa nostra recēti aqua replere vellemus, vidimus circa horam primam pomeridianam 20. naues, tertiā nimirum partem classis regiæ, quæ ablegata erat ad Insulas HONDEROS, & in vniuersum 60. nauibus constabat. Habebat autem mandatum de nobis exterminandis, vbicunq; nos inuenirent. Hæ naues 20. quæ nobis obuiam fiebant, sese in HAVANA recrearāt, & CABO CORIENTOS petere volebant, qui locus à superiori 50. miliaribus abest. Cum autem nos vidisset, studebant vento nos anteuertere, sed nos ventum ipsis præripuimus quo facto Archithalassus vexillum Regium naui præfixit, atq; ita vento secundo eos aggressi sumus. Præceperat autem dux noster, ne illi qui naui DEFIANCE erant tormenta sua emitterent, priusquam propè ad hostes venissent.

Hispanorū VICE-ADMIRALIS, quæ magnitudine sua omnes nostras naues superabat, primò progressa, emisit duo anteriora & maxima tormenta in naue nostrā CONCORDE, quæ tamen ipsi nihil concessit, quod pugna istius naualis initium erat. Nauis BONAVENTURA admodum studiose VICEADMIRALI adhærens, tormentis & bombardis artificiosissime eam petiit, ita vt latus vnum perruptū sit. Archithalassus in ADMIRALI nostra naui globis & pulueri suo nihil minus pepercit, sed DEFIANCE, quæ in medio hostium fulminabat, tam vehementer pugnabat, vt Hispanorum VICEADMIRALIS, vnā cum tribus vel quatuor aliis nauibus, cogeretur fugam dare & ADMIRALEM, classemq; reliquam deferere.

Post occasum solis, conuertit sese vniuersa classis versus ortum, & nos similiter iter versus ortum ingressi sumus ad CABO CORIENTOS, eo fine vt cum reliqua Hispanorum classe congredieremur. In hac pugna amisit nauis DEFIANCE, viros, tres Anglos, vnum Græcum, & vnum NEGRO, in aliis verò nauibus, capitanei quidam militesq; gregarii vulnerati sunt. Sed vespere vidimus ingentem Hispanorum nauem igne succensam ardere, quod fortassis à puluere tormentario per incuriam factum fuerat.

2. Martii, cū dies oriretur, non procul à CABO CORIENTOS aberamus, quod humile est promontorium, multis arboribus obsitum, quæ altitudine sua omnes alias vincunt, & toto ferè miliari à CABO distant in plaga orientali, nam in australi ferè tota CUBA syluis & arboribus repleta est.

Classis Hispanica quæ tum 14. tantum nauibus constabat, nobis à tergo cū secundo vento imminebat, non audebat tamen propius accedere, quāuis ADMIRALIS siue Archithalassus noster eam expectaret. Itaq; nauigādo promontoriū istud facile superauimus, excepta naui SALOMON, quæ littori adhærens nos sequi non poterat, sed vento versus ortū à nobis auulsa & abrepta est. Quod cum Hispani viderent, 3. vel 4. nauibus ad eā properarūt. Nos autem DEFIANCE nauem emisimus, quæ ei suppetias ferret, itaq; Hispani rursus ad classem suam concesserunt. Interea quieuiamus & nauem SALOMON expectauimus. Qua adueniente iter nostrū ad CABO S. ANTONIO

direximus, quæ Insula circiter horam secundam pomeridianam nobis visa est. Regio itidem humilis est, & versus meridiem sinum in mari habet alba arena conspicuum. Statio est bona contra ventos Septentrionales & Subsolanos. Ea nocte horam vnam atq; alteram inter Septentrionem & occasum quieuiimus. Cumq; dies rursus apparere inciperet, aspeximus Insulam CVBA & plagam orientalem ORGANE, qui periculosissimi scopuli sunt, & 8. ferè miliaribus à CVBA distant, initium sumentes quamprimum quis CABO S. ANTONIO prateruectus est.

Die 5. Martii, venti admodum remissi & lenes fuerunt.

Die 7. vidimus eleuatam quandam regionem, instar coronæ, quæ sese aperuit versus occasum, 13. vel 14. miliaribus ab HAVANA, cum alio quodam loco in CVBA, TABLE dicto, qui 8. miliaribus versus ortum à dicta corona aberat. Regio vltra iusulam HAVANA exiguos duos tumulos nobis exhibebat videndos, referentes formam vberum muliebrium.

Die 10. aspeximus CABO siue promotoriū FLORIDA, quod & ipsū depressū humileq; est & nō procul ab hoc CABO versus austrū aliquot fractæ & submersæ Insulæ cernuntur. Hora secunda pomeridiana ex oculis nostris terrā istā amisimus, cum 12. miliaribus versus ortum à CABO abessemus. Postea versus ortū vsq; ad mediam noctem progressi sumus, & inde cū vento subsolano versus Septentrionem, quo vento vsi sumus vsq; ad 13. Martii, ita ut ad 31. gradus ascenderemus. Postmodo ingēs tempestas & ventorum commotio facta est, qua naues BONAVENTURAM & IOHANNEM MINOREM amisimus, cursum inter ortum & austrum tenentes.

19. Martii, hærebamus in 29. gradu, & cursum inter ortum & Septentrionem tenebamus. Die verò 21. Martii maximam tempestatem experti sumus, sed ventos tamen habuimus bonos. Multæ autem naues ex classe nostra substituerunt, excepta THE HOPE quæ procedebat. Apud Admiralem verò manserunt DEFIANCE, ADVENTUR, & PHOENIX.

Die 28. Martii eramus in 39. gradu, & iter ad FLORES direximus, quem locum 8. Aprilis conspeximus, nono huius, in plaga Insulæ australi ancoras firmantes, vbi aquas recētes hausimus, quibus DEFIANCE ferè destituebatur. Hic in terram expositi sunt DRACONIS duo PILOTTÆ.

Die 10. Aprilis vela nostra ventis rursus dedimus, & die quidem Paschatos pluuias ventosq; experti sumus maximos, sed tandem Dei

beneficio salui & incolumes, cum illis, quæ adhuc supererant, nauibus, domum rediimus.

Finis omnium itinerum Draconis.

VERISSIMA DESCRIPTIO

NAVIGATIONIS A THOMA CANDISCH,

NOBILI ANGLO, SVSCEPTÆ, QVA IPSE AB ANNO M. D. LXXXVI.

vsque ad annum 1588. vniuersum terrarum orbem explorauit, & perlustrauit, per Dn. FRANCISCVM BRETTIE, qui ipsemet huic itineri & nauigationi cum aliis adfuit, fidelissimè consignata.

ANNO 1586. die 21. Iulij veteris styli, soluimus ex PLYMOUTH, portu Angliæ, cum tribus nauibus, ADMIRALI nimirum, cui nomen erat THE DESIRE, hoc est, cupiditas siue desiderium, capacitas vero 120. vecturarum siue lastarum: THE CONTENT, hoc est, sufficientia, cuius capacitas erat 60. lastarum, & HVG GALLANT, hoc est, Hugo Expeditus, cuius capacitas 40. lastarum fuit. Quæ nauës 123. armatis, & omnibus rebus necessariis ad 2. annos, munitæ atque instructæ erant, sumptibus Dn. THOMÆ CANDISCH, Nobilis Angli, qui etiam Admiralis vel Dux generalis habitus est.

Die Martis qui erat 26. Iulij, adhuc 45. miliaribus à promontorio FINIS TERRÆ, abfuimus, vbi nobis 5. nauës Hispanicæ ex BYSCAIA occurrerunt, venientes nostro quidem iudicio ex magno maris sinu in TERRA NOVA. Admiralis noster eas aggressus, tribus horis oppugnauit, sed nocte præueniens capere nullam potuit.

Die 1. Augusti. circa horam 10. antemeridianam, vidimus Insulam FORTE VENTVRA, quæ ex Canariis vna est.

7. Die Augusti tam prope iam ad littus BARBARIÆ perueneramus, quam RIO DEL ORO, hoc est, fluuius aureus.

19. Augusti peruenimus ad promontorium CABO BLANCO, hoc est, promontorium album, sed ventus tam vehemens erat, vt non possemus eousque ascendere, vbi piscatores piscationibus operam dare solent, itaq; 6. horas quieuius in loco versus occasum, præsertim cum copiosa arena ante promontorium istud in plaga australi inueniretur.

15. Augusti eramus in vertice CABO VERDE, hoc est, promontorii viridis, & nostro quidem iudicio 50. miliaribus ab eo versus mare.

Die 18. huius promontorium SIERRA LEONA, versus ortum à nobis aberat, & eodem die Zephyrus spirare cœpit, qui cursum nostrum adeò promouit, vt 20. Augusti tantum 6. & dimidio gradibus, à linea æquinoctiali abessemus.

Die 23. Augusti strenuè à SIERRA LEONA progressi, ad plagam eius australem, die 25. Augusti peruenimus, vbi portus seu statio nauium erat, quam H. BREVVER, vice-Admiralis in naui THE CONTENT ingressus est.

Die

Die 26. Augusti, portum ingressi sumus, & in ingressu circa scopulum in plaga australi, aquam inuenimus 5. fath. profundam, vltius autem progressi superato nimirum scopulo isto non minor 10. fath. profunditas reperta est, donec in ipsam stationem veniremus, quæ vnico tantum miliari, à promontorio aberat, & versus austrum excurrebat, sed danda omnino erat opera vt quis naui sua in medium sinum ingrederetur, erat enim ibi refluxus admodum vehemens, & in stationes sese magna vi effundens. Ex Anglia vsq; ad hunc locum numerantur 950. miliaria, quod quidem iter à 21. Iulii vsque ad 26. Augusti emensi sumus.

Die 27. Augusti venerunt duo NEGROS siue Æthiopes ad naues nostras, ab Admirali Londinensi ad nos missi, hi nutu significabant, nauem quandam Portugallensem non procul à nobis in portu isto quiescere, itaque minima nostra naus THE GALLANT ad tria vel quatuor miliaria ascendit, sed cum PILOTTA siue gubernatore destitueretur, vltius progredi non audebat, sinus enim ad tria vel quatuor miliaria ibi in terram excurrit, & periculosa est profunditatis, vt ex quodā Portugallense postmodum cognouimus.

Die 28. Augusti, missi sunt quidam, qui medium diem saltando & voluptates alias exercendo sese cum NEGROS siue Æthiopibus oblectarent, & de naui hac Portugallensi aliquid expiscarentur. Hi cum rursus naues conscendere vellent, repperunt Portugallensem aliquem, post carecta latentem. Qui cum captius ad nos adduceretur, referebat, nos non sine ingenti periculo posse ad pagum istum nauigando peruenire, & nauem de qua nobis dictum fuerat, inuestigare, itaque diligenti habita examinatione & tortura etiam præmissa, cum animaduertemus ipsum vera professum, ab inuestigatione & persecutione naus istius abstinimus. Inter alia affirmabat hic captius etiam, quod nauem suam iisdem in locis per maris intemperiem amisisset, & quod in numero istorum qui captiui erant NEGROS siue Æthiopum duo adhuc superessent sui socii siue comites itineris. Nomen ipsi Emanuel fuit, patria Portuensis ex Portugallia erat, munere CALFATER.

Die Augusti 29. naui egressus Dux noster CANDISCH, vnà cum 70. viris, pagum quendam ingressus est, ex quo, post conflagrationem aliquot ædium spolia abduximus, quæ tamen exigua erant, propterea quod populus cum bonis suis ad alia sese contulerat loca. Hinc discedentes, peruenimus ad pagum quendam apertum, multis tamen arbutis cinctum, NEGROS vero vel Æthiopes aduentantes nos sagittis suis pro virili exceperunt, sed non plures quam tres ex toto nostro numero vulnerarunt, qui licet veneno à sagittis istis infecti fuerint, Dei tamen beneficio in viuis conseruati sunt. Pagi ipsorum, pro loci istius qualitate vel potius rusticitate muro luteo cincti sunt, aream capacitatis satis magnæ habent sudibus cinctam atque munitam. In plateis, ædibusq; sordium nihil colligitur. Homines siue NEGROS isti, subiectissimi sunt suo Regi, cui multum etiam honoris exhibent, sic enim ex quibusdam accepimus, qui obsides in
locum

PARS OCTAVA.

47

locum duorum NEGROS, de quibus suprà dictum, ipsis dati erat. In hoc pago ultra ædes 100. numerari non poterant.

Primo Septembris, multi ex nostris nauibus egressi, industria sua per totum diem nullo prohibente lauerunt. Sequenti verò die, cum faber quidam lignarius ad arbuſta eius loci seceſſiſſet, opus naturæ perfecturus, coſpexit forte fortuna NEGROS ibidem latitantes, qui poſtquam animaduertenterent ſe viſos & exploratos eſſe, ſubitanea & forti impreſſione impetû in noſtros fecerunt, ita vt fugam arripere noſtri cogerentur, in qua tamen fuga non pauci vulnerati ſunt. In primis vero miles quidam, GUILHELMVS PICKMAN, in partem pedis ſuperiorẽ, ſeu femur, ſagitta percuſſus eſt, qui cum eam extrahere niteretur, fracta eſt, cuspide in carne permanẽte, per noctem autem à veneno iſto totus venter ita intumuit, vt colorem arramenti referret, vnde ſequenti die mortuus eſt, & venenata cuſpis poſtmodum extracta. Verum illud ex herba quadam exprimitur.

Die Septemb. 3. multi ex noſtris ſuis nauiculis ad 4. miliaria aſcenderunt, & multos piſces ceperunt, multa itidem poma citria, ab arboribus decerpta, nobis attulerunt, & in reditu duos bubalos conſpexerunt.

Die 6. Septembris. ex portu egreſſi, à SIERRA LEONA ruruſus ſoluimus.

Die ſequenti ſeu 7. ſeptemb. diſceſſimus ab Inſulis CABO VERDE, ſiue promontorii viridis, quæ alias Inſulæ à MADRABUMBA dicuntur, & 10. miliaribus à promontorio SIERRA LEONA diſtant. Veſperi circa horam quintam ancoras emiſimus ad duo miliaria ab Inſula quadã, quam poſtmodum ingreſſi, nihil inuenimus præter arbores VANNANAS. Habitabatur autem meris NEGRIſ. Die 8. Septemb. circa inſulam iſtam, quadam nauicula noſtri profunditatem aquæ explorantes deprehenderunt eam in circuitu iſtius loci eſſe 5. filorum, quibuſdam vero in locis duotantum, item 6. & plura inuenerunt fila. In plaga Inſulæ iſtius orientali, paguserat, in quo NEGROS habitauerant, vt ex victualibus ibi repertis colligere erat. In plaga aſtrali aquam recentem nullam inuenimus, ſed in plaga Septentrionali eam tribus vel 4. in locis accepimus.

Inſula iſta continuam ſpectatoribus exhibet ſyluam, excepto quodam tantum loco, vbi ædificia ipſorum extructa ſunt, qui locus vndiq; arboribus VANNANAS cinctuſ eſt, quæ fructum bonum & ſalutarem ferunt. Tractus ſic perpetua tonitrua, fulgura & pluuias hoc menſe habet, cuius quidem rei cauſſam eſſe iudico quod ſol lineæ æquinoctiali proximuſ eſt.

Die Septemb. 10. ſoluimus ab Inſula MADRABUMBA, Braſiliam ſiue Americam petitori.

Vltimo Octobris delati ſumus ad montem quendam, 24. ferè miliaribus à CABO FRIO ſeu promontorio frigido, in Braſilia diſtanti, cuius vertex formam rotundæ ciuitatis habebat, iuxta autem montem iſtam duæ adhuc Inſulæ ſitæ erant.

Primo Nouemb. nauigauimus inter Inſulam S. SEBASTIANI, & continentiẽ terram terra, ad quam deinde etiam appulimus & inſtrumenta

GG

noſtra

nostra nautica reparauimus. Hoc in loco etiam celocem extruximus ex materia quam nobiscum in naui nostra habebamus. Fratres etiam vasa & dolia nostra repararunt quæ aqua recenti impleuimus. Commorati sumus autem istic loci ad 23. vsq; Nouembris, prospiciētes nobis de omnibus rebus necessariis. Interea dum hæc ageremus, conspeximus fortè fortuna CANOA quandam, peculiaris cuiusdam generis, quæ ex flumine IENERO veniens, Insulam S. VINCENTII petebat, in ea sex mancipia cum Hispano quodam erant, qui Archithalasso naui nostræ, quæ ADMIRALIS vocatur, CHRISTOPHORO nimirum HARE, notus & familiaris fuit. Hic enim Christophorus Anno 1581. cum naui quadam in Insula S. VINCENTII fuerat. Itaque cum speraremus alium quendam Anglum in Insula S. VINCENTII habitantem, (quæ quidem non ultra 20. miliaria ab isto loco ubi tunc eramus, aberat) cum cibariis quibusdam assequi, dimisimus hunc Hispanum cum literis ad contreraneum nostrum in Insula S. VINCENTII habitantem exaratis. Qui quidem promittebat, quod intra decem dies responsum nobis referre vellet. Non enim milites, sed mercatores nos esse tum profitebamur, qui propter mercimonia nostra, istis in locis versaremur. Sed responsum tamen nullum accepimus, itaque cum tempus à nobis deputatum præterisset, nosq; spe nostra frustratos esse videremus, paratis rebus omnibus, ex hac Insula S. SEBASTIANI 23. Nouemb. rursus soluimus.

December.

Die 16. Decembr. peruenimus in oram Americæ ad 47. & dimidium gradum, Terra à nobis 6. miliaribus versus occasum aberat, & nos ita in littore usque ad 48. gradum ascendimus.

Die 17. Decembr. portum quendam ingressi sumus, quem Admiralis noster qui primus eum ingrediebatur, PORT OF DESIRE, hoc est, portum desiderii vel desideratum & exoptatum nominabat. Intra portum istum vna atque altera Insula conspicitur, circa quam magna copia canum marinorum, ingentis & formidabilis magnitudinis inuenitur, qui quoad anteriorem corporis partem, Leoni haud immerito comparatur, caput enim collum & tota anterior pars longissimis densissimisq; pilis formidabilis est, pedes ipsorum formam manuum humanarum repræsentant, catulos singulis mensibus progenerant, & lacte nutriunt, in mari cibum quærunt pisces nimirum omnis generis. Catuli eorum cibum nobis optimum præbent, carnem enim habent quam quoad saporem discernere à carne ouilla non facile possis, siue assam siue elixam eam comedas, canes ipsi tanti sunt roboris, ut vix quatuor viri aliquem superare & interficere possint, quin etiam gladio vel hasta transfixi ad mare properant, nec moriuntur donec capita ipsorum probè conterantur. Auium præterea magnus ibi prouentus est, quæ terram instar cuniculorum perfodiunt, atq; in istis foraminibus oua sua excludunt, volare enim nequeunt, cum alas habeant pennis destitutas, vescuntur piscibus marinis, & nobis dictæ sunt aues PINGVINS.

In

In hoc portu elegans est & periculi expers nauium statio. itaque naues nostras in terram subductas ibi purgauimus & reparauimus.

Die 24. Decembr. quæ natalem Christi proxime præcedit progressus est fortè fortuna vir quidam cum puero vnicum miliare à nauibus in vallem pulcherrimam ad radices montis sitam, vbi ante duos vel tres dies puteum nostri fecerant, propter aquæ dulcis & recentis isto in loco defectum, circa hunc puteum cum indusia sua lauarent, oppressi sunt ab Indianis, qui in montes aufugerant, & sagittis vulnerati. Cum autem Dux noster cum 16. vel 20. armatis eos aggrediretur, facile in fugam versi sunt, licet 50. vel 60. eorum essent. Vir quidem ille nomine G A R G E, in genu, puer vero in humero vulneratus erat. Sagittæ erant ex tenui arundine acutissimo filice in extremitatibus armatæ. Homines ferè sunt, qui Christianorum aspectum sedulo fugiunt, & brutorum instar animalium viuunt. Quando defunctos suos sepelire volunt, moris est apud ipsos, vt eos ad scopulos, qui in littore maris sunt, perducant, atq; in cacumine eorum vnà cum arcubus, sagittis, aliisq; rebus preciosioribus, quas in vita sua charas habuerunt, eos sepeliât. In primis vero quibusdā glebis delectantur, quas in littore maris repertas, artificiosè præparant & secant, ita vt quadratæ appareant, & postea capitibus defunctorum supponunt. Sepulchra eorum ex magnis & oblongis præparata lapidibus, vndiq; sagittis defunctorum cinguntur, rubro colore tinctis, quo viui etiam seipfos pingere consueuerant.

Die 28. Decembr. soluimus rursus ex portu T H E D E S I R E, Insulam quandam petitori, quæ versus austrum tribus miliaribus à portu abest. Cumq; quod supererat nobis de auibus nostris P I N G V I N S, sale conditum esset, progressi sumus paulatim in littore versus austrum.

Die 30. Decemb. præteruecti sumus scopulos, 5. ferè miliaribus à terra distantes. Hi scopuli ad 48. gradus versus austrum à linea æquinoctiali excurrunt.

Anno 1587. die 2. Ianuarii, offendimus pulchrum C A B O siue promon- Anno 1587.
torium, 51. gradibus à linea æquinoctiali, & aquæ profunditas ibi erat 7. fi- Ianuar.
lorum, vno miliari à terra.

Die 3. Ianuar. aliud C A B O seu promontorium offendimus, quod 52. gradibus & 45. minutis a linea abest, & excurrit vsque ad ostium periculossimi tractus E S T R E C H O D E M A G A L L A N E S, qui tractus quibusdam in locis 5. vel 6. miliaria in latitudine habet, quibusdam vero in locis est arctissimus. Sub hoc promontorio cum aliquandiu quiesceremus, ancoram quandam per procellas & tempestates nimias amisimus triduum integrum durantes.

Die 6. Ianuarii fretum M A G A L L A N E S, viam angustissimam ingressi sumus.

Die 7. huius arctam hanc viam ingressi, Hispanum quendam in littore cepimus, qui vnà cum 23. Hispanis ibi commorabatur. Superstites hi nimirum erant ex 400. qui ante tres annos in præsidium ad hæc angustias positi fuerant. Omnes autem exceptis hisce 24. fame & siti interierunt. Supe-

rauimus autem eodem adhuc die fretum siue angustias eas, ad quas ab ostio numerantur 14. miliaria, quod ostium ab angustias istis ad 52. gradus ascendit. Ab hoc loco vsq; ad Insulam istam, in qua aues PINGVINS cepimus, numerantur 10. miliaria versus occasum vel austrum potius.

Die 8. Ianuar. emissis anchoris nostris, plurimas aues PINGVINS cepimus, & in futuram necessitatem sale condiuimus.

Die 9. Ianuarii, soluimus ex ista Insula versus austrum, ad regiam ciuitatem PHILIPS, ab Hispanis ibi extructam. Hæc ciuitas quatuor propugnacula habebat, quodlibet vno tormento æneo formidabile. tormenta autem ista omnia propter aduentum nostrum in terram defossa erant, exceptis rotis, quæ in locum suum erant dispositæ. inquisiuius igitur tormenta ista, & terra eruta, nobiscum abduximus. Ciuitas cõuenienti loco extructa, omnibus sylvarum & aquarum commoditatibus gaudet, templo pulcherrimè exornato & in peculiari loco seorsim posito. Ex patibulo etiam, in quo miserrimè aliquem ex suis suspenderant, colligere licebat, eos iustitiæ cultores acerrimos esse. Nostro quidem iudicio ante hæc tempora cibum alium non habuerunt præter ostreas & testudines, rara enim ibi animalia cernebantur, & ex syluis vix feram vnã atq; alteram potum ad aquam prodire videbamus. Hispani hi eum solummodo in finem istum in locum missi erant, vt transitu alios prohiberent, & neminem in Oceanum australem præter suos dimitterent, verum testante id experientia, Deus huic eorum instituto manifestè repugnauit. Licet enim iam biennium ibi essent, serere tamen nihil poterant vnde fructum aliquem perciperet, quo sese sustentarent, præterea etiam impetus & insultus Indianorum sustinere quotidie cogebantur, vnde factum vt absumptis omnibus quæ ad sustentationem eorum facere poterant, ipsi tandem fame in propriis ædificiis, imò & in vestimentis suis perierint, quemadmodum multos adhuc in vestimentis suis fame ita confectos & mortuos inuenimus. Cum igitur vna pars ciuitatis fœtore defunctorum cadauerum admodum inficeretur, coacti sunt reliqui, qui in viuis adhuc erant, ciuitatem deserere. Hoc autem antequam facerent, omnia arma & instrumenta bellica in terram defoderunt, & postea progressi, in littore maris victum suum quæsuerunt, vbi vltra annum integrum foliis arborum, pomis, radicibus, auibusq; si quas accipere poterant, sese sustentarunt. Tandem decreuerunt ad RIO DE PLATA hoc est, fontem argenteum commigrare, cum de 400. tantum 23. in viuis essent, inter quos duæ mulieres erant. Hoc in loco recreauimus nos, bona pace fruantes & lignis aquaq; recenti nobis abunde prospicientes. Dux noster oram hanc, PORTO HAMBRIENTE hoc est, portum famelicum vocauit, distat autem à linea æquinoctiali 53. gradus versus austrum.

Die 14. Ianuarii, relicta hac ora, nauigauimus versus austrum, & paulo post declinauimus ad occasum, petentes promontorium, quod vocatur CABO FROVARD, cuius promontorii angustia versus austrum ad 54. gradus excurrunt. Ab hoc promontorio progressi sumus 5. miliaria versus

Septen-

Septentrionem, ingredientes riuum quendam maris in plaga australi, quæ concharum riuum, à conchis, quæ ibi magna copia reperiuntur, nominauimus. Commorati sumus ibi 6. diebus vento vtentes Zephyro.

Die 21. Ianuarii soluimus ab hoc concharum riuo, versus occasum 10. miliaria progredientes, vbi in plaga Septentrionali pulcherrimum similiter & arenosum riuum inuenimus, quem Dux noster ELISABETHÆ riuum vocauit. Interea autem dum ibi anchoras emitteremus, mortuus est quidam ex nostris faber lignarius, ad nauem HVGOGALLANT pertinēs, qui etiam ibi sepultus est.

Die 22. Ianuarii, post meridiem ab hoc ELISABETHÆ riuo, ad duo saltem miliaria progressi sumus, vbi iucundissimum fluuium inuenimus, quem ingressus nauicula sua Dux noster, ad tria miliaria perlustrauit, videns inter cætera terram fertilem & planam, qualem alibi locorum nondum huc vsque conspexerat, erant enim salebæ in ista vicinia quamplurimæ. In hoc flumine conspeximus multos barbaros & feros homines, quos etiam assecuti sumus. Erant autem Anthropophagi, & carnibus crudis etiam semper vescabantur. Hi populi in Hispanos aliquoties impetum fecerant. Habebant enim gladios fractos, cultros item, & id genus alia, vnde sagittas suas parare & exacuare poterant. Studebant ipsi quidem & nitebantur vnicè, vt nos ad sese in flumine isto inuitarent. Sed Admiralis noster cum hoc animaduerneret, tormēta in eos aliquot emitti curauit, vnde plurimi eorum trucidati sunt. Postea ex flumine isto soluentes, peruenimus ad canalem S. HIERONYMI, 2. miliaribus à priori loco distantem. ab hoc canali tribus vel quatuor miliaribus progressi, ad promontorium quoddam in plaga Septentrionali situm, peruenimus, à quo promontorio vsq; ad fretum MAGALLANES, ferè semper versus occasum est procedendum. In vniuerso hoc tractu, propter ventorum & procellarum multitudinem subinde portum repetere coacti sumus, vento & tempesta-
Februarius.
 tibus variis vsq; ad 23. Februarii iactati, tot enim in nos procellæ à mōtibus irruerant, vt nisi funes habuissemus solidos & probè compactos, pereū- dum nobis necessariò fuisset. Quin integro etiam mense, quo hic commorati sumus, cibum præter ostreas & aues nullum habuimus, vt ita famis etiam periculum non exiguum fuerit, coactiq; fuerimus instar auium victum nostrum in agris quærere.

Ab vtraque parte fluminis istius, ad duo miliaria portus & stationes nauium conuenientes sunt. Et nostro quidem iudicio à Canali S. Hieronymi, vsque ad ostium freti supradicti, in Oceano australi, 34. miliaria numerantur, vt ita fretum istud in longitudine 90. miliaria habeat, & ostium freti eiusdem est cum ingressu ex mari septentrionali altitudinis siue eleuationis, 52. nimirum graduum cum duobus tertiis, versus austrum à linea æquinoctiali.

Die 24. Februarii, Oceanum australem ingressi sumus, & in plaga australi cum ex freto solueremus pulcherrimum situm est promontorium, pyramidem habens satis longam. In plaga septentrionali 4. vel 5. Insulæ

non procul à continenti conspiciuntur. Præterea etiã multa loca depressa quasi, & submersa ista in regione apparēt, quæ LAS ISLAS ANEGADAS Hispani, hoc est, Insulas submersas nominant. Circa meridiem remisimus post nos Insulas istas ad 5. miliaria versus ortum, vento videntes australi.

Martius.

Die 1. Martii, procellæ nos & tēpestates ex Septentrione oppresserunt, ita vt ea nocte naus HVGOGALLANT socios ex conspectu suo amitteret, cum à terra abessemus miliaribus 49. cum dimidio, vel ad minimum 45. Tempestas hæc triduum integrum durauit, quo tempore nos, qui in naui HVGOGALLANT eramus, reliquis ex conspectu nostro amissis, in maximo vitæ necisq; versati sumus periculo, propter rimam vel fissuram nostræ naus. Coacti sumus igitur strenuè totum hoc triduum laborare & aquam effundere, ita vt somnum etiam nullum videremus.

Die 15. Martii, peruenimus cum naui nostra HVGOGALLANT, inter insulam S. MARIE, & continentem regionem, vbi reliquas nostras naues rursus offendimus, quæ biduum nos expectarant apud Insulam LA MOCHA, quæ in latitudinē 38. gradus habet, & versus austrum sita est. Hoc in loco quidam ex nostris cum naui egrederentur, ab Indianis, sagittis vulnerati sunt, qui tamen cum bombardas nostras, admodum formidarent, facile in fugam coniecti sunt. Indianis hisce perpetuum cum Hispanis odium & bellum intercedit, pertinentq; ad magnam prouinciam ARECCA.

Di&ahæc prouincia ARECCA, regio est auri argentiq; ditissima, nec vnquam ab Hispanis superata, quos viriliter aliquoties sustinuerunt & fortissimè repulerunt. populus enim est audax atq; cordatus, qui libertatem suam vnice tuetur.

Die 15. Martii solutis nauibus, in plagam occidentalem Insulæ S. MARIE progressi sumus, aquæ profunditatem 6. filorum habentes.

Die 16. Martii, Dux noster vnà cum 70. vel 80. armatis in terram appulit. ibi venerunt ad nos aliqui Indiani, cum duobus primoribus istius loci, qui cum nos Hispanos esse putarent, amice salutarunt, duxeruntq; ad locum quendam, vbi Hispani pulcherrimum templum altaribus crucifq; imaginibus ornatum extruxerant, circa templum istud horrea erant 50. vel 60. hordeo triticoq; referta tantæ præstantiæ, quantæ in Anglia reperiri vix potest. Inuenimus etiam multos manipulos radicum POTATE, boni cibi, quæ omnia parata erant ad censum & tributum Hispanis debitum exsoluendum. Insula hæc multis etiam pomis, suis & gallinis abundat. Populus tanto seruitutis iugo ab Hispanis premitur, vt ne gallina vel porco vesci ipsis liceat, omnes Christiani facti sunt, sed more Ecclesiæ Romanæ, hoc est, didicerunt AVE MARIA, PATER NOSTER, & alias precatiunculas latine proferre.

Hac occasione nobis de frumento & carnibus suis prospeximus. quin etiam gallinarum & radicum POTATE magnam copiam assumimus, additis ferè 500. canibus marinis, & copioso frumento ex GVINEA, quod MAYS nominant. Quanquam autem de rebus omnibus abundè nobis pro-

pro-

prospiceremus, satis tamen adhuc ibi reliquimus, & Dux quidē noster duos istos populi primores semper secū in naui retinuit, liberaliter tractauit, & vino optimo recreauit. Vnde cum intelligerent Hispanos nos non esse, nutu & signis quibusdam nobis significarunt, nos si ad continentem *ARENÆ* regionem proficisci vellemus, satis auri argentique aliarumque preciosissimarum rerum accepturos esse. Sed cum Dux noster mentē ipsorum percipere non rectē posset, & aliō etiā properaret, paratis rebus omnibus post aliquot dies inde discessimus.

Die 18. Martii, relicta hac ora, 10. miliaria versus Septentrionem progressi sumus, noctu in littore sub velo acquiescentes.

Die 19. dicti mensis, nauigauimus in littore versus ortum, ad Insulam *LA CONCEPTION*, id est, conceptionis, nocte autem ancoras firmauimus circa aliam quandam Insulam, vbi tamen egressi nauibus non sumus.

Die 20. sequenti, relicta Insula *CONCEPTION*, ingressi sumus riuum quendam, qui fundum arenosum habebat, vbi licet pecudes & aquam recentem videremus, subsistere tamen noluius.

Die 30. Martii peruenimus in riuum quendam nomine *QVINTERO*, cuius eleuatio est 32. graduum & 50. minutarum. Eodem die cum ancoras nostras emissemus, accidit vt pastor quidam pecuarius in cacumine montis dormiret, hic cum expergisceretur, & naues nostras aduentantes videret, supra modum stupefactus, antequam nos ad littus appellere possemus, conscenso equo quantum potuit auolauit. Paulò post cum Dux noster assumptis 30. sclopetariis naui egressus esset, venerunt ad ipsum tres equites, strictos præ sese gladios ferentes, cumque interuallo quo sagitta assequi eos possemus, abessent, substituerunt, & propius accedere recusarunt. Dux igitur noster duos sclopetarios cum *FERDINANDO*, ad eos ablegauit, (qui *FERDINANDVS* vnus erat ex 400. istis Hispanis, de quibus supra dictum, quem in ostio freti *MAGALLANES* acceperamus) ipsi autem eos admittere cum bombardis nolebant, certo quodam signo indicantes, vnum tantum eos accedere debere, consensimus igitur vt *FERDINANDVS* solus ad eos iret, nobis non procul subsistentibus. Hic *FERDINANDVS* postquam diu multumque cum ipsis locutus fuisset, reuersus tandem, retulit, se cum ipsis de cibariis & ad victum pertinentibus locurum fuisse, & eos promississe, quod expectationi nostræ abundè satisfacere vellent. Postea Dux noster hunc *FERDINANDVM* cum vno sclopetario ad eos rursus misit, sed ipsi vnum tantum ad colloquium admittere volebant, cumque consentiente sclopetario *FERDINANDVS* eos solus accessisset, ipse subito equo insidens, cum equis discessit, posthabito sanctissimo iuramento quo sese Duci & vniuerso populo non semel obligauerat, quod nos deserere nollet, sed ad mortem vsque nobis adhærere. Cum igitur Dux noster audiret eum contra datam fidem discessisse, vasa recenti aqua repleri iussit, & nauem ingressus, constituit sequenti die speculatores emittere, qui ædificia ipsorum inquirerent, spoliarent, & igne penitus euerterent.

Vltimo Martii, capitaneus HAVERS, cum 50. vel 60. sclopetariis, ad tria vel quatuor miliaria progressus, gregem boum & vaccarum syluestrium copiosissimum inuenit, similiter equorum etiam & equarum indomitatum, innumeram multitudinem, aderant etiam lepores, cuniculi, perdices & id genus aliarum volucres. Terra ferax est & frugifera, nec ullus recentis aquae in ea defectus.

Cum eousque progressi essemus, ut pergere propter montium altitudinem non possemus, quieuius apud limpidissimum fontem, inter elegantes salices ex monte promanantem. Cumque nos aqua ista recreassemus, ad naues iterum reuersi sumus per eiusmodi vias & loca, ubi sperabamus homines inuenire, sed totum diem progressi neminem offendimus, praeter canes syluestres. Hostes autem interea, cum ex tribus equitibus illis, & FERDINANDO nostro fugituo cognouissent, nos paucos numero esse, ducentos equos emiseraunt, qui nos oppugnarent, verum cum nos vidissent, & fortiores esse, quam reuera eramus, putarent, appropinquare ausi non sunt, causa autem erroris ipsorum erat, instructa navis & optimus ordo, quo processimus donec vesperi ad naues & custodiam nostram veniremus.

Die 1. Aprilis, nauibus egressi, ad fontem quendam non procul à nauibus nostris, ad hauriendam recentem aquam processimus, cumque in opere essemus & vasa nostra impleremus, irruerunt in nos ducenti ferè equites, qui antequam scopulum istum, in quo aliqui ex nostris armati, constituti erant, assequi possemus, 12. ex nostris apprehenderunt, eosque partim trucidarunt, partim in vincula coniecerunt, reliqui ab illis qui in rupe vel scopulo erant ex periculo erepti sunt. Ac licet quindecim saltem ex nostris essent armis suis instructi, integram tamen ferè horam eos pugnando sustinuius, donec 24. ex ipsorum numero interfectis, reliqui fugam dederint.

Quinto huius, ex sinu QVINTERO soluimus. Ab isto loco non plus vnico miliari Insula quaedam sita est, in qua plurimas volucres, quas supra PINGVINS vocari diximus, accepimus, & versus occasum nauigando processimus.

Die 15. Aprilis, peruenimus ad regionem MARA MORENA, gradibus 23. eleuatam, quae portum habet bonum propter Insulam quandam non procul inde distantem, quaelibet enim navis ab utroque latere appellere potest, Itaque ADMIRALIS cum 30. viris ad terram appulit, quod cum Indiani vidissent, statim ex scopulis, in quibus sese occultarant, nobis in occursum venerunt, aquam & ligna secum ferentes, admodum enim sibi ab Hispanis metuebant, populus erat simplex, vitam agens feris brutisque non absimilem. Ducebant autem nos secum ad tabernacula & aedificia sua, quae miliari ferè integro à nauibus nostris distabant, ubi uxores quoque ipsorum vidimus. Et aedificia quidem in hanc formam extructa erant: Humi cernebantur stratae pelles quaedam, & circum eas erectae paludes siue stipites, quibus ligna quaedam alia transversim imposita erant ramulis arborum contexta atque munita. Cibus ipsorum sunt carnes crudae & graecolentes. Si quis ipsorum moriatur, eum vnà cum arcu & sagittis, rebusque aliis quae ei gratae fuerunt, sepeliunt, aperuimus enim sepulchrum quoddam

ut mores & consuetudines eorum probè perdisceremus. CANOÆ siue cymbæ ipsorum pulcherrimè & artificiosissimè extructæ sunt, ex duobus coriis siue pellibus ita inuicem aptatis atque dispositis, ac si vesicæ essent. Quin etiam duas habent in CANOIS suis vesicas, quas spiritu oris impletas CANOIS alligant, atq; ita aquam ingressi ingentem piscium multitudinem capiunt, quibus censum vel tributum sibi ab Hispanis impositum exsoluunt, sed pisces admodum sordidè præparant.

Die 23. Aprilis, cepimus nauiculam quandam ex ARECCA venientem, eamq; retinentes GEORGIUM nominauimus, populus cum nos videret, relicta naui discesserat, & quam nostri eos insequerentur, apprehendere tamen eos non poterant, postea portum ciuitatis ARECCA ingressi nauem offenderunt satis magnam, capientem nimirum 100. vecturas siue lastas, sed cum ea iam exonerata esset, præter solam istam nauem nihil acceperunt. Ciues in ARECCA tribus vel quatuor tormentis, PINASSAM siue celocè nostram petierunt, nec multum aberat, quin eam ex arce siue propugnaculo suo subuertissent, itaq; nos cum ADMIRALI & altera naui HUGO GALLANT portum ipsū ingressi sumus. Dux enim noster decreuerat, in arcè siue propugnaculum istud impetū facere, antequā numerus eorū augetetur. Causa autem, cur naui THE CONTENT post nos remāserit, erat, quod in loco quodā. 14. miliaribus versus austrum ab ARECCA distante, ipsi nauem quandā Hispanicam BOTTISIIS siue vrceis vino Hispanico plenis, onustā, offenderant. Itaq; cum tantum inde accepissent quantū capere & vehere poterant, ad nos postmodum reuersi sunt. Ciues autē ex ARECCA cum de aduētū nostro certiores facti essent, bona sua omnia partim aliò transtulerant, partim in terram defoderant, & vicinos in auxiliū excitauerant, ita ut Dux noster nauibus nos egredi prohiberet. Interea dum ibi cōmoraremur, ipsi suis nos tormētis petierunt, nosq; satis fortiter ipsis respōdimus. Qui in celocè nostra erant ad littus progressi, nauiculam quandā comprehenderunt, nihil morantes tormenta, quibus siue intermissione, sed frustra tamē petebātur. Posthac misit Dux noster nauiculā quādā cū signo pacis, quæ interrogaret an nauē istā magnæ capacitatis, cuius supra meminimus, redimere vellent, sed ipsi hoc recusarūt, propterea quod sub pœna capitis à VICEROY siue gubernatore Regio in Lima, ipsis iniunctum erat, ne quam nauem aut captiuos etiam pecunia redimerent. Sed Dux noster hoc eum in finē fecerat, ut captiuos qui in QVINTERO comprehensi fuerant liberaret, non ut cum ipsis multum loqueretur & conferret.

Die 25. huius cum adhuc ibi moraremur, cōspeximus nauem quandam ex plaga australi ad ARECCA ciuitatem pergentem. Itaq; Dux noster missa celocè & nauicula alia, eam persecutus est, sed qui in propugnaculo & altissimis montibus erant, multis signis nauem istam monebant, ut antequam nos eam assequi possemus ad terram appelleret, quo facto nihil cunctantes qui in ea erant, fuga sibi consuluerunt, in quorum numero Monachi etiam quidam fuerunt, quod ex vestimentis ipsorū perspicere potuimus. Nos autē eos persequi, consultum nō iudicauimus, cum videremus multos ex ci-

uitate equites, ad eos properare. Rectè igitur nauē istā derelictā petiimus, in qua tamen nihil ferè inuenimus, quod laborem nostrum recompenſare potuiſſet, poſtea ad naues noſtras reuerſi, magnam iſtam nauem igne concremauimus, & vnam ex nauiculis *BARKEN* ſubmerſimus, reliquis ſeruatis. Ac tandem ab *ARECCA* ſoluimus, iter verſus occaſum dirigentes.

Die 27. Aprilis, comprehendimus rurfus aliam *BARK* nauiculam, quæ venerat ex *S. IAGO*, Inſula quadam, non procul à *QVINTERO*, vbi aliquot ex noſtris amiſeramur, ſita. In hac nauicula Græcū quendam inuenimus, nomine *GEORGIVM* qui peritiſſimus *PILOTTA* ſiue nauclerus erat, & habebat cognitionē omniū portuum & totius littoris in *CHILI*. Homines iſti miſſi erant vt de aduentu noſtro, & amiſſione populi noſtri eos qui in *LIMA* erant certiores facerent, præter Græcum iſtum, Belga etiam & tres Hiſpani in nauicula iſta erant, qui omnes iureiurando ſeſe obligare & Sacramento cœnæ Dominicæ à Monachis quibuſdā accepto, cōfirmare coacti fuerant, quod ſi forte caperentur, literas omnes in mare abiicere vellent, quemadmodū etiam ab iſtis factum cum celocem noſtram ſibi imminentem viderent. Hæc & alia Hiſpani confeſſi ſunt, cum à Duce noſtro criminaliter per torturam interrogarentur, Belga verò ille nihil confiteri, ſed potius mori quàm periurus fieri volebat. Itaq; ſuppliciū ſtrangulationis iſſi Dux noſter minatus eſt, nec prius tamen quicquā confeſſus eſt, quàm ligato iā collo à terra eleuaretur, quo facto eadem prolocutus eſt, quæ Hiſpanos quoq; confeſſos fuiſſe diximus. Itaq; nauicula concremata, homines iſtos captiuos nobiſcum abduximus.

Maius.

Die 3. Maii, ad portum quendam peruenimus, tribus pagis conſpiciū, quorum nomina erant *DARACCA*, *CHINGA*, & *PISCA*. Ad vltimum hunc appulerunt quidam ex noſtris, atq; in ædes ingreſſi, panem, vinum, ficus, gallinas & id genus alia acceperunt, ſed ad pagum ex tribus hiſce optimū, propter tempeſtates & procellas maris maximas appellere non potuimus. Ora hæc 13. gradib. cum duobus tertiis verſus auſtrum à linea æquinoctiali abeſt.

Die 5. Maii, ex hoc portu rurfus egreſſi ſumus, & nauem noſtram *THE CONTENT* vice Admiralem nimirum, in quadam Inſula *ZEADES* dicta, reliquimus, vbi etiam antea eam amiſeramur.

Die 9. Maii, nauem quandam conſpeximus, quam naues noſtræ *ADMIRAL*, cum *HVGOGALLANT* & *GEORGIO* inſecutæ ſunt, vbi *GEORGIVM* quidem nauem, quam in portu ciuitatis *ARECCÆ* acceperamus, amiſimus, nauem vero quam perſequebamur, apprehendere non potuimus, poſtea *GEORGIVM* rurfus quæſiuiſimus, ſed fruſtra.

Die 10. Maii, amiſit nauis *HVGOGALLANT*, in qua ego & *FRANCISCVS PRETTIE*, erant, ex conſpectu ſuo, nauem *ADMIRAL*.

Die 11. nos qui in naui *HVGOGALLANT* eramus, portum quendam ingreſſi ſumus, ad 12. gradus eleuatum, vbi circa veſperam hora nimirum octaua, fontem quendam recentis aquæ inuenimus, itaque in terram ad hauriendam aquam egreſſi ſumus, licet noſtrum 18. tantum numero eſſent

sent. Vasis nostris repletis, cum ad naues rursus iremus, manserunt duo vel tres ex nostris in littore, qui cum paululum progredierentur, venerunt ad locum quendam, ibi ferè 500. saccos præstantis farinæ inuenerunt, ramis arborum coniectos, itaq; huius farinæ accepimus quantum nobis sufficere videbatur. Postero die cum primum aurora oriretur nauem nostram rursus ingressi sumus, ibiq; ad meridiem vsq; firmatis anchoris quieuiamus. Interea qui in pago erant nobis insidias struentes, pecudes suas ad littus miserunt, vt nos allicerent atq; ex naui prouocarent, atqui nos dolum præsciētes, fidere nolimus, sed solutis anchoris die 12. Maii, inde discessimus.

Die 13. Maii, portum quendam ingressi sumus, sub eleuatione 9. graduum situm, ibi cum centurio noster M. BRVER, ARTHUR VVARFORD, IOANNES VVAY, diaconus noster IOANNES NEVVIRAN, ANDREAS VVICHT, GVILELMVS GARGEFRED, & HENRICVS HILLIARD, mecum naui egressi, in littore ad quartam miliaris partem procederent, inuenerunt nauiculam quandam, 5. vel 6. lastarum ad littus protractā. Hanc summo cum labore in aquā rursus detrusimus, & ego cum centurione postmodū ingressi sumus, reliquis bombardas suas afferentibus. Sed vix ingressi aquā ad genua habuimus ascendentem, ita vt clypeis nostris effundere eā non possemus, & parum abesset, quin submergeremur. Cum autem tandem ex nauicula ista egressi essemus, nouum ecce periculum nobis metuendum fuit, propriam enim nostram nauiculam cernere amplius non poteramus, tādē autem cum eam rursus videremus, nec tamen ea propter maris intemperiem ad littus appropinquare, & nos recipere posset, coacti sumus tranando eā assequi, vbi aliquoties ad humeros vsq; in mari stetimus progressiq; sumus, donec tandem Dei beneficio, bini ad nauem nostram pertingeremus, & 14. huius mensis die, inde rursus solueremus.

Die Maii 16. nostrum 16. qui in naui HVGO GALLANT eramus, magnā nauem cepimus, in qua 24. personæ erant, quæ ex GVAIAVIL veniens LVDOVICVS dicebatur, & 300. lastarum siue vecturarum capax erat. Pugnauius cum illis ferè dimidiam horā, Pilotta siue Nauclerus eius dicebatur CONSALVVS DE DVBAS, hunc vnā cum NEGRO siue Æthiope quodam nobiscum sumimus. Nauis nihil præter trabes & quæ ad victum necessaria erant habebat. Itaq; cū ad 7. miliaria discessū ab isto loco fuisset, eam aqua submersimus. Hæc omnia facta sunt in loco 7. gradibus versus austrū à linea distante. Submersimus etiā cymbā seu nauiculā ipsi adhærentē, & nihil ex ea accepimus præter velū anterius & cōmeatū seu victū necessariū.

Die 17. Maii, inuenimus rursus ADMIRALEM & naues nostras ceteras, focii autem nostri interea duas dirissimas naues acceperant, Saccaro, syrupo, MAYS, aluta, abdomine, faccis PINTADOS refertis, frumento Indico, aliquibus MARMELADIS, & 1000. gallinis, onustas.

Altera nauis maxima ex parte farina triticea siue similagine, & MARMELADIS onusta erat. Altera vero æstimabatur 20000. librarum STERLINGS hoc est, nostratis monetæ 200000. coronatorum. Nos nauibus nostris repletis, populū qui in viuis adhuc erat ex istis nauibus in terrā deposuimus.

Die 20. Maii ingressi sumus portum ciuitatis PAITA, vbi cum anchoras nostras emissemus, Dux noster vnà cum 60. vel 70. armatis nauibus egressus, praeliatus est cum incolis ciuitatis, eosque in fugam verfos persecutus est vsque ad verticem montis ab altera parte ciuitatis siti. Mancipia tamen quædam, & cum his pauci alii, mandatum acceperant à Governatore suo, vt manerent in eo ciuitatis loco, vbi nouum propugnaculum & castellum extruere cœperant. Horum 100. ferè numero erat, & signum sanguineum præ se ferebant. Præfectus rei bombardicæ multa in eos tormenta ænea emisit, fecitque vt locum istum deserere & in montem quendam sese recipere cogerentur, ex quo bombardis nos suis petere conabantur. Nauibus igitur egressi, post occupatam & expugnatam ciuitatem PAITA, in montes perreximus, & facile omnes in fugam conuertimus. Cum autem in montes venissemus, inuenimus occultam istam viam qua ex ciuitate in montem iuerant. Inuenimus etiam 25. libras argenti & supellectilem domesticam omnis generis, ædificia ipsorum variis bonis abundabant, sed Dux noster consultum non putabat nos prædæ & spoliis inhiare, quæ nobis impedimento esse poterant, cum nesciremus qualibus nos armis hostes aggredi vellent, & vero certo sciremus eorum multo plures quam nostrum esse, præterea etiam dimidio prope miliari à nauibus aberamus. Itaque reuersi sumus in ciuitatem PAITA, quæ pulchrè extructa erat ita vt plateæ etiā omni sterquilinio destituerentur. Ædificia ad minimum 200. & curiam habebat splendidè exornatam, verum nos iniecto igne totam ciuitatem cum omnibus suis bonis funditus deleuimus, quæ bona ad minimum 18000. coronatorum æstimabantur. Quin etiam BARK nauiculam quam in portu inuenimus, accendimus, ac tandè discedentes cursum nostrum ad Insulam PVNA direximus.

Die 25. Maii peruenimus ad Insulam PVNA, in qua conueniens nauium statio est, ibi inuenimus ingentem nauem 250. lastarum, qua submersa, ad terram appulimus, vbi Dominus Insulæ istius habitabat. Habitatio eius in littore splendidissime extructa erat, multis contignationibus exornata, ita vt vndique tam in mare quam in terram prospectus inde pateret. In inferiori parte istius domus cœnaculum erat pulcherrimum, & in eo locus ad conuasanda bona separatus atq; distinctus, in quo loco BOTTISIOS, hoc est, lagenas inuenimus pice, resina & lino, vnde restes & funes parantur, repletas, nam in hac Insula optimi funes quorum in mari australi vsus est, conficiuntur. Hic CASSIQVE siue Dominus, omnes istius Insulæ incolas ad suos labores adhibet. Ipsemet Indianus erat, vxorem vero pulcherrimam ex Hispania foeminam habebat, quæ eum propter splendidam istam habitationem & bona quibus affluebat plurima in matrimonium admiserat. Foemina hæc instar Reginae ab incolis colebatur, pedibus terram non attingebat, (hoc enim contemptus signum apud eos habetur) sed si quando animi recreandi & aeris mutandi gratia portam egredi volebat, in lectica quasi à quatuor viris siue baiulis efferebatur. Linteo siue munimento quodam aduersus solem & vêtum vtitur, & pedissequas habet quamplurimas, quem-

quemadmodum etiam famulos in seruitium suum ex præstantissimis totius Insulæ iuuenibus selectos. Verum cum propter tranquillitatem maris & ventorū nō statim appellere ad littus possemus, fœmina hæc cū suo Domino & omnibus Indianis & Insula aufugerāt atq; in continentē sese receperant, acceptis secum vltra 100000. coronatis, quod ex capitaneo quodam cognouimus, qui cum quibusdam aliis in Insula relictus, & à nobis comprehensus erat, cum naucula sua ad nos appelleret exploraturus qui & quales essemus.

Die 27. Maii, Dux noster cum quibusdā sclopetariis aliisq; militibus in continentē terram profectus est, vbi hunc CASSIQVE siue Dominum cū vniuerso suo thesauro cōmorari capitaneus dictus affirmauerat. Cū autē ad terram istam veniremus, inuenimus 4. vel 5. naues, VANNANAS, funibus, farina, alioq; cōmeatu onustas. Dux igitur noster capitaneū istum captiuum seuerè interrogabat, proposito etiam mortis periculo, quidnam hæc naues sibi vellēt, sed ipse se ignorare affirmabat, & cuius essent, & in quē finem eo adductæ, nemo enim gentiū ibi cōspiciebatur. His igitur emissis progressi sumus, affirmauerat enim nos CASSIQVE siue Dominum istū cum vniuerso thesauro suo facile posse inuenire & capere, cum in loco isto, in quē confugisset, non plura quam 3. vel 4. ædificia extructa essent, & ipse nobis resistere nullo modo posset. Sed cum huic relationi non responderet euentus, cœpimus ipsum virgere, vt quid naues istę sibi vellēt, sine cūctatione diceret. Respōdit igitur se ignorare vnde venisset, nisi fortasse pro 60. militibus cōmeatum veherent, qui, vt audiuiisset, in ciuitatem GVIAQVIL profecturi erant, quæ ciuitas 6. miliaribus ab ista Insula aberat, vbi 3. vel 4. naues Regi Hispanorum tum extruebantur. Ea in ciuitate plerunq; 100. militum præsidium esse solebat, sed quia de nostro aduentu audierant, adhuc 60. sibi adiungi petierant, in nauium & ciuitatis tutelam.

His auditis capitaneum istum quidem Dux noster nondum dimisit, sed populum ad cōstantiam admonens, noctu ignotam quandam syluam ingressus est, venitq; ad istum locum vbi præcedenti nocte in excubiis fuerant, & paulo ante nostrum aduētum tanta cum festinatione discesserant, vt cibum etiam ad ignem expositum deseruissent. Bona vero sua vel secum abstulerant, vel in terram absconderant, ita vt nihil eorum inuenire possemus. Acceptis igitur aliquot gallinis, & aliis quæ palato nostro conueniebant cibis, inde discessimus.

Die 29. Maii, Dux noster paruam quandam Insulam ingressus est, non procul à PVNA insula distantem, in quam Dominus Insulæ PVNA, omnia sua peristromata, quibus cœnacula domus suæ exornare consueuerat, ex corio inaurato artificiosè facta, vasa item domestica, & vniuersam supellectilem, cum nauium etiam munitionibus, deduxerat, de quibus omnibus quicquid maxime arridebat accepimus.

Insula ista pulcherrima, & rebus omnibus affluentissima est, sed nec auri nec argenti fodinas habet. Circa arcem istius CASSIQVE adhuc 200. ædificia extructa erant, & totidē in pago vno atq; altero eiusdem Insulę, quæ quoad

magnitudinem cum Insula VVIGT siue VEETIS prope Angliam sita, comparari commode potest. Ab vno domus istius latere pulcherrimus hortus conspicitur, variis floribus ornatus, in cuius extremitate puteus reperitur aquæ dulcis atq; recentis, cinctus vero hortus iste arboribus quibusdā est, in quibus Gossypiū nascitur, hac ratione. In summitate arboris fructus quidā instar pomi crescit, ex quo postmodò gossypiū prorumpit, semine in medio instar fabæ vel pisi alicuius incluso. Quodlibet autem pomum 7. vel 8. eiusmodi grana seminis continet. Gossypio igitur maturo si non pomum istud aperiatur, grana ista sua sponte erumpunt.

In horto hoc etiam ficus per totum annum fructus suos ferentes, POMONES, itidem, MELONES, Cucumeres, Raphani & alii fructus iucundissimi, herbæq; suauissimæ reperiuntur. Ab altera domus istius parte pomariū sitū est, Chrysomelis, pomis citrinis, pomis punicis, & aliis id genus fructibus ornatum. Cæterū prata & pascua habentur ibi optima, vnde equis, bobus, vaccis, vitulis, ouibus, caprisque quamplurimis abundat, magna præterea etiam columbarū, gallinarum, anatum, auiumq; id genus aliarum ibi reperitur copia. Præterea etiam templum non procul ab ædibus istius CASSIQUE extructū erat, in quo missæ populo præcinebantur, nam cū fœminam istam Hispanicam in vxorē duceret, Christianam simul fidem & religionē Hispanicam amplexus est. In templo altare erat crucis imagine conspicuum, & 5. campanæ, quas nobiscum abduximus, templo igne succenso.

Interea temporis focii nostri nauem ADMIRALEM purgarunt, refece-
runt atq; in aquam rursus deduxerunt. Nos autem die nocteque circa domum istam in excubiis fuimus.

Iunius.

Secundo Iunii cum excubitores nostri exiuiissent ad cibum inquirendū, ex improviso 100. Hispani impetum in nos suis bombardis sclopetisq; fecerunt, qui præcedente nocte ad alteram partem istius Insulæ appulerant. His sese coniunxerant omnes qui in Insula ista erant, armis suis probè armati & instructi, cuius quidem coniurationis autor NEGRE siue Æthiops EMANVEL erat, cuius supra quoq; mētio facta est, qui à nobis aufugerat, cum primo ad Insulam istam venissemus, ibi non exiguo in periculo fuimus, omnes enim dissipati, & vix 16. vel 20. vno in loco congregati erant, itaq; etiam duo ex nostris trucidati sunt, priusquam ædificia assequi possemus. Quamuis autem sesquihoram eos pugnando sustinuerimus, tandem tamen multitudini eorum cedentes ad littus vsque progressi sumus, vbi fortiter etiam cum istis dimicauimus, donec ZACHARIAS SAXIE, qui lancea sua viam, qua ex monte descensus patebat, præcluserat, & duos Hispanos trucidauerat, globo per mediū pectus trāsmisso, lethaliter vulneratus in vera Dei inuocatione honestissima morte occūberet, postea n. hostes à littore fortissime abegim⁹, & subinde quosdā cymba vel naucula aliqua ad naues nostras remisimus. Interea ROBERTO MALDOCK hoc accidit, vt ppria sua bōbarda sese interficeret, globo per caput suū trāsmisso. Quia aut ego FRANCISCVS PRETTIE cū THOMA ANDRES, STEPHANO GOMIER, & RICHARDO ROSA in littore cōstituti eramus vt hostes aliquo modo reprimeremus,

ne

P A R S O C T A V A .

62

ne transitu ad mare socios prohiberent, tormenta nostra in rupem collocauimus, unde hostes ferire optime poteramus. Tandem autem & nos nauiculę infidentes ad socios reuerſi ſumus. In hoc conflictu ex hoſtibus 46. intercepti ſunt, quos ab ipsis in arbuſta & domos veteres protractos poſtea inuenimus. Ex noſtris autem nouę trucidati; & tres captiui abducti ſunt.

Eodem adhuc die, qui erat 2. Iunii, iterum ad terram cum 70. armatis appulimus, & hoſtes noſtros aggreſſi in fugam vertimus, quamuis Hiſpanorum quidem 100. ſclopetis & bombardis; Indianorum verò 200. arcubus & ſagittis probè armati & inſtructi eſſent. Poſtea igne in ciuitatem iniecto, eam funditus deleuimus. Quin & hortos extirpauimus, & quatuor ingentes naues, quę quidem nondum perfectę erant, igne exuſſimus.

Die 3. Iunii nauis noſtra THE CONTENT in terram ſubducta & ſordibus expurgata fuit in omnium noſtrum præſentia; PINASSA etiam noſtra, quam Hiſpani igne accenderant, rursus reparata eſt.

Die 5. Iunii, relicta Inſula PVNA, in qua vn̄decim diebus comorati eramus, peruenimus ad locū quendā RIO DOLCE hoc eſt, flumen dulce dictū, vbi recentem aquam hauſimus, & nauem noſtram HUGO GALLANT ſubmerſimus, propter defectum populi; capacitas eius erat 40. laſtarum.

Die 10. Iunii, Indianos quos cum nauicula quadam acceperamus, cū primum Inſulam PVNA ingreſſi eſſemus, in terram rursus depoſuimus.

Die 11. ſoluimus ex portu RIO DOLCE.

Die 12. Iunii lineam æquinoctialem transgredientes, toto huius menſis reſiduo tempore verſus Septentrionem nauigauimus.

Die 1. Iulii, cœpit nobis apparere portus NOVÆ HISPANIÆ; & manſimus in loco quodam 4. miliaribus à terra, ad 10. autem gradus à linea æquinoctiali verſus ſeptentrionem ſito.

Die 9. Iulii cepimus nouam nauem 120. laſtarum, in qua prouincialis quidam ex MARSILIA oriundus erat, nomine MICHAEL SANCIVS. Hic primus erat qui nobis aliquid diceret de nauī S. ANNA, quam poſtea cepimus cū ex Inſulis; quas PHILIPPINAS nominant egrederetur. In hac nauī 6. perſonę erant, quas nobiſcum retinuimus, quemadmodum etiam vela, funes & ligna pro igne faciendo; nauem vero igne concremauimus.

Die 10. Iulii, accepimus rursus BARK ſiue nauiculam quandā aliam, quę miſſa erat, vt AVISO ſiue nuncium de noſtro aduentu hinc inde in littore habitantibus afferret, vt ex MICHAEL SANCIO percepimus, ſed omnes ex ea diſceſſerāt. Nulla harum nauium bonis quibuſdam onuſta erat, ſed venerāt tātū ex SANSONATO in prouincia GVATIMALA de noſtro aduētū alios admonēdi gratia. Itaq; igne hanc etiā cremauimus, & ad portū ACAPULCO perreximus, in quo naues quieſcere ſolēt, quę Inſulas PHILIPPINAS petunt.

Die 26. Iulii, ancoras emiſimus in fluuiō quodam non procul à CAPO-LITA, vt ibi vaſa noſtra recenti aqua implemus, nocte vero cum 30. viris ad ciuitatē AGVATVICA perreximus, quę duobus tantum miliaribus à fluuiō iſto, ab æquinoctiali vero linea 15. gradibus & 40. minutis abeſt.

Dis

Die 27. peruenimus in portum ciuitatis AGVATVLC A, offendentes ibi BARK siue nauiculam ex SANSONATO, onustam CANOIS, & ANILE, capientem vero lastas 50. Homines autem ex eo omnes discesserāt. Appulimus igitur ibi & ciuitatem vna cum templo atq; telonio igne perdidimus. Telonium magnum erat & pulchre exornatum, in quo etiam 60. sacci ANILE repleti, quo pictores vtuntur, tum temporis fuerant, quorum quilibet 40. coronatorum æstimabatur, præterea etiam 400. sacci. CACAO sibi erant, quorum quilibet 10. coronatos valebat. Hi CACOAS populo æquè ac pecunia accepti sunt, & pro argenteo REALI dantur 150. æquè ac si moneta optima essent, saporem amygdalarum ferè habent. Homines ibi eis non tantū vescuntur, sed & potum inde præparare solent. In ciuitate inuenimus corbem multis capsulis, in quibus oleum absynthei erat, refertum. Postquam autem ciuitatem ipsam igne perdidimus, in qua 100. ferè ædificia fuerant, venit ad nos is cuius naus ea fuerat, signum pacis præ se ferens. Hic quamuis principio cum omni populo ad montes confugisset, tandem tamen ad promissionem & fidem capitanei HAVERS celocem nostram ingressus est, atq; ad Admiralem in CAPOLITA perductus. Cumq; inuicem hi duo locuti fuissent, ad terram depositus rursus est, quemadmodum capitaneus ei noster promiserat.

Die 28. Iulii, ex CAPOLITA soluimus, cum propter maris intemperiem aquam ibi haurire non possemus, & portum ciuitatis AGVATVLC A rursus ingressi sumus.

Die 29. Iulii, Dux noster ad terram appulit, vna cum 30. armatis, atq; toto militari in syluam progressus est, vbi MESTIZO quendam, nomine MICHAELM DE TRAXILLO, qui telonio præfectus erat, offendimus. Hic copiosā secum supellectilem habebat, quam vnā cum eo in nauem nostram traduximus. MESTIZO autem lingua Hispanica idem est, ac filius Hispani ex Indica muliere tanquam ex mixto semine prognatus.

Augustus.

Die 2. Augusti, cum vasa nostra recenti aqua impleuissimus, & hunc MESTIZO examinassimus, eum rursus in terram deposuimus, atq; circa vesperam ex AGVATVLC A soluimus, quæ ciuitas, vt dixi 15. gradibus & 40. minutis versus occasum à linea æquinoctiali abest.

Die 24. Augusti, Dux noster assumptis 30. armatis, cum celoce nostra portum quendam ingressus est, quem vocant PORTO DE NATIVIDAD, in quo vt ex relatione MICHAELIS SANCII percepimus, PINASSA requiescebat, sed PINASSA hæc antequam nos eò perueniremus ad 12. miliaria ascenderat, ad inquirendas vniones & margaritas. Hic cepimus quendam MVLLATO, hoc est medium Æthiopem in lecto decumbentem, qui cum literis quibus de nostro aduentu scriptum erat, missus erat, vt omnes de nostro aduentu, vsque ad ciuitatem MEXICO admoneret. Nos equo ipsius interfecto, & literis ablatis, eum rursus dimisimus. Ædificia vero igne exussimus, quemadmodum etiam duas naues non ita pridem constructas, quarum capacitas erat 200. lastarum, postea ad locios reuersi sumus.

Die

P A R S O C T A V A.

63

Die 26. Augusti, delati sumus in portum ciuitatis S. I A G O, siue Iacobi, vbi vasa nostra rursus recenti aqua repleuimus, in cuius littore plurimæ VANNANAS arbores nascebantur, aqua autem ipsa piscibus refertissima erat. Quidam ex nostris etiam margaritis inhiarunt, piscari eas volentes, sed raras admodum inuenerunt.

Die 2. Septemb. vesperi circa horam nonam ex portu S. I A G O discessimus, qui portus, 19. gradibus & 18. minutis à linea æquinoctiali versus Septentrionem abest. September.

Die 3. Septemb. anchoras emisimus in exiguo quodam portu MALACCA dicto, qui portus vnico tantum miliari versus occasum à portu LA NATIVIDAD abest, stationemque nauibus optimam præbet. Circa meridiem, Dux noster vna cum 30. viris, nauibus egressus in pagum quendam Indianorum, duobus miliaribus à portu distantem, nomine ACATLAM profectus est, ibi inuenimus 30. ædes & templum aliquod, populus vero omnis aufugerat, quemadmodum adhuc quosdam fugientes vidimus. Itaque igne iniecto pagum istum euertimus, atque ad naues eadem nocte reuersi sumus.

Die 4. Septemb. relicto portu MALACCA, cursum in littore tenuimus.

Die 8. huius peruenimus in portum CHRACALLA, vbi in littore duas ædes conspeximus, atque portus hic 18. ferè miliaribus à CABO siue promontorio CORRIENTES abest.

Die 9. Septemb. emisit Dux noster capitaneum HAVERS, cum 40. armatis, & comitem itineris nobis MICHAËLEM SANTIVM addit. Itaque ad duo miliaria in tramite per sylvas ducente pgressi, ad locum quendam peruenimus, vbi tres domos cum quibusdam Indianis, vno Hispano, qui erat faber lignarius, & vno Portugalesio inuenimus, quos omnes comprehensos victosque coegimus vt nobiscum ad littus procederent, quo cum venissemus, iussit Dux noster, vxores & mulieres eorum multa poma punica, mala aurea, citrina, VANNANAS & id genus alia afferre, quorum maximus ibi est prouetus quod cum fecisset restituit ipsis viros suos, retento saltè SEMBRANO, fabro lignario Hispanico, & DIEGO Portugalesio. Sequenti die ex hoc portu discessimus.

Die 12. Septemb. delati sumus in paruam quandam Insulam S. ANDREAS dictam, vbi multas volucres, & plurimum salis inuenimus, itaque captas volucres partim sole durauimus, partim sale condiimus, interfecimus etiam multos SEALES seu canes marinos, & iguanes, quod genus serpentum est, quatuor pedes & acutam caudam habens, carne dulcissima præditum. In hac Insula vsque ad 17. huius comorati sumus, & postea discessimus.

Die 24. peruenimus in portum ciuitatis MASATLAN, ad 23. gradus cum vna secunda, directè sub TROPICO CANCRI situm. In ipso portu fluuius erat vndique conclusus, ita vt per canalem tantum inde effluat, in plaga Septentrionali extra canalem, aqua dulcis reperitur, sed propter loci incommoditatem vasa nostra vix replere ibi potuimus. In fluuiio isto ad dimidium miliare à terra multi pisces, & in terra præstantissimi fructus omnis generis reperiuntur, quos collegimus, quamuis non sine periculo.

Die 27. Septemb. soluimus rursus ex portu ciuitatis MASATLAN, iter nostrum

strū ad Insulam quandam dirigentes, vno miliari versus Septentrionē ab hoc portu distantē. In hac Insula naues nostras reparauimus, & nauem celocē extruximus. Non procul autē alia quoq; Insula sita est, canibus marinis plurimis abundans.

Hoc in loco aufugit captiuus quidam Hispanus, DOMINGO siue DOMINICVS nomine, qui cum suo custode ad fontem ierat indusia lauandi gratia. Aquam enim ingressus integrum miliare tranando confecit, venitq; in continentem terram, vbi postmodum 30. vel 40. Hispanos cū aliquot Indianis in præsidio conspeximus, qui ex ciuitate quadā, nomine SC HAMETLAN, II. ferē miliaribus ab isto loco sita, venerant, vt ex relatione MICHAELIS SANCII percepimus. In Insula ista, vbi naues nostras reparauimus aquā recentē non inuenimus, sed Dei beneficio, cum vix ad 3. vel 4. pedes arenā perfoderemus, satis copiosā eā inuenimus. Et pfecto in magno tū tēporis, ppter aquæ defectū versabamur periculo, ac nisi aquam inuenissemus, 20. vel 30. miliaribus regrediendū sanē nobis fuisset. Sed Deus excitauit cor Hispani cuiusdā, cui nomine erat FLORIS, hic nobis id dedit cōsiliū vt arenā effoderemus, cuius quidē rei cū quidā ex nostris periti essent, inuenimus ibi aquæ recentis & dulcis quantū satis erat. Hoc in loco commorati sumus vsq; ad 9. Octobris, cumq; vasa nostra dulci & recenti aqua impleuissemus, profecti sumus circa vesperam, ad CABO siue promōtorium S. LVCAR quod in plaga occidentali promontorii CALIFORMA situm est.

Die 14. Octob. aduecti sumus ad promontorium S. LVCAR q; ferē cum extremitate Insulæ VVIGT siue VECTIS cōparari potest. Intra promontoriū istud ingens sinus est, quē Hispani AGVADA SEGVRANOMINANT, hūc sinū iucundissimus fons illabatur, & adhabitatur multis Indianis. Nos in isto flumine vel fonte aquam hausimus, & consumsimus circa hoc promontorium, recedendo reuertendoq; dies aliquot, vsq; ad 4. Nouembris. Die 4. Nouemb. cum residuis nostris duabus nauibus THE DESIRE & THE CONTENT, promontorium CALIFORNIA circumnauigauimus, quod ad 23. gradus cum duabus tertiis versus Septentrionem situm est.

Tubicen vel Symphoniacus nauis nostræ ADMIRALIS, ascendens in corbē qui est in summitate mali, vidit nauim ad pmonitorium properantem, altaq; voce nauē istam inclamans, nos non parū exhilarauit, itaq; etiā Dux noster & alii in locum istum ascenderūt, cumq; rē ita habere deprehenderent, ad ADMIRALEM detulerunt, qui nobis imperauit vt ad pugnam nos pararemus, postea nauē istā insequētes dedimus operam, vt secundo vento eam aggredi possemus, emissisq; ab vna nauium nostrarum parte tormētis omnibus eam oppugnauihmus. Quæ quidē ad regem Hispaniæ pertinebat, eratq; ADMIRALIS in oceano australi, nomine S. ANNA, capacitāte 700. lastarum. Cum ab vna parte impressionē facere cōpissimus, essentq; nostrum vix 50. vel 60. animaduertimus capitaneum istius nauis se ad defensionem ab vtraq; parte præparasse, velis enim primum medium vltimumq; contexerat castellū, ita vt neminem conspiceremus, interea ipsi sese armis suis probē instruētes multis lapidibus nauē nostram obruebāt, tāta celeritate & multitudine, vt duobus ex nostris interfectis & quatuor

tuor vel quinq; vulneratis, recedere paululum cogeremur. Sed nihilominus tamen denuo nauem istam aggressi, tormentis nostris eam perripimus multis vulneratis & plane occisis. Capitaneus sese dedere nolens fortiter cum suis pugnabat. Itaq; Dux noster tertio eam irruens tanta tormentis suis tonitrua excitabat ut naui admodum perforata multisq; in ea interemptis, abiciere tandem animum inciperent, praesertim cum etiam in periculo submersionis essent, propter nauem multis ictibus perfoſſam. Postquam igitur, vel 6. horis nobiscum pugnassent, signum pacis naui suae praefigentes, querebant nobiscum pro impetranda pace & gratia consequenda agere, & simul suam bonorumq; suorum salutem exorare. Itaq; Dux noster depositis velis capitaneum nauicula quadam ad se venire iussit.

His auditis gauisi sunt admodum feceruntq; quod iusserant. Paulo post venit ad nos praecipuus ex mercatoribus qui in naui ista erant, procidensq; ad genua Ducis nostri, gratiam exorabat, qui etiam omnia ipsis condonauit, remisitq; quae haecenus facta erant, hac tamen lege, ut nobiscum cadede agerent, & omnes opes diuitiasq; nauis suae fideliter indicarent, quod mercator se facturum promisit, iussitq; statim capitaneum & PILOTTAM siue Nauarchum vocari, qui cum aduenissent & pariter Duci nostro reuerentiam honoremq; declarassent, pacem ipsis Dux noster promisit, quo facto, Capitaneus & PILOTTA Duci nostro bona indicarunt, quae in naui ista uerberentur nimirum 122000. PEZOS auri, PEZO autem 4. solidos Anglicanae monetae, nostratis autem, florenum valet. Deinde pannos ex serico, utpote Damascenos & alios preciosissimos, muschi etiam & aromatum bonam copiam, praeter omnis generis cibaria & vinum praestantissimum. His itaque commemoratis & consignatis, iussi sunt in naui ADMIRALI ulteriorem resolutionem & responſionem expectare.

Die 6. Nouemb. ingressi sumus portum AGUADA SEGURA vel PORTO SEGURO, id quod portum securum sonat. Atq; ibi vniuersum nauis Hispanicae populum, tam foeminas quam viros numero 190. personas in terram deposuimus, cum non procul abessent a fonte dulcis & recentis aquae, locus iste piscibus, auibus, lignisq; leporibus item cuniculisque abundabat plurimis. Cumq; Dux noster omnis generis cibos & vinum ipsis concessisset, ipsiq; ex velis & asseribus tabernacula sibi figere & nauiculam BARK extruere facile possent, nauem istam bonis exonerauimus quae inter socios distributa sunt, ita ut quilibet suam inde partem acciperet. Licet autem murmurare quidam die 8. Nouemb. aduersus Ducem coepissent & cum hac distributione non acquiescere vellent, illi potissimum qui in VICE-ADMIRALI, naui THECONTENT erant, tamen omnia statim sopita sunt atq; transacta.

Die 17. Nouemb. qui sollemnis est coronationi Regiae maiestatis in Angliā, emisit Dux noster omnia tormenta aenea tam maiora quam minora, & sub noctem ignis letitiae accenso ea rursus ut & antea emisit, magna cum admiratione Hispanorum, qui tale quid antea nunquam viderant. Sequenti die Dux noster, Capitaneum Hispanum in libertatem asseruit, & plane dimisit, addito ipsi honorifico munere, relictis etiam armis quibus

fese contra Indianos tueri atq; defendere possent. Antequam autem Dux noster inde discederet, accepit ex naui ista S. ANNA duos pueros ex IAPAN oriundos, qui patriam suam linguam legere scribereq; poterant, vnus vocabatur CHRISTOPHORVS, eratque annorum 20. alter COSMVS annos natus erat 17. ambo ingenii præstantissimi. His adhuc tres adiunxit, ex Insula MANILLA oriundos, quorum primus dicebatur ALPHONSVS, eratque annorum 15. alter ANTONIVS DE DASI 13. tertius 9. tantum annorum erat. Hos verò in Angliam aduectos postmodum Comiti ab ESSEX obtulit. Præterea assumsit adhuc vnum nomine NICOLAUS RÖDVGÖ Portugallensem, qui non tantum in CANTON aliisq; locis in CHINA, sed & in Insula IAPAN, quæ Insula argenti auriq; ditissima est, & in Insulis PHILIPPINIS fuerat. His adiunxit præterea & Hispanum quendam, qui PILOTTA erat, habebatque cognitionem locorum AGAPVLCO & totius littoris inter NOVAM HISPANIAM, & Insulas LADRONES, vbi Hispani plerunque appellere solent, quando inter AGAPVLCO & Insulas PHILIPPINAS iter faciunt. Insulæ LADRONES non tantum aquam habent recentem, sed & VANNANAS, & radice POTATE, quamuis meris ethnicis, impiisque hominibus habitentur.

Die 19. Nouembr. Dux noster circa quintam pomeridianam, nauem Hispanicam S. ANNA iniecto igne perdidit, quamuis 500. adhuc lastis variarum mercium onusta esset. Postea emissio ingenti tormento, summa cum lætitia explicatis rursus velis nostris domum repetiuimus, nimirum versus Angliam vento bono & secundo nauigantes. Circa vesperam reliquimus post nos vice Admiralem THE CONTENT, quæ ex portu quidem nondum egressa erat, cumq; putaremus eam nos sequi, eam prorsus amisimus; ita vt nunquam postea domum reuerfa sit.

Ab hoc portu AGVADA SEGVRA in CALIFORNIA, versus Insulas LADRONES nauigauimus, & isto itinere omnes huius mensis residuos dies, quemadmodum totum etiam sequentem mensem Decembrem, vsque ad primum Ianuarii, Anno 1588. dies nimirum 45. consumsimus, miliaria interea temporis circiter 1800. nostro quidem iudicio conficientes.

Anno 1588. Ianuarii.

Anno 1588. die 3. Ianuarii, hora matutina sexta cœpit nobis vna ex Insulis LADRONES, GVANA nimirum apparere, quæ sita est ad 13. gradus cum duabus tertiis versus Septentrionem, & quia vento utebamur secundo, peruenimus circa noctis medium ad locum 2. tatum miliaribus inde distantem, vbi nobis 60. vel 70. CANOES hominibus barbaris plene, obuiam venerunt, afferentes radices POTATE, VANNANAS, Cocos, & recetes pisces, quos in mari ceperant. Hæc & similia nobiscum permutare volebant. Cū igitur ipsorum mentem animaduertemus, alligata quædam ad funem ferramenta, in ipsorum CANOAS transmisimus, contra vero ipsi aliquot POTATERADICES, & fasciculos VANNANAS funi alligatas nobis remiserunt. Hac igitur ratione merces cum ipsis mutauimus. Sed tandem vix ipsis nos eripere potuimus, tanta enim nauem nostram cinxerunt multitudo ut etiam

etiam inuicem sese læderent, & nauiculas siue Canoas quasdam frāgerent, populo vitam suam natando conseruante. In qualibet CANOA 4. 6. vel 8. personæ erant, vestibus nullis vtentes, natare peritissimi, colore nigricantes siue fusci, statura & proportionē nostros aliquo modo superantes. Capillos habent oblongos, nodo in fronte colligatos, non absimiles imaginibus, quas in CANOIS suis sculptas habēt, speciem seu formam Cacodæmonis referentes. CANOES ipsorum tam artificiose factæ erant, vt similes non viderimus. Parantur enim & extruuntur sine vlllo vel cultro, vel alio, quod ad secandum adhibetur, instrumento. In latitudine vltra duos pedes non habent, cum tamen 20. vel 30. pedes longæ sint, eiusdem in prora & puppi formæ, vimine vel aliis id genus funibus colligatæ. Habent etiam malos, & vela, quæ ex SEGGOs parata quadrata vel triangularia ad ventum excipiendum aptissima sunt.

Cum igitur hi barbari à nobis recedere nollent, coactus est Dux noster aliquot tormenta in ipsos emittere, verum ipsi summa agilitate & dexteritate sese supinos in aquam præcipitarunt, vt animaduertere non possemus, an aliquis ex ipsis interiisset nec ne, præsertim cum sub aqua natantes effugissent.

Die 14. sub vnico saltem velo in nostra naui quieuius vsque ad horam matutinam 4. vel 5. tunc enim vnâ cum aurora ad vnâ ex insulis PHILIPPINIS appulimus, quæ vocatur SPIRITVS SANCTVS. Quæ Insula oblonga est, promontorium habens quod versus ortum & occasum porrigitur, & versus occasum quidem longo tractu in mare excurrit. Abest autem hæc Insula à GVANA & Insulis LADRONES, 310. miliaribus, quod quidem iter 11. diebus exiguo cum vento emensi sumus, ita vt 3. vel 4. noctibus vela non explicauerimus. Insula hæc 13. gradibus à linea abest, copiosis habitatur hominibus, sed barbaris atque immanibus. Syluis perpetuis horret, & à præcipua Philippinarum Insula MANILLA, 60. ferè miliaribus abest. MANILLA Hispanis inhabitatur plurimis, numero 500. Habitant autem Hispani isti in aperto quodam pago, tribus vel quatuor tamen propugnaculis partim ligneis, partim lapideis munito. Triremes habent vnâ atque alteram, quæ tamen ad ciuitatem pertinent. Locus est auri ditissimus, aliisque commoditatibus gaudens, mercaturam exercent cum ACAPULCO in NOVA ESPANGA, & subinde 20. vel 30. nauibus ex CHINA & SANGVELOs, omnis generis merces ipsis aduehuntur. Mercatores ex CHINA & SANGVELOs magna ex parte Æthiopes sunt & Mahometistæ, multum auri secum afferunt, quod cum argento eiusdem ponderis permutant. SANGVELOs supra modum prudentes sunt, & in omni artificio excellunt, ita quidem vt inueniendi subtilitate, & elaborandi res inuentas dexteritate, vt & nendi & acu pingendi artificio longe etiam Christianos superent, si nimirum imagines & typos spectes variorum animalium, auium, piscium, vermiumque serico, auro argentoq; neto & margaritis exornatos atque effectos.

Eodem die circa vesperam, fretum maris siue angustias inter Insulas duas Lucon & Cambaya ingressi sumus.

Die 15. Ianuarii, peruenimus ad Insulam CAPVL, vbi inter hanc & aliam Insulam angustum erat fretum, & fortissimus fluxus atque refluxus maris, mixtis subinde tumulis quibusdam arenariis, qui in cacumine dictæ Insulæ CAPVL conspiebantur, sed sine tamen omni periculo, cum profunditas & latitudo maris vbiq; satis magna esset, circa horam decimam ante-meridianam cum anchoras nostras emissemus, appropinquarunt ad nauem nostram duæ nauiculæ CANOES, in quibus erant duæ ex præcipuis istius Insulæ CASSIQVE siue Domini, quorum numero septem erant, hi nos Hispanos esse putantes, attulerunt radices POTATE, quas CAMOTAS nominant, & virides COCOS siue nuces Indicas, contra vero nos ipsis lintres quartam illam partem pro 4. COCIS & tantundem etiam pro Corbe POTATOS vnico ipsis restituentes, radices autem POTATOS boni sunt admodum & dulcissimi saporis siue assis siue elixis quis vtatur.

Huic CASSIQVE, cutis erat per totum corpus variis secturis & lineamentis secta & fissa. Nos autem omnes alios dimisimus hisce duobus CASSIQVE tantum retentis, iussimusque reliquos quinque etiam aduocari, sed hoc populo vix abeunte, ecce statim alii aderant, COCOS & POTATE radices quamplurimas. Quin & cæteri CASSIQVE siue principes cum aduenerunt, attulerunt sues siue porcos & gallinas secum plurimas, in quibus permutandis eandem obseruarunt consuetudinem, quam cum Hispanis, pro qualibet enim sue, quæ BALBOYE vocant, octo argenteos REALES accipiunt, pro gallo autem siue gallina, vnum REALEM. Itaque totum istum diem in anchora hærentes, consumpsimus redimendo POTATOS, COCOS, capones, gallos, gallinas, suesque, & quicquid præterea afferebatur, quibus nos satis recreare atque reficere potuimus.

Die 15. Ianuarii circa vesperam petebat NICOLAUS RODRIGO (Portugalesius ille siue PILOTTA siue Nauarchus, quem ex magna naui S. ANNA non procul à promontorio CALIFORNIA acceperamus) vt solus ad Ducem nostrum admitteretur, habere se enim quod ipsi soli esset concedendum, cumq; admitteretur ad colloquium, dicebat: se quanquam ante hæc tempora hostis eius fuisset, scire quod fidem iam ipsi dedisset, & in omnibus seruitium fidele promississet, itaque intermittere non posse, quin de quodam nefario ausu & proditione ipsum certiores faceret, quæ quidem aduersus eum & populum eius iam decreta & deliberata esset. Hispani cum enim PILOTTAM seu Naucletum, quem ex eadem naui S. ANNA acceperamus) literas scripsisse, & obsignatas, capsulæ vel cistæ suæ inclusisse, quarum hæc esset summa, Quod duæ naues in oris CHILI, PERU, NOVA ESPANGA, & NOVA GALLICIA fuissent, quæ multas naues, omnis generis præstantissimis thesauris, preciosissimisq; mercibus onustas cepissent, multas vrbes & pagos igne deleuissent, & dâna plurima istis regionibus intulissent, in primis vero quod regiam nauem S. ANNA, quæ ex MANILLA, CALIFORNIAM versus profecta fuerat, thesauris & bonis omnibus spoliata igne cōcremassent, & populum quidē omnem in terrâ deposuisset, se vero per yim secum retinuissent, itaq; velle sese gubernatorem & præsidem ciuitatis

uitatis MANILLA, monitum, ut pugnacula & triremes quibus possent modis muneretur, & de rebus ad bellum necessariis sibi probe prospicerent. Præterea certiores se quoque Gubernatorem facere, quod dicti isti prædones & piratæ in anchoris prope CAPVL Insulam, unica tantum naui hæreret, & quod Gubernator siquidem vellet, facile eos iam superare posset, cum pauci eorum essent, & locus etiam tantum 50. miliaribus à MANILLA abesset. Quod si autem hanc occasionem piratas istos opprimendi negligeret, nihil cogitandum & expectandum, ipsis aliud esse, quam sequenti anno ciuitatem suam expugnatum, spoliatum & funditus deletum iri. Postquam igitur Dux noster Candisch, hæc audiuiisset, conuocato ad sese Hispanico isto PITOTTA, de hac re eum interrogauit, qui principio quidem id acriter negabat, postea tamen cum per testes fide dignos & infallibilia indicia conuictus esset, iussit eum Dux noster suspendi, quod ita etiam 16. Ianuarii factum est.

Circa hanc Insulam CAPVL 9. dies commorati sumus, ubi omnis generis voluptatibus nos recreauimus, sat lignorum & aquæ receris semper habentes. Incolæ huius loci fusci & nigricantis coloris magna ex parte nudi incedunt, Viri supparò partem corporis mediam tegunt, quæ ex foliis VANNANAS contextum, instar subligaculi per pedes transmittunt, & circa umbilicum connectunt, pudenda saltem eo tegentes. Mirum hoc est & inauditum, quod pueri horum locorum, clauum ex plumbo candido, per glandem membri virilis transmissum gestent, qui clauus in extremitate dissectus in duas partes diuiditur & incuruatur, caput vero instar alicuius coronulæ exornatum est, vulnus vero vel foramen illud in iuuentute sanatur atque excrescit, sine aliquo doloris sensu: Et hunc clauum inferere in foramen illud & exserere vel deponere pro libitu & naturæ necessitate possunt. Nos ut hoc eò confidentius affirmare & referre melius possemus, acceptum CASSIQVES siue Dñi istius filiolum annos 10. natum, probe cõtemplati sumus, extracto aliquoties clauo isto & iterum immisso. Consuetudo hæc in gratiam mulierum & fœminarum istius loci introducta est, quæ cum animaduertunt viros suos ad Sodomiam & fornicationes nimis propensos esse, consilium ceperunt quomodo huic lasciuie virili occurrerent, & propterea apud magistratum suum hanc legem exorarunt. Populus hic Diabolum ipsum precibus suis veneratur, & per sæpe cum ipso colloquitur, præsertim quando ipsis in forma & specie abominanda & horrenda apparet.

Die 23. Ianuarii, Dux noster Candisch, conuocatis omnibus CASSIQVE & gubernatoribus huius & ferè centum aliarum Insularum, qui tributum suum, porcos nimirum siue sues, capones & gallinas, POTATOS & COCOS, dedissent, aperuit eis, se & locios suos minime Hispanos, sed Anglos & abiuratos Hispanorum hostes esse. Et statim erecto & explicato vexillo tympanum pulsare iussit. Quo viso omnes mirati sunt, & promiserunt, quod non ipsi tantum, sed & omnes finitimæ Insulæ contra Hispanos pugnare, & ipsi aliquando reuerso, auxilio venire vellēt. Hanc promissionem Dux noster promptissime acceptauit, & ut ipsi de suo affectu & animo erga se nihil mali suspicari possēt, dedit ipsis pecuniā, p omnibus quæ ipsi tributum loco antea
ei ob-

ei obtulerant, quam quidem pecuniā grato animo accipiētes circa nauem nostram magna alacritate & mira celeritate nauigabant, vt nos aliquo modo spectaculo hoc oblectarēt. Tandem cum Dux noster magnū tormentū emisisset, admodū mirati sunt, & pacificè amiceq; à nobis dimissi abierunt.

Die 24. Ianuarii, primo diluculo explicatis velis nostris, in littore Insulae MANILLA progressi sumus, cursum nostrum versus occasum inter Insulam MANILLA & Insulam MASBAT tenentes.

Die 28. Ianuarii, cum circa horam 7. matutinam in ancoris hæreremus inter duas insulas, vidimus FREGATTEM aliquam, inter duas Insulas progredientem, itaq; hanc insequētes, cū ei iam immineremus, & ancoras emitte-re vellemus, euasit ea ex manibus nostris, summa cū celeritate, itaq; lēbum vel nauiculā nostrā sex sclopetariis militibus instruximus, q̄ eam strenue insequerentur, sed ea amnē quendā ingressa, euaserat, vt reperiri amplius nō posset. Cum aut in littore nauigaremus, inuenimus loca q̄dam in mari periculossima, venerunt etiā 2. vel 3. CANOES ex ostio fluminis alicuius, quæ licet à nobis in clamata propius accedere volebant, nec vero nimis longè à nauibus discedere ausi sumus. Itaq; dum hinc inde respiceremus, vidimus tandē aliam quandam BALSÍ siue CANOA, & homines qui in ea erant erecti sedebant sicut nos. Erant in hac CANOA 5. vel 6. Indiani, cum vno Hispano. Hanc cū ferè affecuti essemus, in fundum cōsedimus, itaq; quidā ex nostra nauicula in aquam p̄siliētes, eam liberarunt, & postea BALSÍ siue CANOA istā apprehendimus. Quā apprehensa Indiani ad aquā p̄siliētes euaserunt, Hispanus vero solus captus est. Capta hac BALSÍ, aperuit sese cohors quædā Hispanorum militum in terra, habentiū vexillum rubra cruce insignitum, instar vexillorū quibus in Anglia vtimur. Numerus eorū 50. vel 60 erat, & nuper ex MANILLA in quadam BARK nauicula ad hunc locū RAGAM dictum, delati erant, vt nauē quandam regiā nuperrime extructā, & in portu ferramenta tantum pro remis necessaria expectantem, deducerent. Permutatis igitur inuicem globis nostris, ipsi FREGATTA nauiculā instruebant, q̄ nos caperet, sed nos discessimus, & cū videremus, eos nō posse nobis nocere, nisi tormētis sese nostris exponere vellet, ad terrā appulimus, sed Fregatta illa circa p̄montoriū nauigauit, vt eā amplius cernere non possemus.

Atq; ita cum captiuo hoc nostro Hispano ad nauem nostram peruenimus, qui quidem nec nauta, nec miles aliquis erat, sed vna cum aliis ex MANILLA venerat, vbi bene lōgo tempore in Xenodochio vel Nosocomio venerat, homo simplex & imperitus, qui ad interrogata nostra minus nihilo respondere poterat. Cum igitur tota ista nocte in anchoris hæreremus, animaduertimus Hispanos sese in 2. & 3. partes separatas excubias summa diligentia agere, & sepe etiam sub noctem fulminare. Tractus hic terra plana, arbores habet proceras & altas, ex quibus mali pro nauibus fieri optime possent. Fodinas etiam habet auri tenuissimi & purissimi, ad quarum p̄sidium Indiani collocati sunt. Versus austrum adhuc alia magna Insula cōspicitur, quæ Hispanis aut aliis peregrinis nationibus subiecta non est. Incolæ omnes NEGROS siue Æthiopes sunt, vnde etiam Insula ipsa NEGROS vocatur, magnitudine Angliam ferè superat, & ad 9. gradus ascēdit, terra ferè omnis humilis, depressa & frugifera apparet.

Die

Die 29. Ianuarij, hora 6. matutina velis nostris denuo explicatis, lembum siue nauiculam nostram, ad meridiem vsque, semper præmisimus, & toto eo tempore tanquam in angusto aliquo freto intra Insulas PANVA & NEGROS nauigauimus, conspeximusq; ad 16. miliaria egressum quendam ex hisce faucibus versus austrum, vbi nauicula ad nos reuersa iterum est. Hispanus vero, quem paulo ante ceperamus, in terram expositus, imposito ei, vt salutem nostro nomine Capitaneo Hispano diceret, iuberetq; eum interea multum auri & argenti colligere, vt esset, quod reuersi paulo post abduceremus. Hoc autem tempore quod eum ipsimet salutare non potuerimus hanc ipsi causam indicari iussimus, quod magna aliqua naui expositoria destituti, nostros socios in terram exponere non potuerimus, alias non intermissuros fuisse, quin eum ipsimet salutassemus, rogare igitur nos vt hac vice nos excusatos habere velit.

Die 8. Februarij, hora octaua matutina vidimus Insulam BATA-^{Februarii.} CHINA dictam, quæ versus septentrionem vno tantum gradu à linea abest.

Die 14. Februar. peruenimus ad 11. vel 12. exiguas Insulas, admodum humiles & depressas, prætervecti multos arenarios tumulos, quæ eminus Insulæ videbantur. Exiguæ hæ Insulæ Moluccæ dicuntur, & tribus gradibus, cum decem minutis à linea æquinoctiali versus austrum absunt.

Die 17. Februarij, mortuus quidam est ex naui nostra, nomine IOHANNES GANEFORD, victor, qui cum diuturno morbo hæctenus conflictatus fuerat.

Die 20. Februarij, ad Insulas quasdam delati sumus, circa quas minores etiam insulæ non paucae, 4. gradibus à linea æquinoctiali distantes versus septentrionem cernebantur.

Die 21. Februarij, mortuus est Capitaneus HAVER qui ante 7. vel 8. dies ardentissima & pestilentiali feбри correptus fuerat. Hunc lintheo inuolutum, cum duo tormenta magna & omnes bombardas nostras emisissimus, preces item ad Deum ardentissimas habuissimus, in mare abiecimus, summa cum moestitia & consternatione Ducis nostri & totius collegij. Paulo post egomet ipse FRANCISCUS PRETTIC, & mecum alij plures, in morbum incidimus, & ita tres vel 4. septimanas magna in miseria & dolore egimus, propter æstum & ardorem nimium, & Climatis etiam temperaturam nō admodum bonam atque salutarem.

Die 1. Martij, freto maris apud Insulam IAVA minorem supera-^{Martij.} to, anchoras emisimus in plaga occidentali Insulæ IAVA maioris. Ibi non procul à nobis aliquot piscatores conspeximus, qui sub insula ista in loco vbi fluuius mare ingreditur, piscabantur. Dux igitur noster cum aliquibus aliis nauiculam ingressus, NEGRO seu Æthiopem istum secum sumpsit, qui in naui S. ANNÆ fuerat, & linguam Æ-

KK

thio-

thiopicam loqui poterat, atque ita piscatores istos accessit, ipsi autem visa nauicula nostra, in terram aufugerunt, inter arbuſta & fruticeta sese ex metu abscondentes, sed Dux noster præcepit, vt NEGRO ipsos inclamaret, quo facto, ipsorum aliquis qui vocem agnouerat, ad littus processit, itaque Dux noster eum interrogabat de recenti aqua & lignis, cumque is locum vbi hæc inuenirentur, ipsis mōstrasset, iussit Dux noster vt Regem suum accedens, diceret, peregrinā quandam nauem ibi aduenisse, quæ cum ipso merces suas vniones nimirum & alias, pro auro & argento bono permutare cūperet. Piscator ille respondebat nobis, quod ad cibum & cōmeatum attineret, non debere nos sollicitos esse, accepturos enim esse quantum desiderare & requirere possemus. Reuersis igitur fociis nostris vasa nostra aqua dulci & recenti repleuimus, lignaque satis multa accepimus.

Die 8. Martij venerunt ad nos ex ciuitate duæ vel tres CANOES, ouis recentioribus, gallinis, piscibus, malis aureis, citrinisq; onustæ, dicebant autem, quod plus nobis missum fuisset, nisi nauis nostra tam longè à terra abfuisset. Itaque solutis anchoris propius ad urbem accessimus, cumque adhuc in itinere essemus, venit nobis obuiam vna ex CANOIS Regiis. In hac secretarius regius erat, qui capiti impositum linteum variè pictum habebat, inuolutum instar turcici TVLIPAN siue pilei. Homo planè nudus incedebat & discalceatus, excepta parte corporis media subligaculo contacta, pectus habebat sagittis in varios ductus scissum atq; laceratum: Interpretem habebat MESTIZO, hoc est, Indianum partim, partim portugalesium, qui lingua portugallensi dicebat, secretarium hunc attulisse secum aprum, gallinas, oua, pisces recentes, faccarum, & vinum, tantæ præstantiæ ac si destillatum fuisset. Porro significari nostro Duci secretarius iste iusserat, se intra quatuor dies, nobis tantum cibi allaturum, quantum exoptare possemus. Itaque Dux eum liberaliter habuit, & variis saccari confectionibus viniq; generibus, addita dulcissima musica, exhilarauit. Postea indicari ipsi iussit, se Anglum esse, & ex insula CHINA venire, vbi mercaturam exercuisset. Ad hæc autem loca propter solam mercaturam appulisse, vt animaduerneret, quibus mercibus ipsi delectarentur, decreuisse vero etiam MALACCAM proficisci.

Ad hæc respondebat interpres aliquot portugalesios in regione sua esse, qui locum istum ad habitationem sibi delegissent, & mercaturam cum ipsis subinde exercerent, redimentes ab ipsis NEGROS, Caryophylla, piper, faccarum, & id genus alia.

Secretarius hic cum suo interprete per noctem in nostra naui dormiuit. Itaque Dux noster præcepit, vt quilibet bombardis sese armaret, emisimusque bombardas 70. vel 80. intermixtis subinde tormētis maioribus, summa cum admiratione huius gētis barbaræ, cui

cui eiusmodi naues nō multę antehac visę fuerāt, sequenti die, Dux noster secretarium hunc cum suo interprete amice dimisit,

Die 12. Martij, venerunt ad nos, vti promiserant, Regiæ CANOES, sed propter ventum aliquo modo aduersum, non poterant ea vespera ad nos pertingere, sed cogebantur expectare vsq; ad diem sequentem, quo & alię 9. vel 10. CANOES, has insecutę sunt, quę similiter, vt priores ad Regem etiam pertinebāt, onustę duobus tauris adhuc viuentibus, decem suibus probę saginatis, innumeris caponibus, gallinis, anatibus, anseribus, VANNANAS, saccaro placentis, COCOS, chrysomelis dulcibus & aliquo modo austeris, pomis citrinis, vino naturali & destillato, & sale insuper plurimo ad cibos honeste condiendos necessario. Aderant in hisce CANOIS duo etiam Capitanei Regij, & duo portugallenses, mediocris staturę, sed formę admodum pręstantis. Horum quilibet indusio, thorace & caligis oblongis honestę vestitus erat, pręterquam quod discalceatis & nudis pedibus incedebant. Cum his portugallensibus magna cum lætitia locuti sumus, integro enim sesquianno Christianum nullum videramus. Itaque Dux noster eos liberalissimę excepit, & ipsi non parum etiam nostra pręsentia delectati sunt. Quęrebant autem ex nobis, quid de Rege suo, DON ANTONIO, cognitum haberemus, vtrum adhuc viueret vel mortuus esset, affirmabant enim se longe iam tempore in Portugallia non fuisse, ab Hispanis autem subinde audiuisse, eum rebus humanis iam pridem exemptum, occubuisse. Dux igitur noster respondens, sanctę affirmabat, eum adhuc in viuis esse, & quidem in Anglia degere, vbi honestę à Regina nostra haberetur & sustentaretur. Cuius quidem rei argumentum illud esset, quod sub eodem Rege Portugallię, oceanum australem ingressi essemus, ad bellum Hispanis inferendum, quorum quidem naues non pauca à nobis expugnata, spoliata, aqua submersa, & igne concremata hætenus fuerint. Huic relationi acquiescentes, exponebant nobis contra statum & conditionem Insulę IAVA, & primo quidem eius fertilitatem & omnis cibi abundantiam, de qua etiam supra, pauca diximus. Deinde thesaurum, opes, diuitias, merces & bona alia quibus affluebat. Tertio naturam & ingenium etiam populi istius loci, & nomen Regis in ista Insula nobis exponebant, cui nomen erat RAIA BOLAMBOAN, vir magnę & singularis propę apud subditos suos auctoritatis. Et populo quidem sub capitis pœna prohibitę erant omnes vditiones, mercationes & permutationes cum peregrinis, & aduenis, sine expressa Regis permissione, & cōsensu. Rex ipse multorū annorum vir erat, 100. vxores habens, filius vero eius habebat vxores 50. Moris est apud ipsos, vt si quando Rex ipsorum moriatur, ipsi corpus comburant, & cinerem diligentissimę collectum referuent. Quinto die post Regis obitum, vxores regię omnes de cōsuetudine istius re-

gionis, in certum quendam locū sese conferunt. Quarum quæ præcipua fuit, globum quendam, quum in manu tenet à sese proiicit, obseruatq; quò globus iste sese voluat, eò enim postea ipsa cū omnibus aliis procedūt, & facie semper versus ortū cōuersa, atq; inter eundem pugione nouaculæ instar acutissimo, quem CRISE vocant, petus sibi perfodiunt, & in faciem prolapsæ occumbunt. Hoc tam verum est, quam auditu mirū & inusitatum. Viri ingeniosi sunt, prudentes, robusti, & quamuis nudi incedant, ad omne tamē opus perficiendum aptissimi. Regi suo subiectissimi, & ad omne mandatum exequendum paratissimi sunt. Et sanè nihil etiam quod à Rege ipsis impositum atq; præceptum est, recusare audent, etiam si summū etiam vitæ necisq; subire periculum deberent, præsertim cum sciant, Regem ipsis non parcere, sed statim vbi re infecta ad eum accedant, interfici eos iubere. Hinc fit vt populus iste fortissimus & confidentissimus sit omnium, qui in plaga oceani meridionalis reperiuntur. Nam & mortē non metuunt, & si quando sese vulneratos sentiant, vel proprio sese gladio interimunt, vel sponte sua armis hostium sese obiciunt & exponunt, vt eò citius moriantur. Viri quidem coloris sunt nigrioris quam foemine, quæ etiam vestibus vtuntur amplioribus maioribus, quàm viri. His commemoratis, dicebant, se certos esse, Regē suum DON ANTONIO, si ea in loca venire vellet, statim nullo negotio, omnes insulas MOLVCCAS, CHINA, etiam SANGLES, & PHILIPPINAS, sibi subiecturum, quin & omnes in vniuersum Indianos à partibus suis habiturum esse. Cum igitur & hisce Portugallensibus & Indianis aliis partim ad interrogata respōdendo, partim pro allatis obsoniis & mercibus pecuniam debitam numerando, abundè satisfactū esset, amice à nobis discesserunt, promittentes omnem nobis beneuolentiam sub reditum nostrum declarare. Abeuntibus autem ipsis, tria ingentia tormenta in significationem nostræ beneuolentiæ emissa sunt, atq; ita ipsis valedictum.

Die 16. Martij velis iterum explicatis, iter versus CABO de BVONA ESPERANÇA, direximus, quod caput siue promontorium, magna ex parte versus austrum in Africa situm est.

Aprilis.

Reliquos Martij & Aprilis dies in oceāno magno, iter IAVA Insulam & continentem Africæ regionem siue terram nauigauimus, & diligētem cœli syderumq; rationem habuimus. Quin etiam auium volatus non negleximus, ex quibus nautæ de tempestate futura, siue bona siue mala iudicium facere solent. Præterea etiam ventorum, procellarū, pluuiarū, tonitruumq; ratio exquisitissima habēda erat.

Maius.

Die 10. Maij procellas ex occasu habuimus, tanta vehementia, vt nauem etiam vix retinere, atq; in ventum dirigere potuerimus, quæ quidem procellæ diem noctemq; durarunt.

Die 11, Maij quidem in corbem mali medij ascendens, terrā quandam animaduertit versus occasum à nobis distantem, cumq; nos de ea in-

ea inclamaret, vidimus eam versus occasum à nobis in meridie constitutis distantem, & aliter quidē iudicare nō potuimus, quam promontorium illud esse, quod vocatur BVONA ESPERANÇA. Aberat autem à nobis adhuc 40. vel 50. miliaribus, cum ventum ferè nullum haberemus, expectauimus & cōmorati sumus in loco versus ortum excurrente, vsq; ad noctis medium, quo tēpore cum ventus iterū secundus aspirare cōpisset, iter nostrum versus occasum direximus.

Die 12. & 13. Maij ventū nullum animaduertimus, aëre vsq; ad 14. Maij nebuloso & turbulento existente. Quo rursus purgato & nebulis omnibus remotis, terrā rursus conspeximus, quæ erat CABO FALSO, locus nimirum 40. aduc vel 50. miliaribus à promontorio BVONA ESPERANÇA distans. Hoc promontorium facile præ aliis cognosci potest. Nam è regione tres montes non procul ab inuicem distantes conspiciuntur, quorum medius altissimus est, & terra in littore, maris altior est quam alibi. Promontorium vero BVONO ESPERANÇA versus occasum à CABO FALSO situm est.

Die 16. Maij, circa quartam matutinam, ventus ex ortu prorumpens magna vehementia vsq; ad diem alterum flauit, quo promontorium BVONA ESPERANÇA siue bonæ spei aspeximus. Terra erat aliquo modo eleuata, & versus occasum in cacumine, nō procul à continēte, apparebāt nobis duo collēs, alter alteri impositus, & præterea adhuc tres in mari cernebantur, terra tamen interiecta depressiori, quæ vsq; ad littus maris excurrerat. Promontorium autem bonæ spei, secundum Portugallensium supputationem, 2000. miliaribus ab Insula LAVA distat, sed error commissus est quoad 150. miliaria, id quod ex cursu & velocitate nauis nostræ depræhendimus. Nouem enim septimanas hisce 1860. miliaribus conficiendis in sumpsimus.

Die 8. Iunij cæpit nobis apparere insula S. Helenæ, à qua quidem 7. ^{Iunij.} vel 8. miliaribus adhuc abfuimus, sed cum vento ferè omni destitueremur, ea nocte eam non potuimus.

Die 9. Iunij, cum ventus nobis iterum aspirare cōpisset, ad terram appellare studentes lembum siue nauculam nostram præmisimus, vt portū istum exploraret, & post meridiem anchoras emisimus ad 12. fila, in ameno quodam & tranquillo portū, duobus vel tribus rudentibus à terra distante, in plaga Insulæ septentrionali. Hæc Insula terram habet admodū eleuatam, & medio maris sita est, inter continentem AFRICÆ & AMERICÆ, siue BRASILIÆ & littus GVINEÆ. Distat à linea equinoctiali 15. gradibus & 48. minutis versus austrum, & à promontorio BONÆ SPEI 600. miliaribus.

Eo die in terram nauibus egressi, vallem inuenimus pulcherrimam, multis ædibus artificiosissimè extructis conspicuam, in primis vero templo tegulis siue lateribus cōtectō, & pulchrè dealbato, circumsecus pulcherrima & altissima exornato, admirabilem.

hoc altare erat, tabella, quæ Saluatoris nostri & sanctissi-

mæ eius matris Mariæ artificiosissimè pictas imagines & historias alias spectantibus exhibebat, mirabile parietes ædis istius sacrae connectæ & obductæ erant pictis & variegatis pannis. Iuxta templum hoc ab vtraque parte domus extructæ erant, vna ad coquendos cibos, altera ad negotia alia peragenda, destinata. Hæ ædes tectum habebant planum, in quo vineta erant pulcherrima, & circa ædificia ista aquæ dulcis salutarisque fontem inuenimus iucundissimum. E regione templi istius latissima & lapidibus strata platea, in vallem vsque ad littus maris excurrit, quod littus pulcherrimo horto conspicuum est, in quo cucumeres & melones magna copia reperiuntur. In platea ista ædificium ligneum extructum est, pro campanis, quibus ad abominationem Missæ homines inuitantur. Iuxta hoc ædificium crux lapidea cernebatur, quæ in anno 1571. ibi erecta fuerat, qui annorum numerus lapidi insculptus erat. Vallis hæc pulcherrima est & amplissima totius Insulæ, vndique pomis aliisque frugiferis arboribus, vt & herbis ad culinam maximè idoneis referta. Reperiuntur ibi ficus, perpetuos fructus ferentes, ita quidem vt toto anno vel flores, vel virides vel maturas in eis cernere ficus possis, propter solis in insula ista vicinitatem nimiam. Multas præterea habet arbores alias, fructus dulcissimos & iucundissimos, vtpote Chrysomela, poma punica, aurea, & citria ferentes, quæ quidem omnes optimo ordine collocatæ sunt, vt locum ambulationibus vmbra sua præbeant gratissimum. Intermediis in arcis Petroselinum, Basilicum, Fœniculum, Anisum, Sinapi, Raphani, & id genus herbæ salutare alia reperiuntur, præterea pomarium etiam hoc multis in locis aqua recenti irrigatur, quam quidem perducere ad quamlibet arborem, vt omnes inde humectarentur, facillimum videbatur.

Aqua ista ex monte profiliens, per saxum quoddam, magno cum strepitu, impetuque in vallem descendit, & in multas sese venulas diuidit, per quas tota deinde vallis irrigatur. Insula aliàs montosa est, profundis vallibus formidabilis, atque plurimi fructus in collibus montium nascuntur, vnde eos afferre periculosissimum est.

Reperiuntur præterea in hac insula multæ perdices tam cicures, vt non facile auolent etiam si sibi appropinquant homines videant, celerrimè enim vt periculum euitent, montes ascendunt. Nos quasdam bombardis nostris assecuti sumus, & colore & magnitudine alias ab his quas in Anglia habemus, magnitudine enim gallinam exæquant, & coloris sunt cinerei. Magna frequentia in foueis victitant, ita vt duodecim, sedecim, imo viginti, super in vna fouea reperiuntur, & foueæ eiusmodi plurimæ reperiuntur.

Phasia-

Phasiani etiam plurimi ibi cernuntur, sed & ipsi dissimiles his, qui in nostris regionibus inueniuntur, imò à perdicibus parum differunt.

Plurimas etiam gallinas Indicas siue Italicas, nigri & albi coloris & ruffis capitibus inuenimus, quæ oua ponunt eiusdem magnitudinis & coloris cum iis quæ à nostris ponuntur.

Capras præterea vidimus innumeras, quas Hispani *CABRE-TAS* vocant. Animal est ferocissimum, & nunquam solum sed maxima copia apparet, ita ut aliquando etiam ducenta numerare capita possis. Quorum quædam asinos magnitudine exæquant, & iubam equorum instar, barbamq; in terram vsq; pendentem habent. Ex his quasdam interfecimus, quamuis celerrimo cursu altissimos etiam transcendere montes possent, in quibus quidem montibus mille numerari simul & semel solent.

Taceo apros ingentis magnitudinis admodum pingues, qui in montibus istis commorantes, capi vix possunt nisi dormiant.

Cum ad Insulam istam appulissimus, inuenimus in ædibus istis tria mancipia, *NEGROS* nimirum siue *Æthiopes*, quorū vnus ex Insula *IAVA* oriundus erat, qui nobis indicabat, classē ex India orientali, quinque nauium, quarū minima 900. lastarum capax esset, multis aromatibus calecuticis pannis, preciosissimisq; margaritis & v-nionibus onustam, viginti diebus ante nostrum ad Insulam istam aduentum, Hispaniam petiisse.

Insulam hanc portugallenses diu possederunt, sementemq; in ea fecerunt, ut ex India occidentali venientes, ibi sese recreare atq; reficere omnibus rebus necessariis possint. Atq; ne fructus absumatur, neminem ibi habitare sinunt, præter quosdam, qui propter morbos & ægritudinem in naui & itinere contractam diutius peruenire nequeunt. Hos enim ibi relinquunt, ut vires aliquo modo recolligant, quibus restitutis, domum postea repetere commodius possint. Ad hæc vero etiam Insulam non facile appellere solent, qui iter in Indiam orientalem ingrediuntur, sed qui inde reuertuntur. Quando enim loca ista petunt, frumento & rebus necessariis aliis adhuc instructi sunt, sed reuertentes plerunque frumenti & aliarum rerum inopia laborant, quarum rarissimus est in India prouentus.

Die 20. Iunij, postquam cibis quos ibi inuenimus, nos satis recreassemus, lignis etiam & aqua menti rebusq; necessariis aliis nobis abundè prospexissemus, circa vesperam, hora nimirum octaua, explicatis velis inde discessimus, cursu rectissimo Angliam petentes, & vento quidem vsi sumus Euro, versus occasum nos propellente, qualis plerunq; apud istam Insulam inuenitur.

Die 3. Iulij, nauigauimus versus occasum, ventum habentes ex *Iulio*. Euro & Austro cōmixtum, animaduertimusq; nos vnico gradu & 48. minutis à linea æquinoctiali versus Austrum abesse.

Die 12.

78 OCCID. IND. PARS OCTAVA.

Die 12. Iulij, ventus ferè nullus sentiebatur, quæ quidem tranquillitas, ad 15. vsq; huius mensis durauit.

Die 17. Iulij, lenissimum Zephyrum sensimus, cumq; ad 3. vel 4. gradus, versus septentrionem procederemus, Eurum accepimus & ventum alium ex Euro & aquilone mixtum, qui quidem mutatus non est, donec inter tricesimum & quadragesimum gradum versus septentrionem versaremur.

Augustus.

Die 21. Augusti vento in Zephyrum rursus mutato, versus austrum 38. gradibus à latitudine septentrionali discessimus.

Die 23. ex occasu versus austrum perreximus, Insulas AÇORES captantes.

Die 24. Augusti, tempore matutino cōspeximus duas hasce Insulas, FLORES & CORVO, quæ ad 39. gradus ascendunt, & versus ortum nauigauimus.

September.

Die 3. Septembr. occurrit nobis nauis quædam Belgica, quam HVLCK vocant ex Lysabona proueniens. Hæc referebat nobis euerfionem & expugnationem classis Hispanicæ, non procul ab Anglia factam, quod nobis auditu iucundissimum gratissimumq; erat.

Die 9. Septembris, superatis horribilibus procellis & tempestatibus, quibus vela nostra ferè omnia lacerata & rupta fuerant, tandem per misericordiam gratiamq; omnipotentis Dei, ad diu desideratum portum PLEYMOUTH in Anglia appulimus, ex quo 21. Iulij Anno 1586. solueramus.

Post aliquot annos idem hic THOMAS CANDISCH, aliud iter ingressus est, sed non absoluit, propter aduersam fortunam atque valetudinem, cum qua in medio itinere conflictari incipiens, cursum vertere cogebatur. Domum tamen repetere amplius non potuit, sed in ipso mari fusus ad Christum precibus, mortuus est.

FINIS.

Phasiani etiam plurimi ibi cernuntur, sed & ipsi dissimiles his, qui in nostris regionibus inueniuntur, imò à perdicibus parum differunt.

Plurimas etiam gallinas Indicas siue Italicas, nigri & albi coloris & ruffis capitibus inuenimus, quæ oua ponunt eiusdem magnitudinis & coloris cum iis quæ à nostris ponuntur.

Capras præterea vidimus innumeras, quas Hispani CABRETAS vocant. Animal est ferocissimum, & nunquam solum sed maxima copia apparet, ita vt aliquando etiam ducenta numerare capita possis. Quorum quædam asinos magnitudine exæquant, & nubam equorum instar, barbamq; in terram vsq; pendentem habent. Ex his quædam interfecimus, quamuis celerrimo cursu altissimos etiam transcendere montes possent, in quibus quidem montibus mille numerari simul & semel solent.

Taceo apros ingentis magnitudinis admodum pingues, qui in montibus istis commorantes, capi vix possunt nisi dormiant.

Cum ad Insulam istam appulisset, inuenimus in ædibus istis tria mancipia, NEGROS nimirum siue Æthiopes, quorū vnus ex Insula IAVA oriundus erat, qui nobis indicabat, classem ex India orientali, quinque nauium, quarū minima 900. lastarum capax esset, multis aromatibus calecuticis pannis, preciosissimisq; margaritis & vniõnibus onustam, viginti diebus ante nostrum ad Insulam istam aduentum, Hispaniam petisse.

Insulam hanc portugallenses diu possederunt, sementemq; in ea fecerunt, vt ex India occidentali venientes, ibi sese recreare atq; reficere omnibus rebus necessariis possint. Atq; ne fructus absumat, neminem ibi habitare sinunt, præter quosdam, qui propter morbos & ægritudinem in naui & itinere contractam diutius peruenire nequeunt. Hos enim ibi relinquunt, vt vires aliquo modo recolligant, quibus restitutis, domum postea repetere commodius possint. Ad hæc vero etiam Insulam non facile appellere solent, qui iter in Indiam orientalem ingrediuntur, sed qui inde reuertuntur. Quando enim loca ista petunt, frumento & rebus necessariis aliis adhuc instructi sunt, sed reuertentes plerunque frumenti & aliarum rerum inopia laborant, quarum rarissimus est in India prouentus.

Die 20. Iunij, postquam cibus quos ibi inuenimus, nos satis recreassemus, lignis etiam & aqua menti rebusq; necessariis aliis nobis abundè prospexissemus, circa vesperam, hora nimirum octaua, explicatis velis inde discessimus, cursu rectissimo Angliam petentes, & vento quidem vsi sumus Euro, versus occasum nos propellente, qualis plerunq; apud istam Insulam inuenitur.

Die 3. Iulij, nauigauimus versus occasum, ventum habentes ex *tulano* Euro & Austro cõmixtum, animaduertimusq; nos vnico gradu & 48. minutis à linea æquinoctiali versus Austrum abesse.

Die 12.

78 OCCID. IND. PARS OCTAVA.

Die 12. Iulij, ventus ferè nullus sentiebatur, quæ quidem tranquillitas, ad 15. vsq; huius mensis durauit.

Die 17. Iulij, lenissimum Zephyrum sensimus, cumq; ad 3. vel 4. gradus, versus septentrionem procederemus, Eurum accepimus & ventum alium ex Euro & aquilone mixtum, qui quidem mutatus non est, donec inter tricesimum & quadragesimum gradum versus septentrionem versaremur.

Augustus.

Die 21. Augusti vento in Zephyrum rursus mutato, versus austrum 38. gradibus à latitudine septentrionali discessimus.

Die 23. ex occasu versus austrum perreximus, Insulas AÇORES captantes.

Die 24. Augusti, tempore matutino cōspeximus duas hasce Insulas, FLORES & CORVO, quæ ad 39. gradus ascendunt, & versus ortum nauigauimus.

September.

Die 3. Septembr. occurrit nobis nauis quædam Belgica, quam HVLCK vocant ex Lysabona proueniens. Hæc referebat nobis euerfionem & expugnationem classis Hispanicæ, non procul ab Anglia factam, quod nobis auditu iucundissimum gratissimumq; erat.

Die 9. Septembris, superatis horribilibus procellis & tempestatibus, quibus vela nostra ferè omnia lacerata & rupta fuerant, tandem per misericordiam gratiamq; omnipotentis Dei, ad diu desideratum portum PLEYMOUTH in Anglia appulimus, ex quo 21. Iulij Anno 1586. solueramus.

Post aliquot annos idem hic THOMAS CANDISCH, aliud iter ingressus est, sed non absoluit, propter aduersam fortunam atque valetudinem, cum quâ in medio itinire conflictari incipiens, cursum vertere cogeatur. Domum tamen repetere amplius non potuit, sed in ipso mari suis ad Christum precibus, mortuus est.

FINIS.

PRÆFATIO DOMINI
GVALTHERI RALEGH, DE
AVRIFERO REGNO GVIANA.

*Q*UAM varia sententia fuerint, & rumores di-
uersi, de auro, quod ex GVIANA allatum est,
sparsi sint, adeo ut senator etiam quidā Lon-
dinensis, qui rebus monetariis præest, affir-
mare non dubitauerit, aurum hoc nullius esse
precij, opera precium me facturum putavi, si
probationes & explorationes aliquot huius
auri hic exponerem, ut & calumniatori huic
os obduraretur, & aliis sinistris opinionibus tempestive occurreretur.
Verum quidem est, mihi, cū in Insula TRINIDAD essemus, à quo-
dam Indiano significatum esse, nō procul à portu, in quo anchoram fir-
maueramus, mineralia quædam & lapides scintillantes reperiri, in
quibus, ut ipse quidem arbitrabatur, aurū absconditum lateret, præ-
sertim cum quidam ex Anglia & Gallia ibi magnum eorum nume-
rum colligere, & nauibus secum auferre visi essent, meq; missis 40 vi-
ris, iussisse singulum singulos asferre lapides: sed cum eos explorarem,
& probarem, deprehendi manifestè, quod tantum MARCASITA es-
sent, nihilominus tamen aliqui mihi fidem habere nolentes, acceptos a-
liquot lapides secum huc attulerunt, & post reditum nostrum variis
in locis probari & explorari, petierunt.

In GVIANA nulla ego MARCASITA vidi, omnia enim saxa &
lapides, tam in terra quam in aqua, pellucidi sunt, & scintillantes. E-
go autem expertus sum, quod non sint MARCASITA, verum mine-
ralia aurum habentia, imò nihil sunt aliud, quam LAMACHÈ DEL
ORO, ut Hispani nominant, hoc est, mater auri, alij etiam auri spu-
mam vocant. Horum auri mineraliū, populus meus aliquam etiam
secum in Angliam aduexit copiam, pulcherrima quæq; preciosissima
esse existimans, quod quidem aliàs vsitatum non est, sed ego hic nemi-
nem prohibere volui, quin voluntati & cupiditati suæ morem gere-
ret. Ego tamen probè sciebam aurum ibi non nisi exiguis granulis re-
periri,

periri, quæ ex lapidibus illis iam essent separata, qualia subinde in flu-
uio *GVIANA* cernebantur, vel certè in forma minutorum silicum,
quorum ego non exiguum numerum passim in montibus conspexe-
ram, sed deficiebant nos, tempus populus, & instrumenta ad eam rem
idonea, quo minus eiusmodi silices colligeremus. Huiusmodi silices
multos etiam in littore & ripa fluminis vidi, sed cum saxa, in quibus
hærebant, essent admodum dura, vix unum atque alterum nostris ef-
fodere pugionibus poteramus. Hos quidam *VVESTVOD* in pla-
tea lignorum habitans, primo explorauit, & deerant 12000 vel 13000
libra *STERLINGS*, in *THONNA*. Alterius generis lapillos duo a-
lij, *BVLMAR* & *DIMMOCK* explorarunt, & animaduenerunt,
deesse 23000 libras in *THONNA*. Cum autem (ut reliquas explora-
tiones taceam) semper malū bono admixtum sit, & fortasse, (ut qui-
dem videtur) hic senator de optimo & præstantissimo non acceperit,
arripuit inde occasionem omne illud aurum extenuandi, & criminan-
di, ut ita nauigatio mea passim in suspicionem & contemptum addu-
ceretur.

Fuerunt autem etiam qui dicerent, me, si quidem aurum in *GV-
IANA* reperissem, illud maiori copia, proculdubio aduecturum fuisse:
Qui quidem si vidissent, quàm duris optimum quodq; saxis obrutum
esset, & quasi sepultum, quamq; tempore, populo & instrumentis ido-
neis caruerimus, non aperuissent tam facile cogitationes cordis sui.
Neque tamen ego teneor ad rationem cuique reddendam, de eo quod
ego mecum attulerim, sed & hoc latere neminem debet, totis quatuor
mensibus Iunio nimirum, Iulio, Augusto & Septembri, flumina istius
loci nauigari non posse, propter maximam aquarum copiā, quæ tan-
ta est, ut omnes arbores transcendat, ut si quis eo tempore ab aqua ap-
prehendatur, nulla ratione mortis periculum euitare possit. Nos ve-
ro tantum aliquot scaphulas nobiscum habebamus, quas in Insula
TRINIDAD, parari iusseram, ad censum atque tributum colligen-
dum. Præterea totum etiā mensem à nauibus nostris aberamus, quas
populo non admodum instructas reliqueramus, promittentes nos in-
tra 15 dies ad summum ipsis rursus affuturos.

Alij reperti sunt qui dicerent; aurum hoc ex *BARBARIA* à no-
bis in *GVIANAM* transportatum esse; Quæ quidem sententia adeo
est absurda, ut refutatione vix indigeat. Quod enim meam personam
attinet, non equidem delector tam longis & periculosissimis nauiga-
tionibus me ipsum decipere. Quorsum enim attinet somno & cibis lau-
tioribus abstinere, ardorem solis maximum sustinere, variis miseriis
mor-

morbis & periculis sese exponere, labores curas & molestias ingentes pati, & fructum inde nullum referre vel expectare alium, quam ut *MARCASITA* ad nos, & aurum ex *BARBARIA* in *GVIANAM* perferantur. Confido autem omnes honestos & cordatos facile vel me tacente intellecturos, parum laudis ex mendacio prouenire, & dolis neminem honestam apud alios famam, & admirationem sibi comparare posse. Ego sanè non parum temporis perdidì in his itineribus, neque sumptibus ullis peperci, saltem ut Maiestati Regiæ gratificarer & patriæ prodessem. Illud enim per omnem meam vitam operam dedi, ut bona consilia, in actum producerentur, & insolentes Hispanorum negotiationes aliquo modo impedirentur, & possem quidem facile ex hoc imperio & prouinciis eò spectantibus, quas nuper inueni, Reginam nostram longè potentissimam ditissimamq; facere, modo tempestiuè & maturè mihi de rebus necessariis prospiceretur, antequàm Hispani suo hoc Regnum seruitutis iugo subiiciant. Quin imò non fauore tantum Regiæ Maiestatis, sed & vita me ipsa indignum iudicabo, nisi re ipsa probauero (modo Regia Maiestas clementer annuat, suppetiasq; mihi ferat) omnia quæ à me scripta sunt, minora esse quam ut dignitas & loci præstantia requirat. Jam lectorem ad sequentem narrationem & commentationem vberiore remitto.

GVALTHERVS RALEGH.

Aa 2

VERISSI-

VERISSIMA DESCRIPTIO
AVRIFERI ET PRÆSTANTISSIMI REGNI
GVIANA, QVOD HISCE TEMPORIBVS, A VETE-
ribus regni PERV incolis habitatur, & à posteris GVIANA-CAPA, potentissimi quon-
dam in PERV Regis, possidetur, vnà cum descriptione ditissimarum Regionum & prouincia-
rum EMERIA, AROMAIA, & AMAPAIA, anno 1595, per nobilissimum &
fortissimum GVALTHERVM RALEGH, equitem An-
glum inuentarum.

Solutio ex
Anglia.

Navigatio in
Insulam Tri-
nidad.

Curiapan vel
Punte de Gal-
lo.

NNO 1595, die Iouis 6. Februarij, ex Anglia
soluimus, & sequenti die solis septentri-
onalis Hispaniæ alpes aspeximus, cumq; secun-
do ferè semper vento vteremur, breui tem-
pore BARLINGES, & scopulis à tergo reli-
ctis, ad insulas CANARIAS peruenimus, ap-
pellentes, 17 eiusdem mensis die ad Insulam
FORTE VENTURA, vbi duos vel tres dies
quieuimus, inde ad littus maioris CANA-
RIÆ, & consequenter ad TENERIFFE peruenimus, vbi nauem ex-
pectauimus, quam iuuenem lænam appellant, in qua Capitaneus
AMYS PRESTORES, cum sociis suis vehabatur, sed cum nauis illa
septem vel octo diebus non adueniret, nec quicquam de ea percipe-
remus, soluimus inde & Insulā TRINIDAD petiimus, ego quidem
solus cum naui mea, & parua BARCKEN, naucula scilicet ad Capi-
taneum CROSSEN pertinente, amiseramus enim ex cōspectu no-
stro in littore Hispanico, GALLIASSE nauem, quæ nobiscum ex
PLEGMOUTH solueret. Aduenimus autē ad Insulam TRINIDAD,
die 22 Martij, & anchorā firmauimus ad cuspidem siue verticē CV-
RIAPAN, quam Hispani PVNTÈ de GALLO nominant, & ad 8 fe-
rè gradus pertingit. Ibi 4 vel 5 dies commorati, nullum neque Hispa-
num neque Indianum offendimus. In littore quidem cum ex cacu-
mine CARAO, versus CVRIAPAN nauigaremus, ignem conspe-
ximus, sed metu Hispanorum, nullus Indianus nobiscum loqui au-
debat, itaque ego interdum ad littus egressus sum, vt terram & regio-
nem istam aliquo modo perlustrarē. Post dies aliquot à septentrione
ad ortum paulo, à CVRIAPAN nos vertimus, vt istum assequere-
mur locum, quem Hispani PVNTO DE LOS ESPANNOLES, in-
colæ vero CONQVORABIA nominant. Sed interim tamen littus
ego subinde legere non destiti, omnem occasionem captans, cum
Indianis colloquendi, & fluminum, totiusque istius regionis quali-
tatem

P R Æ F A T I O.

3

morbis & periculis sese exponere, labores curas & molestias ingentes pati, & fructum inde nullum referre vel expectare alium, quam ut MARCASITA ad nos, & aurum ex BARBARIA in GVIANAM perferantur. Confido autem omnes honestos & cordatos facile vel me tacente intellecturos, parum laudis ex mendacio provenire, & dolis neminem honestam apud alios famam, & admirationem sibi comparare posse. Ego sanè non parum temporis perdidì in his itineribus, neque sumptibus ullis peperci, saltem ut Maiestati Regiæ gratificarer & patriæ prodessem. Illud enim per omnem meam vitam operam dedi, ut bona consilia, in actum producerentur, & insolentes Hispanorum negotiationes aliquo modo impedirentur, & possem quidem facile ex hoc imperio & provinciis eò spectantibus, quas nuper inueni, Reginam nostram longè potentissimam ditissimamq; facere, modo tempestivè & maturè mihi de rebus necessariis prospiceretur, antequàm Hispani suo hoc Regnum servitutis iugo subiiciant. Quin imò non fauore tantum Regiæ Maiestatis, sed & vita me ipsa indignum indicabo, nisi re ipsa probauero (modo Regiæ Maiestas clementer annuat, suppetiasq; mihi ferat) omnia quæ à me scripta sunt, minora esse quam ut dignitas & loci præstantia requirat. Jam lectorem ad sequentem narrationem & commentationem uberiorem remitto.

GVALTHERVS RALEGH.

Aa 2 VERISSI

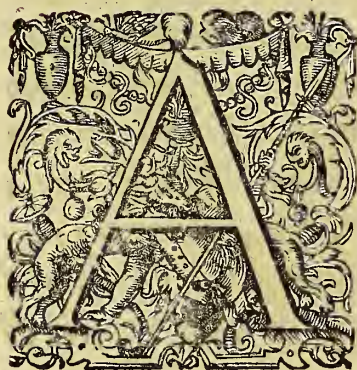

VERISSIMA DESCRIPTIO
AVRIFERI ET PRÆSTANTISSIMI REGNI
GVIANA, QVOD HISCE TEMPORIBVS, A VETE-
ribus regni PERV incolis habitatur, & à posteris GVIANA-CAPA, potentissimi quon-
dam in PERV Regis, possidetur, vnà cum descriptione ditissimarum Regionum & provincia-
rum EMERIA, AROMAIA, & AMAPAIA, anno 1595, per nobilissimum &
fortissimum GVALTHERVM RALEGH, equitem An-
glum inuentarum.

Solutio ex
Anglia.

Nauigatio in
Insulam Tri-
nidad.

Curiapan vel
Punte de Gal-
lo.

NNO 1595, die Iouis 6. Februarij, ex Anglia
soluimus, & sequenti die solis septentriona-
lis Hispaniæ alpes aspeximus, cumq; secun-
do ferè semper vento vteremur, breui tem-
pore BARLINGES, & scopulis à tergo reli-
ctis, ad insulas CANARIAS peruenimus, ap-
pellentes, 17 eiusdem mensis die ad Insulam
FORTE VENTURA, vbi duos vel tres dies
quieuimus, inde ad littus maioris CANA-
RIÆ, & consequenter ad TENERIFFE peruenimus, vbi nauem ex-
pectauimus, quam iuuenem lænam appellant, in qua Capitaneus
AMYS PRESTORES, cum sociis suis vehebatur, sed cum nauis illa
septem vel octo diebus non adueniret, nec quicquam de ea percipe-
remus, soluimus inde & Insulā TRINIDAD petimus, ego quidem
solus cum naui mea, & parua BARCKEN, nauicula scilicet ad Capi-
taneum CROSSEN pertinente, amiseramus enim ex cōspectu no-
stro in littore Hispanico, GALLIASSE nauem, quæ nobiscum ex
PLEGMOUTH solueret. Aduenimus autē ad Insulam TRINIDAD,
die 22 Martij, & anchorā firmauimus ad cuspidem siue verticē CV-
RIAPAN, quam Hispani PVNTE DE GALLO nominant, & ad 8 fe-
rè gradus pertingit. Ibi 4 vel 5 dies commorati, nullum neque Hispa-
num neque Indianum offendimus. In littore quidem cum ex cacu-
mine CARAO, versus CVRIAPAN nauigaremus, ignem conspe-
ximus, sed metu Hispanorum, nullus Indianus nobiscum loqui au-
debat, itaque ego interdum ad littus egressus sum, vt terram & regio-
nem istam aliquo modo perlustrarē. Post dies aliquot à septentrione
ad ortum paulo, à CVRIAPAN nos vertimus, vt istum assequere-
mur locum, quem Hispani PVNTO DE LOS ESPANNOLES, in-
colæ vero CONQVORABIA nominant. Sed interim tamen littus
ego subinde legere non destiti, omnem occasionem captans, cum
Indianis colloquendi, & fluminum, totiusque istius regionis quali-
tatem

OCCIDENT. INDIAE PARS VIII. 5

tatem aliquo modo pernosceri. Ex CVRIAPAN ad portum quendam venimus, quem Indiani PARICO nominant, ubi flumen recentis & dulcis aquae animaduertimus, homines autem nullos inuenimus.

Hinc progressi sumus ad portum alium, quem Indiani PICHE, Hispani vero TIERRA de BREA vocant. Inter hunc & portum præcedentem, multa ego flumina recentis & dulcis aquae reperi, & inter ea, vnum aquae falsae, in cuius littore multa ostrea in ramis arborum crescebant, falsa & boni saporis. Et quidem ostrea illa in arboribus & non in terra crescunt, quod in India occidentali & aliis locis frequentissimum est. Hæc arbor ab ANDREA THEVET in sua GALICA ANTARCTICA cap. 26. describitur, addita figura vel imagine peregrini cuiusdam fruticis. Describitur etiam à Plinio in 13 lib. cap. 25. In GVIANA non paucae etiam huiusmodi arbores reperiuntur.

Circa hunc portum TIERRA de BREA siue PICHE tot reperiuntur Resinacei lapides, ut omnes totius mundi naues istis implere possis, nos probauimus resinam istam in nostris nauibus, & inuenimus illam admodum bonam, non enim liquefcit ardore solis, ut solet pix vel resina illa, quæ ex Noruegia huc aduehitur, itaque nauibus admodum est conueniens. Hinc peruenimus in ANNA PERIMA, & circa fluuium CARONE, ubi ciuitas Hispanorum sita est, nauigantes, tandem appulimus ad PUNTO DE LOS ESPANNOLES vel CONQVORABIA.

Insula TRINIDAD formam pedi siue baculi pastoralis refert, angusta est, & versus septentrionem montosa. Terra admodum bona est, quæ saccarum, gingiber, & aromata Indica alia proferre optimè possit, abundat feris syluestribus, oloribus, piscibus, & frugibus aliis, quin & MAYS & CASSAVS habet, vnde panis conficitur, & radices alias omnes quæ in occidentali India reperiuntur. Hispani fatebantur ibi reperiri grana auri in fluuiis, sed quia decreuerant ad regnum GVIANA tanquam Gazophylacium & repertorium omnis thesauri se conferre, parum solliciti erant de auro diligentius ibi inuestigando & quærendo. Hæc Insula ab incolis CAIRI vocatur, habitatur autem variis populis. Qui enim in PARICO habitant, IAIO, qui in PUNTO CARAO, ARVVACAS vocantur, inter CAREOS & CARIADAN; SALVAIOR, inter CARAO & PUNTA GALLE-RA; NEPOIOS habitant, qui vero circa ciuitatem Hispanorum habitant, seipsos CARINEPAGOTOS nominant. De cæteris populis fluminibusque nihil in præsentia dicam, mentionem eorum in loco commodiori factururus.

Cum in PUNTO DE LOS ESPANNOLES ex naui egredere- mur, inuenimus ibi multos Hispanos in excubiis constitutos, cum- que signum pacis darent, nisi Capitaneum VVHIDDON qui cum eis loqueretur, virum honestum & singulari prudentia præditum,

quem postea in Insula illa sepelire non sine magno dolore coactus sum, cum ex GVIANA reuersus essem. Videbantur tum Hispani illi nobiscum pacem facere velle, idque magis ex desperatione suae potentiae, quam aliis honestis de causis. Circa vesperam istius diei effugerunt ipsis duo Indiani, & in parua CANOA ad nos venerunt, quorum vnus erat CASSIQVE siue Dominus terrae CANTIMAM, qui superiori etiam anno cum Capitano VVHIDDON conuersatus fuerat. Ex eo veram accipiebamus relationem de Hispanorum viribus, de ciuitate ipsorum, & de praefecto ciuitatis DON ANTHONIO de BERREO, qui dicebatur in GVIANA occubuisse, sed res aliter habebat.

*Commercia
Hispanorum
cum Anglis.*

Dum in PUNTO DE LOS ESPANNOLES commoraremur, accedebant quidam Hispanorum militum lintea & pannos à nostris empturi, & nostras simul etiā naues inspecturi, quos pro more nostro liberaliter excepimus, vnde totam regni GVIANA conditionem & commoditatem, quae ipsis quidem nota erat, ego cognoui. Vino enim exhilaratos hosce milites, qui iam aliquot annis vinum non viderant, eò perduximus, vt Regnum hoc GVIANA laudare, & opes diuitiasque eius celebrare per incogitantiam inciperent, cumq; ego simularem me eam saltē ob causam eò venisse, vt Anglos, quos in VIRGINIA reliquissim, visitare, nullo negotio viam ad hoc Regnum ab illis expiscatus sum.

Causa morae in hoc loco nostrae duplex erat, vna quod cogitabam in BERREO me vlscisci, qui anno superiori 8 viros, qui sub Capiteo VVHIDDON erant, prodiderat, dum ille profectus esset ad inuestigandum E. BONAVENTURE. Altera vt indies plura ex Hispanis cognoscerem & inuestigare de regno GVIANA, fluminibus, itineribus, & aliis commoditatibus eius, itemq; de irritu conatu dicti BERREI, in actum rursus producendo.

*Conuersationes
Indianorum
& Anglorum
sub poena ca-
pitis prohibi-
ta.*

Interea dum tempus ita falleremus, accidit vt cum alio quodam CASSIQVE in portu versus septentrionem habitante, amicitiam & familiaritatem contraherem, qui mihi referebat, dictum BERREO, in MARGARITAM & CVMANAM misisse, vt exercitum euocaret, quo nos sub discessum nostrum inuaderet opprimeretque. In tota enim Insula sub capitis poena cauerat, ne quis Indianorum nobiscum loqueretur aut quicquam contraheret, quin & duos, qui hoc mandatum transgressi erant, supplicio affecerat, vt postmodò mihi relatum. Nihilominus tamen singulis noctibus quidam nos accedebant, qui de crudelitate & intolerabili eius tyrannide supra modum querebantur, quod nimirum terram istam pro libitu partiretur & militibus suis distribueret, veteribus CASSIQVEN & terrae Dominis in seruitutem redactis, quos etiam in vincula coniectos ardenti lardo aspergere, & variis modis torquere non vereretur. Et hoc quidem ita esse, ipsemet postmodum depre-

*Sauitia & cru-
delitas Berrei.*

deprehendi, cum enim in ciuitatem eorum venissem, inueni ; Dominos siue Duces, quos in India occidentali CASSIQVE vocant, in vincula coniectos, fame & cruciatibus variis ferè consumptos. Hi Domini sua lingua vocantur ACARVVANA, sed ab eo tempore, quo Angli Galli & Hispani ad hæc loca venerunt, nomē Gubernatorum vsurpant, cum audierint supremum nauis Rectorem, Capitaneum siue Gubernatorem vocari. Horum igitur ; Gubernatorum, quos in vinculis inueni, nomina erant, VVANNAVVANNARE, CARROA-
Nomina ; ducum in vincula à Berreo coniectorum.
 ORI, MARQVARIMA, IARROOPANAMA, & ALTERIMA. Cæterum cum omnem occasionem obseruasssem, oppressi circa vesperam EL CVMPO de GVARDIA, & præmisso Capitaneo CALFIELD cum 60 armatis, ipse cum 40 infecutus sum, ad ciuitatem istam nouam quam S. IOSEPH vocabant expugnandum. Quam etiam nullo negotio expugnaui, omnibus qui in ea erant liberè dimissis, excepto BERREO & sociis eius, quos captiuos mecū in nauem abduxi, ciuitate ista S. IOSEPH, videntibus omnibus Indianis, iniecto igne funditus deleta.
Ciuitas S. Ioseph expugnata & igne deleta.

Eodem die aduenit Capitaneus GEORGIUS GIFFORD cum naui Regiæ in Anglia Maiestatis, nec non & Capitaneus KNYMIS, quos ego postea in littore Hispanico amisi, vnà cum GALLIASSE, & quibusdam aliis nobilibus, qui classi nostræ magno adiumento fuerant.

Postea conuocatis omnibus istius Insulæ Ducibus, qui Hispanorum iurati hostes erant, inter quos BERREO etiam quosdam ex aliis regionibus adductos, in perniciem incolarum ibi constituerat, significauī eis per interpretem, quem mecum ex Anglia adduxeram; Me esse ministrum cuiusdam Reginæ, quæ adhuc virgo, & potentissima CASSIQVE in occidente esset, cui plures CASSIQVE subiecti essent, quam arbores in tota ista Insula reperirentur. Præterea huic Regiæ inimicitias esse cum CASTILIANIS, propter immanem ipsorum crudelitatem & sæuitiam, & eam omnes circumiacētes populos à seruitute & tyrannide Hispanica solere liberare, quemadmodum etiam me nullam aliam ob causam in istam Insulam iam misisset, quam vt incolas à iugo Hispanorum liberarem, & Regnum GVIANA, contra eorum impressionem defenderem tutumq; redderem. Monstrabam eis etiam effigiem Regiæ Maiestatis, quam tanta cum admiratione venerationeq; intuebantur, vt ad idololatriam adduci faciliè potuissent. Hæceadem etiam in finitimis Regionibus, cum Regnum GVIANA peterem, populo passim proponi curauī, vnde nomen Maiestatis Regiæ apud exteras istas nationes adeo innotuit & celebre factum est, vt hodiè Regina nostra in remotissimis istis locis EZRABETHA CASSIPVNA AQVEREVVANA vocetur, hoc est, Elizabetha, suprema principissa, & potentissima Domina.
Quid conuocatis istius Insulæ incolis propositum & significatum sit.
Celebritas nominis Regiæ Anglicæ.

Postea

Postea relicto PUNTO DE LOS ESPANNOLES, reuersi rursus sumus in CVRIAPAN, cumq; BERREO meus captiuus esset, inquirebam ex eo quantum poteram & ipsi notum erat, de statu & commoditatibus Regni GVIANÆ.

*Berrei familia
& origo.*

Hic BERREO, nobilis erat magnæ & illustris familiæ, qui Regi Hispaniarum, in NEAPOLI, Meylandia, & Belgia fidelissimè, summa cum prudentia seruierat, & quidem bellicosissimus erat, & animi minimè abiecti. A me seruatus & habitus est ita, vt dignitas eius poscere videbatur, & tempus istud permittebat.

*Status & conditio Regni
Guiana.*

Superiori anno emiseram Capitaneum VVHIDDON, vt omnem statum & commoditatem huius Regni GVIANA exploraret, statueram enim iam tum, hanc Regionem patefacere, & imperio Reginae nostræ subiicere. Sed longè alienam à veritate acceperam relationem. Regio enim ista vltra 600 miliaria Anglica à mari abest, quod ex BERREO perceptum, ego populum meum summo studio celauì, qui aliàs ad propositum hoc meum perficiendum ægrè consensisset. Ex his autem 600 miliaribus, iam superata erant 400. Naues enim nostras tot post nos miliaribus in mari reliqueramus, vt eò felicius & facilius propositum finem assequi possemus, itaque 400 ista miliaria, exiguis & vilissimis confeceramus nauigiis. Nam ex carina veteris cuiusdam GALEASSEN, paraueram nouam triremem, & in quadam expositoria naui, duabus cymbis, & scapha alia, naui illius, quam iuuenem leanulam vocant, nostrum 100 armati cum cibo & com meatu ad mensem vnum sufficiente, iter illud ingressi sumus, vbi quidem cogebarur sub dio, pernoctare & omnibus cœli iniuriis subiecti atq; expositi esse, in duris asseribus somnū capientes. Et cibo (quod pessimum erat) vescentes, qui æstu solis ita infectus atque corruptus erat, vt odore tam graui & foetido nares lederet, quo nullus carcer toto Anglia afficere captiuos potest.

Conatus nostri cur impeditus.

Si Capitaneus PRESTON aliquantò citius ad Insulam TRINIDAD venisset, (iam enim mensis ille elapsus erat quo nos ibi māsuros ipsi polliciti eramus, donec ex portu Hispanico veniret) si inquam ipse diebus 10 aduenisset, priusquam aquæ crescerent, proculdubio vsque ad magnam ciuitatem MANOA delati fuisset, vel ad alias ciuitates pagosq; , vt ita ditiori reditu nostri in patria fuissent exhilarati, sed voluntas Dei non erat hac quidem vice suam nobis gratiam largiri. Si autē fortuna & vocatio mea me rursus ad ea loca mittere vellet, libenter ego vitam meam huiusmodi itineribus consumerem. Quod si vero alius quispiam ad hanc rem eligitur, ego ipsi spōdere & certissimè polliceri possum, eum plus effecturum, quam vnquā in MEXICO à CORTESIO, vel in PERV à PIZAREO, effectum est, quorum ille quidem CORTESIUS, principatum MUTEZUMA, hic vero PIZARRO, regnum GVASCAR & ATTABALIPA deuicit & superauit. Et quicumque, hoc regnum acquisuerit, ille

*Diuitia regni
Guiana.*

ille princeps & Dominus futurus est maioris auri, ciuitatum etiam & populorum plurium, quam vel Hispanorum Rex, vel Turcicus etiam Imperator.

Quia autem fortasse aliquis dubitare possit & interrogare, quomodo factum, quod regnum hoc GVIANA, tot ciuitatibus, pagis, templis, atque thesauris ornatum sit, operæ precium me facturum putauim, si breuiter indicarem, quomodo modernus Imperator, suam à principibus in PERV originem traxerit, de cuius regionibus, ciuitatibus, variis consuetudinibus, diuitiis, & victoriis, PEDRO DE CIEZA, FRANCISCO LOPEZ, & alij ingentia volumina scripserunt. Nam cum FRANCISCVS PIZARRVS, DIEGO ALMAGRO & alij, qui Regnum PERV deuicerunt; ATTABALIPA, qui filius fuit GVASCAR interfecerant; qui quidem ATTABALIPA fratrem suum natu maiorem GVASCAR antea etiam trucidarat, fuga sibi consulens iunior GVIANACAPA filius, multa millia militum secum ex Regno OREIONES abduxit, & in istam Americæ partem contulit, quæ inter fluuium istum magnum AMAZONES, & BARAQUAN, sita est, quæ etiam ORENOQUE vocatur.

Regnum GVIANA situm est versus mare à PERV ad ortum, sub linea Æquinoctiali, & plus auri habet, quam vlla alia regio in PERV plures etiam ciuitates, quam PERV, vnquam habuit, cum adhuc in flore esset, vtitur etiam iuribus & statutis, quin & religione regni PERV. Relatum etiam mihi à quibusdam Hispanis est, qui ciuitatem regiam MANOA, quam Hispani EL DORADO nominant, viderunt, ciuitatem istam magnitudine & diuitiis, omnes ciuitates totius mundi, quæ quidem Hispanis hæcenus visæ sunt, longè superare. Adiacet ciuitas ista mari aquæ salis, longo 200 LEGVAS, instar maris Caspij vel Hyrcani, de cuius magnitudine, præstantiâ & imperio, quemadmodum etiam de GVIANACAPA, qui auus fuit moderni Imperatoris in GVIANA, ita scribit FRANCISCVS LOPEZ, in vniuersali sua historia: *Todo el seruicio de su casa, mesa, y cozina era de oro, y de plata, y quando menios, de plata y cobre, por mas vezio. Tenia en su recamera astatuas buccas de oro, que parecçan gigantes, y las figuras al proprio, y tama no de quantos animales; aues, arboles, y yervas produze la tierra, y de quantos pesces cria la mary aguas de sus reynos. Tenia assi sogas, costales, çestras, y troxes de oro y plata, vimeros de palos de oro que parecïessen lenna vaiada para que mar. En fin, no auia cosa en su tierra, que no la tuuiesse de oro contra hecha. y aun diz en que tenian los Ingas vn venges en una Isla çerca la Puna, donde se yuan à holgar en la mar, que tenia la Ortaliza, las flores, y arboles, de oro y plata, in-*

Situs, statuta, religio, & opes regni Guiana.

Opes Regis
Guianacapa.

inuençion y grandez a hasta entonces nunca vista. Allendo de todo, esto, tenia infinitissima quantidad de plata y oro para labrar en el Cuzco, que se perdio despues la muerte de Guascar, y los Indios lo escondieron, viendo que los Espannoles lo tomauan y Embiauan en España, hoc est, Omnia vasa domus, mensæ & culinæ suæ, erant ex auro & argento, & vilissima quæque erant ex argento & ære maioris firmitatis gratia. In aula sua constitutæ erant imagines instar gigantum, quæ fusæ & excavatæ intrinsecus erant, varia etiam animalia, aues, arbores & frutices, naturali sua magnitudine qua in terra conspiciuntur, pisces item omnis generis, quales aquæ in suo regno producunt. Omnes cistæ eius auro & argento repletæ erant, & segmenta auri instar ligni fissi quod igni imponitur, plurima habebat.

Horti imaginarij ex auro & argēto extracti.

Denique nihil erat in toto suo regno, cuius formam & imaginem ipse non ex auro factam in ædibus suis haberet. Dicitur autem vulgo quod INCAS hortos imaginarios in Insula PVNA habuerit, ad quos aërem mutandi gratia, mari ire solitus sit, omnis generis floribus, & fruticibus, arboribus ex argēto & auro factis exornatos, tanta arte, vt nihil tam preciosum pulchrumque antea sit inuentum, visumue. Maximam præterea vim auri & argenti rudis habebat, quod à GVASCAR post mortem suam relictum, Indiani occultarant, cum viderent Hispanos omnia rapere & ex regno suo in Hispaniam mittere. Sequitur in cap. 17. FRANCISCVS PIZARRVS omne aurum & argentum ATTABALIPÆ ponderauit, postquam in manus suas illud venisset, pondus vero auri talibus verbis ibi exprimitur: *Hallaron cinquenta y dos mil marcas de buena plata y vn millon, y trecientos y veinte y seys mil, y quinientos pesos de oro*, hoc est, Inuenerunt 52000 marcas argenti puri, & 1326500 PESOS auri, qui sunt Castiliani coronati.

Potentia Regis
Hispanici vnde.

Quamuis autem hæc fidem fere omnem superare videantur, facile tamē apparebit, nihil hic fictum vel excogitatum esse, si velimus tot millia considerare, quæ quotidie ex PERV in HISPANIAM mittuntur, ipso enim facto deprehendimus, Regem Hispanum, propter diuitias & opes regni PERV omnib. totius Europæ Monarchis principibusque longè superiorem esse.

In portu ORENOQUE commorati sumus 20 diebus, & postea naues nostras reliquimus in CVRIAPAN. IOHANNES MARTINES seniorum in ORDACO princeps, aperuerat primo ciuitatem MANOA, iter & nauigatio eius consignata erat in Grammatophylacio IVAN de PVERTO RISO, cuius copiam habebat BERRERO, sperans se suum quoque propositum ad felicem finem, iuxta hanc descriptionem

nem perducturum. Nam & AVRELIANO ad aperendam regionem
 GVIANA instructus, cum veniret per fluuium AMAZONES, decreue-
 rat ciuitatem MANOA expugnare, sed ipso in mari submerso, & PLA-
 TA tempestatibus euerfa, nihil ea vice tentatum fuit. Post hunc alius
 quidam DIEGO HORCADO hoc fine ex Hispania, cū 600 militi- *Diego Horca-*
 bus & 30 equis soluit, sed & hic cum ad littus GVIANÆ appulisset, *do ciuitatem*
 cum omnibus suis interfectus est, omnibus ferè ipsius nauibus sub- *Manoa expu-*
 merfis atque euerfis. Quin imò longo tempore ignoratum fuit, quò *gnaturus.*
 ipse deuenisset, donec BERREO anchoram nauis eius in flumine
 ORENOQVE reperit, vnde multi cogitarunt, eum in mari submer-
 sum & extinctum fuisse. Quod autem dictus MARTINES eo vf- *Quomodo Mar-*
 que progressus est, vt in ciuitatem Regis INGA venerit, hac ratione *tines in Ma-*
 factum est. Cum HORCADE in portu MOREQVITO morare- *noam perue-*
 tur, & per incuriam castra ipsorum igne accenderentur, dictus iste *nerit.*
 MARTINES, qui supremus eorum gubernator erat, ad mortē con-
 demnatus est, sed milites, qui ipsi admodum fauebant, sua interces-
 sione effecerunt, vt in CANOA nauiculam aliquam solus cum ar-
 mis suis, sine omni cibo, poneretur, & ita in flumine isto dimittere-
 tur. Quo facto accidit, vt CANOA vel nauicula ista recto cursu ad
 quosdam GVAIANOS occasum versus habitantes, laberetur. Qui
 cum nullum vnquam Christianum siue hominem albi coloris vi- *Martines in*
 discent, videntes eum admodum mirati sunt, & assumptum hunc *regione Guia-*
 MARTINES pro miraculo in regione sua hinc inde deduxerunt, *na hinc inde*
 donec tandem etiam in ciuitatem Manoa veniret, vbi Rex INGA se- *deducitur.*
 dem suam habebat. Rex autem cum hominem vidisset, statim ani-
 maduertit, eum Christianum esse, (nō multum enim temporis ad-
 huc præterierat, quo fratres sui GVASCAR & ATTABALIPA inter-
 secti erant) itaque assumptum eum in Regiam suam satis honorifi-
 cè & liberaliter tractauit. Ita vixit hic MARTINES in ciuitate MA- *Martines ob-*
 NOA, 7 mensibus, vt portam non egrederetur, quin etiam si quan- *ligatis oculis*
 do eum secum isti Indiani ducerent, oculos ei obligarunt, vt vide- *per Guianam*
 re nihil posset. Post septem menses, cum linguam istam iam me- *ducitur.*
 diocriter intelligere cœpisset, interrogauit eum Rex, vtrum domum
 redire, vel in suo regno secum manere mallet, & cum MARTINES
 maiori suorum desiderio teneretur, veniam ipsi dedit, domum rur-
 sus abeundi, adiunctisque ei aliquot GVIANIS, qui eum ad flu- *Martines di-*
 uium ORENOQVE comitarentur, dimisit eum bona cum gra- *mitur.*
 tia, tanta insuper auri copia donatum, quanta à comitibus ferri po-
 tuit.

Cum autem ad fluuium venisset, spoliarunt eum GVIANI &
 ORENOQVEPONI, qui in vicinia habitabant, omni suo thesau-
 ro, exceptis duabus lagunculis, quas auro puro impletas, ipsi potu
 repletas esse autumabant. Postea nauicula CANOA, ad Insulam
 TRINIDAD in flumine ORENOQVE, nauigauit, & inde, ad S. IVAN

Martines moritur.

de PVERTORICO, vbi postquam longo tempore vixisset, constituit tandem in Hispaniam redire, sed morbo correptus periit, cumq; in agone esset, & de vita desperaret, vocato ad se sacerdote, qui ipsi S. Synaxin communicaret, post commemorationem totius historiae & curriculi sui, produxit aurum suum, illudque Ecclesiae eius loci testamento legauit, vt pro salute sua vota faceret & supplicaret.

Manaa ciuitas cur El Dorado vocata & a quo.

Hic MARTINES primus fuit, qui ciuitatem MANOA, EL DORADO vocauit, vt à BERREO mihi significatum. Incolae huius regionis GVIANA omnes sunt strenui potatores, & potando omnes nationes populosque longè superant. Quando autem Rex vel Imperator conuiuium facit, Duces & Gubernatores qui ad conuiuium inuitati cum Rege bibere debent, primo omnes nudato corpore illinuntur balsamo albo, CVRCA ab ipsis vocato, postea à quibusdam Regiis ministris ad hoc officium deputatis, tenuissimus ex auro puluis exilibus calamis aspiratur vniuerso eorū corpori, vt inaurati per totum corpus appareant.

Cum ita sunt preparati, accumbunt, & continuis 6 vel 7 diebus strenuè potāt. Hanc ob causam, quemadmodum etiam propter incredibilem auri copiam, quam ibi vidit, ciuitatem istam EL DORADO vocauit, cum & omnes in templis statuæ, & vniuersa, quibus in bellis vtuntur, arma ex puro auro facta sint.

Pedro de Osua conatur regionem Guiana inquirere.

Post hæc omnia conatus est quidam PEDRO de OSUA eques Nauarræus, Regionem hanc GVIANA rursus inquirere, qui ex regno PERV egressus, nauem suam in fluuio OIA fabricauit. Fluuius hic versus Austrum labitur in QVIETO, vbi multa aqua in fluuium AMAZONES descendit circa locum istum, quo OSUA cum vniuerso suo populo ex terra MVTILONES est egressus. Ego sanè mihi omnino persuasi, hoc imperium siue regnum, Reginae Angliæ referuari, siquidem nemini, qui suas vires in eo experiri hætenus voluerunt, res feliciter & ex animi sententia cessit. Quod quidem hic aliquanto prolixius persequi & demonstrare libet.

Osua à sedizioso signifero interfectus.

Hic PEDRO de OSUA, habebat in populo suo quendam BISCAGNER humili natum familia, qui vocabatur LOPES AGVIERRETZ, eratq; ALFEREZ siue signifer. Hic post aliquot septimanas, cum milites multo itinere & cōmeatus defectu ferè defecissent, nec propter fluuium AMAZONES quicquam in itinere consequi possent, excitato in populo tumultu, seipsum Ducem fecit, cumque interfecto OSUA & omnibus qui à partibus eius fuerant, palmam obtinisset, omne sibi in populum imperium sumpsit, volēs non tantum regnum GVIANA, sed & vniuersam PERV regionem, & totam occidentalem Indiam in suam potestatem redigere. Habebat à partibus suis 700 milites, qui plures ad sese allicere, numerumq; suū quotidie augere & operam dare se velle promiserant, vt omnes ciuitates in PERV potestati suæ subiicerentur. Sed viam in flumine inueni-

inuenire non potuit, quā in G V I A N A M perducitur, neque etiam suum cursum ad Regionem P E R V vertere, propter rapidissimum fluminis A M A Z O N E S deflexū, & cogebatur circa ostium aliquod fluminis, aquam istam traicere, quod ostium ad minimum 1000 leguas ab eo loco abest, vbi nauem primo conscenderant, quod iter in littore confecerat, donec venisset in M A R G V E R I T A M, septentrionem versus à M O N P A T E R sitam, qui locus hodiè P V E R T O D E L T Y R A N N O vocatur, propterea, quod D O N I V A N D E V I L L A A N D R E D A ibi interfectus est, qui erat Gubernator in M A R G V E R I T A, & pater illius D O N I V A N S A R M I E N T O, qui & ipse ibi Gubernator fuerat. Hic cum ipse & I O H A N N E S B V R G venissent, expugnata & superata Insula, omnes gladio interfecit, qui sibi resistebant. Inde in C V M A N A M progressus, eadem in incolas crudelitate sauiit, quā vsus erat in M A R G V E R I T A, & breuiter dicendo, vastauit ipse vniuersum littus in C A R A C A S, vñā cum prouinciis & Regionibus ad fluuiū V E N S V A L L O & R I O d e B A C C H E sitis. Hæc si rectè memini facta sunt eo anno, quo Dominus I O H A N N E S H A V K I V S cum alio, qui dicebatur I E S V S L V B E C E N S I S, ad S. I V A N D E L E V A, nauigauit. Retulit enim ipse mihi se aliquem in littore isto animaduertisse, qui magnas turbas in flumine A M A Z O N E S dedisset.

Dictus A G V I E R R E T Z pergens in suo proposito, venit ad S. M A R T H A, quo pago superato omnes sibi resistētes trucidauit, constituitque postea N V E V O R E Y N O d e G R A N A D A aggredi. Itemq; P A M P E L O N E, M E R I D A, L A G E R I T A, I V N I A, & omnes alias ciuitates N V E V O R E Y N O expugnare atque ita in Regionem P E R V per-
Aguierretz
captus.
rumpere, sed in pugna quadam in N V E V O R E Y N O superatus & victus est, cumq; rationem nullam elabendi videret, gladio propriam suam filiam interfecit, dixitque se, quandoquidem eam ad principatum euehere non posset, nolle etiam committere, vt mācipium H i-
Aguierretz
filiam suam
enecat.
spanorum facta, Tyranni & proditoris filiam se esse subinde audire cogeretur. Atque hi exitus fuerunt illorum, de quibus hactenus dictum, A V R E L I A N O, nimirū, H O R T A D O, M A R T I N E S, O S V A, & A G V I E R R E T Z.

N O T A. Nobilissimus & clarissimus Dn. C A R O L V S C L V S I V S, suis literis nuper ad duos fratres de Bry, Lugduno exaratis, commemorat se anno 1565, S I V I L L A E, in Hispania, integrum tractatum duos digitos crassum, lingua Hispanica de crudelitate & Tyrannide huius A G V I E R R E T Z vidisse, cōcessum sibi ab amico quodam suo S E N O R P E D R O, qui super argentum, quod ex P E R V prouenit, inspector constitutus erat, vt illud exploraret & monetariis postmodum distribueret. Hunc tractatum scribit dictus Dn. C L V S I V S se libenter describere voluisse, & postmodum cum aliis communicare, tanquam lectione dignissimum, propter varias huius A G V I-

ERRETZ machinationes, sed vix potuisse se eum legendo percurrere, siquidem non diutius quam unam noctem eum retinere potuerit. Commemorat autem se inter alia hæc quoque legisse, quæ ad confirmationem huius historiae facere possunt, nempe: Quod dictus LOPEZ AGUIERRETZ, cum se undique cinctum videret, & nullam elabendi viam rationemque excogitare posset, ad unigenitam suam filiam, quam ex DON. N. de MENDOZA uxore susceperat, conuersus, dixerit: Et tu quidem filia, mea iam manu trucidabere, ne quam ego filiam post mortem meam relinquam, quæ proditoris & Tyranni filia audiat. Filia perterrefacta crudeli hac voce & sententia, petiit à patre, ut sibi parceret, donec fuis ad Deum precibus, animam suam in manus Domini commendaret, quod quidem ea conditione ab eo impetravit, ut preces non protraheret, sed quam citissime absolueret. Cum vero in genua prolapsa, orare ad Deum cœpisset, pater moræ impatiens, sclopeto corpus eius traiecit, cumque videret, eam adhuc viuere, nec prostratam esse isto ictu, arrepto pignore cor ipsius & pectus transfixit. Quo facto filia, BASTA PADRE, hoc est, sufficit mi pater, dixit, & extincta est, post cuius mortem, ipse quoque statim captus & misere trucidatus est, qui finis fuit & exitus huius Tragediæ.

Ieronymo Ortal.

Post hoc secutus est IERONYMO ORTALL de SARRAGOSA. Hic venit cum 130 armatis & circa mare impressionem fecit, sed fluctibus maris ad littus in PARIA propulsus est, propè S. MIGUEL de NIVIRI. Eodem tempore suam quoque fortunam expertus est, DON PEDRO de SYLVA Portugallensis, ex familia RVIGOMES de SYLVA, qui propter fauorem & gratiam in qua RVIGOMES apud Regem erat, ablegatus est, sed & ipse ad scopum collimare non potuit, postquam enim ex Hispania soluiisset, & venisset in fluuium MARAGNON siue AMAZONES, ita ab incolis istius loci exceptus est, ut tantum septem remanerent, ex quibus vero duo tantum domum reuersi sunt.

Don Pedro de Sylva.

Pedro Hernandez de Serpa.

Post hunc venit PEDRO HERNANDEZ de SERPA, qui cum in CUMANANA Occidentalis Indiae appulisset, perrexit ad ORENOQUE in terra, 120 LEGVAS à CUMANANA distantem, sed in itinere ab Indianis, qui vocantur VIKIRI, oppressus est, ita quidem ut de 300 militibus ne 18 quidem euaserint. Cum Dux PRESTON, S. IAGO de LEON, ciuitatem magnam, & procul in terra ista sitam, cepisset, habebat in naui sua nobilem quendam captiuum, qui vnus ex illis 18 fuit, qui de militibus PEDRO HERNANDEZ de SERPA, remanserant. Hic exponebat nobis, qualem opinionem & sententiam Hispani de hoc Regno GVIANA & EL DORADO, metropoli Regis Inga, concepissent. Et alius quidam Hispanus, qui captiuus ad nauem nostram delatus erat, commemorabat, quod apud BERREVM, cum ex finibus regni GVIANA discederet, vidisset circiter 40 patinas ex puro auro, & gladios ex GV-

P A R S O C T A V A.

15

IANA auro distinctos, cristas etiam & calamos ex auro quam artificiosissimè extructos, quæ omnia ipse ad Regē Hispanum misisset.

Postea ad hoc negotium electus est à VICEROY ADELANTADO, DON GONZALO CEMENES de CASADA, qui ex præcipuis vnus fuit, qui terram EL NVEVO REYNO de GRANADA, expugnàrant, cuius vnica filia DON ANTHONIO de BERREO, matrimonio iuncta erat. Hic GONZALO transitum quærebat in fluuio PAMPAMENE, qui ex QUITO in PERU ad 200 LEGVAS prolabitur, in fluuium AMAZONES sese exonerans. Sed cum nullum ingressum reperire posset, coactus est non sine maxima iactura suorum militum reuerti. Dictus GONZALES filiam suam BERREO in matrimonium dederat, accepto ab eo iuramento, quod negotium hoc continuare & ad finem perducere, omni etiam vitæ suæ discrimine atque periculo posthabito, vellet. Nam & iuramento mihi postea à BERREO cōfirmatum est, dictum GONZALES vltra 300000 coronatos in hoc itinere insumpsisse, & tamen eo vsque peruenire nunquam potuisse, quò ego cum exiguis meis copiis, quæ vix 100 virorum erant, iam perueneram. Nec vero quisquam ante hæc tempora BERREO hanc regionem monstrare & aperire potuit, nisi quòd ante paucos annos ex relatione Regis CARAPANA, aliquid perceperat. Et BERREO quidem 1500 Anglica miliaria confecerat, antequam vllum accessum ad regnum istud sciret, nec potuit etiam ad illud pertingere. Secutus est enim fluuium CASANAR, qui sese exonerat in fluuium maiorem PATO dictum, PATO autem, labitur in META, META in BARAQUAN, quem & ORENOQUE vocant.

Don Gonzalo
Cemenes, de
Casada.

BERREO iter ingressus est, ex NVEVO REYNO de GRANADA, vbi habitauerat, & hereditatem ab GONZALO, socero suo acceperat. Habebat secum 700 equos, & magnam copiam Indicarum mulierū atque mancipiorum. Cæterum quis sit fluuiorum omnium ductus, quis situs huius regionis respectu finitimarum, quem introitū CEMENES quæsierit. Et quem ego cum BERREO accessum inuenerim, Regiæ Maiestati, ex tabula quadam, quam quidē nondum ad finem perduxī, clarissime patebit. Quam quidem tabulā, in gratiam Regiæ Maiestatis confecta, ego vnice & submisē peto cum aliis non communicari, sed probè asseruari, ne mihi consilia aliarum quoq; nationum noceant. Exploratū enim habeo, Gallos hoc anno aliquid molituros, sed ipsi eiusmodi cursum habēt, vt mihi parum ab eis sit metuendum. Significatum mihi quidē est à viris fide dignis, antequam ex Anglia soluerem, quòd Gallorum ADMIRAL VILLIERS, aliquot naues ad fluuium AMAZONES adornaret, ad quem fluuium Galli sapissimè excurrunt, & multo auro onusti reuertuntur, quod ipsum quidem confirmabat Dux quidam siue Gubernator nauis alicuius Gallicanæ, quæ ab isto flumine AMAZONES reuertebatur, cum ex VIRGINIA ego domum redirem. Quin & hoc ipso

Descriptio iti-
neris & navi-
gationis Ber-
reo.

ipso anno quidam in HELFORD fuit, qui inde venerat, & 14 mensibus in flumine AMAZONES hæserat.

Quomodo aurum ex Guiana ad fluvium Amazones perducatur.

Quanquam autem GVIANA hoc itinere & ductu non possit aperiri, tamen aurum ex GVIANA in minoribus fluviis qui ex GVIANA in fluvium AMAZONES labuntur, eò defertur. Nam & Indiani in TRINIDAD aureas accipiunt patinas ex GVIANA, & CANIBALES ex DOMINICA, qui in Insulis illis habitant, quas quotannis nostræ naues Indiam occidentalem petentes præteruehuntur. Quemadmodum etiam Indiani ex PARIA, TVRCARIS, CHOCHI, APOTHOMIOS, CVMANAGOTOS. Et omnes incolæ montium PARIA, in regionibus VENESVELA, MARICAPANA, præterea etiam CANIBALES vel Anthopophagi ex GVANIPA, ASSAVVAI, COACA, AIAI, vna cum omnibus finitimis nationibus, quas in supra dicta tabula designavi: Omnes inquam hæ nationes, aurum suum ex GVIANA accipiunt. Gallicus quidam scriptor THEVET scribit, incolas regionis, circa fluvium AMAZONES, aureas gestare planulas, & à DOMINICA vsque ad populum AMAZONES, quæ loca distant inuicem ultra 250 LEGVAS; potentissimos quosque aureas patinas gestare, quas ex GVIANA habeant. Qui in fluuio AMAZONES mercaturam exercent, semper nauibus auro onustis domum reuertuntur, quod aurum per flumina alia ex GVIANA in fluvium AMAZONES labentia, eò transfertur, ex quibus fluminibus vnum circa regionem TISNADOS vel CAREPVNA fluit.

De bellicosis mulieribus Amazones.

Ego sanè diligentissimè ex senibus & illis qui multum experti erant, quæsiui de omnibus aquis fluminibusque, quæ circa ORENOQUE & AMAZONES reperiuntur, & admodum cupidus eram veritatem de hisce bellicosis mulieribus AMAZONES cognoscendi, cum quæ de illis dicuntur, à quibusdam credantur, ab aliis vero pro figmentis habeantur. Et obiter quidem hic, licet à proposito paulatim discedam, commemorare volui, quid mihi pro certo & vero de hisce mulieribus narratum sit, à CASSIQVI siue Duce aliquo istius regionis, mulieres hæ in australi plaga prouinciæ siue regionis TOPAGO habitant, & dominium suum habent in Insulis australibus, 60 miliaribus ab ostio fluminis distantibus. In anno semel tantum viros suos admittunt, & per vnum saltem mensem cum illis viuunt, idque vt ex narratione eius colligere potui, in Aprili.

Continuatio itineris Berrei.

Vt autem ad BERREI propositum reuertamur: Ipse iter suum ingressus in NVEVO REYNO cum 700 equis, & com meatu necessario, in latere fluuij CASSANAR vectus est, qui in NVEVO REYNO ex montibus apud ciuitatem TENVIA oritur. Ex hisce montibus oritur etiam fluuius PATA, qui ambo, in fluvium META sese exonerant, qui prouenit ex illis montibus, qui circa ciuitatem PAMPELONE in NVEVO REYNO de GRANADA cōspiciuntur. Hi omnes quemadmodum etiam fluuius GVIARE, qui ex montibus TIMAVA descendit,

dit, congregiuntur atque miscentur in fluuio B A R A Q V A N, vbi etiam nomina sua amittunt. Fluuius B A R A Q V A N, vbi paulatim descendit, vocatur O R E N O Q V E. Ex altero latere montis T I M A V A profilit fluuius R I O G R A N D E, qui sese ad S. M A R T H A M in mare exonerat. B E R R E O itaque superato flumine C A S S A N A R, venit in fluuium M E T A, equis tamen in littore semper sequentibus, nisi quando eos transvehere necesse erat, ad quem vsum ipse peculiares naues parauerat. Itaque & M E T A fluuium cum superassent, consequenter in B A R A Q V A N fluuium venerunt. Sed cum in hunc fluuium rapidissimum essent ingressi, incepit numerus tam populi quam equorum indies decrefcere, velocissimus enim iste fluuius est, & multis tumulis arenariis, saxi item & scopulis admodum infestus. In hoc fluuio superando totum iam annum confecerat, & tamen de nullo adhuc ingressu in G V I A N A M audierat, donec ad vltimos terminos regionis A M A P A I A veniret, quam regionem cum populo suo peragrauerat. Inde ad fluuium C A R O L I supererat adhuc iter octo dierum, sed vltius quidem ipse non est progressus.

Apud incolas regionis A M A P A I A admodum celebris est G V I A N A regio, sed incolæ isti totis tribus mensibus (ex illis sex mensibus, quibus B E R R E O apud eos commoratus est,) cum eo commercia nulla exercebant. Hæc regio A M A P A I A etiam aurifera est, vt ex B E R R E I, & aliorum ex G V I A N A, cum quibus mihi commercia erant, relatione percepi, & adiacet fluuio O R E N O Q V E. In hac regione amisit B E R R E O, 60 præstantissimos milites, & maximam partem suorum equorum, qui ipsi adhuc superfuerant. Tandem autem mutuis congressibus populorum, pax inter eos firmata est, in cuius confirmationem ipsi B E R R E O, 5 imagines ex auro puro factas, & clinodia alia afferebant, quæ, vt ipse iuramento mihi confirmauit tam artificiosè & eleganter facta fuerunt, vt simile quid in Gallia, Hispania & Belgio non viderit, imò vt Rex Hispaniæ eas videns non posset non mirari, ab istiusmodi barbaris hominibus, qui omnibus idoneis instrumentis, qualibus quidem nostri aurifabri vti solent, carent, tam pulchrum quid & artificiosum potuisse produci. Populi in A M A P A I A, qui ipsum hisce muneribus donant, vocantur A N A B E S, & fluuius quidem O R E N O Q V E ab illis abest 12 miliaribus Anglicis, sed ad istum locum vbi sese fluuius iste in mare exonerat, 800 miliaria Anglica adhuc numerantur.

Regio A M A P A I A admodum est humilis & depressa, & propterea aquarum copiam valdè palustris, & propterea multi ibi passim riuuli conspiciuntur rubei coloris, qui venenatis vermibus serpentibusque admodum scatent, vnde Hispani, qui hac de re nō erant admoniti, variis morbis correpti sunt, & equi plurimi extincti, ita vt

Regio Amapa-
ia.

Amapaiani
Berreo mune-
ra largiuntur.

Riuuli vene-
nati in Ama-
paia.

post spacium 6 mensium, quos ibi BERREO commoratus est ex Hispanis tantum 120 milites superstites remanserint, pecoribus quæ habuerant, omnibus extinctis.

Nam BERREO, constituerat longè minori via in GVIANAM peruenire, & ad minimum 1000 Anglicorum miliarium itinere superfedere, sed incidebat cum suis in hoc itinere, in pericula nō minima, ita ut inopia, fame, morbis & aliis molestiis quā plurimis affligerentur. Ego ex omnibus, qui per AMAPAIAM, in GVIANAM proficiscebantur, quærebāt, quomodo ista aqua rubicunda vterentur, qui respondebant, se circa meridiem lagenas & vasa sua, ista aqua replere cū Sol in medio cœlo esset, reliquo vero, ante vel post meridiem tempore aquas istas pestiferas admodum & noxias esse, circa medium autem noctis, in merum venenum mutari, intelligebam etiam ex ipsorum relatione, multas ibi aquas natura sua venenatas & noxias esse.

Ex hac regione dictus BERREO primo vere ingruente discessit, & conatus est ab australi fluminis ORENOQVE latere ingressum patefacere, sed nulla id ratione perficere potuit. Nam in isto latere summæ altitudinis montes, ab ortu fluminis ORENOQVE ad QUITO vsq; in PERU continua serie pertingebant, ut nec commeatum nec arma secum per montes istos portare possent, quin & sylvis densissimis montes isti adeo obscurati erant atque circumdati, ut eos perreptare superare & transcendere impossibile prorsus esset. Præterea nullam amicitiam contraxerat cum incolis regionis AMAPAIAM, nec vllum interpretem secum habebat, qui cum illis loqui posset, quin & CASSIQUI siue Duces regionis AMAPAIAM, GVIANIS propositum & mentem BERREI iam exposuerant, quod nimirum regnum GVIANA infidiaretur, & illud in suam potestatem redigere, propter maximam vim auri conaretur, unde ipsi non exigua obiciebantur pericula & damna, ita ut cogeretur per exundationes multorum fluminum, iter rursus ad ORENOQVE fluuium recipere, quæ quidē flumina omnia hic persequi & describere, nimis longum foret. Dicebat enim mihi BERREO vel 100 flumina in ORENOQVE fluuium tam ex australi quam septentrionali parte influere, quorum quæ minima essent, RIOGRANDE fluuium sua magnitudine & velocitate æquare, qui RIOGRANDE, inter POPAYAN & NVEVO REYNO de GRANADA labitur, & vnus ex maximis mundi fluuiis habetur. Sed BERREO horum fluminum nullum nominare poterat, excepto vnico CAROLI, ignorabat etiam ex quibus regionibus ortū suum haberent, & quò laberentur, propterea quod nullā habuisset occasionē cum incolis ea de re conferendi, neq; etiā multū de hac re sollicitus erat, utpote homo rudis, qui vix inter ortū atq; occasum discernere poterat. Sed ego tamē de his fluminibus nō parum, diligētī inuestigatione & inquisitione cognoui, quod enim ex vno percipere nō poterā; id ex altero discebam, cum etiam interpretem

tem mecum haberem, qui ex G V I A N A oriundus, & ferè omnium istarum linguarum peritus erat.

Ego accersitis senioribus, & iis qui vnquam peregrinati fuerant, ^{Gualtherus} diligenter quæsiui de omnibus, vt cōditionem omnium fluuiorum ^{Relegh senio-} & regionum, à mari orientali, vsque ad fines P E R V, & à flumine O- ^{es interrogat} RENO QVE austrum versus, vsque ad fluuium AMAZONES & MARAG- ^{de omnib. re-} NON cum regione MARIA TAMBAL, probè perdiscerem, perscruta- ^{bis.} bar etiam omnia quæ de Regibus & gubernatoribus, itemque de ci- uitatibus & pagis scitu necessaria erant, quæ esset vel pacis vel bello- rum tempore forma rerum publicarū, & maximè qualia in ista terra bella intestina essent, sine quibus ego quidem hanc regionem insu- perabilem & inexpugnabilem fore iudicabam. Nam & P I Z A R R V S ^{Causa cur Pi-} per discordiam fratrum G V A S C A R & A T T A B A L I P A regno P E R V poti- ^{Zarrus & Cor-} tus est, & propter inimicitias T L A X C A L L A N O R V M cum M O T E- ^{teze, victoriā} Z V M A, C O R T E Z E regnum M E X I C O sibi subiecit, quorum vter- ^{obtinuerint.} que ab intestinis bellis si fuisset, à proposito suo recedere tandem co- actus fuisset.

Cæterum cum ista omnia B E R R E O accidissent, ipse omnem ferè spem abiiciens, expectare aliud vix poterat, quam quod suis quoque antecessoribus acciderat, donec tandem in regionem E M E R I A veni- ^{Regio Emeria.} ret, quæ circa ostium fluminis istius sita est, vbi populum admodum humanum & benignum reperit. Rex istius loci vocatur C A R A P A- ^{Rex Carapa-} N A, vir prudens & probè exercitatus, ætatis suæ ferè 100 annorum. ^{n. r.} Hic in iuuentute sua, à parente in Insulam T R I N I D A D missus erat, ^{ætas.} propter bellum quod tum temporis cum ipsis gerebatur, & initium suum ex Insula P A I R C O traxerat. Ibi in iuuentute multos Christia- ^{Educatio.} nos, Hispanos & Gallos viderat, & cum incolis istius Insulæ T R I N I D A D sæpe M A R G A R I T A M & C V M A N A M prouincias occidenta- lis Indiæ profectus fuerat, ex qua exercitatione sibi insignem pru- dentiam & experientiam comparauerat. Hic igitur peritus erat re- ^{Forma Reipu-} gionem vnā ab alia discernere, vires & potentiam suam ad vires ^{blia saluta-} Christianorum examinare, inter discordes pacem & concordiam ^{ri.} suadere & conciliare, pacem in terra sua conseruare, per quam re- gnum suum tutum fore, & cōmercia cum vicinis regionibus exer- ceri posse, nouerat.

Cum igitur B E R R E O ad ciuitatem Regis C A R A P A N A appulisset, cōmoratus est ibi cum populo suo, qui itineris molestia fermè iam confectus erat totis, 6 septimanis, explorans omnes ingressus regni G V I A N A, de cuius opibus diuitiisque indies plura audiebat. Verum cū huic negotio sese iam imparē videret, cogitabat expectare annū se- quentē, & sese interea omnibus rebus necessariis instruere, sperabat enim auxiliū ex Hispania, & Capitaneū suū D O N A N T H O N I O X I M E- N E S, cū hoc mandato, in N E V O R E Y N O reliquerat, vt è vestigio sese sequeretur, cū nuncium acciperet, ingressum aliquē & transitum in

regnum GVIANA à sese esse repertum. Itaque rursus per riuulos fluminis ORENOQUE in Insulam TRINIDAD reuersus est; vnde ad fines regionis PARIA & ita cōsequenter in MARGARITAM rediit, vbi, cum vicario regio DON IVAN SARMIENTO, propositum suum aperuisset, & de amplissimis regni GVIANA diuitiis dixisset, impetrauit ab eo 50 milites, vt sese quamprimum rursus ad Regem CARAPANA reciperet, & rectā in GVIANAM proficisceretur. Sed BERREO tum temporis nihil minus quam GVIANAM occupare cogitabat, quòd imparem sese sciret tantis rebus. Itaque rursus ex MARGARITA in TRINIDAD reuersus, præfectum suorum militum emisit ad ambiendum amicitiam finitimorum populorum, sine quorū auxilio ipsi vel fame pereundum fuisset. Hos BERREI legatos remisit dictus Rex CARAPANA, ad regem alium MOREQVITO vocatum, pro certo affirmās, neminem esse ex quo plus de regno GVIANA cognoscere possent, cum etiam ciuitas dicti Regis tantum quinque dierum itinere abesset, à MACVREGVARI prima ciuitate regni GVIANA.

Legati Berrei ad Regem Morequito remittuntur.

Quis Morequito fuerit.

Vides, gubernator ciuitatis Cumana.

Capitales inimicitia inter Vides & Berreo. Morequito comitatur legatos Berrei.

Legati à Morequito trucidati.

Hic notandum est, hunc MOREQVITO vnum ex potentissimis Regibus, qui in finibus GVIANÆ habitabant, fuisse, qui ante tres annos in occidentalis Indiæ CVMANA & MARGARITA ciuitatibus, cum multis patinis auri fuerat, vt iis permutatis res alias quibus indigeret sibi compareret, vbi, cum à gubernatoribus quotidie ad prandium & cœnam vocaretur, duos menses cōmoratus fuerat. Et eo quidem tempore Gubernator ciuitatis CVMANA, VIDES dictus, aliquem à MOREQVITO impetrauerat, qui secum in regnum GVIANA iret, inuitatus preciosissimis & artificiosissimis aureis statuīs, & aliis clino-diis, quæ dictus MOREQVITO secum attulerat, quemadmodum etiam assiduis laudibus regni GVIANA & EL DORADO. Hic igitur VIDES statim in Hispaniam pro populo aliquo impetrando scripsit, vt regnum hoc GVIANA in suam potestatem redigeret, ignorās tamen propositum & mentem BERREI, qui hoc prior à Rege impetrauerat. Cum autem VIDES à BERREO hoc intelligeret, audiretq; eum etiam transitum aditumve in istud regnum reperisse, conatus est propositum BERREI, quātum in ipso erat, impedire, prohibebat enim ipsum transitu per territorium suum, & commeatum resque necessarias omnes ei denegabat. Vnde capitales postmodū inter ipsos extiterunt inimicitia, præsertim cum BERREO etiam Insulam TRINIDAD in suam potestatem redegisset. Ceterum MOREQVITO se admodum humanū exhibebat, legatos BERREI facile admittebat, Monachum, qui missus erat vt regionem Guiana exploraret, per regnum suum ire non prohibuit, quin etiam legatos BERREI comitabatur vsque ad ciuitatem GVIANA MACVREGVARAI. Vnde postmodum spacio II dierum ad regiam ciuitatem MANOA peruenerunt.

Sed postea Monachus ille, cum assumptis preciosissimis rebus ex ciuitate MANOA & regno GVIANA reuersus esset, & iam regionem

nem AROMAIA transire rursus vellet, à populo huius MOREQVITO oppressus, & cum omnibus suis sociis, quorum 10 erant, interfectus est, ad vnum vsque, qui natando aquam superauit, atque ita vitam suam conseruauit. Spolia vero quæ ab ipsis tum acceperant excedebant ferè 40000 PESOS auri.

Cum BERREO hoc audiuiſſet, supra modum iratus, misit exercitum suum in regionem AROMAIA, qui hoc facinus in MORQVITO & suis ciuibus vlciscerentur, quod MOREQVITO animaduertēs, fugit trans fluuium ORENOQE, & per regionem SAYMA & VVIKIRI venit in ciuitatem CVMANA ad gubernatorē VIDES, vbi sese planè tutum fore putabat, sed cum BERREO cum nomine Regis Hispanorum postularēt, & ipse etiam in ædibus alicuius FASHARDO, à ministris BERREI visus esset, non audebat eum VIDES detinere, præsertim cum etiam ex Clericis vnus in legatione ista trucidatus fuisset, MOREQVITO promittebat FASHARDO ingentē auri summam, vt se dimitteret, sed miser effugere non poterat, quin tandem Capitaneo BERREI traderetur, à quo capite mulctatus est.

*Berreus necesse
legatorum vlciscitur.*

*Morequito & pater supplicium
affert.*

Post mortem MOREQVITO, diripiebant milites BERREI totum eius regnum, & multos comprehenderunt, inter quos etiam TOPIA VVARI huius MOREQVITO cognatus erat, cuius ego filium mecum in Angliam abduxi; Hic TOPIA VVARI, iam Rex est in AROMAIA, vir & prudentia & consiliis multum valens, qui centesimum ætatis annum iam egressus, bona adhuc vtitur valetudine. Hispani eū 13 diebus catenis vinctum circumduxerunt, vt ipsis iter monstraret in sua & dicti CARAPANA regione, sed redemptus postea est 100 patinis aureis & quibusdam gemmis seu lapidibus preciosis, quos PIEDRAS HYADAS vocant. Verum BERREO propter interfectum hunc MOREQVITO, & crudelitatem quam in AROMAIA exercuit, omnem fauorem & gratiam populorum ORENOQVEPONI, & finitimarum nationum amisit, ita vt iam non amplius audeat milites suos in CARAPANAM mittere, quæ quidem portus regni GVIANA habetur. Hispani tum temporis nepotem MOREQVITO cum aliis comprehenderunt eumq; baptizatum DON IUAN vocarunt, de quo magnam spem conceperunt, & admodum laborant, vt in regnum aui sui rursus introducatur. Hispani in vicinia solent CANOIS flumina, BAREMIA, PAVVROMA, & DISSEQVEBO, traicere, quæ ad austrum fluminis ORENOQE labuntur, vbi mulieres & infantes à CANIBALIBVS siue Anthropophagis redimunt, tanta est enim ibi hominum frequentia, vt etiam tribus vel quatuor securibus, fratrum & sororum, imò proprios suos liberos vendat, ex quibus Hispani multum lucrantur, siquidem eos in India occidentali postmodum aliquot coronatis rursus diuendunt.

*Topia Vvari
pater More-
quiti.*

*Nepos More-
quiti baptizatus.*

Supremus in naui mea nauclerus IOANNES DOUGLAS comprehendit in flumine, vnam nauiculam CANOA, quæ repleta erat ho-

*Comercia illa
spanorum.*

minibus ad vendendum destinatis, quorum maxima tamen pars euasit. Sed in eorum quos secum adducebat numero, erat foemina quaedam formae tam praestantis & elegantis, ut pulchriorem tota Anglia ego non viderim. Aderant etiam aliae, quae si non nigricantes fuissent, vel cum totius Europae mulieribus, quoad constitutionem & habitum corporis, certare potuissent. Hispani etiam mercaturam panum ex CASSAVI in littoribus exercent, ubi 100 libras vnicui cultello redimunt, & postmodum in ciuitate MARGARITA multis PESOS auri reuendunt. Magnam etiam mercaturam, gossypio, ligno Presiliensi, & lectis, quos HAMACAS, hoc est, lectos Presilienses vocant exercent, quibus Hispani in istis calidis locis noctu utuntur, ut etiam nos, dum ibi viueremus.

100. Libra panis pro vno cultello.

Berreio Capitaneum in Hispaniam misit.

BERREO igitur cum hisce mercimoniis, ingentem thesaurum & auri copiam acquisiuisset, misit suum Capitaneum cum hisce opibus in Hispaniam, ut exercitum conscriberet, & monstratis hisce thesauris omnium animos inflammaret, ad expeditionem istam eo libentius & auidius suscipiendam. Miserat autem etiam Regi Hispano multas pulcherrimas imagines hominum, ferarum, piscium, auium aliarumque rerum summa arte elaboratas, nec quicquam dubitabat, quin Rex hisce thesauris incitatus comeatum & populum missurus esset satis multum, praesertim cum haec regio hactenus a nullo cognita vel direpta esset, aurum vero quod ex India occidentali in Hispaniam perfertur, ex aurifodinis multo labore & sumptibus erui necesse esset. Praeterea etiam ad filium suum in NVEVO REYNOS scribens, iussit eum exercitum conscribere quantum maxime posset, & per fluuium ORENOS in EMERIAM regionis CARAPANA ad se venire. Quin etiam quosdam ad S. IAGO de LEON, & ad littus CARACAS emiserat, qui equos & mulos ad hanc rem necessarios ibi emerent.

Berreio conatur propositum nostrum dissuadere.

Postquam iam satis ex BERREO audiuissem, qua ratione ipse ceptam rem ad finem perducere constituisset exponebam ego ipsi meam quoque mentem, nempe quod & ego mihi proposuissem regnum GVIANA videre, & quod eam ob causam praecipue in Insulam TRINIDAD venissem, quemadmodum etiam aliud consilium tum non habebam, nam in hunc finem ablegaueram praecedenti anno Capitaneum meum IACOBUM VVHIDDON, ut terram istam exploraret, cum quo tum temporis BERREO etiam locutus fuerat. Hoc audiens, dici non potest, quam perterrefactus sit & sedulo laborauerit mihi hoc propositum dissuadere, persuadebat etiam populo & maxime nobilibus meis, quod multum laboris & miseriae ipsis immineret, si in suo proposito perseveraturi essent. Et principio quidem verè affirmabat, me nauibus quas habebam, aquas istas percurrere non posse, propter arenarum in eis copiam, si quidem ipse suis CANOIS, quae tamen vix ad 12 digitos aquis inharebant, semper arenas at-

nas attigisset. Deinde etiam incolas meo aduentu perterrefactos, fugam statim daturos, & si cos persequeremur, ciuitates suas igne deleturos, praterea longum nobis adhuc iter conficiendum, instare vero iam hyemem, & in fluminibus per inundationem effusis, impossibile esse verum iter tenere, ceterum etiam victu & rebus aliis necessariis non esse nos ad dimidium saltem tempus satis instructos. Tandem vero, quod omnium maximè nos mouebat, addidit, reges & principes in vicinis regionibus initis foederibus, decreuisse, nullo modo cum Christianis amplius cōuersari, siquidem istæ conuersationes extremum ipsis attrahere exitium possent, vt à Christianis tandem auri desiderio vel in seruitutem redigerentur, vel ex terrâ planè exturbarentur.

Animaduertebam quidem ego quæ à BERREO prolata erant, à veritate aliena non esse, sed tamen vt expertus ipsemet etiam de his rebus loqui possem, mittebam primo Capitaneum GEORGIVM GIFFORD, VICEADMIRALIVM meum, cum naui quæ erat gubernatoris CALFILDES, versus ortum, ad ostium fluminis CAPVRI inquirendum, ad cuius ortum explorandum antea quoque Capitaneum VVHIDDON & IOHANNEM DOVVG LAS ablegaueram. Ipsi igitur inuenerunt profunditatem istius fluminis cum fluxu maris, 9 pedum, cum refluxu vero tantum 5 pedum esse, præceperam ipsis quidē, vt in littore anchoram emitterent, & viderent quousque cum fluxu maris pertingere possent, sed frustra laboratum ab ipsis est. Nam aqua iam deflexerat, antequam tumultum arenarium superare possent, quod ipsum quidem nobis semel atque iterum accidit, vt cogeremur consilium mutare, & nisi à proposito planè desistere vellemus, relictis ibi nauibus nostris, cymba celoce, & nauiculis duabus aliis, populum com meatumque nostrum ad 400 Anglicana miliaria transportare, sed hoc quidem non libenter faciebam, cum BERREI filius eo tempore cum vniuerso suo populo eò venturus esset. Emisi igitur adhuc vnum nomine KINGH, Gubernatorem nimirum nauis, quam iuniorem leenulam vocāt, vt cymba sua alium fluuium in portu GVANIPA (qui etiam AMANA dicitur) exploraret, & videret an possibile esset nostris nauibus fluuiū istum percurrere. Qui cum ad ostium fluminis AMANA venisset, reperit hunc fluuium reliquis omnibus similem, nec vero audebat vltius progredi, cum ipsi ab Indiano itineris comite diceretur, CANIBALES ex GVANIPA cum multis CANOIS ipsum aggressuros, qui venenatis iaculari sagittis solēt, & periculum esse, ne omnes ibi opprimeremur.

Interea cum pessima quæq; timerem, iussi statim nauem GALLIAS siue triremem parari, humilem eam quidem quæ tantū quinque pedibus fluuium ingrederetur, iuxta profunditatem fluminis CAPVRI, transstris ab vtraque parte alligatis. Cumq; dubitarem de
istius

*Fluxus maris
est, cum mare
omnibus litoris
crescit, &
decreuit.*

istius *KINGS* reditu, nisi ego *IOANNEM DOVVG LAS* cum cymba quadam, ut ipsi opem ferret, & profunditatem aquarum magis exploraret. Communis enim erat opinio, nauem, quæ fluuium istum semel ingressa esset, non posse propter rapidissimum eius fluxum, ex eo rursus emergere, præsertim cum *Eurus* etiam sua vehementia cursum non parum promoueret. Et hoc quidem *IOHANNES HAMPTON* primus ante *PLEYMOVTH* animaduertit, qui plurimū inter Anglos expertus est, & in hac opinione multi sunt, qui isto itinere in Insulam *TRINIDAD* profecti fuerunt. Itaque ego *IOHANNI DOVVG LAS* senem quendam, qui *CASSIQVI* ex *TRINIDAD* erat, adiunxi, qui nos etiam antea monuerat, ne reuerteremur per alueum istius fluuij, & nouerat riuum quendam alium, versus ortum labentem, quo, ut arbitrabatur, redire rursus in fluuium *CAPVRI* possemus. *IOHANNES DOVVG LAS*, aquas istas explorās, inuenit quatuor aptissima ostia, quorum minimum eius erat magnitudinis, qua *THAMESIS* est (fluuius nimirum qui *Londini* sese in mare exonerat) in *VVOLVVICH*, sed tractus, qui ad initium eius ducit, sex tantum pedes profundus erat, ut ita omnem ferè spem abiiceremus, cū nauibus nostris istum fluuium traiciendi, & propterea constitueremus cum nostra *GALLIASSE*, qua uehebantur 60 personæ, cymba nauis lænulae, & expositoria quadam nauis, quæ duæ 20 viros caperent, cymba item Capitanei *CALFIELDS*, & mea cymba, quæ similiter 20 caperent, flumini nos committere, quod etiam fecimus, quamuis nostrum tantum 100 personæ essent, & commeatum pro mēse saltem vno nobiscum haberemus.

Et à *BERREO* quidem aliam cognoscere viam non potuimus, quam quæ ducit per influentes aquas, quæ quidem tam procul à nobis aberant, ut impossibile esset eas assequi, tātus enim maris tractus nobis erat conficiendus, qualis est inter *CALES* & *DOVER*, insuper & ventum & fluctus adeo nobis contrarios habebamus, ut nostris nauiculis in sinum maris ad *GVANIPA* pelleremur. Aderat nobis tum temporis *Indianus* quidam *PILOT*, ex finibus *BAREMIA*, versus austrum à flumine *ORENOQVE*, inter *ORENOQVE* & *AMAZONES*, oriundus, cui paulo ante *CANOAS* eripueramus, quas panibus ex *CASSAVI* in *BAROMA* onustas, *MARGARITAM* perducere voluerant. Hic *ARVVACAN* promittebat mihi, quod vellet me in magnum fluuium *ORENOQVE* perducere, sed, ut verū fatear, ipsemet ignorabat, quo in loco tunc versaremur, abfuerat enim 12 annis ab istis finibus, & iuuenis adhuc imperitus erat. Itaque nisi *Deus* nobis alia ratione opem tulisset, vel totum annū in hoc labyrintho aquarum hærendum nobis fuisset, antequā vlla via nos inde explicare potuissemus, præsertim cum eò vsque progressi essemus, ut fluxus & refluxus maris non amplius sentiremus. Et ego quidem mihi planè persuadeo, in toto orbe terrarum nullum reperiri fluuium, quem tot aquarum

riui

riui & ductus ingrediatur, tot enim & tam varij nobis occurrebant riui, vt incerti essemus quem potissimum eligere & sequi deberemus.

Cum iter nostrum ad cursum solis vel astrolabiū dirigeremus, ad copiosas peruenimus Insulas, quarum quælibet tam proceris erat arboribus cincta, vt intueri eam non liceret. Huc delati eramus cum fluuium quendam essemus ingressi, cuius nomen inquirere nō poteramus, itaq; eum nominauimus *there ad Crosse*, hoc est, Crux rubra, propterea, quod nulli hæctenus Christiani eō peruenissent. Die 22 Maij, in itinere isto animaduertimus e lōginquo, exiguā CANOA Canoa cū tribus Indianis. cum tribus Indianis, quam celoce nostra, in qua octo remiges erant, statim apprehendimus, antequam fluuium superare posset. Omnis vero populus, qui in ripa fluminis sub arboribus stabat, cupidus erat videndi, quid futurum esset, cumque viderent, ipsis nullam fieri iniuriam, neminem etiam ex nostris in CANOA istam descendere, aut aliquid inde eripere, accurrebant omnes ad ripam, nobiscum contrahere & conferre volentes, cumque viderent nos magis magisque appropinquare, subsistebant. Nos vero per riuulum quendam, qui ex ciuitate eorum in fluuium istum labitur, ad terram appulimus.

Cumque ibi paululum moraremur, abiit noster Indicus PILOT Pilotta Ferdinando pagum ingreditur. FERDINANDO in pagum quendam, vt poma afferret & de vino ipsorum biberet, simul vero etiam, vt terram istam contemplaretur, & de Domino quæreret, habebat autem fratrem suum secum, sed cum pagum ingressus esset, volebat Dominus istius loci eum cum fratre in carcerem coniicere, propterea, quod peregrinam nationem secum adduxissent in perniciem suæ terræ. Sed hic PILOT sua dexteritate & agilitate ex manibus eorum euasit, & ad nos perueniens, dixit fratrem suum ab Indianis istis esse interfectum. Itaque nos quendam senem, qui nobis proximus erat, comprehendimus, mortem ei minantes, nisi noster PILOTTA nobis restitueretur.

Hic senex promptus erat damnum & amissionem prioris PILOTTÆ compensare, cumque videret PILOTTAM ad naues nostras properare, alta voce clamans ab incolis petiit, vt ei parcerent, sed incolæ tamen nihilominus ipsum insequentes, tantum strepitum & clamorem canibus suis excitauerunt, vt syluæ inde resonarent, tandem tamen apprehensis nauibus nostris, semimortuus ad nos reuersus est. Sed nos bono nostro fato senem istum Indianum acceperamus, quia enim ibi natus & educatus fuerat, melius nos de fluminum & itineris istius conditionibus edocere quam peregrinus aliquis poterat. Et sanè si sine hoc fuisset regnum GVIANA, nunquam ingredi potuissemus, neque ad naues nostras reuerti.

Nam post paucos dies, ignorabat FERDINANDO quo in loco versaremur, quin imò ipse etiam senex sæpè dubitabat quod flumen, ingrediendū esset. Populū qui in hisce fractis & quodammodo sub-

mersis Insulis habitat, communiter TINITIVAS nominant, atque in duas partes distinguunt, quidam enim vocatur CIAVVANI, quidam vero VVARAVVITE.

Magnus fluuius ORENOQVE siue BARAQVAN, 9 habet riuos siue venulas, ex ostio fluminis versus septentrionem labentes, & 16 sinus, multasque Insulas, quarum aliquę eiusdem sunt magnitudinis cum Insula VVIGHT siue VECTIS, quędam maioris, quędam minoris. Ab vno riuo siue ductu versus septentrionem, vsq; ad postremum, versus austrum, ad minimum numerantur 100 LEGVAS, & eo loco vbi in mare sese exonerat latitudine est 300 anglicorum miliarium. Et meo quidem iudicio longę maior est fluuius AMAZONES. Populos vero omnes qui istis riuis siue ductibus adiacent, vocant TINITIVAS, quibus duo gubernatores siue Domini imperant, qui assidue inuicem bellagerunt. Insulas ad dextrum sitas vocant PALAMOS, ad sinistrum vero, HIROROTOMAKA. Fluuius per quem IOHANNES DOVVGLAS ab AMANA CAPVRI reuersus est, vocatur MACVRI.

Descriptio populorum Tinitiuas.

Populi TINITIVAS, procero & pulchro sunt corpore, apti ad bellum, & tantę eloquentię, quantę nullum hucusq; populum audieram. In æstate ædificia sua in terra, quemadmodum etiam alię nationes habent, hyberno autem tempore in arboribus habitant, in quibus ædificia sua artificiosissimę parare possunt, quemadmodum copiosius hac de re in Hispanica descriptione Indię occidentalis, legere quis poterit, vbi etiam alij populi humilis & depressę regionis VRA-

Orenoque 20 pedibus supra terram eleuatur.

LIA, idem facere dicuntur. Nam fluuius ORENOQVE à Maio vsq; ad Septembrę, ad 30 pedes eleuatur, ita vt 20 pedibus supra terram ascendat, exceptis aliquot montibus, in media regione sitis. Et hac de causa coguntur ædificia sua tum temporis mutare. Non studēt agriculturę, sed contenti sunt eo quod terra ipsis sua sponte producit, ad panem conficiendum vsurpant PALMITOS, sed carnibus tamē & piscibus vescuntur. Abundant istę Insulę auibus, & arboribus frugiferis.

Victus quotidianus.

Aues.

Opificia.

Et quidem tam varias habēt aues, vt similes nullibi locorū viderim. Populi CAPVRI & MACVRI, qui ad littus ORENOQVE habitant ferē omnes sunt fabri lignarij, qui CANOAS extruunt. Item pulcherrima ædificia, quę in regno GVIANA auro, & in Insula TRINIDAD, TABACCO vendunt. Et in hoc quidem opificio, quoad celeritatem omnes populos superant, breui enim tempore multa extruere ædificia possunt. Aërem habent humidum, & cibo vtuntur admodum duro. Pulcherrimus est & fortissimus populus, quem vnquam in

Bella cum vicinis.

Luctus propter Duces defunctos.

India & Europa vidi. Bella gerunt cum finitimis populis, maximę vero cum Anthropophagis CANIBALES, ita vt omnibus aliis populis formidabiles sint, qui cum eis congregi nō audent, iam autem facta cū vicinis populis pace, hostem præter Hispanos nullum agnoscunt. Cum Duces & Gubernatores ipsorū moriuntur, admodum

eos

eos lugent, & post sepulturam eorum cum existimant carnem iam absumptam esse, eos rursus effodiunt, atque in ædibus, quas viui inhabitauerant suspendunt, caput vel cranium plumulis varij coloris exornant, & ossibus reliqui corporis, omnia quæ habuerunt vasa aurea appendunt. Alij populi quos ARVVACAS vocant, & valdè in ista regione celebres sunt, effossa & eruta dominorum, vxorum & cognatorum suorum ossa, in puluerem redigunt, atque in omnem suum potum inspergunt donec absumantur.

Arvvas populi ossa suorum dominorum in potu absumunt.

Ex portu igitur CIAVVANORVM soluētes, quamdiu fluxus maris; durabat progressi sumus, mari autem defluente quieuiimus. Tertio die postquam in fluuium venissemus, confedit triremis nostra tanta vehementia, vt aliter existimare non possemus, quam de ea & 60 istis armatis actum iam esse, sed sequenti die dominica seburra qua onusta erat eam exonerauimus, quo facto postea Dei beneficio, ab aqua rursus eleuata est, post quatuor dies in fluuium admodum elegantem delati sumus, qualem ego antea per omnem vitam non videram, quem vocant magnum AMANA, hic recto fluebat cursu, & sinus anfractusque nullos habebat, sed cum nos fluxus maris dereliquisset, occurrit nobis, alueus fluuij tanta copia & velocitate, vt omnes remigare cogeremur, nisi cum dedecore & re infecta reuerti malletmus. Rationem igitur aliā inuenire non potui, quam vt meos admonerem ad labores hosce viriliter perferendos, siquidem hæc calamitas diuturna non futura, sed propediem finem suum habitura esset, ad quam quidem admonitionem, tam nobiles quam alij inferioris conditionis homines ad remes sese applicarunt. Quotidiè elegantes præteruehebamur riuos & fluuios ab ortu partim, partim ab occasu sese in fluuiū hunc AMANA exonerantes, quos quidē ego vna cū ortu suo, in mea tabula siue mappa diligentissimè annotauī.

Fluuius Amana elegans.

Cum aliquot dies elapsi essent, cœpit populus meus animū ferè abiicere, præsertim cum admodum ab æstu solis vrgeretur, & fluuius iste ab vtraque parte proceris confitus esset arboribus, quæ omnem ferè auram à nobis prohibebant. Præterea & aquas, quo longius progredieremur, eò maiores & vehementiores experiebamur. Itaque licet quotidie PILOTTA, meo iussu, populum ad constantiam hortaretur, tamen tandem cum omnes admodum essemus defatigati, & iam cōmeatu quoq; carere inciperemus, ego ipsemet dubitare sæpenumero incepti, an pergere vellem nec ne. Nam & æstum solis quò propius ad lineam, à qua; tantum gradibus aberamus, accessimus, eò vehementiorem experti sumus, ita vt quò magis virib. opus esset, eò languidiores fieremus. Sed nō cessauī tamen populum consolari, & hortari, vt essent forti animo, nos enim tantum vnus di ei itinere à quodam loco abesse, vbi reficere nos & rebus omnib. nobis rursus prospicere possemus, posito ipsis ante oculos periculo mortis, q̃ cum dedecore subire cogeremur, si cursum nostrū verteremus.

In ripa istius fluminis magnus erat prouetus pomorum, boni saporis, & tanta copia arborum herbarumque, ut vel 10 herbaria non sufficiant nominibus istis annotandis. Et sane nisi pomis nos reficere & aues piscesque capere potuissemus, actum de nobis iam pridem fuisset.

Pilotta prodicionem molitur.

Senex noster PILOTRA, quem ex CIAVVANI nobiscum acceperamus, persuadebat nobis, si sequi, & riuulum aliquem ad dextram ex hoc flumine ducētem, ingredi vellemus, relictā triremi in fluuio AMANA, se nos in pagum quendam, qui ad ARVVACAS pertineret, ducturum, ubi sat panum, gallinarum, piscium & vini essemus accepturi, & istum quidem locum non procul abesse, ita ut aliquot horis ad naves nostras redire possemus. Hoc audientes ego & Capitaneus GIFFORD, nec non & CALFIELD, nauculis nostris ostium istius fluminis ingressi sumus, paucis ad nos armatis assumptis. Et quia ipse dixerat non procul istum pagum abesse, nihil cibi nobiscum sumpsimus. Tribus autem horis progressi, mirati sumus nullum nos vestigium vel signum ædificiorum videre, & PILOTTAM interrogauimus, in qua fluminis parte pagus ille situs esset, qui respondebat, parum nos adhuc abesse. Porro ad tres rursus horas progressi, sole iam ad occasum vergente, cum pagum nullibi videremus, coepimus suspicari, ipsum nos in perniciem abducere constituisse, neque etiam multum nos isthæc fefellit suspicio, nam ut postea ex ipso percepimus, Hispani, qui ex TRINIDAD fugerant, & in EMEREA apud CARAPANA manserant, in quodam pago ad hunc fluuium sito, sese congregarant. Nocte igitur iam ingruente, serio ipsum interrogauimus, ubinam locorum pagus iste situs esset, sed ipse respondebat, paulo amplius adhuc progrediendum esse. Cum igitur pagum nullibi cerneremus, & tamen 40 iam ferè miliaria britannica sine cibo confissemus, constituius non semel PILOTTAM ab arbore suspendere. Quod etiam factum fuisset, si, qua via reuertendum nobis esset, notu sciuissemus, sed nostrum periculum ipsi tum vitam conseruabat. Erant enim densissimæ tenebræ, & amnis magis magisque coeperat coarctari, ita ut etiam rami ab utraque parte sese contingerent, & cursum nostrum multis modis impedirent. Magno sanè desiderio pagi istius tenebamur, sperabamus enim ibi coenam bonam reperire, cum in nostra triremi ientaculum tantum sumpsissemus, & vero iam hora octaua instaret, qua adhuc de pago isto nihil nobis polliceri possemus, quamuis PILOTTA nos subinde erigeret & bonis verbis solaretur.

Pilotta in periculum mortis incidit.

Pagus tandem inuentus.

Tandem lumen aliquod è longinquo vidimus, hora ferè prima post mediam noctem, itaque cursum nostrum eò statim direximus, præsertim cum & canes ibi audiremus latrantes. Cum autem in locum istum venissemus, exiguum ibi populū offendimus. Dominus enim istius loci ad ostium ORENOQUE, quod 400 miliaribus britan-

britannicis ab isto loco aberat, profectus erat, aurum commutaret & mulieres à CANIBALIBVS siue Anthropophagis redimendi gratia. In edibus eius multos panes, gallinas & pisces, quin etiam vinum inuenimus, vt amissas vires recolligere facile possemus. Sequenti autem die accepto in naues com meatu necessario, ad socios & triremem rediimus, panes, gallinas & pisces eis afferentes.

Ab vtraque parte fluminis apparebat nobis ista regio longè pulcherrima, & cū antea nihil nisi syluas & sentes vidissemus, iam pulcherrimæ nobis valles apparebant, 20 ferè miliaria Anglica longas, gramine & arboribus optimo ordine exornatas, non secus ac si summa diligentia & studio cōsitæ fuissent. Quin & feras syluestres in littore obambulantes conspeximus, & auium pulcherrimis pennis exornatarum maximam copiam. Aqua innumeris piscibus erat repleta, mixtis simul serpentibus, quos LAGARTOS nominant. Habebam ego mecum NEGRO aliquem elegantem iuuenem. Hic cum ex triremi profiliens ad ostium fluminis natare vellet, totus ab huiusmodi serpente LAGARTO, absumptus est, nobis omnibus videntibus. In absentia nostra existimabant nostri socij, quos in triremi reliqueramus, nos omnes in flumine extinctos esse, miseruntq; Capitaneum VVHIDDON cum cymba nauis LEÆNVLÆ, nobis in occursum, vt nos inuestigaret, promiseramus enim circa vesperam eiusdem diei ad eos reuerti.

In itinere hoc 80 miliaria britannica cōfecimus donec ad naues nostras & triremem reuersi sumus. Cum autē iam ad naues nostras venissemus & Capitaneus meus GIFFORD triremem iam ascēdisset, alij vero in littore ignem extruerent, vidimus magna cum lætitia quatuor CANOAS flumen istud descendere. Itaque Capitaneus meus GIFFORD populum suum eis in occursum emisit, sed duæ ad littus declinabant, & homines in illis nobis visis omnes in syluas aufugerunt, dumque nos in persequendis istis duabus CANOIS & populo, qui fugam dederat, occupati essemus, effugerunt interea manus nostras reliquæ duæ sed minores tamen CANOÆ, ignorabamus autem an panes quos vehebat MARGARITAM, quam Indiani ARVVACAM vocant, perducere voluerint nec ne. In duabus minoribus CANOIS erant tres Hispani, qui audierant, quid Gubernatori suo in Insula TRINIDAD accidisset, & quod constituissemus GVIANAM proficisci, vnus erat CAVALERO siue eques, alter gregarius miles, tertius excoctor siue auri explorator, quemadmodum postea ex relatione Capitanei, qui in ARVVACA erat, cognouimus.

Interea nihil æquè desiderabamus, quam aurum, & panem, quem tamē in hisce CANOIS satis copiosum inuenimus. Postquam autem Capitaneus meus GIFFORD duas istas CANOAS adduxisset, statim ego celoce nostra cum aliquibus sclopetariis ad locum istum me contuli, vbi Hispani illi ex CANOIS effugerant, vt eos in sylua in-

quireremus, cumque ab vna quidem parte Capitaneus GIFFORD; ab altera Capitaneus CALFIELD, syluam ingressus esset, atque ita ego cum meis eos diligenter inuestigaremus, inuenimus tandem indicum corbem, quem meo quidem iudicio excoctor ille siue auri explorator, inter fugiendum abiecerat, erat enim in eo argentum viuum, nittum, & res alia, quæ ad exploranda metalla adhibetur, quin & aurum puluerisatum, quod ex auro fortassis illo remanserat, quo reliquæ duæ CANOÆ, quæ effugerant, onustæ fuerunt. Aduocatis igitur pluribus ex triremi eos syluam emisi, proposito ei, qui Hispanum aliquem adduceret, præmio, 500 librarum STERLINGS, hoc est, nostræ monetæ 2000 Ioachimicorum. Sed labor omnis frustraneus erat. Nam Hispani isti duas illas CANOAS quæ effugerant affectuerant. Inuenimus tamen quosdam ARVVACAS qui sese in syluis occultabant, & PILOTTÆ remigesq; Hispanorum fuerant. Ex quibus ego optimum & qui maximè exercitatus erat mihi in PILOTTAM assumpsi, & in regnum GVIANA perduxì, à quo postmodum etiam cognoui quibus in locis Hispani aurum maximè inquirerent, sed hoc non omnibus aperui.

Cum vero aquæ inciperent admodum crescere & inundatione terram vndique implere, ita vt nobis impossibile esset canales & meatus auri aperire, quamuis quidem etiam instrumentis ad eam rem idoneis non essemus instructi, non existimaui consultum, nos ibi diutius commorari, ne consilium nostrum aliis innotesceret, atque ita ab ipsis impediretur, præsertim cum & PILOTTA noster aufugisset, qui Indianorum nobis fauentium animos statim commouere & in nos concitare potuisset. Quod si quis nobis hic obiicere voluerit, quemadmodum etiam aliquando factum memini, quod tamdiu emanentes non plus auri nobiscum attulerimus, optarem ego quidem eum ibi adfuisse, & coram vidisse istas aquarum repentinis inundationes, veruntamen totum iam etiam mensem à nauibus nostris abfueramus, nec interea temporis quicquam de illis audieramus, quas quidem non admodum munitas, 400 miliaribus britannicis à nobis reliqueramus. Et vt paucis dicam tot nobis obiectæ sunt incommoditates, vt non credam quenquam esse, qui, etiam si mōtes omnes auro & gemmis fuisset repleti, commorari ibi diutius potuisset. Omnia enim quæ in ORENOQUE fluuium sese exonerant flumina, vno die in tantum creuerant, vt cum mane vix calceos superauerant, circa vesperam ad brachia & humeros vsque ascenderent, vt ita aurum eruere magis fuisset opus laboris quam ingenij. Et vt verum etiam fatear, plus auri afferre potuissem, nisi aliud mihi tum, quam vt lucro inuigilarem, propositum fuisset.

*Hispani Indianis
persuadent
Anglos esse An-
thropophagos.*

ARVVACA ille quo ego PILOTTA utebar, verebatur, se à nobis deuoratum iri, Hispani enim Indianis persuaferant, nos Anglos Anthropophagos siue CANIBALES esse, vnde neminem ad nos inuita-

inuitare potuimus qui nobiscum loqueretur, neque in itinere, neq; in ipso *GVIANA* regno. Sed postquam nobiscum aliquandiu conuersati essent, nosque ipsis de cibo nostro communicaremus, quini etiam aliquid, quod ipsis nunquam visum erat, muneris loco daremus, cœperunt tandem nobis omnia humanitatis officia exhibere & dolum Hispanorum animaduertere, qui, vt ipsi referebant, ad libidinem & turpitudinem suam explendam filias & vxores ipsorum, minis verberibusq; adigebant. Verum ego hic sanctè & in conspectu Dei affirmo, me ignorare nec etiam credere, aliquem ex nostris vxores eorum vel per vim vel per aliam rationem vnquã cognouisse, nihil omnino per libidinem cum ipsis commercij nobis fuit, quamuis eas magna sæpè copia nudas viderimus non solum, sed & in potestate nostra habuerimus. Aspeximus nobiscum conuersantes sine omni malo & turpi affectu, licet iuuenulæ essent & formæ satis elegantis.

Nihil erat quod nobis fauorem & gratiam apud eos maiorem conciliârit, quam quod populus meus ne quidam *PINA* siue *BATA* radicem aliquam ab ipsis sine remuneratione & solutione precij, accipere, vxores vero & filias ipsorum ne attingere quidem auderet. Quo solo apud ipsos efficiebam, vt & nobis fauerent, & Reginam nostram mirarentur admodum & venerarentur. Quia tamen gregariis militibus furto abstinere impossibile erat, & ego non semper cauere satis poteram quin vbi ad ædes Indianorum ventum erat, furarentur, subinde per Indianum meum interpretem incolas interrogavi, quidnam ipsis à militibus nostris ereptum ablatumq; esset, vt illud diligenter quæsitum atque apud nostros repertum rursus reciperent. Mirabantur cum audirent Hispanos in *Insula TRINIDAD* à nobis superatos atque interfectos esse, fuerant enim in ea opinione, eos omnibus Christianis superiores esse, & multo magis mirabantur cum ex mea relatione audirent, nos classe nostra in ipsam Hispaniam delatos, eos superasse & vicisse.

Cum igitur satis panum ex *CANOIS* ipsorum accepissemus, nec non & multis radicibus instructi essemus, tradidi *ARVVACA* alicui, vnam ex *CANOIS* quæ Hispani cuiusdam fuerat, & donata omnibus libertate, excepto vnico Capitaneo, quem Hispani *MARTINVM* in baptismo nominauerant, remisi cum ista *CANO* a primum meum *PILOTTA FERDINANDO*, & senem istum *CIAVVAN*, tradito ipsis com meatu quantum opus erat, scripsi etiam literas ad populum meum, quem in nauibus reliqueram, quas promiserunt se reddituros, quem admodum etiam fideliter ab ipsis factum est. Postea progressi sumus cum nouo nostro *PILOT*, *ARVVACAN*, sed post diem vnum atque alterum, consedit triremis nostra in fundo, & parum aberat, quin fracta triremi, omnem com meatum amisissemus, cumque totam noctem in arena herentes, maris fluxum non animaduertereamus, quo

alleua-

alleuata triremi pergere potuiffemus, eramus in maximo metu. Itaque fequenti die anchoris noftris in littore firmatis, fumma vi triremem ab arena detraximus, atque ita rurfus progreffi fumus.

Tres Canoa
confpiciuntur
& vna capi-
tur.

Post 15 dies vidimus magna cum exultatione & lætitia montes regni GVIANÆ è longinquo, & accepimus circa vefperam ventum bonum, qui ab occafu vehementer prorumpens, nos ita impulit, vt eadem adhuc vefpera, fluuium ORENOQVE afpiceremus, ex quo fluuius ifte prouenerat, in quo tum temporis hærebamus. Rurſum autem ibi tres CANOÆ oculis noftris obiectæ ſunt, ſed cum tanto interuallo à nobis abeſſent, quāto oculis pertingere potuimus, quamuis eas celoce noſtra inſequeremur, duas tamen ſtatim ex conſpectu amiſimus, tertia verſus occaſum in magnum fluuium delata eſt, atque ita oculis noſtris etiam ſubtracta, putabant enim nos verſus ortum ad prouinciam ſiue regionem CARAPANA profecturos, vbi Hiſpani quidem ſubſiſtebant, non audentes regnum GVIANA contingere, propterea quod omnibus vicinis populis odio eſſent, qui quidem etiam arbitrabantur, nos Hiſpanos illos eſſe, qui ex Inſula TRINIDAD effugerant. Cum autem ad angulos iſtius fluminis veniremus, in quibus ipſi ſeſe occultarant, ſtrenuè nauem noſtram propellentes, per interpretem noſtrum ipſis denunciauiſus, qui & quales eſſemus. Itaq; cum id audiuiſſent, ſtatim ad nos venerunt, communicantes nobis quicquid habebant, & inter alia etiam TORTVGAS, hoc eſt, oua teſtudinum, quæ collegerant. Quin & ad Dominum iſtius loci nos ſequēti die ſe perducturos, & in omnibus nobis gratificaturos pollicebantur.

Hac nocte paululum progreſſi, anchoras poſtea firmauiſus in loco quodam vbi contingit diuortium trium pulcherrimorum fluminum, quorum vnū erat AMANA, in cuius littore nos à ſeptentrione veneramus, eo verſus meridiem fluente, reliqua duo ex ORENOQVE ab occaſu venerant, & per AMANA verſus ortum in mare ſeſe exonerabant. In arena vbi quieuiſus, inuenimus vltra 1000 TORTVGAS ſiue teſtudinum oua, quæ ad comedendum aptiſſima non minus quam ſalutaria erant. Itaque populus meus iam pulchrè acquieſcebat, cum ſatis ciborū haberemus, & regnum etiam GVIANA tam propè adeſſet, vt contemplari & intueri illud rectiſſimè poſſemus.

Altero die venit ad nos iuxta promiſſionem eorum qui in CANOA fuerant, Dominus iſtius terræ TOPARIMACA, cum 40 ſerè miniſtris, afferens nobis pomā, panes, vinum, carnes & piſces, hunc nos pro tempore etiam liberaliter tractauimus, propinato & donato ei vino Hiſpanico, quantum adhuc in lagenis noſtris erat, quod quidem ipſi cupidiffimè biberunt. Ex hoc TOPARIMACA quæſui de proxima via, quæ in regionem GVIANA nos perduceret. Ipſe vero triremem & nauculas noſtras in portum ſuum deduci curabat, &
in de

inde nos secum sumpsit ad pagum suum qui miliare vnum cum dimidio ab isto loco aberat, vbi quosdam ex Capitaneis nostris vino suo ita tractauit, vt inebriati ad nos reuerterentur. Erat enim istud vinum ex aromatibus & herbarum quarundam succo præparatum atque confectum. Asseruant illud in vasis testaceis quorum singula 12 ferè congios capiunt, & largissime in conuiujs suis absument, sunt enim potatores, quales in vicinia non facilè reperiuntur.

Cum ad ciuitatem hanc venissemus, inuenimus ibi duos CASSIQVEN, quorum vnus peregrinus erat, qui propter mercaturam quam exercebat, fluuium ascenderat, & CANOAS suas cum vxore atque familia domestica, in portu habebat, in quem nostræ quoque nauiculæ erant transmissæ: Alter erat huic TOPARIMACA subiectus. Noctu dormiebant in HAMACA gossypino, nos lectulos BRESILIENSES vocamus. Duæ mulieres mensæ ministrabant cum 6 poculis, & vase quodam alio, quo vinum haurientes, poculis infundebant, & quilibet simul tria exhaurire pocula cogeatur, quæ causa erat ebrietatis ipsorum.

Pagus istius TOPARIMACA, in monte quodam situs erat & prospectum bonum habebat, hortis ad miliare Britannicū circumdatus erat, intermixtis multis aquis piscium multitudine abundantibus. Et pago quidem nomen erat ARVVACAI, incolas autem vocabant HEPEIOS, parent vero dominio CARAPANA. Offendimus ibi multos decrepitos senes, tantæ ætatis, vt venas in toto corpore numerare possemus, carne enim exiccata, ossa tantum cute siue pelle obducta apparebant. Dominus huius loci adiungebat mihi senem quendam PILOT, qui omnium viarum peritissimus erat, & ductus aquarum nocte dieque discernere rectissimè poterat. Et profecto qui peregrinari istis in locis voluerit, PILOTTA peritissimo admodum opus habet, tot enim ex arena tumuli, tot saxa & Insulæ ibi passim, vt aquarum velocitatē taceam, reperiuntur, vt in extremum sæpenumero periculum inciderimus, nauiculis certè nostris, excepta triremi, à littore recedere parū tutum erat, nisi cœlo admodum sereno & quieto.

Sequenti die iter rursus ingressi sumus, & quia ventum ab ortu satis fortem cōmodumq; habebamus, remos impellere necesse non erat. ORENOQUE enim fluuius ab ortu ad occasum labitur, vsque ad QVITO IN PERV. In hoc fluuio vel 1000 miliaria Britānica ascendendo conficere possumus, & ab isto loco, quo eū sumus ingressi, potest aliquis cum PINASSEN ad præcipuas vsq; ciuitates NVEVO REYNO, de GRANADA & POPAIANO peruenire, ita vt nulla cōmodiori via, q̃ hoc ipso fluuio quis vti possit, ad occupandas & expugnandas Indianorū ciuitates. Die isto riuulū quendā nauigando cōfecimus, ad cuius sinistrā Insula ASSAPANA sita est quæ 25 miliaria Britannica in lōgitudine, & 6 in latitudine habet, ad dextrā vero fluuius ORENOQ; labitur.

Ee

Hoc

Hoc fluuiū superato alia rursus insula occurrit, nomine *IUVANA*, quæ magnitudine sua, bis superat Insulam *VVIGHT* siue *VECTIS* in Anglia. Inter hanc Insulam & *GVIANAM*, alius adhuc fluuius labitur, qui ex *ORENO QVE* promanans, *ARRARO APANA* vocatur. Qui fluuij omnes tanta sunt magnitudine & profunditate, vt magnas etiam naues capiant. Hunc locum vna cum Insulis, quibus varîe diuiditur, iudico in latitudine tria miliaria Britannica habere. Cum ad arcem Insulæ *ASSAPANA* venissemus, aperuit sese versus occasum, ex altero latere alius quidam fluuius, cui nomen erat *EVROPA*. Hic ex septentrione in fluuium *ORENO QVE* sese exonerabat. Quo superato, anchoras nostras firmauimus ad Insulā *OCAV-VVYTA*, 6 miliaribus Britannicis longā, & duobus latam, vbi duos *GVIANOS* emisimus, quos ex ciuitate *TOPARIMACA* nobiscum adduxeramus, vt de aduentu nostro Dominum regionis *PVTYMA* certiores facerent. Hic subiectus est *TOPIAVVARI* regi *ARROMAIA*, qui in locum *MORE QVITO* successit, quem *BERREO*, vt supra dixi, capitis supplicio affecerat. Sed cū ciuitas eius procul à littore abesset, non poterat isto die nos conuenire. Itaque progressi ad aliam Insulam, sequenti die anchoram nostram in ea firmauimus, quæ eiusdem ferè magnitudinis erat cum priori, & *PVTAPAYINA* dicebatur, eratq; è regione eius in terra continua excelsus mons situs, quem *OCCAPA* nominant. Et libētius quidem ad Insulas istas quam ad littus terræ continuæ appellere solebamus, propter *TORTVGAS* seu oua testudinum, quorum multa copia in Insulis reperitur, deinde etiam propter commoditatem piscandi, quæ maior erat in Insulis quam in altero littore. In littoribus multa saxa cæruleo & metallico colore cernuntur, & ego quidem in ea sententia sum, ea non caruisse chalybe, colorem enim chalybis per omnia habebant, & scopuli isti in aliquibus locis altissimos montes constituunt.

Sequenti die versus occasum progressi ad dextrā planam & apertam *GVIANÆ* terrā conspeximus, cuius littus plane rubrū apparebat. Ibi iussi quosdā in littore scrutari & videre, qualis ab altero latere terra esset, qui reuersi nunciârunt mihi, regionem esse planam & vndique patentem quousq; quidem ipsi è longinquo perspicere, & ab arboribus quas conscenderant videre potuissent. *PILOT* meus, vir ætate & multo vsu clarissimus, & frater Domini siue *CASSIQVE TOPARIMACA*, referebat mihi. Hanc regionē esse vallem *SAYMA*, quæ pertingeret in Indiam occidentalem vsq; ad *CVMANA* & *CARRACAS*, & à quatuor diuersis populis habitaretur quorū nomina essent, *SAYMA*, *ASSAVVAI*, *VVIKIRI* qui populus potentissimus erat, & à quo *PEDRO HERNANDEZ* de *SERPA*, vt supra dictum, cū suis occisus est, vbi cum 300 equis à *CVMANA* ad fluuium *ORENO QVE* profectus regionem *GVIANA* expugnare voluisset. Quartum populum *ARORAS* vocabat. Hi nigri sunt instar *NEGROS* siue *Æthiopum*, populus prudens

prudens, fortis & audax, sagittis in bello vtuntur efficacissimo veneno infectis, quam ob causam ego de optimo mihi antidoto & remedio contra venenum prospiciendum putavi. Nam sagittæ istæ venenatæ, non tantum lethalia vulnera infligebant, sed tantum etiam dolorem vulneratis afferebant, vt genus illud mortis merito pessimum & miserrimum haberetur. Iacti enim & vulnerati istiusmodi sagittis, in furorem aguntur, & ita distenduntur, vt tandē rupto ventre, omnia intestina effundant, colorem nigrum & piceum contrahunt, & tam grauitur olent, vt nemo apud eos durare & permanere possit.

*Noctissimum
venenum quo
sagittæ illi-
nuntur.*

Equidem sæpè miratus sum, neminem vnquam Hispanum, quamuis multi illorū huiusmodi sagittis vulnerati & interfecti fuerint, verum antidotum & curationem istius veneni inuenire potuisse. Sed & nemo ex Indianis, etiam si vel mille eorum interrogares, eam nouit, præter sacerdotes & aruspices, qui curationem istam tam studiosè celant, vt etiam filiis non nisi iam morituri aperiant. Vulgaria & optima remedia quibus hoc venenū pellitur, & vulnera rectissime sanantur, præparantur ex liquore radicis TAPARA, nec aliud efficacius inuenitur. Nam idem etiam remedium febres arcet, & ruptas in corpore venas, aliāq; intrinseca vulnera sanat. Cum igitur GVIANI hoc me remedium docuerint, agnosco utiq; me ipsis plus debere, quam omnes alij populi. BERREO enim referebat, se ne audiuisse quidem istud venenum posse curari, & vero ego tū optima ab ipsis remedia didici, non tantum quibus venenum pelleretur, sed etiam quibus vulnera rursus sanarētur. Quidam Hispani liquorem ex allio expressum ad hæc venenata vulnera adhibent, quæ quidem curatio vulgaris est, sed ego vnumquemque, qui hisce regionibus vtitur, fideliter monitū volo, vt si fortè sagitta aliqua petatur, omni potu abstineat, & sitim, quādiu possit, toleret, si enim statim post acceptum vulnus biberit, certissima morte in ipso puncto ipsi moriendum erit.

*Curatio huius
veneni.*

Iam ad iter nostrum reuertemur, quod quidem tertio die absoluius, anchoras nostras ad sinistrum duorum mōtium firman-
tes, quorum vnus AROAMI, alter vero AIO nominatur. Sed ibi tamen tantum ad medium noctis commorati sumus, metuebamus enim pluuiam, postquā progredi amplius non potuissemus, & præceperam quidem ego, ne quis ad explorandum terram GVIANA ex nauibus descenderet, donec fluuiū rursus descendissemus. Sequenti die ingētem præteruecti sumus Insulā, quæ in medio fluminis, MANORIPANA, sita erat, vbi cū respexissem vidi nos insequentē CANOAM, in qua octo GVIANI erant, qui nos rogabāt, vt in portu suo anchoras nostras firmaremus, sed ego hoc ad reditum meum differebam. Ad erat in CANOA ista CASSIQVE siue Dux ille, ad quē nostri NOPOIOS, qui nobiscum à TOPARIMACA venerant, meo instinctu & iussu profecti erant, vt de aduentu nostro ipsum edocerent.

*Quomodo in
Guianam ad-
uenerint.*

Quinto post die venimus in Prouinciam siue Regionem AROMAIA, in qua MOREQVITO regnavit, quem BERREO interfici iusserat, & appulimus ad terram versus occasum, alicuius Insulae MYRRECOTIMO dictae, quae decem miliaria Britannica longa & lata erat, eodem die CASSIQVE de ARAMIARI nos preteruectus est, ad cuius ciuitatem siue pagum aliquando commeatum petentes appuleramus. Postero die peruenimus ad portum MOREQVITO, ubi firmatis anchoris, PILOTTAM ablegauimus qui Regem AROMAIA, Regis MOREQVITO cognatum quaereret. Qui sequenti die ab arce sua ante meridiem pedes ad nos venit, & eodem die domum rursus iuit, conficiens ita vno die iter 28 miliarium Britannicorum, cum tamen iam annum ætatis non attigisset. Adducebat finitimos populos, & magnum foeminarum, liberorumque numerum, ut nos viderent, afferebat etiam commeatum omnis generis, feras nempe syluestres, apros, gallinas, aues, pisces, poma & radices varias, quin etiam magnam copiam PINAS, quae omnia totius mundi poma longè exsuperant, nec vllibi meliora quam in GVIANA reperiuntur. Insuper etiam multum panis & vini afferebant, & quidam ex illis animal mihi quoddam donabat, quod ipsi CASSACAIN, Hispani vero ARMADILLO narrant, squamis oppletum est instar Rhinocerotis, & in extrema corporis parte caudam habet magnitudine & forma cornu venatorij. MANARDVS scribit ossa huius caudae puluerizata, & auribus immissa surditati mederi.

Cum Rex iste in tabernaculo, quod in eum finem paraueram, confedisset, incepti per interpretem meum cum eo loqui de morte MOREQVITO & de Hispanis, exponens ipsi causam mei aduersus, & cuius imperio parerem, quodque hoc iter ingressus essem, ut eos a tyrannide Hispanorum liberarem atque defenderem. Cumque praemissem prolixam & bene longam orationem, (quemadmodum etiam in Insula TRINIDAD à me factum fuerat) de Reginae nostrae potentia, virtute, candore & singulari affectione erga omnes in genere afflictos, & oppressos, interrogabam postea eum de statu GVIANAE, qualis regio esset, quae eius administratio, & constitutio, quae iura & statuta, quae potentia & vires essent, quam latè dominium eius sese extenderet, ac tandem quos hostes, quosque socios & amicos haberet. Ad hæc respondebat ipse, vniuersam suam terram, quemadmodum etiam regiones alias omnes, quae versus mare usque ad fluuium EMERIA, & regionem CARAPANA sitae sunt, GVIANIS subiectas esse, vocari tamen ORENOQVEPONOS, propterea quod flumini ORENOQVE adiacerent, quod quidem nominis omnes populi usurparent, qui ab isto flumine usque ad montes VVACARIMA habitant, cum ab altero montium latere, vallis esset, in qua veteres GVIANAE coloni habitarent, quam quidem vallem in reditu lustrauimus, nomen eius est AMARIOCAPANA. Quærebam autem etiam ex eo, quis iste

*Regis de statu
regni Guianae
responsio.*

iste populus esset, qui vltra istam vallem, in termino montium habitaret. Ad hoc cum gemitu respondens, dixit: cum ego iuuenis adhuc essem, parens vero meus ætate & senio confectus, ascendit populus ^{Querela & commemoratio veteris historia.} quidam ab occasu solis, & confedit in magnis istis vallibus GVIANA. Venerunt tanta frequentia, vt numerari nō possent, multo vero minus à nobis superari, induti erant vestitu oblongo, & pileos rubros gerebant, dicebantque se vocari OREIONES & EPVREMEOS. Hi populi tantum ex veteribus colonis numerum suis partim sedibus expulerunt, partim miserrimè trucidarunt, quantus in syluis foliorum numerus reperitur. Quo facto seipsum Dominos fecerunt totius regionis, vsque ad montes CVRAA, duabus tantum provinciis exceptis, quæ vocantur I V V A R A V V A Q V E R I & C A S S I P A G O T O S. Et quidem in postrema pugna inter EPVREMEOS & I V V A R A V V A Q V E R O S habita, filius eius maior natu, qui I V V A R A V V A Q V E R I S auxilio missus erat, cum vniuerso suo populo cæsus erat.

Inter alia referebat etiam, quod EPVREMEI magnam ciuitatem, ad radices montis (vbi initium est vallis GVIANA, quæ nullum ferè finem habet) condiderint, & MARCVREGVARAI vocarint, & quod ædificia haberent multis contignationibus exornata & extructa, quod etiam potentissimus populorum OREIONES & EPVREMEOS, Rex, ad fines regni sui, præsidium 3000 armatorum constituisset, à quorum iniuriis nunquam ipsi tuti hactenus fuissent, quamuis ab eo tempore, quo Christiani inceperint vires suas in istis regionibus experiri, pace meliore vsi sint, ipsis iam cum aliis vicinis gentibus (exceptis tamen I V V A R A V V A Q V E R I S & C A S S I P A G O T I S qui ad fluuium CAROLI habitant, quos postmodò etiam vidimus) mercaturam exercentibus, & ad resistendū Hispanis omnes vires & nervos conuertentibus.

Cum igitur ad interrogata mea abundè respondisset, veniam ^{Rex humanissime discedit.} rogabat, domum suam repetendi, dicens satis longum iter sibi conficiendum restare, quod per ætatem & vires amissas non posset facile absoluerè, præsertim quia etiā cum morte iā quotidie luctaretur. Rogavi quidem eum vt mecum pernoctaret, sed obtinere nihil potui, nisi quod polliceretur se ad nos rediturū, vbi reuersi, ad portum istum rursus appulsemus. Interea velle se comportare optimum quodque, quod in regione & terra sua habere posset. Atq; ita eadem die ad ciuitatem suam OROTONA reuersus est, cōficiens nimirum ea die 28 miliaria Britannica, quamuis ad ætatis difficultatem etiam æstus vehementia accessisset, quæ non exigua est in regione eius intra 4 & 5 gradum Æquinoctialis sita. Hic TOPIAVVARI prudentissimus & sapientissimus ex omnibus ORENOQVEPONIS habebatur. Quemadmodum etiam ego, cum reuersi essemus, maiestatem, prudentiam & sapientiam eius mirari satis non potui, tam eruditè enim & sapienter loquebatur, vt nunquam credidissem, tan-

tam eloquentiam in eum qui literis operam non dedisset, cadere potuisse.

Sequenti die, relicto hoc portu, versus occasum progressi sumus, ut celeberrimum fluuium CAROLI viderem, cum audiuissem, quod ad omnes ferè potentissimas nationes & populos extenderetur, qui Imperatori INGA subiecti sunt, & cum EPVREMEIS inimicitias fouet. Circa noctem anchoras firmauimus ad Insulam quandam CATVMA, cuius longitudo erat 5 vel 6 miliarium, & postero die ad ostium fluminis CAROLI peruenimus. Cum adhuc in portu MOTEQVITO essemus, audiebamus strepitum quem fluctibus suis edebat, postquam autem alueum eius ingressi, ad 40 tantum miliaria ascendere vellemus, ut CASSIPAGOTOS videremus, qui in finibus istis habitant,prehendimus hoc impossibile esse. Celoce enim nostra, quæ 8 remos habebat, nō poteramus ad lapidis iactum progredi, in quacunque etiam parte periculum faceremus. Erat enim omnis noster conatus irritus quamuis fluuius iste quoad latitudinem cum fluuiio THEMIS, siue THAMESIS in VOLVICH, nec non cum fluuiio SCHEEDT Antuerpiæ, comparari rectissimè posset. Itaque ad ripam declinauimus, & ORENOQVEPONI illum, qui nobiscum à MOREQVITO venerat, ablegauimus, ut incolis nostrum aduentum annuntiaret, & quod magno teneremur desiderio videndi Dominum de CANVRIA, qui in ea regione circa fluuium regnabat, indicaret etiam simul ipsis, nos iuratos hostes Hispanorum esse. Nam in hac fluminis ripa, MOREQVITO quondam, 10 illos Hispanos, qui ex MANOA regia ciuitate regni GVIANA reuersi, 40000 PESOS auri attulerant, interfici, & auro isto spoliari iusserat.

VVanureto-
na Dominus
regionis ad eos
accedit.

Altero die CASSIQVE siue Dominus quidam VVANURETONA dictus, cum multo populo ad nos venit, afferens similiter, ut & alij fecerant, omnia ad victum necessaria, idq; non parcè sed satis copiosè & largiter. Significaui etiam huic CASSIQVI per interpretem, causam mei itineris, eodem modo quo antea TOPIAVVARI, quod nimirum à Regia Maestate in eas terras missus essem, ut eos à seruitute liberarem. De regno GVIANA tantum ab eo percepi, quantum ipse exploratum habebat. Quin & hoc intellexi, quod qui circa flumen CAROLI habitant, non tantum Hispanorum, sed & EPVREMEORVM acerrimi hostes essent, & auro valde abundarēt. Referebat etiam mihi quòd circa initium istius fluminis, ad lacum quēdam ex quo flumen deriuatur, tres potentissimi populi habitarent, qui vocantur CASSIPAGOTOS, EPARAGOTOS, AROVVAGOTOS, qui omnes nobiscum pugnaturi essent contra Hispanos & EPVREMEOS, de auro nos non debere dubitare dicebat, reperturos enim esse magnam auri copiam, vbi superatis montibus CVREA, in terram istam perueniremus. De IVVARAVVACARIS, quorum supra mentionem fecimus, dicebat, eos quotidie cum EPVREMEIS bella gerere, primam ciuitatem in Gv-

in GVIANA, nempe MACVREGVARAI, inhabitare, & Imperatori INGA subiectos esse.

Eo tempore referebat mihi Capitaneus quidam GEORGE, quem cum BERREO captivum habebam, circa hoc flumen diuitem argentifodinam esse, sed fluuius ORENOQUE, CAROLI, & alij omnes, iam ad 5 pedes creuerant, vt impossibile esset in istis progredi. Itaque ego aliquos Capitaneos & milites terra, in ciuitatem quandam 20 miliaribus Britannicis ab isto loco distantem ablegauī, ad quam cum per vallem AMNATOPOI venissent, inuenerūt ibi quosdam qui ad aliam ciuitatem CAPVREPANA ad fluuium montis sitam, ituri erant, quæ ciuitas dominum habet siue CASSIQVI, HABARACON dictum, qui erat cognatus TOPIAVVARI regis in ARROMAIA optimi nostri amici, & CAPVREPANA quidem ciuitati MACVREQVARI adhæret, quæ ciuitas est finitima imperij. Interea ego quoque cum aliquibus in terra ad videndam fluminis CAROLI declinationem siue cataractas iter feci, cuius strepitum nos magno interuallo audieramus, quin etiam inde ad cōtemplandam regionem CAVARI, progressi sumus, & Capitaneum IOHANNEM VVHIDDON ablegauī, vt videret an in ripa fluminis istius lapides metallum habentes inuenire posset.

Ascendimus etiam in montes circa istum fluuium sitos, vnde totum fluuium CAROLI perlustrare poteramus, quomodo nimirum in tres partes diuideretur, vidimus etiā declinationes siue prolapsus & cataractas eius, decem vel vndecim, quibus aqua quasi ab altissima turri delabatur, tanto strepitu & percussione, vt maximam vim imbrium descendisse, & quibusdā in locis fumum quasi ascendere putares. Itaque aliquanto propius ad valles accessimus, vt hanc rem rectissimè perspiceremus. Pulchriorem ego regionem vel prospectum antea non vidi, montes enim nō erant continui, sed ab invicem pulcherrimis vallibus separati, tellus firma & arenosa, herba viridi vestita & ornata erat, tam ad equitandum quam ad ambulandum idonea. Feræ nobis vbique obuiæ fiebant, & auium in arboribus suauissime modulantiū infinitus erat numerus. Lapidēs omnes aurei & argentei videbantur, ita vt non existimem hisce similes alibi reperiri. Sed cum instrumentis idoneis careremus & tantum pugiones nobiscum haberemus, non potuimus lapides digitis eruere, vel aurum ex venis suis quæ in durissimis saxis absconditæ erant effodere. Ex lapidibus quos nobiscum sumpsimus, quosdam postea in Insula TRINIDAD probauimus, & Hispano etiā cuidam de CAROCAS monstraui, qui dicebat venas aliquanto profundius latere.

Quidam meorum militum conuasarunt sine discrimine quicquid colorem tantum auri referebat, sed deprehenderunt postea, quod MARCASITA loco auri plerique acceperant. Equidem ego hoc iter non tam facile ingressus fuisset, nisi certus fuisset hanc regionem auri ditissimam esse, neque enim volupe mihi fuit tot miseriis, mor-

Descriptio pulcherrima regionis.

morbis, curis & calamitatibus me subiicere, cibo & potu lautiori abstinere, factoribus item & vigiliis corpus meum macerare, & cōmodum inde vel vtilitatem nullam referre vel expectare. Capitaneus VVHIDDON & chirurgus noster, afferebant mihi lapides quosdam, qui colore saphyros representabant, ignoro tamen adhuc quid de illis sentire debeam. Monstrabam quidem eos ORENOQVEPONIS, sed illi valorem ignorabant, affirmabant autem quod me ad montem quendam perducere vellent, qui eiusmodi lapidibus esset refertissimus. Nescio quidem an pro crysallo, adamante, saphyro vel alio quodam precioso lapide eos habere debeam, sed hoc tamen scio, locum istum, vbi inueniuntur, tam procul à nobis abesse, quam ille, ex quo lapides preciosi alij ad nos asportantur.

Ad sinistram fluminis CAROLI, habitant IVARAVAKERI, quorum EPVREMEI hostes sunt. Ab vna parte scaturiginis suæ, circa stagnum CASSIPA, habitant populi CASSIPAGOTOS, EPARAGOTOS & AROVVAGOTOS, qui EPVREMEIS vnà cum Rege INGA semper aduersantur. Hic lacus CASSIPA tam latus est, vt vix integro die eum CANOA aliquis traicere possit, nam ferè 40 miliaria Britannica in latitudine habet. Multa etiā flumina eum ingrediuntur, & in æstate multa auri grana in eo reperiuntur, quæ per flumina illa in lacum istum exuberant.

Vltra fluuium CAROLI, adhuc alius conspicitur fluuius nomine ARVI, qui versus occasum per lacum CASSIPA in fluuium ORENOQVE labitur. Inter hosce duos fluuios admodum pulchra & frugifera Insula sita est, iuxta autem fluuium ARVI adhuc duo flumina labuntur, quæ ATOICA & CAROA dicuntur. In horum ripa homines habitant qui capita in humeris non habent, quod tametsi fictum & fabulosum videatur, verissimum tamen esse credo, cum in AROMAIA & CANVRI vel infantes & pueri ea de re loquantur. Nominantur isti homines EVVAIPANO, capita in pectore, & os paulò infra pectus, crines vero circa humeros à tergo dependentes habent. Filius TOPIAVVARI quem mecum in ANGLIAM adduxi, dicebat mihi, eos terra præstantissimos esse milites & fortissimos. Arcus & sagittæ, quibus vtuntur, triplo maiores sunt quàm GVIANORVM vel eorum qui vocantur ORENOQVEPONI.

Quidam IVARAVAKERI ante annum aliquem ex eis captum in suam patriam AROMAIA adduxerat, cumque videret me hac de re dubitare, & vix ad credendum adduci posse, affirmabat eos ibi raros non esse, quin & validissimum potentissimumq; populum esse, dicebat, qui ante aliquot annos, multos ex parentis sui subditis & vicinis aliis, interfecissent. Sed nescio quo fato factū, quod ante meum discessum nihil de ipsis audierim, si enim vel vnicum de ipsis verbum dixissem, cum ibi adhuc adessem, adiunctus mihi procul dubio aliquis fuisset, vt ita veritatem reipsa potuissem confirmare.

De hisce

De hisce hominibus etiam MANDEVILLE aliquid scripsit, quod tamen fictum & falsum semper habitum est, antequam perlustrata occidentali India, veritas manifestata fuit. Sed tamen, cum ego illos ipsemet non viderim, nihil attinet plura de eis scribere. Post reditum meum ex CVMANA in Indiam occidentalem, accidit, ut cum Hispano quodam, viro admodum exercitato & perito loquerer, qui cum audivisset me in GVIANA fuisse, interrogabat, an etiam quosdam EVVAIPANOMAS, qui nulla capita haberent, vidissem, dicebatque se multos eorum vidisse. Vir iste notæ erat fidei, sed parco ipsius nomini, ne ei hæc mea commemoratio vergat in ignominiam. Intercedit ipsi familiaritas cum filio MONSIEVRS MOVCHERON Londinensi, & cum PETRO MOVCHERON Belgicarum navium inspectori, qui isthic loci mecum hæc omnia audierunt.

Quartus fluminis Caroli riuus, versus occidentem, nominatur CASNERO, exonerat se cis AMAPAIA in fluuium ORENOQUE, multo maior est Danubio, vel alio aliquo in Europa fluuio, oritur in ea parte Guianæ, quæ ad austrum sita est, ubi montes GVIANOS ab AMAZONIBVS discernunt, & videtur aliquot centum miliaribus Britannicis conficiendis patere, nos tamen hyemæ præuenti flumina ista omnia inquirere & perlustrare non potuimus. Quamuis enim nulla in istis regionibus inter hyemem & æstatem, quoad æstus & frigus sit differentia, & arbores semper virides folia non modo non deponant, sed & fructus suos semper siue maturos siue non maturos habeant: Imo vno sæpè & eodem tempore folia, flores, fructusque maturos & non maturos in arboribus cernere possis, nihilominus tamen copiosa in hyeme pluvia descendit, & fluuiorum maximæ contingunt inundationes, quin ad tempestates, maxima etiam & frequentissima fulgura & tonitrua accedunt, cum quibus in reditu nostro non parum luctati sumus.

Primus fluuius, qui versus occasum in fluuium ORENOQUE se exonerat, nominatur CARRI, iuxta hunc & alius fluuius LIMO dictus labitur. Inter hosce duos fluuios habitat copiosissimus potentissimusque populus, qui CANIBALES siue Anthropophagi dicuntur, quorum metropolis vocatur ACAVVACARI. In hac ciuitate forum est, in quo singulis diebus mulieres venum exponuntur, quæ duabus vel tribus securibus venduntur. Emuntur autem ab ARVVACIS, qui in India occidentali eas rursus permutant atque diuendunt.

Ab hoc fluuio LIMO versus occasum, conspicitur fluuius PAO, post hunc, CATVRI, post hunc VOEARI & CAPVRI, qui ex magno flumine META profilit. Et in hoc flumine BERREO, ex NVEVO REYNO de GRANADA in Guianam peruenit: In occidentali plaga istius CAPVRI, sita est regio AMAPAIA, in qua BERREO ante hæc tempora hybernauerat, populo suo ab ANABIS aqua pluuiali extincto. Ultra AMAPAIA versus NVEVO REYNO, exonerant sese

Ff

in flu-

in fluuium MEVA duo flumina, PATO & CASSANA. Versus occasum circa prouinciam ASHAQVAS & CATEITOS, conspiciuntur flumina BETA, DAVVNAIL, & VBARO, & in finibus istis, versus PERV, sitæ sunt regiones THOMOBAMBA & CAXIMALCA. Ad QVITO versus occasum à PERV, cōspiciuntur flumina GVIACVR & GOAVAR. In altero montium latere, de quibus supra diximus, labitur fluuius PAPAMENE, qui sese exonerat in MARAGNON siue AMAZONES, & fluit iuxta regionem MVTILONES, vbi DON PEDRO de OSVA, à suo ALFERREZ siue signifero nefariè & perfidè occisus est, cuius rei supra mētionem fecimus. Inter DAVVNAIL & BETA, celebris Insula sita est, quæ hodiè BARAQVAN vocatur. Nam vltra fluuium META, nomen ORENOQVE, ignotum est, & fluuius iste vocatur ATHVLE. Sed eousq; nauibus onustis perueniri non potest, propter amnis velocitatem. Et hæc quidem de aquis fluminibusq; his dixisse sufficiant.

In fluuio ORENOQVE ferè 1000 miliaria nauibus onustis absolvere possumus, paruis vero & nō onustis nauculis 2000. Hoc flumine possumus in PERV, NVEVO REYNO & POPAIAN peruenire, protenditur etiā ad regnum INGA, regiones AMAPAIA & ANEBAS, quæ & ipsæ auro abundant. Amnes & riui eū ingredientiē, ex vallibus proueniunt, quæ inter PERV & GVIANA conspiciuntur, & tādē hic fluuius inter MARAGNON & TRINIDAD ad duos gradus cū dimidio, in mare se exonerat. Eo tēpore quo in ripa CANVRI cōmorati sumus, omnē operam nostrā posuimus, in populis qui in istis finibus habitant cognoscendis, cumq; populos istos discernere mediocriter possem, sciremq; qui EPVREMEIORVM hostes essent, qui hoc tēpore regionem GVIANAM possiderent, nō videbatur mihi consultū, plus ibi temporis perdere, præsertim cum etiā fluctus ORENOQVE magno cū sono & strepitu indies magis augerentur, & ab imbribus assiduīs magnæ inundationes fierent. Et sane necesse etiam erat, vt populus meus vestes mutaret, nemo enim præter eas, quibus indutus erat, alias secum portare vestes potuerat, quæ quidem vel decies vno die aqua perfundebantur, ita vt eas mutare perquā necessarium esset, taceo, q̃ à nauibus etiā nostris vltra definitum tempus menstruū iam abfueramus.

Itaq; cū hætenus semper versus occasum progressi essemus, iam mutato cursu versus ortum nos cōuertimus, vt fluuium istum, qui in mare sese exonerat, rectius perlustraremus, nam necessarium id omnino putaui, & ante hæc tempora eum nō videramus. Postero die relicto flumine CAROLI reuersi sumus ad portum MOREQVITO, in quo ante etiam fueramus. Et quia secundo fluxu progrediebamur, vno die, etiā si ventos contrarios haberemus, 100 miliaria Britannica absolvere potuimus. Quamprimum anchoras ibi nostras firmassēmus, misi aliquos qui seni isti TOPIAVVARI id nunciarent, cum eo enim colloqui & cōuersari amplius decreueram, iussi etiam eum rogari, vt aliquem ex suis nobiscum in Angliam proficisci permetteret, qui linguam & mores nostros disceret. Postquam hæc ipsi nuncius

signi-

significasset, & ad nos reuersus esset, ipse T O P I A V V A R I, cum post tres horas infecutus est, & multi ex populis, qui in vicinia ista habitant, cum eo, singuli aliquid secum afferentes, vt quasi ex nundinis venire viderentur: quod quidem famelicis meis militibus gratissimum fuit spectaculum, quorum quilibet, quod sibi conuenire maxime videbatur, apprehendit.

Postquam autem Rex in tabernaculo paululum quieuiisset, iussi omnes secedere, ita vt ego solus cū interprete meo apud ipsum manerem. Quo facto, iussi ei significari, me non ignorare, quod tam E P V R E M E O S quam Hispanos, iuratos hostes haberet, quorum illi quidem G V I A N A M in potestatem suam rede gissent, hi vero iam terram istā vtriq; parti eripere conarentur. Itaq; me summa animi deuotione petere atq; rogare, vt quantū sciret cognitumq; haberet, non tantum de commodissimo transitu & via in terram G V I A N Æ, sed etiam de ciuitate & vestito isto populo Imperatoris I N G A mihi exponeret.

Ad hæc interrogata respondebat ipse, primò sibi non videri consultum vt ad ciuitatem M A N O A pergerem, propterea quod præsens tempus id non permetteret, neque etiam ego populo satis instructus essem ad propositum istud exequendum, certissimum enim esse, si cum exiguo isto populo eò venirem, me cum omnibus meis interfectum iri, tantam enim esse Imperatoris istius potetiam, vt nihil proficere possemus, etiam si plures nobiscū essent. Porro id mihi consilij dedit, vt semper in id incumberem, (nam quod suā quidem personam attineret, certissimū esse, se tamdiu non victurum, donec nos reuerteremur) vt vicinorū populorum fauorē & beneuolētiam retinerem, & nihil tentare nisi prius populos istos omnes quibus cū G V I A N I S inimicitia intercedunt à meis partibus haberē. Sine enim ipsorū auxilio impossibile esse potentia G V I A N Æ infringere, propterea qd cōmeatum nullum habituri essemus, populo meo propter diurnitatem itineris, & æstus vehementiā deficiente, nisi cōmeatum & res alias necessarias à vicinis gētib; acciperemus, se. n. adhuc memoria tenere 300 aliquando Hispanos in valle ad M A R C V R E Q V A R A I cæsos & trucidatos esse, cū confecti itinere, nullos ex vicinis populis amicos haberent, & hostes, à quibus ex omni parte cincti erant, gramina & herbas in agris accenderent, & fumo eos maxima ex parte suffocarent. Referebat præterea, ciuitatem M A R C V R E Q V A R A I tātum quatuor dierum itinere à suo regno abesse, quæ proxima ciuitas vestitorum & Imperatoris I N G A subditorum esset, ex qua ciuitate omnia vasa aurea, quæ passim haberentur, prouenirent, cum quæ in aliis ciuitatibus pararetur, longè meliora & variis imaginibus hominum, ferarum & piscium exornata essent.

Postea interrogabā eum, an etiā existimaret, me cum populo isto, qui tum mecū erat; ciuitatē istā expugnare posse, cumq; annuisset, quærebat, an etiā cū suis subditis mihi adesse & suppetias ferre vellet,

ad quod respondit, se cum vniuersis vicinis populis mecum iturum & mecum foedus facturum, modo aquæ iter istud nō prohiberent, sed ea tamen lege, vt post meum discessum, 50 armatos ipsi in suo regno relinquerem. Verum ego affirmabam ipsi me vltra 50 probatos milites mecum non habere, reliquos remiges tantum siue nautas & gregarios milites esse, præterea me nō esse pro necessitate satis instructum puluere tormentorio, glandibus siue globis, vestibus & aliis rebus necessariis, quas ipsis post meum discessum relinquerem, quibus rebus deficientibus, ipsi sese ab Hispanis & aliis tueri & defendere non diu possent, qui vindicaturi essent cladem quā in Insula TRINIDAD à me acceperant. Et quamuis Capitaneus CALFIELD & GREENVILLE cognatus meus, itemque IOHANNES GILBERT, & alij, non recusarent ibi reditum meum expectare, ego tamē certus eram, quod mortem euitare non potuissent. BERREO enim quotidie nouum ex Hispania exercitum expectabat, & filius eius multis cum equitum peditumque copiis, ex NOVO REYNO de GRANADA iam iam aduenturus erat, qui 200 iam equites in VALENTIA & CARACAS habebat. Ego vero etiam vix 40 militibus carere poteram, neque, vt antea dictum, instrumentis bellicis, ligonibus, aliisque necessariis rebus instructus eram.

Cum ego ipsi causas hæc, cur tot armatos ipsi relinquere non possem, proposuissem, rogabat, vt sese hac quidem vice excusatum haberem, certum enim esse EPVREMEOS quamprimum ego ex portu suo discederem, se cum vniuerso suo populo interfecturos, si nobis aduersus eos auxilio veniret. Affirmabat etiam Hispanos mortem sibi parasse, & iam pridem insidias struxisse, à quibus post interfectum suum cognatum MOREQVITO, qui Dominus & Rex istius Regionis fuerat, in vincula coniectus, tredecim diebus instar canis per plateas tractus fuisset, donec 100 patinas auri, & aliquot catenulas preciosorum lapidum, lytron pro liberatione sua ipsis dedisset. Quin & interea temporis quo ipse regno potitus esset, sibi ab ipsis multas insidias structas dicebat, quas quidem maiores metuere necessum esset, si audirent sibi cum Anglis foedus & amicitiam intercedere. Commemorabat præterea, quod in omnes occasiones essent intenti, vt eum ex imperio & regno remouerent, captiuum enim (dicebat) meum cognatum APARACANO secum abduxerunt, eumque baptizatum DON IVAN, filium vero ipsius DON PEDRO nominarunt, hos ad vestes & arma assuefactos, in hoc regnum introducere vnicè molliuntur. Præterea duxisse se vxorem dicebat magni nominis & familiaris ex vicina LAVIANA, senio vero iam confectum, & morti vicinum nō posse itinera & peregrinationes eas sustinere, quas in iuuentute sua sustinuisset.

Hic de causis omnibus rogabat nos, vt hanc rem in annum sequentem differremus, interea operam se daturum, vt omnium vicinorum

norum populorum animos nobis conciliaret, quo etiam nauigatio
 & itinera melius commodiusque perfici possent, quam eo tempore,
 quo aquæ & flumina adeo creuissent, & etiamnum crescerent, vt ea
 traicere & superare impossibile esset. Porro admonebat me etiam,
 ne ciuitatem MACVREQVARAI subito expugnare, alias futurum, vt
 omnium prouinciarum GVIANÆ odium in me concitem. Olim,
 inquit, cum ego bellum cum EPVREMEIS gererem, ipsi omnes vxo-
 res nostras constuprabant, filiabus planè secum abductis, ita vt post-
 modum pro vxoribus liberisque magis nobis, quam vt auro & opi-
 bus ipsorum potiremur, pugnandum esset. Quod cum dixisset, ad-
 didit grauem querelam, quasi de re admodum ardua, quòd cum an-
 tea 10 vel 12 vxores ipsis habere licitum fuisset, coacti nunc essent vl-
 tra tres vel quatuor non ducere, cum tamen Rex EPVREMEORVM 50
 vel 100 semper haberet. Et vt verum fatear, magis ipsi inuicem pro-
 pter vxores, quam propter regiones & imperia dimicabant. Domini
 enim & principes istarum regionum in id vnicè incumbebāt, vt po-
 steritatem suā augerent, & multos ex sese liberos procrearent, in qui-
 bus omnis ipsorum spes & fiducia posita erat. Multi etiam ex mini-
 stris ipsius petebant, vt quam primum redirem, quò EPVREMEOS su-
 perare & spoliare possent. Cumque interrogarem, cur hoc exopta-
 rent, respondebant, vt nos ipsorum vxoribus, vos auro & argēto po-
 tiamini. Magis enim propter vxores bellum gerunt, quam vt vel o-
 pes colligant, vel creptas sibi prouincias ab hostibus rursus vendicēt,
 & omnes populi, qui inter Regem INGA & Hispanos habitant, ad-
 modum debilitati sunt, ita vt subindè motu Hispanorum, loca ma-
 gis remota petere cogantur.

*Qua de re con-
 questus Rex i-
 ste maxime
 fuerit.*

*Cur ministri
 Regis Epure-
 meos spoliare
 cupiant.*

His omnibus auditis & perceptis, deliberauimus an consultum
 esset, MACVREQVARAI expugnata, belli aduersus Imperatorē INGA
 initium facere: Sed dissuadebat id nobis incommoditas temporis,
 & quod rebus ad hanc rem necessariis instructi nō essemus. Impossi-
 bile enim erat flumina ista traicere, neque etiam satis virium habe-
 bamus, & præterea hyemem expectare amplius necesse non erat,
 quam præforibus habebamus, nec diutius à nauibus nostris abesse
 poteramus. His de causis non videbatur mihi cōsultum eo quidem
 anno expeditionem istam suscipere, quātumuis auri cupiditas eam
 suadere maxime videretur, id enim nobis magis impedimento fuis-
 set, quam adiumento, si fortè alio tempore Regia Maiestas in istis re-
 gionibus aliquid tentare voluisset, si enim nos qui Hispanorum ho-
 stes nos profitebamus, & à Maiestate Regia in ista loca missos esse di-
 cebamus, vt ea ab Hispanis tuta redderemus, animaduertissent, re-
 gioni & opibus ipsorum æquè ac Hispanos inhiare, ipsi præculdu-
 bio postmodo cum Hispanis vires suas aduersus nos cōiuncturi fu-
 issent. Iam autem ipsis de consilio & mente nostra cognitum nihil
 est, neq; etiam de auri cupiditate, quæ sola nos eò perduxerat. Et du-

bium mihi nullum est, eos si Maiestas Regia periculū facere aliquod voluerit, multo promptiores futuros ad imperium Regiae Maiestatis, quam Hispanorum admittendum, cum crudelitatem Hispanorum vicini isti populi ferè omnes iam experti sint.

Antequam igitur de voluntate Regiae Maiestatis mihi constaret, intermittere potius volui direptionem vnius atque alterius ciuitatis, licet magnas nobis opes & diuitias afferre potuisset, quā futuram spem omnem conuellere & turbare, quæ multorum millium esse, & opulētissima Anglorum mercimonia augere mirum in modum poterit. Neq; vero etiam dubito quin incolæ eius regionis nobis fidelissimè adfuturi sint contra Hispanos, spe futuræ ab ipsorum iugo liberationis. Quod si autem vicinis locis deuastatis, dominos & populum istum extirpāsem, omnē simul spem vanam & irritam reddidissem. Et quod in præsentia TOPIAVVARI istum, Dominum in ARROMAIA liberum dimitterem, in causa erat, quod non poteram ei præstare quod tum quidem temporis à me petierat. Itaq; conclusi propositum meum in sequentē annum differre. Ipse quidem filium suum mihi adiunxit, qui mecum in Angliam iret, sperans fore, vt si quidem morti vicinus esset, ipse filius nostra ope in regno sibi succederet & confirmaretur. Ego contra FRANCIS SPERRON, famulum CAPITANEI GIFFORDS, qui calamo regionem eleganter depingere poterat, vna cum meo puero HVG O GOODVIN, apud eum reliqui, vt linguam interea addiscerent.

Postea interrogabam eum quis vasa ista aurea pararet, & quomodo aurum istud ex durissimis saxis eruere possent. Ad hoc respondit, aureas istas imagines non ex auro isto factas, quod in saxis haberet, sed ex illo quod iam separatū ex stagno & aliis in ciuitate MANOA fluminibus colligerent, vbi instar arenæ reperiretur, esse tamen istud aurum intractabile, nisi cum ære permisceretur. Habere autem eos vas quoddā fictile multis foraminibus pertusum, in hoc aurum istud ære admixtum ponere, & postea admoto ad foramina ista calamo, ignē ore inflare, donec metalla ista soluantur & liquefiant: Quo facto, fundere eos aurum istud liquefactū in omnis generis typos, quos ex lapidibus & saxis ad hanc rem paratos haberet. Ita fiunt pulcherrimæ istæ imagines, quarum ego duas ad Maiestatem Regiam transmisi, vt artificium conspiceretur, non quod essent quantiuis precij. Summo autem studio eos celaui, istum nobis finem propositum esse, vt auro potiremur, propterea quod tempus nos deficeret, & populo non essemus sufficienter instructi. Quin & ipsis ferè plus auri à me donatum est, quam ego ab ipsis acceperam, suspendi enim à collo ipsorum imaginē Reginae nostræ, cui perpetuam subiectionem promittebant.

Transmisi etiam ad Maiestatem Regiam aurea quædam mineralia, quæ scio tantæ esse præstantiæ, quantæ vllibi inueniri possint,
multa

multa autem eorum copia hic reperitur. Verum nos, præterquam quod ibi commorari diutius non possemus, nullis idoneis instrumentis instructi eramus, ut perfossa terra, ea inquirere potuissemus. Vbiq̃ue tamen aurum & argentum cernebatur, & nos depræhendimus non MARCASITA esse, sed illud quod Hispani *la madre del oro*, id est, matrem auri nominant.

Postquam igitur in CANVRI & AROMAIA de omnibus probè instructus fuisset, & à præcipuis regionis gubernatoribus iuramento mihi confirmatum esset, quod vellent Regiæ Maiestati subiecti esse, & Hispanis omnibus modis resistere, si in nostra absentia ad loca ista reuerterentur. Quod præterea etiam sibi coniungere vellent omnes vicinos populos, utpote IYVARAVVAQVEROS, CASSIPAGOTOS & alios, discessi à sene isto TOPIAVVARI assumpto mecum in Angliam filio eius in cōfirmationem fœderis inter nos initi. Mandaui autem prius supra dicto SPARROVVE ut cum istis mercibus, quas ei reliqueram, in MACVREQVARI proficisceretur, ut omnem istius loci cōmoditatem & statum inquireret, & si fieri posset, in magnam ciuitatem MANOA sese conferret. His ita confectis soluimus paulatim in ripa GVIANÆ progredientes, donec ad fines SAYMA & VVIKIRI venissemus.

Profectus est autem nobiscum ex AROMAIA, CASSIQVI PATYMA, qui nouem illos Hispanos vnà cum Monacho ad fluuium CAROLI de voluntate & iussu MOREQVITO interfecerat. Hic rogabat nos, ut in portu regionis suæ paulisper moraremur, velle se nos in montem quendam non procul à ciuitate sua situm, secum ducere, cuius lapides aurei coloris essent, quemadmodum etiam postea ab eo factum. Nam cum per noctē ibi quieuissemus, progressi sumus sequenti die ad montem istū ingredientiē circa ripam fluminis MANA, relicta ad dextrā ciuitate TVTERITONA in regione TARRACO sita. Nō procul ab ista ciuitate versus austrum in valle AMARIOCAPANA alia ciuitas conspicitur, eiusdem cum valle nominis, quæ vallis ad 60 miliaria versus ortum sese extendit, & pulcherrima est regio, labitur & fluuius per eam, qui omnis generis piscibus abundat, quin etiam syluis & arboribus exornata est, in quibus multæ feræ reperiuntur. Huic regioni præest quidam CASSIQVI qui IRROPAROGATA vocatur.

A flumine MANA peruenimus ad fluuium OCATA, qui etiam per vallem istam deriuatur, & quieuius paulisper ad lacum quendam, qui in medio vallis erat, ibi quidā ex illis, qui nobiscum ierant, ignem extruxit, ad quem indusia nostra ab æstu & sudore humida facta, rursus siccaremus, postea ad montem ICONVRI perreximus, de cuius lapidibus PATYMA nobis dixerat. In lacu isto conspeximus piscem magnitudine ingentis dolij, quem MANATI nominant, boni & salutaris cibi, cum autem audirem, ferè dimidium diem isto itinere

*Discedunt à
sene isto Rege.*

*Cassiqui quidā
promittit
ei, se monstraturum montem
aureum.*

nere adhuc consumendum, & ego depræhenderem, vires meas absumptas & debilitatas, ita ut æstus istum ferre diutius non possem, misi Capitaneum KEYMIS & 6 milites, qui ad montem istum procederentur, addito ipsis mandato, ut non reuerterentur ad portum istius PVTYMA cuius nomen erat CHIPAREPARE, sed ad fluuium quendam CVMACA, apud quem eos expectare vellem, PVTYMA autem promissit, se eos eò comitaturum.

Ipsi igitur progressi iter fecerunt in latere EMPAREPANA & CAPERE PANA ab ædibus vero PVTYMA pervallē AMARIOCAPANA profecti sunt. Nos autem eo die adhuc ad portum peruenimus, & multa saxa scopulosq; conspeximus, tantæ pulchritudinis, ac si merum aurum argentumq; fuissent, ad sinistram etiam ex eiusmodi saxo totum montem vidimus. Soluentes igitur secundo flumine, in ripa PARINO nauigauimus vsque ad regionem ARIACOA, vbi ORENOQVE in tria pulcherrima flumina diuiditur, ibi Capitaneum HENRIDVM THYN & Capitaneum GREENVILL, cum triremi via proxima pergere iussi. Ego autem assumpto Capitaneo CALFIELD, EDVARD PORTER, & Capitaneo EINOS, cum nauiculis nostris & celoce, brachium ORENOQVE, CARAROOPANA dictum ingressi sumus, cuius ductus pertingit in regionem EMEREIA, vbi CARAPANA dominatur, & in mare versus ortum sese exonerat, partim ut Capitaneum KEYMIS ibi reciperem, quem terra eò proficisci iusseram, partim etiam ut amicitiam contraherem cum CARAPANA, qui ex præcipuis dominis inter ORENOQVEPONOS vnus est, cumque ad fluuium CVMACA venissemus, ad quem PVTYMA promiserat Capitaneum KEYMIS deducere, relictis ibi Capitaneo EINOS & EDVARD PORTER, ut eum expectarent, nos cæteri, in fluuio ad EMEREIA progressi sumus.

In hoc fluuio CARAROOPANA multas pulcherrimas Insulas conspeximus, quarum quædam 6, quædam 10, quædam 20 miliaria Britannica longæ erant. Circa vesperam autem istius diei, ingressi sumus alium fluuium, qui in ORENOQVE sese exonerat, & VVINECAPARA vocatur, vbi nobis dicebatur de monte crystallino, ad quem tamen nobis propter longitudinem itineris, & assiduas pluuias, ire impossibile erat, conspeximus tamen eum e longinquo, instar altissimæ turris de albata. In vertice siue cacumine montis istius maximus fluuius existit, qui ad nullum latus pertingit, sed postea tanto impetu montem istum descendit, ut sonum tam magnum, ac si 1000 campanæ pulsarentur, edat. Non credo in toto mundo eius similem reperiri. BERREO dicebat mihi, montem istum etiam adamantinos, & alios preciosos lapides generare, qui magno interuallo cernerentur. Sed tamen neque ipse, neque populus suus montem istum conscendere audebant, propter odium omnium vicinorum populorum erga suam personam.

In hoc

In hoc flumine VVINECAPARA quieuius paululum, & in terram descendimus, ingredientes ciuitatem à flumine isto denominatam, quam gubernabat TIMITVVARA, qui etiam studium mihi suum deferbat, quod vellet me in montem VVACARIMA perducere. Cum ædes huius TIMITVVARA ingrederemur, celebrabat ipsi solenne aliquod festum, & omnes probe inebriati erant, quin & nos multis poculis exceperunt, quod quidem nobis itinere defatigatis gratissimū erat, sed tamen paululo contenti eramus, propterea quod potus ipsorum admodum esset inebrians, qui statim capitibus nostris nocebat. Cum igitur satis potu isto nos recreassimus, reuersi sumus ad nauiculas nostras, quas in flumine reliqueramus.

Paulo post autem, antequam adhuc solueremus, veniebant ad nos omnes istorum populorum Domini, afferentes secum cibos, quos terra ista produceret, omnis generis, nempe vinum ex PINAS factum, gallinas, & alia, itemq; PIEDRAS HVADAS, hoc est, Epatitas lapides preciosos. Ex hoc Domino de VVINECAPARA audiebamus, Dominum CARAPANA de EMEREIA, quæ iam nobis in conspectu erat, in CAIRAMO fugisse, quæ sita est in montibus GVIANÆ, ultra vallem AMARTOCAPANA, decem enim Hispani, qui in ædibus ipsius erant, ipsi persuaferant, nos venisse, ut eum cum vniuerso suo populo perderemus.

Sed cum CASSIQVI ex VVINECAPARA & SAPOCATANA dominio nimirum & potestati ipsius subiecti, viderent, nos in ista loca tanquam hostes Hispanorū venisse, & nemini ex omnibus populis vllā iniuriam, imò ne illis quidem, qui Hispanis erant addicti, intulisse, pro certo promittebant, CARAPANA tam promptum & paratum futurum ad omnia humanitatis & beneuolentiæ officia nobis exhibenda, quàm alij fuissent, per quorum regiones essemus profecti. Dicebant autem, hunc CARAPANA in hodiernum vsque diem non audere cum aliis populis amicitiam & societatem facere, quàm cum Hispanis, quibus regio ista omnium proxima esset, per quam etiam ipsi iter in GVIANAM facere solent, tanquam per regionem vndique apertam. Quin & hoc dicebant, eum nō propterea fugisse, quasi nostrum aduentum timeret, sed ut ab Hispanis liber esse posset. Regio enim CAIROMA sita est ad radices montium, quibus valles GVIANÆ ab ORENOQVEPONIS separantur, vnde ipse sese, si quis ciuitatem suam expugnaret, statim trans montes in GVIANAM ad EPVREMEOS poterat conferre, quod ipsum Hispani sine maxima potentia sequi non possent.

Sed ego existimo hunc CARAPANA tanquā prudentissimum & *carapana astutia.* per ætatem (erat enim ferè 100 annorum) exercitatissimum vinum, hāc potissimum ob causam ex suo regno secessisse, ut absens eò melius videret, qualis nostrarum rerū exitus futurus esset, & si viribus & robore pollētes reuerteremur, ipse quoq; nobis sese deberet, sin vero

minus haberet tamen quod coram Hispanis prætenderet, & quo se excusaret, quasi metu nostri aduentus fugisset.

*Enumeratio
aliquot flumi-
num ex Ore-
noque proflu-
entium.*

Itaque superuacaneum arbitrabamur, fluuium istum rursus remeare, & vulpeculam hanc annosam quærere, sed recessimus à fluuiio VVINECAPARA, qui in EMEREIAM ducit, quatuor istis fluminibus quæ ex ORENOQUE promanant, & VVARACAPARI, COIRAMA, AKANIRI & IPARONIA vocantur, versus ortum relictis. Præter hæc quatuor flumina, etiam alia ex ORENOQUE in mare versus ortum sese exonerant, quæ vocantur, ARATVRI, AMACVRA, BARIMA, VVANA, MAROACA, PAROMA & VVINNI. Quin adhuc 14 flumina inter ORENOQUE & AMAZONES conspiciuntur, quæ omnia etiã per istam terram in mare labuntur, & ab ARVVACIS atque CANIBALIBVS, qui anthropophagitæ sunt, habitantur.

*Quomodo ex
portu Emercia
soluerint.*

Cum postea nauigaremus versus septentrionem, arduum nobis obiciebatur iter, quo rursus ex portu EMEREIAE ad caput fluminis CARARVPANA eundum erat, vbi nos à triremi prius separaueramus, quã proxima via ad portum TOPARIMACA dimiseram, in quo portu primum ingressum in regnum GVIANÆ didiceramus.

Nox ea illunis & tenebricosa erat, præterea etiã magna tempestas extitit, vt cogeremur in ripa fluminis cessare, vbi non parum turbati sumus nimia velocitate fluminis.

Versus ortum assequebamur tandem ostium fluminis GVMACA, vbi Capitaneum EINOS & EDVVARD PORTER reliqueramus, vt Capitaneum KEYMIS ibi expectarēt, qui terra eò venturus erat, cum quæ eò venissemus, nullum adhuc de eo nunciũ acceperant, vt dubitarem de ipsius fortuna, progressi aut sumus in flumine LEGVANũ atq; alterũ, & subinde sclopetis eiaculabamur, vt audiret nos ibi adesse. Sequenti igitur die ipsum eiaculantẽ rursus audiuius, cumq; aduenisset recepto eo, valediximus eius comiti POTYMA atq; ita discessimus, qui quidẽ nostrum discessum ægrè admodum ferebat, & pmittebat se mihi filiũ suum adiuncturũ, si modo ibi expectare vellemus, donec ipse ex ciuitate adduceretur. Sed nobis propter subinde crescentẽ ORENOQUE strepitũ, expectare ibi diutius integrũ nõ erat, Itaq; versus occasũ rursus perrexim⁹, donec ad supradictã diuisionẽ ORENOQ; veniremus, vbi secũdo flumine nostrã triremẽ petiimus.

Postero die ad Insulam ASSIPANA appulimus, quẽ fluuiũ ab alueo isto, quo EMEREIAM antea petiimus, separat, ibi comedim⁹ de ARMADILLO animali, q̃ in VVINECAPARA primò videramus. Et sequenti die inuenimus triremem nostrã in portu TOPARIMACA. Eodem die inter tonitrua & fulgura nobis erat nauigadum, siquidem hyems iam aderat, quamuis autem vno die, 100 Britannica miliaria conficere possemus, impossibile tamẽ erat isto itinere rursus reuerti, q̃ prius ingressi fueraus, fluuium enim AMANA, qui circa GVIANA in lacum sese exonerat, remeare omnino nõ poteramus, propterea quòd
fluxus

fluxus maris eo in loco fortissimus erat & rapidissimus, quo versus ortum à nauibus nostris abducti sumus. Quin & ventum secundum habebamus quo tum etiam nobis opus erat, tanto namq; interteruallo in mari nauigandum nobis erat, quantum est inter GREVELINGAM & DOVER, idque cymbis vel nauculis nostris, vt antea dictum.

Cum ad littus maris venissemus, in maximo eramus periculo, periculosissimum enim iter adhuc restabat, vt ita in tristissimo & desperato quasi statu tum versatos nos esse, verè affirmare possim. Ea enim nocte, qua circa ostium, quo flumen CAPVRI in mare sese exonerat, quieuius, aquæ tum subito creuerunt, vt cogeremur cum nauculis nostris ad terram appellere, & triremem quoque ad littus adducere, multo eam labore retinentes & conseruantes, ne mergeretur.

Quod ad meam personam attinet, dubitabam profectò quid facere, an triremem ingredi, quæ admodum onusta ad duas LEGVAS arenam cogeatur præternauigare, vbi aquæ profunditas non nisi sex pedum esset, an verò cum celoce mea in tanta tempestate, mari me credere deberem, & quò diutius iter differebamus, eò tempestates & procellæ maiores fiebant, itaque assumpto ad me Capitaneo CALFIELD, Gifford, & cognato meo GREENVILL, cum celoce circa noctis medium, quo tempestates paululum celsarant, mare ingressus sum, relicta post nos triremi, quæ propter aduenientem auroram non audebat nos statim sequi, atque ita non sine mœrore in mari progressi sumus, donec circa horam nonam ante meridiem Insula TRINIDAD nobis appareret. Qua visa, vt proximam viam proficisceremur, progressi sumus in littore, & diligenter cauimus, ne à flumine abriperemur, tandem igitur in CVRIAPAN peruenimus, vbi nauem nostram, magna cum lætitia in portu cōspeximus, & adhuc saluam Dei beneficio inuenimus.

Postquam nos igitur Deus saluos & incolumes ad naues nostras reduxit, necessarium iam fuerit, vt GVIANA, versus solem, quem adorant, relicta, nauigationem nostram versus septentrionē dirigamus. Quod antequam fiat, breuib; descriptionem GVIANÆ hic concludam, facta enumeratione præcipuarum, quas in itinere isto vidimus perlustrauiusque regionum & prouinciarum.

Cum primum AMANA fluuium essemus ingressi, qui ab ORENOYE in mare labitur, reliquimus CANIBALES, homines immanes, ad dextram, circa ostium maris, ex opposito Insule TRINIDAD situm, quod habitatur à quibusdā ex GVANIPA & BERRESE. In hoc ostium alius adhuc fluuius labitur AROE dictus, qui ex PARIA versus CVMANAM fluit, & habitatur à VVIKIRIS, quorum præcipua ciuitas fluuium SAYMA adiacet.

Summaria enumeratione omnium regionum, quas in itinere viderunt.

In hoc igitur ostio concurrunt tantū tres isti fluuij quos dixi, qui.

Gg 2 tamen

tamen tempore hyemis tanto cum impetu & copia, in mare prolantur, ut ad 3 LEGVAS in mari aquam dulcem haurire possis. In itinere versus GVIANAM, omnes Insulae, quae passim in fluuio ORENOQVE dispersae conspiciuntur, habitantur populis, quos TINITIVAS nominant, qui tamen in duas nationes diuisi sunt, quarum vna CIAVVARI, altera VVARAVVETI nominantur, & perpetua inuicem bella gerunt.

In superiori parte ORENOQVE, sita est TOPARIMACA, & VVANICAPORA, ubi habitant NAPOIOS populi, subditi nimirum CARAPANAE, Domini in EMEREA. Inter VVANICAPORA & portum MOREQVITO, in regione AROMAIA, qui habitant, quemadmodum & illi qui in vallibus AMARIOCAPANA habitant, omnes sunt ORENOQVEPONI, qui ante haec tempora MOREQVITO subiecti fuerunt, iam autem subiecti sunt TOPIAVVARI. Ad fluuium CAROLI habitant CANVRI, quibus foemina imperat, quae coheres est istius regionis. Haec foemina ex longè dissito loco ad me venit, ut populum meum videret, & multa me de Regia Maestate interrogans, admodum mirata est potentiam, dignitatem & virtutes eius, quas ipsi enumerauimus.

Ad lacum CASSIPA, ubi fluuius CAROLI suam originem habet, habitant tres potentissimi populi ex illis quos CASSIPAGOTOS vocant: versus austrum habitant CAPVREPANI & EMPATEPANI, & post illos non procul à MACVREQVARAI qui Imperatoris INGA primi subditi sunt, habitant IVVARAVVAKERI. Hi omnes iam pridem sese hostes Hispanorum & EPVREMEORVM esse declararunt. Versus occasum à flumine CAROLI habitant varij populi CANIBALVM, item EVVAIPANOMA, AMAPAIAS & ANOBAS, qui etiam auro abundant. Qui versus regionem PERV habitant, de illis in praesentia nihil dicemus.

In plaga septentrionali fluuij ORENOQVE sunt VVIKIRI & SARMI, qui omnes Hispanorum iurati hostes sunt.

Versus austrum, ad ostium ORENOQVE, sunt ARVVACAS, & aliquanto vltius habitant CANIBALES, & ab his austrum versus AMAZONES.

De variis animalibus, auibus, piscibus, frugibus, floribus, GVIAM, & Glycyrrhiza, quemadmodum etiā de religionibus & statutis eorum variis, si exactè scribere vellem, possem ego librum tantę magnitudinis conficere, quantę Gesneri opus est, & de residuo adhuc multas Decadas complere.

De religione
horum popu-
lorum.

EPVREMEI eandem habent religionem, quam habent populi INGAS & Imperatores secum ex PERV attulerunt, quae de re legi potest copiosè in CRIECA & aliis scriptoribus Hispanis, credunt enim immortalitatem animarum, adorant solem, & vxores, quas charissimas habuerunt viuas, quemadmodum etiā thesauros suos secum sepeliri iubent. Quae omnia etiam in PERV regione ita sunt in vsu.

ORE-

O R E N O Q V E P O N I post mortem non sepeliuntur cum vxoribus suis, sed volunt, vt cum omnibus suis thesauris & clinodiis sepeliantur, sperant enim & credunt se post hæc tempora illis rursus posituros. Contra vero A R V V A C A S in vsu habent, vt si aliquis ex magistratu suo, vel vxor vel alius amicus moriatur, post eorū sepulturam, carne planè absumpta, ossa effodiant, eaq; in puluerem contusa, potui suo admisceant atque consumant.

Sepultura horum populorum.

In P E R V V I A N O R V M sepulchris omnes ferè eorum thesauri reperiuntur, idem etiam in hisce regionibus tentari poterit, multas ducunt vxores, ita tamen vt principes ipsorum quintuplo plures habeant quam ciues alij. Vxores nunquam cum viris vel in virorum societatibus cibum capiunt, sed mensæ ministrant, & peracto prandio vel cœna cibum seorsim in loco quodam separato capiunt. Quæ annos iuuentutis egressæ sunt, pinsere panes, cōficere potum, lectulos gossypinos parare, & alia opera domestica peragere solent. Viri vero quando à bellis liberi sunt, nihil aliud agunt, quam vt venationibus, piscationibusque operam dent, & poculis aliisque voluptatibus sese oblectent, sed cesso iam de religionibus statutis & moribus eorum plura scribere.

De ciuitate autem M A N O A nihil attinet ea scribere, quæ ex aliorum relatione accepi, cum ipse ibi non fuerim. Illud tamen transire non possum, quod Imperator I N G A in ciuitate M A N O A splendidissimam arcem extruxisse dicitur, ad eam formam, qualis in P E R V olim à maioribus suis extructa fuerat, qui quidem quoad opes & potentiam omnes in E V R O P A principes longè superârunt, solis C H I N E S I I S exceptis. Hoc mihi pro certissimo ab Hispanis, quos mecum habebam, affirmatum est. Qui etiam dicebāt, omnes incolas vicinarum regionum, qui respectu G V I A N O R V M meri S A L V A I S, id est, barbari homines sint, thesauros secum etiam sepelire solere. Quemadmodum etiam ego postmodum in ista terra audiui, quendam C A S S I Q V I siue Dominum in valle A M A R I A C A P A N A paulò ante aduētum meum, in aurea fella sepultum fuisse, quæ pulcherrimè & artificiosissimè in ciuitate M A C V R E Q V A R A Y, vel in ciuitate M A N O A facta fuerat. Sed ego eos in religione turbare, vel aliquid ex terra eruere nolui, priusquam cognoscerem, ratumne consilium & propositum meum, apud Maiestatem Regiam haberetur nec ne, ne animos eorum à nobis aliquo modo alienarem. Quod si autem in regno P E R V tanta vis auri fuit reperta, cuius I N G A S Domini fuerunt, dubium mihi nullum est, modernum Imperatorem in ciuitate M A N O A auro æquè abundare, quin certus planè sum, plus auri in hac regione reperiri quam in P E R V, & omni occidentali India.

Iam ad ea rursus reuertor, quæ coràm vidi, & vera esse noui. Qui cupiunt multas & varias regiones perlustrare, eorum desiderio hic fluuius abundè satisfacere poterit, siquidē multos adhuc riuos ha-

bet, qui aliquem in longè diffita loca, vltra 2000 miliaria Britannica, ab ortu ad occasum, & 800 miliaria, à meridie versus septentrionem perducere possunt, quin & auro aliisque preciosissimis mercibus repleti sunt. In hisce locis gregarij milites pro auro dimicaturi sunt, & stipēdia inter sese maximis auri fructis distribuere possunt, cum aliis in bellis pro solo cibo corpora sua infinitis periculis exponere cogantur. Duces & gubernatores bellorum, qui honores & aurum sitiunt, hisce in regionibus plures ciuitates, ædificia & templa, preciosissimis pulcherrimisque ex auro ornata imaginibus, plura item sepulchra amplissimis thesauris referta, inueniēt, quam CORTESIUS in MEXICO vel PIZARRVS in PERV inuenerunt, vt ita expugnatio harum regionum, omnes Hispanorum hæctenus inuentas prouincias & regiones faciliè obscuratura sit.

*Laus regionis
Guiana.*

Nulla est regio, quæ populos & habitatores suos oblectare magis possit, quam GVIANA: Tot habet valles & flumina, tot auibus & animalibus aliis abundat, vt enumerari omnia non possint. Reperiuntur etiam ibi animalia, quæ CAMA siue AMA ipsi nominant, magnitudine bouis Anglicani. Quod si de omnibus rebus in specie & peculiariter scribere vellem, nimis id longum foret, itaque illis omis- sis, hoc saltem dicam, nullā esse ditio- rem, salubriorem & pulchriorem terram, quam hanc ipsam regionem GVIANAM, in qua homines centum annos viuere possunt. Nos profecto in ea regione sub dio semper dormiuimus, & tamē toto eo tempore nihil inter meos morbi animaduersum est. GVIANA non tantum auro sed & aliis preciosissimis mercibus abundat, versus austrum enim crescunt Bresilienses arbores, optimi & præstantissimi coloris, ita vt etiam foeminae ad fucandam faciem lignum istud adhibeant.

Gossypium in omnibus locis reperitur, vt & sericum & balsamum, quale in tota Europa non extat, gummi item, & piper Indicum, & aromata alia ibi inueniuntur, quorū nomina propter temporis angustia inquirere omnia non potuimus. Terra passim riuulis & fontibus scatet, vt meo quidem iudicio ad saccharum, gingiber, & alia aromata producenda non minus idonea esse possit, quam terra, quæ in India occidentali reperitur.

Nauigatio hæc breuis est, potest enim cōmune & vulgari vento absolui spacio sex mensium, ita vt eo tempore domum quis rursus reuertatur. Neque etiam tam multa saxa, scopuli, portus, hostis, regiones, tumuli arenarij, & alia id genus præternauigāda sunt, quemadmodum in India occidentali & alibi, vbi eiusmodi pericula non rarò alicui obiiciuntur, quemadmodum etiam in CANAL siue fluuio BAHAMA, qui ex India occidentali prouenit, in quo hyberno tempore omnino non nauigare, aliis verò temporibus non sine ingenti periculo possumus.

Præterea etiam omnis India hac terra excepta variis morbis est obnoxia,

obnoxia, & BERMVDAS, planè infernalis locus propter tempestates, fulgura & tonitrua esse videtur. Hoc præfenti anno 17 Hispanorum naues in CANAL BAHAMA submersæ sunt, vbi parum absuit, quin Philippus Magnus extingueretur, qui etiam, cum ad BERMVDAS venisset, retroactus est vsque ad S. IVAN de PVERTO RICO. Et hoc quidem ferè quotannis fieri solet, quod in hoc itinere extimescendum non est.

Optimum tempus ex Anglia soluendi, est mēsis Iulius, sic enim circa æstatem in GVIANAM quis venire potest. Qui mensibus Octo-
bri, Nouembri, Decembri, Ianuario, Febuario & Martio, ibi cōmo-
ratur, & mense Aprili rursus inde soluit, is in Angliam circa mensem Iunium reuertetur. Et profectò hæc satis magna esse possunt ad exci-
tandos & confirmandos eorum animos, qui hoc iter ingredientur, & alterum quoque iter in Indiam occidentalem, sicut ego, explora-
tum habet, quod maximis tempestatibus periculisque expositum est.

*Optimū tem-
pus ex Anglia
in Guianam
nauigandi*

Sed vt paucis dicam, GVIANA adhuc pura & intemerata virgo est, nunquam enim adhuc spoliata, victa, superata fuit, terra ipsius nunquam adhuc perfossa & aperta est, sepulchra ipsorum nondum propter thesauros diruta sunt, imagines & aureæ statuæ in templis ipsorum nunquam adhuc visæ, nedum ab aliquo Christiano principe deturbatæ & disiectæ sunt. Quin imò potentia & vires huius regni nondum tentatæ & exploratæ sunt. Et satis munita est aduersus omnem impetum, si duo saltem propugnacula in quadam prouincia, quam ego vidi, extruerentur, tū enim nulla naus fluuium istum percurrere posset, quin vnum ex istis propugnaculis transire cogere-
tur. Et sufficere possent hæc duo propugnacula, nō solum ad defendendum Regnum GVIANÆ, sed etiam ad 100 alia, quæ passim circa istum fluuium reperiuntur.

GVIANA etiam vnum tantum in mari ingressum habet, quo o-
nustis nauibus ad eam venire possimus. Quare qui regionem istam
aliquando occupabit, is deprehendet, non posse ad eam nisi paruis
cymbis, CANOIS & nauiculis humilibus perueniri. Qui etiam im-
posterum eam sibi subiicere conabitur, is depræhendet, in flumini-
bus syluas esse 200 Britannica miliaria longas, tam densas atque opa-
cas, vt ne mus quidem pusillus in naui sese occultare possit, quin ra-
mis arborum tangatur atque feriat. Terra vero ad eam accedere
prorsus est impossibile: Nulla est enim regio sub cœlo, quam natu-
ra adeo munitam reddiderit.

*Guiana tantū
vnu habet in-
gressum*

Ex omni parte altissimos montes habet, & in itinere commea-
tum & victum accipere nemo potest, quod ipsum Hispani nō semel
sunt experti. Ipsi enim ab eo tempore, quo regno PERV potiti sunt,
subinde conati sunt hoc quoque regnum sibi subiicere, atque in o-
mnes quidem occasiones hætenus fuerunt intenti, vt aditum sibi
ad illud

ad illud pararent. Sed ex 23 ne vnum quidem noui, qui castra sua ad regnū hoc admouere, multò minus introducere, & nauibus ex mari eò appellere potuerit. AVRELIANO qui AMAZONES flumini suum nomen imposuit, primus, & DON ANTHONIO de BERREO postremus fuit. Et ego valdè dubito, an vel ipse, vel aliquis ex suis commodum accessum & aditum ad istam terram haecenus inuestigarit. Vnicus enim tantum locus est, per quem magnis nauibus ad istam regionem perueniri possit, quem locum ego aliquando solus summa cum festinatione exploraui & perspexi, certusque sum neminem eum facile exploraturum cogniturumque, etiamsi summo eum studio inquirat.

Cur India orientalis commodior quam occidentalis.

Totum regnum GVIANA vno firmo propugnaculo, siue probe munita ciuitate, tutum reddi potest, & populus, qui postmodum in istam terram introducendus est, etiamsi 20 regionibus disiungatur, potest tamen facile congregari, siue mari siue terra, ita vt neque sylue neque montes id impediunt. Sed in India occidentali paucae sunt regiones & ciuitates, quae inuicem suppetias sibi ferre possent, siue mari siue terra eos hostis aggrediatur. Terra enim multis moribus, syluis, & hostibus infesta est. Mari autem si quis eos versus ortum habitantes adoriatur, ab illis, qui versus occasum habitant, aliquot mensibus subleuari non possunt.

Hispani etiam ibi hinc inde dispersi, habitant & in nullo loco tam frequentes sunt quam in NVEVA ESPANNA. Maxima propugnacula regni GVIANA sunt altissimi montes, acutissima vepreta, & senticeta, arenas in vallibus viae, maximus aestus, & aquae penuria siue defectus: Vnde qui terra eam aggredi voluerint, victus & comiectus defectu inde facile desistere cogentur, quod ipsum eis muri aenei loco esse potest.

Quis India occidentalem Regi Hispano primus obtulerit.

India occidentalis principio Regis Hispaniae auo, à CHRISTOPHORO COLVMO GENVENSIO oblata est, de quo tamquam peregrino non immerito sinistri quid suspicari aliquis tum potuisset, praeterea etiam incredibile videbatur, tot & tam magnas regiones adhuc inueniri, de quibus ne iota quidem esset perscriptum. Sed hoc regnum Regiae Maiestati, à subdito & vasallo suo apertum offertur, à quo plura officia & seruitia Regiae Maiestati debentur, quam à quoquam alio, vt religioni mihi maximae futurum sit, Regiam Maiestatem circumuenire & fraudulenter decipere, à qua tot mihi & tam magna saepenumero praestita sunt beneficia.

Aperta sane regio est & manifestata, multae etiam prouinciæ ad amorem & subiectionem Regiae Maiestatis inuitatae, Hispani, qui huic Regno aliquoties iam ante aliquot annos inhiarant, fugati sunt & eiectioni, quin etiam, cum antea insuperabiles habiti sint, iam omnium risui exponuntur, & pro mulierosis atque euiratis habentur. Poterit autem Regia Maiestas ad hoc institutum uti gregariis militibus, & nobili-

nobilibus, qui ætate adhuc vegeta atq; florente sunt, ipsisq; gubernatores & duces addere eos, qui in regno suo nullis sunt muneribus atq; officiis astricti. Et sanè potissimus sumptus prima nauigatione impendendus erit ad naues & milites rebus necessariis instruendos. Nam post primum vel secundum annum dubiū mihi nullum est, quin LONDINI tanta ex GVIANA futura sint mercimonia, quanta SILVILLÆ ex occidentali India exercentur. Certus etiam sum, si mediocris tantum exercitus in GVIANA esset, qui ad ciuitatem Manoa duci posset, Imperatorem Inga statim certis cōditionibus sese imperio & potestati Reginæ nostræ subiecturum, & tot centena millia singulis annis soluturum, vt omnes sumptus abundè recompensari possent. Quin & ipse facile permoueretur, vt exercitū 3000 vel 4000 militum aleret, & de stipēdiis ipsi prospiceret, qui sese & suos ab omnibus aliis populis defenderent atq; tuerentur, præsertim cū non ignoret, quomodo antecessores sui GVASCAR & ATTABALIPA filij GVAYNACAPA ex regno PERV eieci sint & miserè trucidati, & quod hostes hactenus non semel tentarint regnum GVIANA expugnare, quemadmodum etiam non exiguā crudelitate in vicinos populos sæuierunt.

Quibus de causis ipsum facile nos admissurum iudico, vt subiectus nobis sit, & tributum annuum soluat, præsertim cum nullis armis & tormētis instructus sit, atq; ita facile superari possit. Et Deum ego testor, mihi à DON ANTHONIO de BERREO pro certo affirmatū, quemadmodum etiam ab aliis cognoui, quod in præcipuo ipsorum templo, inter alia vaticinia, quæ de amissione regni loquuntur, hoc etiam sit, quo dicitur fore, vt INGAS siue imperatores & Reges PERV ab aliquo populo, qui ex regione quadam, quæ INGLATIERRA vocetur, in regnum suum rursus introducantur, & à tyrannide atq; seruitute omniū suorum hostiū, qui nos ex sua terra eiecerūt, liberentur.

Quemadmodum igitur ego exiguis copiis primū Hispanorum præsidium superavi, & ex terra ista profligavi: Sic bonam spem concepi, si Regia Maiestas aliquid tentare voluerit breui me Deo volente effecturum, vt regnum istud nobis tributarium fiat. Quicumq; sanè princeps hoc regnum primus debellauerit & sibi subiecerit, is potentissimus euadet, & si Regem Hispaniæ hoc regno potiri contigerit, tanta ipsius futura potentia est, vt postmodum nemo cum ipso certare audeat. Quod si Regia Maiestas aliquid conabitur, futurum utique est, vt splendidum eius nomen longè lateq; apud externos innotescat, & ipsa propter egregia sua facta in toto mundo celebretur atque commendetur.

Quin & AMAZONES scēminæ, quibus versus austrum GVIANA vicina est, virginem hanc supra modum mirabuntur atq; prædicabunt, quæ sua potentia non proprium tantum regnum tueri, sed etiam longè à se remotum hoc imperiū superare & retinere possit. Sed finem facio, ne plura loquendo, molestiā lectori creem, spero autem

Regem regum & Dominum dominantium Regiam Maiestatem ita gubernaturum & recturum, ut aliquid in hoc regno experiatur, fin minus: ego non inique facturos alios Reges principesque existimaui, qui annuente quasi & tacente Maiestate Regia, id facturi sunt.

COPIA QVARVNDAM LITERARVM A NO-
BIS IN MARI INTERCEPTARVM, IN QVIBVS
de regno GVIANA & Insulis in fluuio ORENOQVE sitis agitur.

LECTORI BENEVOLO.

Litteras has, ex quibus, quae sequuntur, desumptae sunt, Capitaneus GEORGE PAPHAM, anno 1594, paulo ante, quam Dn. GUALTHERVS RALEGH GVIANAM aperuit, in mari, cum Hispaniam peteret, interceptit, & statim post suum reditum, Regia Maiestati secreto communicauit, itaque opera precium facturum me putavi, si eas hic subijcerem. Sed tamen monendus est lector, ne existimet Hispanos istas regiones possidere. Nam quamuis Hispani de possessione gloriantur, (populus enim istius loci ante haec tempora de mente & proposito ipsorum cognitum nihil habuit) tamen quamprimum ipsi ex terra ista rursus migrarunt, animaduenterunt Indiani ipsorum mentem, & audiuerunt, quam crudeliter in aliis locis saeuierint. Cum itaque reuenterentur ita eos exceperunt, ut nemo euaserit, qui relationem de isto regno aliis facere potuisset, omnes enim interfectos sepeluerunt in terra, quam querebant, atque ita in plenariam possessionem istius terra eos introducebant, cuius antea umbram tantum aspexerant.

Quin etiamnum hodie eadem hac ipsis mens & constantissima voluntas est, omnes Hispanos, qui aliquid moliri in posterum volent, eodem modo excipere atque tractare. Itaque Hispani ne pedem quidem in ea terra post hac figere facile poterunt, nedum, ut eam plenè possideant.

Unum adhuc in hisce literis notandum est, quod nimirum Hispani, GVIANAM & omnes prouincias ad ORENOQVE sitas, NVEVO DORADO nomenclant, propter maximam auri copiam, qua regiones istae abundant. Quo nomine digitum etiam intendunt ad nomen EL DORADO, quo nomine MARTINES monachus, ciuitatem MANOA primo ornauit, ut supra dictum. Hoc ne lateret lectorem beneuolum, praemittere hic volui, quemadmodum ex CATVVORACO filio TOPIAVVARI, qui mecum in Anglia fuit, & iam Dominus in AROMAIA est, percepi. Jam ad lectionem literarum lectorem amicè remitto.

Gualtherus Ralegh.

LITE.

LITERAE ALLONSI EX MA-
GNA CANARIA, AD FRATREM SVVM
præfectum in S. LVCAS scriptæ, EL DORA-
DO concernentes.

Accepimus nō ita pridem literas de nuper inuenta quadam
regione, quam EL DORADO vocant, à quibusdam ciuium
in hac ciuitate filiis, qui ipsi, cū terra ista inueniretur, præ-
sentes ibi fuerunt. Hi scribunt maximas diuitias, & ingētem auri co-
piam in ciuitate EL DORADO esse, iter, quo ad istam terram perueni-
tur, ferè 50 LEGVAS à MARGARITA distat.

ALLONSI LITERAE, DE HOC
IPSO LOCO AD QVOSDAM MER-
catores in S. LVCAS scriptæ, quatenus ciuitatem
EL DORADO siue MANOA con-
cernunt.

Domine, noua hoc in loco scriptione digna ferè nulla habe-
mus, praterquam de inuentione cuiusdam ciuitatis EL
DORADO, quam nuperrimè Hispani aperuerunt, & distat
itinere duorū dierum à MARGARITA. Tanta est ibi auri abundan-
tia, quantam ante hac tempora nunquam audiuius. Relationem
habemus hac de re certissimam ab illis, qui ipsi praesentes ibi adsuerunt,
& ad parentes suos ea de re scripserunt. Ego quidem constitui, 10 vel
12 dies, itineri EL DORADO versus impendere, ubi iter CARTHAGE-
NAM ingressus fuero. Spero enim me magnum ibi fructum facere pos-
se. Communicauī vobiscum, quæ ad Regiam Maiestatem scriptæ fue-
runt, &c.

SVMMA LITERARVM AD RE-
GEM HISPANVM DE INVENTIO-
ne GVIANÆ perscriptarum.

IN flumine PATO, quod aliàs ORENO QVE nominant, & in
præcipua eius parte, quæ vocatur VVARISMERO, conuo-
catis omnibus militibus, anno 1593, die 23 Aprilis, Do-
MINGO de VERA, cōstitutus dux exercitus loco ANTHONII de BER-
REO, gubernatoris siue Vicerēgis inter fluiuium PATO & PAPAME-
NIALIAS PRENO QVE siue MARAMNOS, quæ una est ex Insulis
Hb 2 TRI-

Peso valet ca-
stilianum co-
ronatam.

TRINIDAD coram me RODRIGO de CARRANCA Registratore, aciem instruxit. Cumq; in medio exercitus constitisset, milites ita allocutus est: Optimi milites audiistis iam pridem, quomodo Dux noster ANTHONIO de BERREO, iā 11 annos, nulli labori pepercerit, & maximos sumptus ultra nimirum 100000 PESOS auri impenderit, ut nobis auferam GVIANAM aperiret & patefaceret, sed cum & populo & rebus ad bellū necessariis tandem destitueretur, ex GVIANA ad Insulam MARGARITA, & consequenter ad Insulam TRINIDAD reuersus est. Hic igitur me iam ablegauit, ut terram illā plenariē aperirem, & iter patefacerem, quo populus commodissimē in eam traduci possit. Itaq; decreui vocationi meae satisfacere, idq; nomine Regia Maiestatis, & dicti ANTHONIO de BERREO. In testimonium veritatis, peto à te FRANC. CARILLO, ut me iues hanc crucem erigere, quam in terra positam vides, ut collocetur versus ortum. Quo facto, procidentes in genua Dux ipse cum vniuerso exercitu eam adorarunt. Postea Dux exercitus poculum aquae bibit, & haustam rursus aquam in terram effudit, euaginato insuper gladio herbam à terra & ramos ab arboribus abscidit, dixitq;: Hanc ego regionem expugnaturus sum, nomine Regis DON PHILIPPI, & praesidis ipsius ANTHONIO de BERREO. Quod si quis hanc possessionem in dubium vocare voluerit, huic respondeo: Quod non ita pridem nobis hac de re deliberantibus adfuerit supremus CASSIQUI, DON ANTHONIO, aliās MORE QUITO dictus, in cuius terra congregati eramus, ipse nobis potestatem huius rei fecit, & simul promisit perpetuam obedientiam & subiectionem Regi nostro, & eius praesidi ANTHONIO de BERREO prestare, de cuius etiam nomine postmodum vocari voluit. Hac cum dixisset procidens in genua cum vniuerso exercitu, iurauit se vitam suam pro hac possessione daturum, & eam aduersus omnes contradicentes defensurum. Postea Dux ille exercitus, euaginatum gladium in manu habens, dixit ad me: Cupio eorum omnium, qui hic praesentes sunt, fieri consignationem, & mihi copiam testimoniumq; communicari, ut notum fiat omnibus, me terram hanc pro Gubernatore DON ANTHONIO de BERREO occupasse, & si necessarium sit, de nouo adhuc semel occupare velle. Cupio etiam ab vniuersis & singulis qui hic praesentes sunt, hoc ratum haberi, quod ita velim strenue pergere, & possessionem mihi usurpare omnium regionū, quas armata manu posthac occupaturus sum. Subscriptum & signatum, &c.

DOMINGO de VERA coram me RODRIGO
de CARRANCA Registratore.

Cum

Cum igitur Dux ille ita pergeret in occupatione & manifestatione itinerum huius Regionis 27 Aprilis, venit cum uniuerso suo exercitu ad 2 LEGVAS in terram istam, ac tandem in ciuitatem alicuius Ducis, cui per interpretem dictus ANTHONIO BISANTE indicauit: Regiam Maiestatem ex Hispania ANTHONIO de BERREO in ista loca misisse, ut terram istam Regis nomine occuparet, & monachus FRANCISCO CARILLO communicauit ei quadam ad fidem catholicam pertinentia, aperta ei per interpretem significatione, cui respondit: serem istam intelligere, nec recusare Christianam fidem amplecti, quin imò libenter se etiam permissurum, ut crux Christi erigeretur eo in loco ciuitatis, quem ipsi aptissimum iudicarent, promisitq; obedientiam ANTHONIO de BERREO. Itaq; Dux exercitus crucem non exigua magnitudinis versus ortum collocari iussit, & testimonium ab exercitu suo rogauit, DON vero DOMINGO subscripsit in hanc sententiam.

Ita & non aliter factum est coram me RODRIGO CARRANCA Registratore.

Die 1 Maij in occupatione pergentes, venerunt in ciuitatem CARAPANA & hinc in ciuitatem TORACA admodum populosam & 5 LEGVAS ulterius sitam, cui TOPIAVVARI dominatur. Huic TOPIAVVARI itidem significari per interpretem suum iussit, accepisse se à Maiestate Regia & Governatore BERREO, mandatum, de terra ista occupanda, & in potestatem Regis redigenda, velle igitur se crucem in medio ipsius ciuitatis erigere. Cui CASSIQVI respondit, integrum ipsis esse, crucem istam collocare in loco, quem maxime aptum iudicarent, se enim paratum esse imperium Maiestatis Regie admittere, & BERREI tributarium fieri.

Quarto huius mensis die, peruenimus in regionem quandam ultra 5 LEGVAS à TORACO distantem, hominibus refertissimam, quorum Dux RENATO dictus nobis cum uniuersa sua familia obuiam venit, nosq; secum in splendidam domum abduxit, ubi nos liberaliter excepit, & magnam auri copiam donauit. Inter alia autem quasiuit ex eo interpres meus, unde aurum istud haberet, cui respondit; Illud ex regione quadam, quae tantum unius diei itinere abesset, transportari, in qua tot Indiani essent, ut terram operirent, & tanta auri copia, quantam omnes capere valles possent. In hac terra qui à rege suo ad cenam vel prandium inuitantur auro in puluerem tenuissimum redacto, corpora sua aspergunt, ut pulchrior

res appareant, atq; ut aurum illud eò facilius adhereat, corpora prius liquore & succo quarundam herbarum inungunt, perpetuum etiam cum aliis populis bellum gerunt. Hæc cum dixisset promisit se nobis quosdam additurū qui nos eò comitarentur, si iter illud ingredi vellemus, sed certum se esse, nos in præsentissimam mortem profecturos, cum maxima ipsorum multitudo sit, ceterum cum interrogarentur, quomodo aurum illud ex terra acciperent, respondebant, eos in vallibus herbam cum radicibus eruere, & terram postmodum radicibus adherentem, vasi inclusam soli exponere, solere atque exsuccatam aqua eluere, quo factò, granula illa quidem in puluerem redigant, frustra vero maiora ad imagines faciendas reseruent.

Octavo Maij progressi sumus ad 5 LEGVAS, & circa radices montis cuiusdam, offendimus Ducem quendam cum 3000 Indianis, qui nobis pacificè de omnibus rebus ad comineatum necessariis, ut sunt, gallina, fera sylvestres, vinum & alia prospexerunt. Dux illerogabat nos ut in ciuitatem suam in qua 500 ædificia essent, veniremus, & ibi paululum quiesceremus, interpretes noster interrogabat eum, unde gallinas haberent, qui respondit, eas de monte quodam afferri, qui vix quadrante LEGVAE abesset, & vero tot Indianis habitaretur, quot flores & gramina in terris essent, quorum humeri supra cranium eleuati essent. Hos affirmabat tot gallinis abundare, ut pro vno crembulo duas nobis gallinas daturi essent. Hoc audito dedimus Indiano cuidam 500 crembula, qui nobis pro istis statim tot gallinas attulit, ut eas vix numerare possemus, postea diximus nos velle ad eos proficisci, sed ipsi contra respondebant, eos iam in quadam BORACHERA, hoc est conuiuio congregatos esse, & nos interfecturos si veniremus, interrogauimus igitur eum, qui gallinas illas attulerat, an res ita sese haberet, cumq; id confirmasset, interrogauimus eum quæ esset conuiuandi apud ipsos ratio, qui respondit, eos multas aquilas aureas & margaritas in auribus habere, ebrios vero corpora auro exornare & choreas ducere. Interrogabat autem an eos videre vellemus, & promittebat se nobis aliquot aureas aquilas allaturum, si aliquot secures sibi donaremus. Itaque Dux noster vnā ipsi securim dari præcepit, neque enim plures ipsi dare voluit, ne animaduertent nos aurum sitire, statim igitur aquilam nobis attulit ex puro auro 27 libras habentem. Quam Dux noster cum militibus monstrasset, abiicit, simulans se aurum illud nihili facere, ex septentrione Indianus quidam me accessit, dixitq; se mihi dicturum, quid mōstri Indiani cum elatis humeris alerent, si hastam sibi dare vellem. Hoc cum interpretes Duci significasset,

câset, mandauit Dux noster hastam ei dari, qua accepta dicebat, Indianos illos in itinere esse ut nos interficerent, mandauit igitur Dux noster, ut instructa acie progredere mur.

Undecimo Maij peruenimus in regionem ad 7 *LEGVAS* hinc distantem, in qua multos vestitos Indianos inuenimus, qui nobis significârunt, si pugnandi animo venissemus, velle sese totam vallem Indianis replere, qui nobiscum essent pugnaturi: Sin vero pacificè veniremus, nos gratos & acceptos futuros, siquidem & ipsi iam pridem Christianos videre admodum desiderâssent. Enumerabât vero etiam nobis diuitias & opes suas, qua de re hic quidē verba facere nolo, præsertim cum omnia prolixè descripta sint in informatione siue relatione ad Maiestatem Regiam transmissa, & si hic repetere omnia vellem, aliquot mihi volumina complenda essent.

EPISTOLA GEORGII BARIONIS, GALLI
cuiusdam ex BRETAGNIA, Insulis nimirum CANARIIS ad
cognatum suum in S. LVCAR habitantem de
EL DORADO scripta.

Domine cognate, non ita pridem literas accepimus, quibus de nuper inuenta quadam regione perscriptum erat, non procul à *TRINIDAD* sita, quæ (ut literæ habent) maxima auricopia abundat. Noua ista verissima sunt, & à principibus huius ciuitatis confirmantur. Copia siue commemoratio inuentionis literis inclusa & obsignata, ad Regiam Maiestatem trāsmissa, est lectu dignissima.

RELATIO, DOMINGO MARTINES DE IAMICA, quatenus ciuitatem EL DORADO concernit.

Scribit ipse, quod, cum in *CARTHAGENA* esset, rumor quidam sparsus sit de *NUEVO DORADO*, & quod aliquot diebus ante suum aduentum *FREGAT* naus aliqua de *DORADO* aduenerit, in qua magna statua fuerit ex purissimo auro facta, cuius pondus fuerit 47 *QUINTAL*. Hanc statuam dicebant quondam ab Indianis pro Deo habitâ fuisse, iam vero cum ad fidem Christianam & imperiū Regis perducti essent, missam esse in testimonium fidei & subiectionis. Qui ex ista *FREGATA* venerunt, omnes affirmabant, aurum ibi magna copia inueniri, ut & preciosos lapides & margaritas.

RELA-

RELATIO CVIVSDAM GALLI BOVNTIL-
LIER, EX SARBROVK, DE CIVITATE TRINIDAD
& EL DORADO.

Hic refert, se, cum anno 91 in TRINIDAD fuerit, à quodam Indiano frustum auri pro cultro accepisse, cuius pondus quarta pars libræ fuerit, & Indianum dixisse, se aurum illud accepisse in ostio fluminis, quod circa TRINIDAD in PARACOA labitur, in flumine vero ORENO QUE illud magna copia inueniri. Sequenti autem anno 1593, civitatem ad flumen istud sitam, ab Hispanis expugnatam, & incolas captiuos versus MADERA abductos esse. Quo loci paulo post navis ingentis capacitatis, ex nuper inuenta regione, 2 MILLION auri onusta aduenit, quæ affirmabat, auri eo in loco magnam esse copiam, locum autem nominari NVEVO DORADO. Hic Gallus naui quadã ex Hispania aduenit, nobilem & splendidam vitam egit, multumq; versatus est cum alio quodam, qui in eadem naui erat. Hic in terra ista fuerat & multum loquebatur de maxima auri copia in EL DORADO, quæ regio sita est, ut ipsi dicebant, ad fluvium ORENO QUE.

RELATIO QVORVNDAM MERCATORVM
EX RIO dela HACHA, de NVEVO DORADO.

Inter alia, cum thesauros regios in India prædicarent, dicebant, NVEVO REYNO de GRANADA multo auro abundare, sed nuper, adhuc aliam regionem inuentam esse, quæ auro ita abundet, ut fidem ferè omnem excedat. Nominatur regio ista NVEVO DORADO, & inuenta est à DON ANTHONIO de BERREO.

RELATIO CVIVSDAM CAPITANEI HI-
spani, qui cum BERREO in NVEVO DO-
RADO fuit.

Informatio siue relatio, ad Maiestatem regiam transmissa, in omnibus verissima est. Fluvius ORENO QUE septem locis in mare se exonerat, quæ omnia uno nomine LAS SIETEBOCAS de DRAGO vocantur. Fluvius iste in medio regionis, maxima latitudinis est. ANTHONIO BERREO in Insula TRINIDAD adhuc moratur, & de EL DORADO commodissime occupanda expugnandaq; deliberat.

F I N I S.

PRÆ-

65
Præfatio ad Lectorem secundi itineris in

GVIANAM suscepti.

In rebus, quas unice desideramus, licet certissima sint, dubitare tamen solemus, & rationi nostræ tantum fidere, ut authores & promotores istarum rerum infidelitatis & perfidiæ accusare non vereamur, cum tamen interim vitam nostram in otio & desidia transigamus, & quicquid deliberato consilio proponitur, iam pro effecto & absoluto habeamus. Ego autem cum maxime flagrem hoc regnum GVIANA occupare, non existimo quidem istam occupationem inchoatam esse, siquidem absoluta & ad finem perducta non sit. Quod autem hasce pagellas tibi legendas exhibere volui, ideo factum est, ut aliquando abiecta incredulitate, veritatem peritus introspiceres & admitteres vel certe, si in incredulitate perseverare tibi libeat, ego aliquo modo excusatus essem.

Quod si autem quispiam hoc meum studium ita calumniari & interpretari voluerit, quasi ego Hispanos docere, monere, & instigare siue excitare vellem: Huic aperte respondeo, non opus esse vanissimis istis cogitationibus, cū Hispani naues nostras subinde in ista terra videant & intueantur, quæ eos de nostro consilio, erudire & monere facile possunt, & possunt quidem melius quam ullus proditor, mercede ad mentem nostram explorandam conductus. Præterea si res hac Regiæ Maiestatis sumptibus ageretur, esset fortassis, cur celaretur & quam optime occultaretur, donec vel de mandato Regiæ Maiestatis manifestari eam necesse esset, vel superata & expugnata regione, occultari non amplius posset.

Jam autem cum periculum in hac terra faciendi libero quorumlibet arbitrio & voluntati relicta facultas sit. Quotus quisque reperietur, qui vitam & facultates suas non maioris faceret, quam ut investigationi & inquisitioni istarum rerum eas impendat, de quibus nihil sibi hætenus auditum cognitumque fuit. Nemo igitur me iure reprehendet, si auxilium hac in re expetēs, causas omnium oculis exponam, quibus ad amorem istius rei, de qua potissimum agitur, aliquo modo allici & excitari homines possint. Rex Hispanus non adeo imprudens est, aut incertus in consiliis suis, ut nostra instructione indigeat, vel ad admonitionem nostram exercitum cōscribat, propositum enim & consilium eius suo proprio populo satis est confirmatum, qui iam ultra 60 annos saltum de hac sponsa inanem saltarunt. Quin imò

Fi

studium

studium & cupiditatem suam hanc regionem occupandi vel præterito Februario satis manifestarunt, quo naues suas eò miserunt, ut & Imperatorem cum subditis suis ex isto regno extirparent, & nos simul etiam profligarent. Taceo Hispanos auri cupidissimos, sua nos indefesso studio & labore pigritiæ & negligentia in rebus maximis peragendis accusare, & non obscure insimulare, totis enim iam 12 mensibus nihil à nobis memoratu dignum factum gestumq; est, cum tamē maiores nostri in eo toti fuerint, ut laudē & gloriam consequerentur. Et hoc quidem nuper etiam mense Iunio consilium suum Hispanus in actū producere unice conatus est, cum integras familias 600 personarum, huic itineri destinarat, nec frustra etiam laborasset, nisi naues istæ in direptione CALIS igne periissent. Quid quæso sibi hoc indefessum Hispanorum studium vult? Nihil certè inde aliud colligi potest, quàm quod sermones qui inter ipsos de opibus EL DORADO sunt, verissimi & certissimi habeantur. Quod nos quidem arguere debebat atq; reprehendere, qui de statu regni GYANAE oblique inquirentes, quicquid de eo dicitur negligimus, ac si aliud nihil esset, quàm vel iucundissimum de aureo freno somnium. Quod si nos ipsos inuicem interrogemus, quæ causa negligentia istius nostræ sit, maximè cum palmam iam obtinuerimus, BERREO superiori anno profligato & captiuato, & terrā iam explorauerimus, Regiaq; Maieitati aliquo modo subiecerimus, quin & promptos ad obedientiā Regina declarādā fecerimus. Quid quæso causæ allegabimus? PERVLERI quando ex Hispania nullis rebus instructi in regnum PERV proficiscuntur, tertio quolibet anno diuites admodum reuertuntur, quod ipsum de eorum mente & studio abunde testatur. Sed dicemus ne Hispanos militibus magis abundare, & carere etiam iis melius hoc tempore posse, quàm nos? Non equidem existimo, cum nemo sit qui nesciat contrarium potius verum esse. At fortassis inopia ipsi magis quàm nos laborant? Ubi pecunia est, de inopia, & paupertate haberi querelæ non solent. Neque tamen dormiendum est semper etiam si nobis nihil desit, nisi tantum præsentia spectare & in diem viuere libeat, cum is nobis blandiatur periculosa & fraudulenta quiete, scilicet securitas in quam præsens hoc seculum planè est immersum, nobis plus iusto arridet facitq; ut mutationibus temporum nihil cogitemus. Quare nisi Deus opt. Max. sua nobis gratia adsit, & corda nostra regat moueatq; ad perpendendum & apprehendendum, quod ad pacem nostram facere potest, parum aberit, quin in misérias & pericula, quæ ceruicibus quidem nostris iā pridem imminere visa sunt, tandem incidamus atque prolabamur maxima.

VERIS.

VERISSIMA DESCRIPTIO NAVIGATIONIS BRITANNICÆ IN RE-

GIONEM GVIANAM SECUNDVM FACTÆ: IN QVA

omnia maria, littora, Insulae, promontaria, Ostia maris, portus, stationes navium, freta, scopuli, &c.

Cum constitutione ventorum, aeris, fluminum, partium anni, aliarumq; scitu necessa-

riarum rerum explicatione, perspicue & manifestè ante oculos ponun-

tur, per dictum Dominum GVALTHE-

RVM RALEGH.

NNO 1596, die 26 Ianuarij, soluimus ex portu PORT-1596.

LANDIÆ, naui quæ vocatur *the lustie mayd of Lon-* Ianuar. 26.

den, hoc est, hilatis & iucunda virgo Londinensis,

assumpta parua PINASS, siue celoce, quam postea in

mari per tempestatem amisimus. Die Veneris, 13 Fe- Febr. 13.

bruarij venimus ad Insulas canarias, vbi 7 vel 8 die-

bus, iuxta promissionem, PINASS expectauimus. Hic cepimus duas

nauculas, & versus austrum progressi sumus, ad Insulas PROMON-

TORII VIRIDIS vel CABO VERDE. Hinc soluentes 28 Februarij, Febr. 28.

versus occasum progressi sumus, quo cursu semper mare placidum

& tempestatem bonam habuimus, vento maxima ex parte subsola-

no spirante, postea ad 300 LEGVAS ab his Insulis progressi, venimus

in apertum & plenum mare, in quo tantum fluctus strepitum exci-

tabant, ac si duo flumina sibi contraria ad scopulum allisa fuissent.

Duodecimo Martij fundum habuimus arenosum ad 47 fila in Mart. 12.

aqua, versus septentrionem ad 12 fila in aqua & fundo isto arenoso an-

choram nostram firmauimus.

Decimoquarto circa vesperam, ad 6 LEGVAS à terra vidimus hu-

milem aliquam regionem. A nono Martij, vsque ad 14 ferè, semper

cursum australem tenuimus, aqua eo in loco plana & quieta erat,

turbulenta item & nigricantis siue fusci coloris. Littus PILOTTIS no-

stris aliquo modo demissum & humile videbatur, aquam enim ad

7 tantum fila habebamus, & cum nō semper alueus circa littus tam

vehemens sit, sub noctem subinde quæsiuimus locum aliquem vbi

ad 3 vel 4 fila anchorā firmare possemus. Et quid ego hic bonitatem

Dei prædicem? Est vtique Deus mirabilis in operibus suis & miseri-

cors in prouidentia sua. Namque quò littus erat humilior, eò Euros

habebamus ab ortu plures atque maiores, à quibus nauibus periculi

minus imminet, & minus etiam flumina commouentur. Cum au-

tem hic vêtus desuisset, discessimus ex hoc tractu, & primus quidem

locus vbi anchoram firmauimus, erat ostium fluminis AROVVARIA,

flumen pulcherrimum distans ad vnū gradum & 40 minuta. Namque ex imperio Regiæ Maiestatis tam longe versus austrum progressi eramus. Ac hisce quidem in locis incolas nullos inuenimus. Ceterum quod ad regiones, ciuitates, atq; Gubernatores quos in hac vicinia vidimus attinet, quemadmodum etiā fruges & alia, nolo ego lectori eorum cōmemoratione hoc in loco molestus esse, cum constituerim eorum nomina ad finem in tabella quasi quadam consignata lectori exhibere. Littus profecto ex conspectu nostro non dimisimus donec isto in loco versaremur, & semper nocturno tēpore ad 3 vel 4 fila in aqua anchoram firmauimus.

A Lord VVilhelm Cecil, supremo in Anglia thesaurario.

Cumque ad terram nonnihil eleuatam alicuius orificij, (quod CAPO CECILLI nominabamus) versus septentrionem progrediremur, vidimus duo cacumina instar Insularum, sed regioni tamen cōtermina. In hac regione circiter 60 LEGVAS versus septentrionem, sequentia hæc in mare sese exonerant flumina, AROVVARI, IVVARIPOCO, MAYPARI, CAANAVVIM, & CAIPVROOGH, circa montes hosce ad duo fila in mari anchoras nostras firmauimus, & vasa nostra aqua dulci repleuimus, quam aliis quidem in locis ad 30 miliaria habere non potuimus, alterum orificium seu ostium maris ad 30 LEGVAS versus occasum sese extendit, & ingredientia hæc habet flumina, ARCOOA, VVIACOPO, VVANARI, CAPARVVACKA, CAVO, CAIANE, VVIA, MACVRIA, CAVVROON, CERRASSAIVVIMI.

Hoc in loco relicta naui, assumpsi in cymbam meam IOHANNEM PROVOST, Indianum meum interpretem, & IOHANNEM LYNSEY, cum 8 vel 9 personis aliis, vt fluuium istum exploraremus & cum Indianis si quos fortè offenderemus, loqueremur. Circa fluuium VVIACOPO ad radices montis versus ortum inuenimus 20 vel 40 ædificia, nullis inhabitata hominibus. Hoc autem in loco vnam tantum noctem commorati sumus, & postea VVANARI fluuijo relicto, cuius ingressus, faxis & scopulis erat admodū formidabilis, CAPERVVACKA fluuiū ingressi sumus, vbi circiter 40 miliaria Britānica confecimus, sed toto itinere Indianos non vidimus. In portu quodā huius fluuij, qui in angulo montis cuiusdam situs erat, tantam Bresiliensis ligni copiam assumpsimus, quantam nauiculæ nostræ capere poterant. Succidimus vero & arborem quandam, quæ iter nobis alio tempore reuertentibus monstraret, quam ego verè cinnamomi speciem fuisse existimo, quales in MAGALLONICO itinere inueniuntur.

Duo Indiani.

Ex CAPERVVACKA peruenimus in fluuium CAVVO, vbi nobis obuiam venit CANOA quædam in qua duo Indiani erant. Hos neq; assequi statim neque notis & indiciis permouere potuimus, vt ad nos venirent, propterea quod nos Hispanos esse putarent. Sed cum eos interpretes meus inclamaret, nosque non Hispanos, sed Anglos esse affirmaret, qui nuperrimè ex Anglia in ea loca venissemus, nō tantum

nos

nos expectarunt, sed etiam ad Ducem & Governatorem istius loci nos adduxerunt sine vlla vltiore deliberatione. Dux autem ipsorum postquam nos amicè excepisset, narrabat, se ab Hispanis nuper ex MORVGA eiectum esse, quod flumen est ad RALEANA siue ORENOQUE situm, qui Hispani regionem suam igne partim vastassent, partim AVVACIS habitandam dedissent, quæ natio sine certis ferè sedibus passim vagabatur, Hispanis tamen maxima ex parte subiecta erat. Addebat præterea se IAOS esse, quæ potentissima natio fuerat, & in littore maris vsq; ad TRINIDAD, habitauerat, & populū istum, licet adhuc in ista terra habitaret, communi tamen cōsilio decreuisset locum mutare, & ad fluuium AMAZONES commigrare, propter Hispanorum crudelitatem, qui vxoribus suis subinde insidiarentur. Præcipua vero causa huius mutationis erat, quod ante 20 annos, 20 Hispani in ciuitatem suam venissent, & præstantissimam charissimamque suam coniugem sibi eripuissent, itaque licet eam ex manibus Hispanorum rursus eripuisset, & plerosque Hispanorum trucidasset, constitui tamen sese, vt impofterum tutior ab eorum iniuriis esset, procul ab ipsis sedem figere.

*Ducuntur ad
Gubernato-
rem.*

IAOS populi.

*Cur IAOS po-
puli sedē mu-
tarent.*

Indianus noster PILOT FERDINANDO qui nos in fluuium AMANA deduxerat, & iam ad ostium fluminis DISSEKEBE habitat, eius erat subditus, ex quo hic Dominus, meo quidem iudicio, satis de Regiæ Maiestatis animo cognouerat, quærebat enim in specie & expressè de potentia nostra, quanta nimirum copia aduenissemus, pro certo affirmans, Hispanos rursus in Insula TRINIDAD esse, & Indianos iam, vel sex mensibus intra spem metumque fuisse, & nostrum aduentum anxie expectasse. Cumq; ipsi respondiissem, nos quidem Hispanos, à quibus periculum ipsis esse poterat, nuper omnes exterminasse, iam vero hoc saltem fine aduenisse, vt terram magis exploraremus, & cum Indianis amicitiam cōtraheremus, propterea quod si à Maiestate Regia copiosus in ea loca exercitus hoc tēpore missus fuisset, in quibus hostes quidem nulli essent, metuendum fuisset ne Indiani cogitent, nos venisse magis, vt regiones istas expugnaremus & in nostram potestatem redigeremus, quā vt ab hostibus eas tueremur & defenderemus, dicebat ille, hunc meum sermonem optimè conuenire cum rumore vulgi, quo potentia & beneficentia Regiæ nostræ passim apud omnes prædicaretur, quod nimirum ea non potens saltem ad exterminandos Hispanos, sed etiam tam benefica & misericors esset, vt Indianorum miserta, eos ab hostium impressione liberare decreuerit. Et hunc quidem rumorem ad omnes vndiq; populos peruasisse, qui iam nihil magis in votis haberent, quam foedus nobiscum facere, & Hispanos summa vi, ex omnibus locis quæ occuparant, extirpare. Errare vero nos etiam toto cœlo, si cogitaremus, terram & regionem istam non satis amplam esse, vt nos quoq; in ea sine detrimento Indianorum habitare possemus. Non enim deesse

Indianis commoda ad habitandum loca, & totam nobis regionem patere, ut ubicunque liberet locum nostris habitationibus convenientem eligeremus, siquidem Indiani nostram praesentiam non solum vnicè exoptarēt, sed etiam admodum nostra opera ad tuendam libertatem suā, quæ ipsis omni hæreditate & terra sua charior esset, indigerent.

Hæc cum dixisset, rogabat ut benevolentiam & auxilium nostrum contra ARVVACAS sibi non denegaremus, qui non contenti fuerant suis domibus & agris, sed insuper etiā uxores & liberos suos captiuos adduxerant, quamuis alias præter captiuitatem ab Hispanis nihil sperare & expectare aliud potuissent. Hisce auditis iussi ipsam esse bono animo, cumque discedere vellemus, adiunxit nobis PILOTTAM, qui nos ad fluuium RALEANA comitaretur. Sub discessum interrogabat nunquid VRAPO expeteremus, quod plerunq; ab istis locis in Insulam TRINIDAD trāsuehitur, & à gallis magna copia emitur. Quærebat similiter etiam an nauēs in portum suum traducere vellemus, & VRAPO implere, sed cum dolia & vasa nostra circulos ferreos non haberent, atque ita moueri sine iactura potus nostri non possent, respondebam me hoc quidem tempore nauiculas onerare amplius non posse, & sanè nauiculæ nostræ adeo onustæ erant, ut aliquando sub noctem exorta subito tempestate, totam suppellectilem in mare proiicere necesse esset.

Totis 7 diebus donec ad naues nostras reuerteremur, ad terram applicare non potuimus, sed semper in nauiculis nostris permansimus, quæ sanè non raro in periculo erant maximo. Tot enim in hoc itinere tempestates, vētos & fluctus experti sumus, ut populus meus non parū debilitatus, de reditu ad naues desperaret. Et referebat mihi PILOTTA meus, hanc tempestatem toto anno, circa Insulam istam ONEARIO vsitatam esse, incolas etiā in ea opinione esse à malo quodam genio istam Insulam inhabitari, & hominem si ibi dormiat perire, nisi ebrius & benè potus sit. Optimū tempus quo paucissimæ ibi pluuię conspiciuntur, est circa solstitium nostrum hyemale, cum dies apud nos breuissimi existunt. Venti hisce in locis maximè sunt septentrionales, nisi sol in altera parte æquinoctialis constitutus sit, tum enim plerunque australes esse solent, maximè tamen sub noctem.

Hic PILOTTA erat etiam natione IAOS, hi enim ut ab aliis dignoscerentur sese ita signant, ut accepto dente animalis cuiusdam, quod magnitudine glirem repræsentat, vel faciem, vel partes corporis alias secant lacerentq; ut cutis aculacerata videatur, & cicatrices quidem renasci nunquam possunt. Postquam autem cū quibusdam Indianis, qui nobiscum ex Anglia venerant, locutus esset, expetebat sua sponte, regionem nostram videre. Et quidem prudentiam fidem & experientiam eius tantam esse iudico, ut si iter GVIANAM versus ingredien-

grediendum aliquādo esset, Regia Maiestas ipsum, meo quidem iudicio, ad omnia paratissimum habitura sit. Præter enim exactam omnium riparum, ciuitatum & regionum Indiæ, cognitionem intelligere etiam & loqui omnium sermonem potest, utpote ex GVIANA oriundus, & frater PVTYMA, istius qui Hispanos ex MANOA reuersos interfecerat. Taceo quod venas auri nouerit quamplurimas, ut non dubitandum sit de eius conatu & fidelitate.

Circa hoc maris ostium multi portus reperiuntur, præter Insulas quamplurimas, quarum maxima GOVVATERI nominatur, & à SCHEBAIOS habitatur, in hac Insula omnis generis pisces, aues, poma & alia reperiuntur, apri etiam & feræ syluestres plurimæ, eo potissimum in loco, vbi fluuius CAIANE in mare se exonerat, qui locus circa ostium VVIA & CAIANE situs, ad 4 vel 5 fila aquam habet, ita ut etiam naues saburra onustæ ibi applicare possint. Et profecto meliorem portum nondum habueram, itaque eum hoc nomine donavi, ut imposterum portus HAVVARTS diceretur. Tres ibi angulosæ Insulæ versus occasum post alias omnes sitæ sunt, quæ auibus, piscibus, feris syluestribus & IUVANAS abundant, tanta copia, ut naues etiam à tempestate defendere possint. Montes hanc regionem ab aliis discernunt, nam versus ortum ab hoc loco pagi nulli inueniuntur, quemadmodum etiam versus occasum, ultra montem HOBBEIGH.

A Lord Thomas Howard. Anglico admiral.

Superatis istis montibus syluæ inueniuntur lignum Bresiliense ferentes, oleum itidem, piper, sericum & balsamum magna copia. Herba VVIAPASSA quæ hisce in locis abunde crescit, radicem habet gingiberi quoad saporem nō dissimilem, utilem etiam ad sedandam Diarrhæam, & dolores capitis leniendos. Flumina ista omnia, quorum hætenus mentio facta est, quemadmodum etiam ea, quæ RALEANA fluuiio viciniore sunt, ex vallibus Imperij deriuantur, quemadmodum fluuius CAROLI in RALEANA sese exonerat. Valles vero istæ plurimis in locis nullas habent arbores, sed gramine tantum ornatae sunt veluti regio ARROMAIA. Cætera quæ ad RALEANA fluuium conspiciuntur hæc sunt flumina: CINIMIAMMA, VRACCO, NAVVARI, MAVVARPARO, AMONNA, MARAVVINI, ONCOVVI, VVIADVVIAMI, ARANATAPPO, CAMAIVVINI, SCHVRINAMA, CVPANAMMA, INANA, CVRITINI, VVINITVVARI, BERBECE. VVAPARI, MAICAININI, MAHVVAICA, VVAPPARI, LEMERARE, DISSEKEBE, CAOPVI, PAVVROOMA, MONIGA, VVAMI, BARIMA, AMACVR, ARATOORI, RALEANA.

Ita nominatus est à sir Edward Habbeigh.

Nomina flumiuorum vsque ad Raleana.

A CABO siue promontorio CECYLLI, flumina ista ad 200 miliaria Britannica versus occasum excurrunt, vsque ad fluuium RALEANA. Inter ea autem, solus AMONNA, fluuius tanta profunditate & cursu velocitate sese in mare exonerat, ut quascunque maiores naues saburra onustas admittat, habet etiam portum BURLEY nauibus recipiendis accommodatissimum. Incolæ versus ortum habitantes, non versantur ultra fluuium BERBECE. In superiori parte fluminis

Portus iste à dicto thesaurario ita dictus est qui fuit Baro à Burley.

CVRI-

CVRITINI multa mella colliguntur. Vltra fluuium DISSEKEBE versus ortum, Hispanus nemo peruenit, cuius rei argumentum est, quod nullam adhuc tabulam viderim, in qua flumina ista cum suis ripis rectè essent depicta, itaque placuit quædam loca quorundam ex Anglia nobilium nominibus insignire, quod quidem nobis permixtum esse meritò debuit, qui in exploratione harum regionum, tantum operæ & laboris insumpsimus, iustum enim est, vt suo afficiantur honore, qui hoc animo sunt, vt nullis hac in re laboribus sumptibusve parcant.

Indiani vt dignitatem fluuij DISSEKEBE aliquo modo exprimerent, nominabant eum fratrem ORENOQUE, est enim non exiguæ magnitudinis, & multas etiam Insulas complectitur. Ab ostio vsque ad scaturiginem seu initium eius, 20 diebus Indiani perueniunt, vbi acceptum com meatum & cibum necessarium, itinere vnus diei secum terra auehant, postea reuersi CANOAS suas ad lacum quendam deducunt, quem IAOS populi, EAPANOVVINI, CHARIBES vero PARI-ME nominant, & tantæ est magnitudinis, vt nesciât quid inter ipsum & mare sit discriminis, & sanè meo iudicio, ipse hic est fluuius ad quem ciuitas MANOA sita est. In hoc fluuio quem nos DEVORITIA nominamus, decreuerunt Hispani ciuitatem condere. Non procul abest à fluuio MORVGA in quo Indiani à BARREO ante dimidium annum fugati fuerant. ARROMAIARIE, isto in loco magna cum laude TINITIVAS ab AMANA superauit, & iter à latronibus tutum reddidit, sed fauorem iam amisit, postquam CHARIBES maximam suorum subditorum partem trucidârunt, & ciuitatibus igne subuersis, filias & vxores quamplurimas abduxerint. Et quidem ipsemet tum temporis ibi præsens fuit, vnâ cum alio quodam Indiano ARRACVRRINOMINE, qui ARVVACA erat, ex illis qui BARREMA inhabitant, & Hispanos ad omnes Indianorum habitationes perduxerat, ipsi quidem non erant ex isto populo, quem ANTHONIO de BERREO secum habuerat, sed erant Hispani ex MARGARITA & CARACAAS, quibus SANTIAGO sese adiungens Ducem suum BERREO deseruerat, quam ob causam ipse iam in Insula TRINIDAD catenis alligatus seruatur, iudicium mortis quotidie expectans. Res hæc ita sese habet.

Postquam BERREO cæsis omnibus suis militibus, solus cum FASSHARDO, in CVMANA mansisset, & iam omni auxilio destitutus propositum suum de regno GVIANA superando, in actum producere non posset, Capitanei & gubernatores in MARGARITA & CARACKAS communi consilio decreuerunt ad Regem Hispaniæ sequentem in modum scribere; Quod BERREO cum rebus hisce gerendis & perficiendis longè sese minorem esse, cognouisset, domi suæ in omnibus voluptatibus & delitiis se iâ oblectaret. Quin & rem istam nimis arduam esse, propterea quod Nobilis quidam Anglus, magne
autho-

authoritatis (sic enim gratiam vestram descripserunt) in regno GVIANA fuisset, & exploratis rebus omnibus, amicitiam cum vicinis populis omnibus contraxisset, maximè autem cum TOPIAVVARI, qui prudentia & ætate plurimum valeret, & in certissimum fœderis signum, vnicum suum filium in Angliam misisset, qui post mortem patris, in regno succederet. Itaque facili coniectura quemlibet assequi posse, eum qui tam difficile & periculosum iter ingressus fuisset, saltem vt terram istam videret, & aliquid certi de ea cognosceret, non quieturum postmodum, sed diligenter aduigilaturum, & operam daturum, vt eam sibi subiiceret.

Dubium sanè nullum esse, quin is breui affuturus sit, qui vitæ TOPIAVVARI perpercisset, vt ipse interea conatibus Hispanorum resisteret, sed tamen, personam eius nequaquam sufficere vt potentiae Regis resistat, cuius etiam intuitu & nudo aspectu in fugam conuerti facile posset. Summè igitur necessarium esse, vt Regia Maiestas reiecto BERREO eorum ministerio & opera vtatur, qui ad omnem euentum promptissimi paratissimi que futuri essent.

His ita ad Regem perscriptis, venit paulo post DOMINGO de VERA Dux exercitus à BERREO constitutus, (qui mensibus antenostrium in Insulam TRINIDAD aduentum, in Hispaniam missus fuerat, cum ingenti summa auri, quam ex GVIANA attulerat, vt 500 milites ibi conscriberet) Hic cum Capitaneorum & gubernatorum sententiam cognouisset, tanta authoritate causam BERREI egit, vt statim decerneretur, 10 naues probè instructas BERREO mittendas esse. Quin imò aurum istud tantum operabatur, vt Rex missis 18 nauibus præciperet eas ex Insula TRINIDAD non debere discedere, donec omnes hostes vndique superati & exterminati esset.

BERREO hac legatione in Hispaniam aliquo modo offensus, cœpit cogitare Capitaneos & Duces aliquid finistri alere, quamuis constantiam suam ab ipsis laudari audiret, quòd fortunæ qua premeretur cedere nollet, & tam strenuè rebus agendis inuigilaret, vt vix respirare posset. Itaque ad portum CARAPANA confugit cum 15 tantum viris, qui ipsum sequebantur, & ex Insula TRINIDAD iam pridem fugati erant. Hunc igitur Capitanei & gubernatores persecuti sunt, certò sibi persuadentes fore vt BERREO mandato regio remotò, ipsi in eius locum surrogentur. Non expectabant autem donec legati ex Hispania redirent, sed GVIANA statim occupata, BERREVM cum omnibus suis interficere statuebant, quemadmodum etiam duos vel tres ex focis BERREI iam trucidarant, sed BERREO tamen manus ipsorum effugiens ad fluuium CAROLI sese recepit, expectans auxilium à filio suo ANTHONIO de CEMÈNES, ex NVEVO REYNO de GRANADA. Interim hi MARGARITANI admodum diligentes in opere erant, quidā enim regionem perlustrabant,

quidam in fluminibus commeatum adducebant, ex quibus etiam erant qui 20 CANOIS in fluuium MORVGA venerant.

SANTIAGO progressus est in terram TOPIAVVARES, & ibi FRANCISCVM SPARRAVV, seruum Domini GEORGII GIFFORDS captiuum secum abduxit, qui tamē magna auri copia, quam collegerat, vitam suam liberauit, & hoc quidem tempore in CVMANA est. His ita peractis in Insulam TRINIDAD reuersi sunt, eo fine, vt ciuitatem ibi conderent, cumq; in opere essent, aduenerunt 28 naues ex Hispania, magno ipsorum malo, statim enim SANTIAGO in vincula coniectus est, reliquis clam sese subducentibus, qui cum suis CANOIS in MARGARITAM & CVMANAM sunt reuersi. Paulo post 18 naues ex Insula TRINIDAD rursus soluerunt ad peragenda reliqua mandata, reliquæ 10 adhuc commorantur in CONQUERABIA, expectantes ibi nostrum aduentum, vt nos excipiant opprimantq;. Hæc particularia ex quodam Indiano percepi, quem in fluuiio MORVGA comprehendimus. Hic erat vnus ex IAOS populis, sed à BERREO educatus, cuius etiam seruus fuerat, & linguam Hispanicam optimè callebat. Ego cum hæc audiuissem, dedi ei pecuniam, vt CANOA sibi emeret, & domum reuerteretur, itaq; ipse nobis gratias agens beatum sese prædicabat, quod nobis obuiam factus fuisset. Indiani ad fluuium MORVGA habitantes, & sedibus suis eiekti, vicinos populos quibus possunt modis sibi conciliare student, vt ARVVACAS ex sua terra & Insula TRINIDAD eiiciant, atq; ita Hispanos cogant, vt propter inopiam, & panis defectum loca ista deserant, vel tandem confundantur & planè pereant.

Sexto Aprilis in ostio fluminis RALEANA anchoras firmauimus, postquam 23 dies inquirendis ripis consumpseramus. Canalis istius fluminis ad 6 vel 7 fila profundus est, vltius autem procedendo, profunditas ista magis decrescit, ita vt alicubi vltra tria fila non reperiantur. Sequenti die venerunt ad nos duæ CANOAS nauiculæ commeatu & rebus ad bellum necessariis onustæ, quarum gubernatores siue Duces erant ANAVRA & APARVVA. Hi duo CASSIQVE occultarant sese apud IVVAREVVAKEROS, qui vltius in regione ista habitant, cum Hispani postremam in eas regiones facerent impressionem, in qua etiam aliquot vxores amiserant, (Nam inter Hispanos, quamuis omne sese Christianos profiteantur, reperiuntur multi, qui 10 vel 12 vxores habent, & sese satis pios esse existimant, si ædes multis crucibus & imaginibus illustratas inhabitent, qualem qualem etiam vitam interim agant.) Itaq; 30 CANOAS præparauerant, sperantes nostro reditu, quem magno desiderio expectabant, damnum acceptum cōpensare, & sese potissimum in ARVVACIS vlscisci, à quibus in absentia sua irritati & læsi admodum fuerant.

Cum

Cum igitur ad nos venissent, aperuerunt nobis mentem suam & petierunt ut cum ipsis foedus faceremus aduersus hostes suos, cumque me de rebus omnibus quantum ipsis quidem cognitum erat, edocuissent, interrogabant, an non maioribus copiis instructus essem, & cur tantum una naui hoc tempore venissem: Quibus ego idem quod cæteris responsum dedi, nempe nos hac quidem vice, tantum eam ob causam venisse, ut cum ipsis contraheremus, ignorasse enim nos Hispanos rursus in GVIANA esse, promisi vero ipsis vniuersa classe nostra quamprimum rediremus, subuenire, interea vero velle me amicos nostros inuisere, & quantum fieri posset, in periculis subleuare.

Tandem post multos sermones (præcipuus enim Dux ipsorum per noctem mecum manebat) iussit me in manum meam dextram spueri, & alias quasdam adhibere ceremonias, quibus foedera cum aliis facturi, utuntur. Postea ad ripam progressus ablegauit vnam ex CANOIS suis, quæ reliquas 20 adduceret: Quæ cum aduenissent, accenso igne, confederunt bini in vnum HAMACCA, commemorantes fortia facta maiorum suorum, quos variis elogiis titulisque ornabant, addita hostium suorum detestatione & execratione maxima. Ita sederunt ad duas ferme horas, cõfabulantes & TOBACCO bibentes, donec omnia ipsorum vasa euacuata essent. Hoc enim ipsis surgendi tempus erat, cum nihil haberent amplius quod biberent, interea de rebus feriis cum ipsis agere & loqui nemo audebat. Et hæc quidem ipsorum religio erat, exceptis feriis esurialibus, seu peculiari quodam die, quo omni cibo & potu abstinebant in honorem magnæ principis versus occasum solis habitantis.

Peractis istis sacris cum CANOAS suas rursus adornassent, monstrabant mihi profunditatem fluminis. Ego vero ab isto CASSIQUE cognoui, regionem in qua prima GVIANÆ ciuitas, MACVREQVARAI sita est, vocari MVCHIKERI: ciuitatem ipsam sitam esse in pulcherri-
ma valle ad montes altissimos, qui versus septentrionem excurrunt, & itinere trium dierum à portu CARAPANA abesse. Ciuitatem item MANOA ab hac ciuitate itinere 6 dierum abesse. Se in regionem IUVARAVAKERORVM profecturos, uti solere fluuiio AMACVR, quã viam (licet non esset proxima) optimam tamen & commodissimam esse dicebant, ad MACVREQVARAI quæ duceret, alteram enim per ciuitatem CARAPANA, scopulis & montibus planè inuiam asperam horridamque esse. Populum præterea vestitum & CASSANARI dictum, non procul ab isto loco habitare, vbi fluuius ORENOQUE suum nomen primò accipit, habitare autem longo tractu in ista terra usque ad lacum aquæ salis PARIME dictum, magnum item fluuium quem MACVRVINI vocabunt, per mediam istam terram fluere & in ORENOQUE esse exonerare. Ciuitatem MANOA itinere 20 dierum ab ostio fluminis VVIAPOCO, 16 dierum à BARIMA, 13 dierum ab

AMACVR, & IOAB ARATOORI, abesse inter omnes populos, solos CHARIBES ad fluuium ORENOQUE habitantes, incolas istius regni, rectissimè nouisse. Viam non esse ingrediendam, quæ ducit ad MACVREQVARAI propterea, quod scrupulosa admodum sit, & non nisi multo sudore conficiatur. Incolas regni nulla alia lingua vti quàm ea, quæ nostro interpreti familiaris erat. Inter cætera affirmabat etiã hic CASSIOQUE non esse fictum aut fabulosum, quod diceretur de hominibus capita nulla habētibus, quorum oculi & ora in pectore conspiciantur, CHARIBES enim eos CHIPAREMAI, GVIANOS vero EVVIAPANOMOS vocare. Non referam hic quod de alio quodam populo cognoui, cum non faciliè haberi & capi isti homines possint.

Tandem dicebat mihi de alio adhuc flumine CAVVIOONA, non procul ab ARATOORI fluente, addebat etiam montes CVEPYN, in quibus CARAPANA habitat transcendendi nō posse, AMAPAGOTOS item statuas ex auro puro fusas quamplurimas, quæ incredibilis essent magnitudinis, habere, & magnam copiam equorum CARACEAS ituba carentium, posse autem ad eos perueniri in flumine CAROLI itinere 5 dierum. Cum autem non procul nostris CANOIS à portu CARAPANA abessemus, audiuius IO Hispanos multis mercibus ad fluuium BARIMA profectos esse, vbi hi Indiani habitabant, ad permu- tandos panes quos CASSANI nomināt, audiuius etiam post duos dies, duas adhuc alias CANOAS ad portum CARAPANA per fluuium AMANA venturas.

Itaque Indiani isti cum nobiscum de rebus omnibus locuti essent, petebant vt sibi liceret domum reuerti, ne Hispani, cum eos domi non offenderent, suspicarentur, quod data opera abessent, & propterea direptis bonis omnibus, vxores suas secum abducerent. Ante discessum decreuerant Hispanos eos omnes, si possent, interficere, quod etiam postea ab ipsis factum est, cum enim hinc inde in ædibus suis vagarentur & CASSANA quærerent, faciliè, & nihil eiusmodi expectantes ab Indianis trucidati sunt, ita vt ne vnus quidem euaserit, quod postmodum ex CARAPANA, cum in flumine isto reuerteremur, percepimus. Reliquæ duæ CANOÆ quæ per fluuium AMANA ex TRINIDAD venerant, de nobis in itinere audierant, itaque visâ naui nostra, antequam à nobis cernerentur, statim ad BERREVUM nauigârunt, vt de nostra præsentia eum edocerent, qui subitò duos in Insulam TRINIDAD nuncios allegauit, quorum vnus cum sua CANOA exploratorem nostrum in itinere offendit, quem Indiani ex BARIMA nobis dederant, hunc suo cibo spoliatum rursus dimisit, datis ipsi aliquot cultellis.

Octo diebus secundo vento in portum TAPIAVVARIE delati sumus, sed toto isto tempore Indianum nullum inuenimus, cum quo nobis familiaritas intercederet, tempus enim quo nostrū reditum sperare

sperare iussi erant, iam pridem præterierat, atque ipsi abiecta omni spe, aliis sese populis adiunxerant. Hoc in loco Hispani 20 vel 30 ædificia extruxerant, & propugnaculum habebant eleuatam Insulam, in medio fluminis sitam versus ostium CAROLI. In hanc Insulam confugiebant si hostes imminere audirent, & in sua ciuitate non satis tutos sese fore metuerent. Iam autem ciuitate Insulaq; deserta ad ostium fluminis CAROLI sese contulerant, vt aditum ad aurifodinas impedirent, ex quibus superiori anno lapides minerales accepimus, quos ad Regiam Maiestatem transmisimus.

Male igitur admodum nos habebat, quod spe nostra frustratos nos esse videremus. Cum autem propè ad ciuitatem ipsorum venissemus, venit ad nos Indianus quidam facie strigosa, crine raro, & oculis luscis, qui nos admoneret de potentia & viribus Hispanorum, quod nimirum BERREO filium suum secum haberet, & singulis horis duas PINASS ex TRINIDAD Insula expectare. Sed finè Hispani propositum alium habuerunt, miserāt enim hunc Indianum, vt exploratis nauibus nostris cognosceret, an GVALTERO filius TOPIAVVARI nobiscum in naui esset.

Apparebat autem ex omnibus huius viri verbis & gestibus, quod fraudulenter nobiscum ageret, itaque minis atq; promissis eum ad egimus, vt veritatem fateretur, quo facto, dicebat quod BERREO tantum 55 viros secum haberet, quorū 20 non ita pridem ex Insula TRINIDAD aduenissent, 20 ex NVEVO REYNO, reliquos vero cum ipso venisse ante 6 menses, postquam ex portu CARAPANA fugisset, quod necessitate coactus in dicta Insula fluminis CAROLI cum suis exiguis copiis sese contineret, quod non auderet ex syluis prodire, vel à propugnaculo suo ad dimidium saltē LEGVA discedere: Quod quidam ARVVACAS ipsi adhuc adhæreant, quod quotidie aduentum filij sui ex NVEVO REYNO, & Capitanei ex TRINIDAD cum quibusdam equis CARRACAS expectaret, quod Topiavvari mortuus esset: Quod Indiani in ista vicinia omnes aufugissent, & sese aliis populis immiscuissent, excepto filio CVRMATOI, & foemina quadam illustris familiæ, quos Hispani captiuos detinerent, propterea quod in mortem 10 Hispanorum consenserant, inter quos etiam sacerdos, siue monachus fuerat, qui tempore MOREQVITO interfecti sunt. Hic CVRMATOI in GVANIPA fugerat, & magni erat apud Hispanos nominis. Quod IYVIACONANE, consanguineus GVALTHERI gubernationem terræ seu regionis istius accepisset, per traditionem patris sui, dum nos adhuc in fluuio moraremur: Quod multæ naues & Hispani in Insula TRINIDAD essent: Quod Indiani amici nostri metuerent, nos omnes esse trucidatos, & naues nostras in CVMANA esse submersas. Sic enim Hispani affirmarant. Quod quidam ex GVALTHERI amicis apud PVTYMA, & ad montem AIO sese detinerent: Quod BERREO aliquos misisset, qui 6 tormenta ænea adducerent,

eum in locum collocanda, vbi se fluuium rectissime superaturum speraret. Cum autem duos dies hoc in loco fuisset, & videremus nullam spem superesse aliquid proficiendi, imò periculum esse plus damni quam commodi nos cōsecuturos, decreui PVTYMA in montibus inquirere, atque ita 20 miliaria Britannica 6 horis confeci.

Sequenti die cum 10 sclopetariis ad ripam appuli, vt viderem, an Indiani inferiores essent ad resistendum Hispanis, & peterem vt mihi aliquot grana auri pro securibus & cultris darent, & albicantes lapides eruerent, quos ipsis mōstraturi eramus. Cum autem ad istum locum venissemus vbi plerunq̃ versari solebant, vidimus quidem eos ibi fuisse, sed offendere tamen neminem potuimus, existimo quòd nos Hispanos esse putantes, metu sese occultarint, PILOTTA meus GHILBERT obtulit mihi suam operam, & promisit se nos ducturum ad locum vbi lapides albicantes reperirētur, in vicinia VVANICAPORA, vel ad mōtem quendam auriferum, sibi quondam à PVTYMA monstratum, nō procul ab isto loco vbi anchoras nostras firmaueramus, situm. Ego quidem eminus montem istum videre poteram, & cum prēterito anno passus diligenter obseruassem, videbatur non vltra 15 miliaria Britannica à nobis abesse. Tenebam adhuc memoria, quòd cum anno prēterito, hoc in loco cum PVTYMA iter facerem, ipse nutu & gestibus indicārit, vt cum eo in montem istum ascenderem. Ac nutus ego quidem facile tum intellexi, & locum diligenter notaui, quid autem significare voluerit, eo quidem tempore intelligere non poteram, erat autem hāc ipsius mens quod mihi cataractas fluminis CVRVVARA monstrare vellet. Indianus meus dicebat mihi, eos nullo negotio aurum ex arena fluminis MACAVVINI, colligere, cuius scaturigo erat in saxi iuxta aurifodinam. Addebat etiam se apud PVTYMA fuisse, cū MOREQVITO ab Hispanis capite mulctaretur, atque ibi deliberatum fuisse, inter consanguineos & amicos MOREQVITO, quomodo eum liberare & viuum conseruare possent, nempe si Hispanis aurifodinam hanc reuelarent atque aperirent, verum cum ab altera parte demonstratum esset, Hispanos tanquam auri cupidissimos non fore cōtentos hac reuelatione, vt propterea vitæ MOREQVITO parcerent, sed metuendum potius esse, ne Regem non tantum, sed & totum suum regnum regionemq̃ue per hanc reuelationem amitterent, decreuerunt illud suppressere, & Hispanos studiose celare, quemadmodum in hanc ipsam vsq; horam Hispani ignorent, tantis hosce Indianos prae aliis opibus abundare.

Seniores & regni proceres, ne res hāc vulgo innotesceret, atque ita facile ad Hispanorum aures perueniret, excogitarūt eiūsmodi fabulam, quod nimirum ingens & terribilis Draco ista loca inhabitet, qui omnes eò proficiscētes sine discrimine deglutiat deuoretq; Sed Indianus noster per iocum adiciebat, se Draconem istum donec reuerteremur adeò cicurare velle, vt periculum nullum ab eo metuere necesse

esset, modo generosa vina, quæ ipsi auidissimè bibere solent, nobiscum afferremus. Ego sanè libenter istū montem perlustrāsem, cum hoc itinere multum laboris sustinuissem & parum tamen profecissem. Sed cum viderem ne vnum quidem Indianū ex omnibus nostris amicis ad me venire; audiremquē quod DON IVAN, GVALTHERI cognatus ad Hispanos accessisset, & iam per electionē expectaret supremus gubernator & præses omnium istarum regionum fieri, quam ob causam nobis etiam favere non posset, cum in eo totus esset, vt GVALTHERVM suo regno spoliaret, scirem etiam 10 Hispanos in VVANICAPARA esse, qui antequam ex monte isto reuerteremur, facile accersitis aliquibus ex BERREI copiis, nos interuere & à nauibus prohibere potuissent.

Cogitabam vero etiam nulla superesse media, quibus propositum nostrum in actum produceretur, quam nostram ipsorum præsentiam & nobis in isto itinere sublatam, frustra tot ab Anglis hucusque labores insumptos fore. Nec me etiam latebat Hispanos suos habere speculatores & proditores, qui omnes actiones nostras diligenter obseruarent, quod scirent nos, si in tres vel quatuor partes diuideremur, facile nos superari & opprimi posse. Optimum igitur iudicaui sepositis & abiectis omnibus aliis cogitationibus me præsentissimo periculo quamprimum liberare, & ab omnibus periculosis machinationibus, quibus incolis suspicionem aliquam mouere potuissem, abstinere.

Dum nos in terra Indianos inquireremus, compræhenderunt reliqui, qui in nauī relictī erant, CANOA aliquam cum tribus personis, quarum vnus erat famulus BERREI, reliqui duo ad panes CASSANA emendos proficiscebantur. Literas ipsi habebant à Gubernatore in Insulam TRINIDAD perferendas, quas ego intercepti, vnā cum magna securi & 20 cultris, pro quibus Indianus ille seruus aliquam CANOA mutare debebat, qua in NVEVO REYNO nauigaret. CANOA hæc vna ex illis quinque erat, quibus BERREI filius cum vniuersis suis copiis adducendus erat, quæ iam ante triennium, quod memini, præparatæ fuerunt. Quod si autem vniuersus iste exercitus cum omni comœatu & rebus aliis necessariis, hisce, cymbis siue CANOIS adduci poterit, ego quidem non existimo eum alicuius momenti, & satis copiosum fore.

Hic seruus quemadmodum BERREO in omnibus rebus fidelis, sic etiam meo quidem iudicio admodum prudens & circumspēctus erat. Dicebat quod Indiani, qui cultris istis essent asciscēdi, tanto itinere deberent adduci, quanto abessemus à CASSANARIS qui in exiguis pagis habitant. Et quod BERREO decreuisset, eos vbi aduenirent ibi relinquere, & gubernatores reliquorum Indianorum cōstituere, contra vero tot CASSANAROS debere in eorum loca proficisci, quos BERREO duces & gubernatores GVIANORVM esset factururus.

Quod

Quod item decreuisset maximam partem veterum Insulae TRINIDAD colonorum aliò transferre, & CASSANARIOS GVIANIS permiscere. Quod ARVVAGAS totam Insulam TRINIDAD inhabitare deberent, vna cum fluuio RALEANA. Quòd 60 NEGROS iam haberet, ad opus in aurifodinis faciendum. Quodq; hac ratione existimaret populos istos diuersos ita implicare, & inuicem exacerbare, vt sibi seruientes nunquam coalescerēt, vel aduersus BERREVM seditionem excitarent. Porro dicebat etiam quòd TOPIAVVARI post nostrum discessum in montes fugisset accepto secum HVGONE GOODVVINO, & relicto post se vicario, vt supra dictum, sed primum nuncium quod de eo acceperamus erat. TOPIAVVARI mortuum, & puerum Anglicanum à tigride deuoratum esse. Verum Hispani neutrum credebant. Affirmabat præterea quod circa finem Ivnii quando in flumine nauigationes fieri nō possunt, 10 istae naues quae in Insula TRINIDAD erant, rursus deberent discedere. Et quòd BERREO toto isto tempore quo post reditum suum in GVIANA fuisset, nihil egisset, aliud, quam quod de cibo & com meatu sibi prospexisset: Indiani enim relictis pagis domibusque suis toto anno sementem non fecerant, vt ita Hispani cogarentur panem suum alibi quærere & paruo contenti esse.

Cum fluuiū nauigando ascenderemus, prætergressi sumus portum TOPARIMACCO, qui ab vna parte nullius ferè est profunditatis, & canalem habet nō procul à terra distantem. Quo viso aliam viam ingressi sumus in australi parte fluminis, vbi alueum inuenimus aptissimum & omnis periculi expertem. Cum ad portum CARAPANAS venissemus, misit ipse ad nos 5 vel 6 CANOAS promisitque se ipsum eodem adhuc vel sequēti die ad nos venturum, & coram nobiscum de quibusdam rebus locuturum, expectauimus igitur aduentum eius sex vel septem diebus sed frustra, tandem autē aliquem ex senioribus & præcipuis suis ministris qui nobis significaret, se aduersa valetudine vti, & propter itineris etiam incōmoditatem non posse iam ad nos in propria persona venire.

Hic legatus cum petiisset vt CARAPANAM excusatum hac quidem vice haberemus, narrabat eum spe nostri reditus, toto eo tempore in montibus sese detinuisse, quo abfueramus, & vixisse in quodam loco, quò pertingere Hispani non facile possent, qui tamen interea plurimas vxores suis subditis eripuissent propterea quod omnē ipsis com meatum & cibum subditi denegassent, dicebat etiā quòd DON IVAN (alias EPAROCONO dictus) magistratum gereret, & imperium obtineret in omnes suos subditos, exceptis aliquot veteranis & spectatae fidē militibus, qui in præsidio circa habitationem suam essent.

Addebat præterea quod eum valdè iam poeniteret, suae arrogantiae, quòd nimirum cum Hispanis societatem iniisset & quaesiuisset poten-

potentiam regnumq; suum amplificare. Verum enim est eum ante hæc tempora non nisi vulgarem Dominum fuisse, donec cum BERREO amicitiam contraxisset, eo enim tempore multi Indiani, & Domini etiam relictis suis sedibus, eius imperio accesserunt, eam saltem ob causam, vt liberè cum Hispanis contrahere, & secures cultrosque permutare ipsis concederetur, quæ pro preciosissimis thesauris & clinodijs ipsi habebāt. Postremo nihil aliud superesse dicebat, quam vt indiani nobiscum amicitiam contraherent, & in extrema sua necessitate nostrum auxilium implorarent, vel quantum possent Hispanos acerrimos suos hostes fugerent atque vitarent, innotuerat enim iam omnibus regionem istam auro refertissimam esse, & impossibile erat eam rem diutius imposterū occultare. Dicebat igitur ab vna quidē parte ipsis certissimū periculum iam & exitium imminere, quod euitare nullo modo possent, si ab Hispanis opprimerentur, à quibus ad vilissima quæque seruitia, ad curtendum, remigandum, sarcinas gestandum, & id genus alia peragenda, adigerentur & quod vnicè dolendum esset, ita vrgerentur, vt ipsis vxores suas denegare non auderent, si vitam retinere vellent. Ex altera autem parte non posse Indianos meliorem statum & conditionem expectare, quam Regiæ in Anglia Maiestatis, illustrissimæ vir tutes & beatissima gubernatio ipsis promitterent atque pollicerentur.

Nam cum ante paucos annos (dicebat) in montes fugissemus, vt ibi facta Hispanorum cum vestris virtutibus expenderimus, nihil cogitare aliud poteramus, quam quo Dux vester, qui viribus proculdubio satis erat instructus, nos extremè persecuturus esset propterea, quòd Hispanis, hostibus vestris, cibum & res necessarias dedissemus, vel ad minimum si nos assequi non posset ciuitates saltem nostras occupaturus, & omnibus bonis spoliaturus esset. Verum contrarium tumprehendimus, quòd nimirum nemo ex castissimis vestris militibus vllum nobis damnum dederit. Quin imò ne furari quidem ipsis Dux ille permittebat, cum tamen furta sua rectissimè celare & occultare potuissent. Itaque iam non dubitabamus amplius de omnibus, quæ Dux ille nobis de Reginae suæ clementia & virtutibus alijs affirmabat, & certissimam notam summæ potentiae & maiestatis esse statuimus, quod Regina ista subditos suos in tam longè diffitis regionibus frenare & cohercere posset.

Hic CARAPANA, cum beneuolum nostrum animum, & sedatos quietosque mores probè considerasset, summa deuotione & animi subiectione fauorē Regiæ Maiestatis expetebat, nec aliud quicquam in votis habebat, quam vt patrocínio & protectione Regiæ Maiestatis frui posset, cum ea decreuisset Indianos à seruitutis iugo liberare. Et sanè non expetebat CARAPANA iste hanc opem, tanquam ab

omnibus desertus, & ab Hispanis etiam reiectus, sed eā potissimum ob causam quod iniusticiam Hispanorum cognitā haberet, & crudelitatem eorum ex animo detestaretur, quam ob causam etiam odium & inimicitiam tam periculoso & turpi Hispanorū fauori, praeferbat. Iucundum auditu erat, quomodo senex ille, virtutes & continentiam Regiæ Maiestatis predicaret, quā adeo venerari omnes incolae & Indianos affirmabat, ut cordibus planè ab Hispanis retractis, nos vero motu & affectu colerent. Bonum enim & sedatum imperium, vinculum est vniuersalis cōcordiæ. Qui vero sine certa legum norma viuunt, sibi inuicē per discordiā aduersantur, & omnes hoc iure molesti, quo fortes. Hoc in eos dictum volo, qui in perpetua seditione timore, dubitatione, inconstantia animi, & ethnica crudelitate viuunt, qui nunquam placidè dormire & quiescere possunt, sed perpetuis motibus agitantur, & vitæ aliorum insidiantur.

In isto populo, qui legibus certis adstricti non sunt, certa pax esse non potest, & quamuis pacem inquirant atq; sectentur, inuenire tamen eam & apprehendere nequeunt. Nam Indiani passim intra & extra GVIANAM sua nobis offerunt beneuolentiæ officia, promittuntq; se de cōmeatu & rebus necessariis nobis abunde prospecturos, modo quosdam sibi milites adiungamus, quorū præsidio ab Hispanorum immani crudelitate & tyrannide liberentur & tuti reddantur. Quin etiam decreuerunt ab Hispanorum impofterum commerciis plane abstinere, & mercaturam cum eis nullā exercere, etiam si securibus & cultris opus habeant. Præterea demonstrabat mihi senex iste locum, vbi maximus esset auri prouentus, vbi Epatites & alij preciosi lapides magna copia reperirentur, vbi aurum ex arena in ripis fluminum colligeretur, & vbi Hispani suis mercibus & aliis rationibus tantam auri copiam accepissent.

Hæc omnia, ut ego quidē existimo, reuelabat nobis ex mādato & iussu ipsius CARAPANA, sperabāt .n. nos ita flectere & permouere, ut reuerteremur. Aliās .n. legē habent, qua q̄ arcana eiusmodi reuelant tanq̄ proditores patriæ ad mortē cōdemnantur, præterea in hoc viro nullum dolū depræhendi, sed quod ea, quæ ipsi mandata erant, candidè & absque vlla tergiuerfatione proloqueretur atque proferret.

Vt autem etiam sciremus nullo nos auxilio & cōmeatu opus habere, si ad caput vel scaturiginem istius fluminis ascendere vellemus, demonstrabat nobis, q̄ Hispani nullos Indianos à suis partibus haberent, quibus tutò fidere possent, præter solos ARVVACAS, quorum tamē pauci admodū essent numero, q̄ CHARIBES exGVANIPÀ, CIAVVANNAS, TINITIVAS, SCHEBAIOS, AMAIPAGOTOS, PVTPAGOTOS, SAMIPAGOTOS, SEROVVOS, ETAIGVINAMI, CASSAMARI, cum aliis populis lōgè lateq; dispersis, cōtra Hispanos pugnaturi essent, in quacunq; etiam parte ipsi impressionē facturi essent. Quod PARIAGOTOS, quorum regionem perrumpere primò cogerētur, satis fortes essent,

ut

vt ipsis resisteret, idque propter regionis amplitudinem & incolarum virtutem. In montibus, quos populus hic inhabitat, reperiuntur albicantes lapides tanta duritie, vt nulla arte frangi possint, & communis est opinio hos PARIAGOTOS vulnerari non posse, propterea quod lapides hosce in cibum assumant. Postea dicebat, quod IUVARA-VVAKERI fere ante tres annos gramen in omnibus viis seuisissent, quod in tantam iam altitudinem excreuisset, vt vel syluam repræsentet, quod igne accendere vellent, quamprimum Hispani in regionem suam venirent. Postremo affirmabat VVARIARIMAGATO, qui Dux exercitus ab Imperatore constitutus erat, in vicinia ista aliquot mille EPVREMEOS congregatos habere, in præsidium imperij, qui quidem iam in parte montium australi castrametati essent, & tantum itinere vnus diei ab Hispanis abessent. Dicebat autem hunc exercitum decreuisse, se Hispanos laceßere & aggredi nolle, propterea quod tormenta ipsorum admodum perhorrescerent, velle autem eos nostrum aduentum expectare, & patriam interea defendere, quamuis non intermitterent omnes obseruare occasiones, si forte numerum Hispanorum minuere possent.

Locus vbi firmatis anchoris tum temporis commorati sumus, vnus tantum diei itinere distabat à CARAPANA, itaque petij ab hoc legato, vt cum duobus vel tribus ex suis in naui nostra paululum moraretur, reliquis vero mandaret, vt me ad habitationem CARAPANA ducerent, sed ipse consultum hoc non esse respondit, constitutos enim esse ab Hispanis passim certos speculatores, & facile fieri posse, vt illud Hispanis nunciaretur, quo facto in maximam CARAPANA periculum incidere posset, cum Hispani sedulo studerent ipsum sibi reconciliare, & vero CARAPANA id de die in diem differens, neque apertum sese ipsorum hostem declararet, nec beneuolentiæ & humanitatis officia ipsis exhiberet. Et sanè hæc verissima erat causa, cur CARAPANA ad nos ipsemet non venerit.

Diutius ibi subsistere & commorari, consultum mihi non videbatur, neque tamen poenitisset me istius 7 dierum moræ, quam ibi fecimus, si cum ipso tantum loqui mihi licuisset. Itaque fidem ipsi dedimus, nos breui rursus adfuturos, & secures, cultros, corallia & alia, quibus delectarentur, magna copia allaturos, si ipsi nobis de panibus & auro prospicere interea vellent.

Petij etiam ab eo, vt amicos nostros, qui in TRINIDAD erant, de nostra præsentia edoceret, & quod ipsis primo quoque tempore subuenire vellemus, quod sese fideliter facturum nomine CARAPANA mihi promisit. Quidam ex Capitaneis populorum CYAVVANNAS, qui hoc tempore non procul ab Insula TRINIDAD apud fluuium ARAVVANO habitat, idem etiam in se recepit, & promisit, se daturum operam, vt de nostra præsentia quamprimum edoceretur. Laborandum autem mihi eò magis in hac causa putau,

quò plures ibi naues adesse audirem, & vererer Hispanos prohibuituros ne Indiani nobiscum loquerentur, quemadmodum etiam postea factum est.

Hic Dux populorum CYAVVANNAS venerat, vt nobiscum foedus faceret, & in hunc finem 15 CANOAS secum adduxerat. Habuerant non ita pridem hi populi suas sedes apud fluuium MACVREO, vbi ab Hispanis nocturno tempore oppressi, 20 interfecti, & ædes ipsorum iniecto igne vastatae sunt, propterea quod statuas aureas multorum capitum haberent, & à cōmerciis Hispanorum planè abhorrent. His ita gestis, transmissi CARAPANÆ munus aliquod ex ferro, & postea discessimus.

Consumpsimus autē octo dies traiectione fluminis, cuius profunditas multis in locis erat 20 filorum, minima autem profunditas erat filorum duorum cum dimidio, id tamen non nisi duobus vel tribus in locis. Nominauimus hunc fluuium RALEANA, cum primi ex nostra natione fuerimus, qui eum traiecimus. Et meo quidem iudicio nō multo minor est fluuius AMAZONES, qui sub nomine ORELEANA primi inuētoris iam innotuit. Ego sanè hunc fluuium propter latitudinem, profunditatem, aliaq; commoda aptissimum nostro proposito fore omnino certus sum, breui enim tempore satis magnum iter sine remis etiam aduerso siue cōtrario vento absolui-mus. Cum ostium fluminis egressi essemus, vidimus PINASS siue celocem nostram nobis obuiam venire, quam non procul ab Anglia amiseramus. Appulerat autem ad terrā versum austrum à CABO CECILL, & tres septimanas cum aliquot diebus in isto tractu oberrauerat. Cum igitur ad eam appropinquare, dicebat mihi eius gubernator GVILELMVS DOVVN, quod flumina ea omnia explorassent, nec tamē fluuium RALEANA inuenire potuissent, donec PILOTTAM assumpsissent, quem statim remittere volebam data ei mercede, verum is discedere à nobis recusabat.

Nostri Angli fortassis iam sese accingent itineri, vt primitias nuper inuentæ regionis afferant, sed vt mihi gratias habeant propter has admonitiones, necessum est, cū de omnibus rebus eos edocuerim, antequam ipsi in eas terras venirent. In eo mihi fidem haberi velim, quod homines hi nobis nocere nunquam cogitauerint, sed potius summa nos humanitate exceptos liberalissimè habuerint. Veruntamen iniuriarum admodum memores & impatiētes sunt, & si quid ipsis per vim eripiat, illud nunquam vindicare cessant. Cuius rei exemplum in littore GVIANÆ anno 1566 vidimus, quemadmodum etiam in DOMINICA, vbi senator quidam Londinensis nomine VVATS, cum sua naui ferè submersus & oppressus fuit, quod nobis admonitioni esse potest, ne nobis impunitatem & securitatem promittamus, donec pro dato ipsis damno satisfactum sit.

Cum commeatum & omnia alia quæ in PINASS siue celoce adhuc

huc superfuerant in nauem nostram recepissimus, igne eam combussimus, quia nobis prodesse amplius nō poterat. Quando aduerso fluctu progrediendum erat, ventum probè notantes à littore non recessimus, donec 16 L E G V A S versus ortum absoluissemus. Post navigationem 24 horarum incidimus in P V N T A de la G A L L E R A, à T R I N I D A D versus septētrionem. Sed cum nobis tandem Insula T O B A C C O appareret, rectà eam petijmus. Insula hæc omnibus rebus necessariis abundat, solum enim fecundum habet & fertile. Hoc quidem tempore non inhabitatur, propterea quod CHARIBES & DOMINICA mali vicini sint. Indiani qui Insulam T R I N I D A D inhabitant decreuerunt eò commigrare, si ipsis in T R I N I D A D permanere diutius non concedatur. Gubernator ciuitatis M A R G A R I T A non ita pridem cēloce siue P I N A S S, eò profectus fuerat, vt Insulam istam contemplaretur. P I L O T T A meus C H I L B E R T, qui ante hæc tempora ibi habitauerat, dicebat mihi, Insulam istam optimam fertilissimamque esse, & abundare omnibus, quæ longè lateque inueniri possent, fructibus. Inde rursus in P V N T A de la G A L L E R A profecti sumus, & anchoras nostras firmauimus ad 10 fila in parte Insulæ septentrionali circiter, vel 6 miliaria Britannica à dicta P V N T A. Et postquam tormentum emisimus, ad terrā cymba nostra appulimus, sed ex Indianis nemo nos accedebat. Decreueram igitur I O H A N N E M de T R I N I D A D ad eos mittere, qui eos ad nos inuitaret, sed ipse recusabat hoc itineris suscipere, quòd populus iste procul à littore in montibus habitaret, ipse vero iter istud cognitum & exploratum satis non haberet.

Soluimus igitur inde, S. L V C A R petitori, sed delati sumus ad G R A N A D A S, quas inuenimus hominibus vacuas, & ægrè potuimus S. V I N C E N T, assequi, propter vortices ad istam Insulam crebriores. T O B A C C O hoc in loco optimum est. Et Indiani eius loci, qui C A N I B A L E S erant, promittebāt, quod vellent magnam eius copiam nobis afferre, sed tamen de die in diem id differebant, quærētes interim occasionem nos comprehendendi & deuorādi, eodem modo, quo non ita pridem compræhensa naui Gallica, populum omnē absumpserant. Cum autem hæ ipsorum molitiones & machinationes nefariæ per quendam ipsorum seruum manifestatæ fuerant, conspectum postmodò nostrum summo studio vitarunt.

Mōris apud ipsos est, vt peregrinos & aduentantes hospites, sellis quibusdam imponant, quasi summo honore eos affecturi, sed vā ipsis, qui fidem huic honori habent. In M A T A L M O, incolas nullos inuenimus. Tandem ad DOMINICA Insulam peruenimus, sed cum ibi T A B A C C O bonum accipere non possemus, & vero audissemus, nauem quandam Hispanicam in plaga Insulæ septentrionali, sibi de recenti & dulci aqua prospicere, constituimus eam inquirere, verum Hispani nostrum aduentum metuentes, noctu discesserunt. Indiani huius loci decreuerunt mutatis sedibus, cum iis ex G V A N I P P A ad-

uersus Hispanos sese coniungere, quemadmodum etiam nuperri-
mè, ex alia quadam Insula populum aliò traduxerāt. Cum ibi adhuc
essemus, venit CANOA quædam ex GVANIPA, quæ narrabat, naues
quæ in Insula TRINIDAD erant, breui omnes discessuras, & partim
CONQUERABIAM, partim minores Insulas, petituras esse. Nos vero
naui versus septentrionem directæ, proximo cursu Angliam repetii-
mus.

Sic igitur suppeditatam à vestra gratia pecuniam consumpsi, &
nullis laboribus peperci, vt mandato vestro satisfaceret, & vera atq; ex-
acta haberetur cognitio fluuiorum & riparum omnium. Quod ad
ipsum iter attinet, non quidem iudico illud pro itinere habendum,
cum nihil in eo consecutus sim, quo possem vestræ gratiæ & Maie-
stati regiæ gratificari. Sed me quod attinet, Deum ego testor, quòd,
nisi consideratio publicæ vtilitatis me prohibuisset, potius summo
cum periculo rem ipsam aggredi voluissem, quàm re infecta ex terra
ista discedere.

Quamuis autem meum testimonium in re per se manifesta, &
verissima, superuacaneum sit, præstantia tamen præsentis causæ, &
expectatio aliarum rerum, necessariò efflagitare videtur, vt de gene-
ralibus quibusdam dicam, quæ à regia etiam Maiestate approbata &
publicari permissa sunt. Quod autem ad particularia quædā attinet,
ea Regiæ Maiestati reseruata sunt, quæ ea ad vtilitatē publicam diri-
gere rectissimè poterit. His autem quæ dicta partim sunt & partim
iam dicentur, cū omnes in genere homines concernant, ita quidem
mihi persuadeo, fore vt desiderium aliquod in eorum maximè ani-
mis, qui huius nostri consilij participes sunt, excitent, non cessandi
donec, quæ maximis curis & sumptibus explorata & cœpta sunt, ab-
soluantur atq; perficiantur. Neq; mihi dubium est multos aliquan-
do, vbi viderint diuitias harum regionum, quæ respectu aliarum o-
mnium, pro Gazophylacio quodam haberi merito possunt, dictu-
ros, GVALTHERVS RALEGH suo equidem tempore prudentissimus
omnium mortalium fuit, qui communem vtilitatem promouere
studens, tantis Rempublicam nostram opibus beauit.

In secundo hoc itinere non tantum apertissimus & manifestissi-
mus inuentus est ingressus in fluuium RALEANA, quem Indiani O-
RENOQUE vocant, sed electio etiam proposita est, inter 40 diuersa &
nō exigua flumina, quæ omnia mediocribus nauigari nauibus pos-
sunt, & mercatoribus cognitu perquam necessaria sunt, qui merca-
turam hisce in locis exercere studebūt. Et possum ego his qui inqui-
rendo auro operam dare volent, certissimam spem facere de aurifo-
dinis, & lapidibus preciosis quā plurimis ibi inueniendis. Quamuis
autem non omnia in omnibus locis & regionibus Indianorū inue-
niantur, non tamen poterit conatus iste irritus planè esse & inutilis.
Quod enim hisce meis oculis aliquoties vidi, affirmare salua con-
scientia

scientia possum, passim in littore horum fluuiorum, ligni Bresiliani, mellis, Gossipij & Balsami maximam copiam reperiri. Quæ quidem sumptus, si qui in hoc itinere insumantur, compensare abundè poterunt. Cum autem sine certa relatione, in peregrinis locis parum proficere aliquis possit, ego sanè lubenti animo cum omnibus communicare volui, quicquid mihi ab Indianis hac in parte relatū fuit.

Ego breui tempore fluuium R A L E A N A aperui, & omnes meas cogitationes ad promouendam hanc rem direxi, cum iustam eam esse, vtilem & necessariam viderem. Iusta est enim, cum ad defensionem miserimorum hominum faciat, qui multis iniuriis crudelissimè oppressi, patrociniū & defensionem Regiæ Maiestatis vltro appetunt efflagitantque. Vtilitas vero maxima, manifestè ex plurimis Hispanorum literis, quæ in mari interceptæ sunt, quemadmodū etiam ex conatu nostro, cuius in descriptione primi itineris mentio facta est, patet. vt taceam confessiones Indianorum, & sumptus Hispanorum, quos quotidie faciunt vt nos ab isto regno excludāt. Necessarium vero esse, nemo negauerit, quicquid suscipitur ad infringendam potentiam Hispanorum, & frenum ipsorum ferociæ petulantiaq; iniiciendum. Vnica enim hæc via est ad opes Hispanorum quas ex P E R V & N V E V O R E Y N O habent, peruertendas. Vnica etiam ratio est, afflictos Indianos erigendi, & aduersus Hispanos armandi, vt acceptam iniuriam vltiscātur, & omnes ciuitates, quas sanguine & sudore suorum antecessorum Hispani in India passim condiderunt, diripiant rursus, & solo adæquent.

Præsidium Hispanorū, quod in T R I N I D A D, à rege, ad defendendam istam Insulam, & transitum in flumine isto prohibendum, collocatum est, argumento vtiq; est certissimo, Regem incertum esse, & metuere ne quid post nostram harum regionum explorationem accidat. Quomodo igitur parui facere hoc regnum videbitur? Quis quæso tam absurdus est, qui cogitet Hispanum non posse nauibus suis melius vti, quam si multis sumptibus, 28. naues in insulam T R I N I D A D mittat, quæ à collectione T O B A C C O nos tantum excludant? Nam in ea quidem insula nihil ferè aliud reperitur. Quin potius manifestum est, omnes istos sumptus iam pridem à B E R R E O compensatos esse, plurimo auro quod ex G V I A N A Regi transmissum est manifestum est & hoc, quod Hispani hoc tempore magis laborent, & solliciti sint de hac regione obtinenda, quàm de alijs quas possident retinendis & conseruandis. Ad hæc facile etiam existimari poterit, Capitaneos ex M A R G A R I T A & C A R R A C A S tam amentes non fuisse, vt summum vitæ discrimen subire, & contra expressum Regis mandatum G V I A N A M expugnare, B E R R E V M Q V E cum suis trucidare conati fuerint, nisi sciuisent preciosas margaritas in M A R G A R I T A Insula, & aurifodinas apud C A R R A C A S, cum ditissima G V I A N A satis fore sufficientes, ad expianda omnia apud Regem quamuis maxima sua delicta.

Varij

Varij & multiplices Hispanorum qui in magna fuerunt auctoritate, conatus, hisce 63. annis, satis testantur, de ipsorum ingenti cupiditate & desiderio, potentiam & maiestatem imperij sui, hoc regno augendi & amplificandi. Sed cum nos in ea verseremur opinione, quasi facilius & sine omni labore aut periculo hoc imperio potiri possimus, frigent nostra consilia & conatus. Certum est autem Hispanos si successus habuerint feliciores, postmodum summa crudelitate & tyrannide conseruatuos, quod gladio & armata manu semel obtinuerunt atq; expugnauerunt, quod ipsum quidem Indianis ignotum non est, qui propterea maximo cum desiderio nostrum reditum expectant.

Multi hic reperti sunt Nasutuli, qui ut conatum nostrum impedirent & retardarent, partim hæc omnia pro fabulis & figmentis habuerunt, quasi eiusmodi regiones in rerum natura non essent; partim fidem nobis in eo derogarunt, quod maximis hæc regiones opibus & diuitis abundare diximus. Non enim hoc ipsis verisimile videri potuit quod existimarent, ab Hispano iam pridem has Regiones superatas & expugnatas fuisse, si tanta vis auri & argenti in eis reperiretur. Verum si considerabimus quomodo Hispanus MEXICO, PERU & alias prouincias subegerit, facile respondere poterimus, eum ratione temporis & potentiae, non parum hic quoq; effecisse, si quidem non pauci Hispanorum diuersis temporibus huic regno subinde insidias struxerunt, quorum nomina ad calcem huius libelli consignata videre poteris.

Non immerito igitur vel totus mundus eorum constantiam & alacritatem mirabitur, nostram vero supinam negligentiam detestabitur, qui videmus & patimur, homines nauci & famelicos maximam orbis terrarum partem possidere, disputantes interea & contententes, vires nostras non esse satis sufficientes ad obtinendam vnicam saltem regionem, quæ aperta iam & manifestata est, cum tamen de incolarum istius regionis erga nos amore & fauore certissime nobis constet, cum omnes duces & gubernatores debitam Regiae Maiestati subiectionem deferant, & iter etiam breuissimum sine omni periculo morborum confici possit. Taceo quod expectatio auri & spes tanti commodi in cordibus nostris extinguere atq; suppressere periculi metum facile deberet. Sed quilibet prudens facile animaduertere poterit, has obiectiones & impedimenta, quæ nobis ab hominibus obiiciuntur, non vergere in nostram ignominiam, titulum enim prudentiae, non rem ipsam sectamur. Indianus quidam CALANVS nomine, aliquando corium aliquod ad pedes ALEXANDRI MAGNI abiicisse scribitur, & postea pede partem vnam depressisse ita ut altera pars non nihil eleuaretur.

Hoc facto indicare qualitatem & conditionem regni Alexandri voluit, quod nimirum cum longè lateq; sese extenderet, non posset à tumultu

à tumultu & seditione diu liberum esse, excepto isto loco vbi Rex ipse regiam suam sedem haberet. Atq; hoc ipsum euētus etiam satis confirmauit, cum potentissimum istud & amplissimum imperium, quod plurimas & diuersas nationes continebat, non posset amplius sine diuisione contineri. Quotus quæso quisq; hisce nostris temporibus Rex est, qui tam fidos habeat consiliarios, quales superiorum seculorum historia nobis describunt, & ante oculos ad imitandum proponunt? Quid quæso de Ducibus & gubernatoribus Hispanis nobis pollicebimur aliud, quā quod incerto & infirmo fundamento innitantur, cum Rex ab omni parte vicinos habeat populos, equè potentes ac ipse est, quorum vires non ita distractæ sunt, & qui mercenarium nō agnoscunt. Rex Hispanus facile intelligit, regna & imperia omnia, quæ ita distracta & diuisa sunt, formā foedissimi monstri repræsentare, cuius membra funibus & catenis constricta atq; ligata cohæreant. Si enim commercia Hispanorū ridicula tollantur, & merces quas Hispani in ea loca vehere solent, ab aliis ad eos perferantur, dubium mihi nullū est, quin Indiani, qui nec legibus nec religione vlla tenentur, & sine exteris nationibus viuere rectissimè possunt, id potius operam daturi sint, vt Hispanos sibi subiiciant, quam vt iugum Hispanorum vltro subeant. Præterea non latet etiam Regem Hispanum, Hispaniam potentissimis & fortissimis vndique populis cinctam esse, qui videant, regum istud opibus & diuitiis repletum, populo vacuum esse, sciant etiam Hispanos per arrogantiam, superbiam & petulantiam omnia conari, etiam si rebus necessariis destituantur, vt ita facile aliquando à vicinis principibus in perniciem regni sui, foedus & pactum fieri possit, quod ipse petulantia & arrogantia suæ iustissimas poenas det, qui pacem subinde turbans, alios suis regnis eiicere principes laborat, dum modo suam augeat potentiam & regnū subinde amplificet. Et hoc quidem eò facilius fieri posset, cum non vltius quam in vicinam Hispaniam suscipere expeditionem necesse sit, ad humiliandū fastum & dirimenda vincula istius regni, quibus tot Reges in seruitutem attrahere, & omnes in Europa Christianos sibi subiectos reddere conatur. Et reuocent ei in memoriam consiliarij, ista populi emissionem vires suas subinde debilitari & imminui, & GVIANAM tamen tam facile superari non posse, quæ regio firmissima & potentissima, nuper à naturalibus & veris possessoribus Anglis, oblata est. Sciat etiam dubia admodum & infirma esse media, ad defendendam autoritatem & tegendam nuditatem sui regni, dum conatur suis veteribus minis nos terrere, quasi Angliam aggredi & expugnare velit, sperans istis vocibus nos domi detinere, satius profecto esset & magis ex re sua, si regiones istas, quas iam occupauit, præsidio firmaret, quā si vires suas frustra in expugnationē GVIANÆ conferat, quæ regio procul ab aliis suis in India prouinciis abest, maximum ipsi hæctenus damni dedit,

& incolas habet hostes suos acerrimos fortissimosque. Quod si autem Hispani maximo cum damno haecenus huic regno eam solummodo ob causam imminet, quod norunt illud omnia alia regna & imperia multitudine & abundantia auri superare. An non dolendum est & deplorandum, quod nos tempora nostra tam inutiliter transigamus, cum multae fertilissimae regiones sint, quae nostro sese imperio subiicere admodum desiderant. Qui vnicum BERREVM considerabit, quomodo nimirum omnes eius conatus irriti facti sint, negare meo quidem iudicio nunquam poterit, Deum potenti dextra sua contra Hispanos pugnasse, qui opus suum quod in isto populo incepit, clementer perficere, eum a pontificio fermento custodire, & luce Euangelij sui ad suum regnum colligere atque inuitare constituit. Consummatio certe huius propositi, corona futura est & gema preciosissima omnis laudis, quam Regina nostra apud externos, egregiis suis factis consecuta est, ubi audierint Deum tanta Regiam eius Maiestatem gratia beasse, & ad priora hoc etiam non exiguum addidisse.

Castiliani initio religionem semper praetenderunt, quasi tanto zelo ducerentur Christianam istis in locis religionem propagandi, sed re ipsa nihil docuerunt & professi sunt aliud, quam auaritiam, furta, rapacitatem, caedes, & id genus alia, itemque quomodo imaginem Dei destruere, & homines pecudum instar trucidare, econtra autem idololatricas imagines, & trophaea sua in sanguine multorum milium sine causa interfectorum, erigere & statuere deberent. Putamusne clamorem simplicis huius & innoxij sanguinis nubes non percurrere? An vero oblitus forsitan Deus est creaturarum suarum, ut misereri non possit eorum quos ipsemet ad suam imaginem creauit? Quin potius statuendum est, poenam ipsis iam iam imminere, & haec crudelia ipsorum facinora per Regiam nostram, diuinitus huic rei destinatum organum punitum iri. Aliquando enim manifesta, aliquando occulta, semper autem iusta sunt Dei iudicia.

Fluuius RALEANA liberum habet & apertum aditum, quo populum, equos, com meatum, & res alias necessarias commodè in istas perferre terras possumus, ita ut nec Hispani hoc impedire possint, nec fluuius ipse qui per eluuiionem, quotannis effunditur.

Ego possum hoc verè & sanctè affirmare, me in hoc secundo itinere, beneficio temporis, & aliarum commoditatum, omnia probe perlustrasse & vidisse, nec quicquam meminisse, quod prohibere possit, quo minus auriferum hoc & ditissimum imperium a Regia Maiestate superatum, huic nostro regno contra Iudaeos & gentes adiciatur. Posset quidem etiam haec regio per subitaneum & insperatum tumultum suo auro & copiosissimo thesauro spoliari, sed id communi utilitati minime consultum fore arbitror.

Quod si necessitas nos non vrget ad hanc rem perficiendam, ipsa quaeso utilitas & commodum maximum nos aliquo modo excitet
mo-

moueatq; , præsertim cum tot nobiles sint adolescentes, qui cum promoueri ad officia alia non possint, sæpè ad media vel non satis digna suo genere, vel inhonesta & planè prohibita deflectunt, & tandem in perniciem certissimam prolabuntur. Tot etiam operarij & opifices valido corpore, in extrema inopia & paupertate viuant. Vnde accidit quod multi filios suos BELIAL offerant, quorum sanguine terra postmodum misere foedatur & coinquatur, idq; non immerito, cum lex DEI hoc ipsum iubeat, & iustitia iudiciūq; in mundo vigere semper debeat. Quanto igitur vtilius rectiusq; filiis suis prospexerit, qui eos in regionem eiusmodi transferet, in qua abundè omnia habere, & in virtute indies magis magisq; proficere poterunt. Erit profecto nomen & memoria eius ter benedicta qui rem hanc probè considerauerit, & vt in actum producat, nihil in sese desiderari passus fuerit.

Per filios Belial intelligit meo iudicio catholicos, quorū multi etiam ex nobili prosapia oriundi ad patibulum Tyburn dictum cōdemnati sunt.

Tandem vt ad vestram gratiam mea iam vertatur oratio, ea suis sumptibus hæc regiones aperuit & perlustrauit, principio quidem in propria persona, postmodò, & mea opera, vt nihil amplius restet, quā vt eas vindicemus, & ad plenariam possessionē progrediamur, modo inuidia & incogitantia nobis hanc fortunam ex manibus nō eripiant, hoc enim si fiat, damnum haud exiguum, & calamitates quæ huic Regno iam iam, nisi advigilemus, imminēt, breui experiamur, & contra felicem videbimus hostium nostrorum in rebus omnibus successum. Non equidem populo, non nauibus, non alijs medijs & rebus necessariis destituimur. Ecquid igitur cessamus? Rex quidem Hispanus tam gratum ex ista regione semel percepit odorem, vt etiam si plurimis regnis & prouincijs dominetur, plurima bella in Gallia & inferiori Germania gerat, & hoc ipso anno damnum proprio suo regno nō leue acceperit, nihilominus tamen 28. ingentes naues in Insulam TRINIDAD ablegare potuerit; ex quibus 10. GVIANAM petierunt, vt nihil de classe dicam in CALIS præparata, vbi plurimas naues congregauerat, quæ tamen igne sunt consumptæ?

Tempus hoc est (vt vno verbo dicam) opes & diuitias acquirēdi. Tempus potentia hoc regnum stabiliendi & amplificandi. Tempus hostiles nostris præualendi tempus optatissimū æterna nos pace beandi, & nomen nostrum toti mundo cum sempiterna posteritatis gloria commendandi. Excutiamus igitur torporem & somnolentiam nostram advigilemus rebus nostris, & non præbeamus aures calumniatoribus, qui tantam nobis laudem, potentiam, dignitatem & maiestatem inuident, victoriam vero omnē nobis ereptam hostibus nostris Hispanis deferunt atque pollicentur.

OCCIDENTALIS INDIAE
CATALOGVS FLVVIORVM, ET VRBIVM
quæ in secundo hoc itinere manifestatae sunt & aperte, unâ cum
populis, CASSIQVE & gubernatoribus siue Du-
cibus quibus habitantur.

<i>Fluuij.</i>	<i>Populi.</i>	<i>Vrbes.</i>	<i>Duces.</i>	
1 Arrovva- ri, mag.	Arvvaes, Parar- vveas. Charibes.			1. His inimicitia intercedunt cū IAOS populis. Pecuniam habent lapides altos & virides. Loquuntur lingua eadem cum TINITIVAS populis, quemadmodum & ARRICARRI, qui eadem etiam pe- cunia vtuntur.
2 Ivvaripo- co, Maxi- mus.	Mapur- vvanas. Ioas.			2. Hoc in loco vt apparet, VINCENT PINSON Hispanus, preciosum suum la- pidem ESMORALDES dictum, inue- nit.
3 Maipari, magnus.	Arricarri.			3. 4. 5. Hi fluuij cum præcedentibus vi- dentur esse riui, ingentis fluminis AMA- ZONES. Nam vbi primo ad terram ap- pulimus, tantum vnus dici itinere à ma- gno isto flumine, vt Indiani referebant, aberamus.
4 Caipuro- ogh, mag.	Aricuri.			
5 Arcoa, mag.	Marovvá- nas Char.			
6 Wiapoco mag.	Coonora- chi.			6. Primi montes, qui in ista regione vi- dentur, siti sunt circa hunc fluuium ver- sus ortum. Ab ostio huius fluminis India- ni 20 diebus ad stagnum falsum perueni- unt, vbi fluuius MANOA præterlabitur. Fluuius ipse multas habet catarractas siue præcipitia, quemadmodum etiam fluuius CAROLI, nisi quod longius ab inuicem distant. Vbi sese in mare exoneret, altissi- mis montibus cinctus est.
	Wacavv.			
7 Wanari.	Wascavv.			
8 Capurvva ca, mag.	Charib. Charibes.			
9 Cavvo. mag.	Iaos.	Icomana magna.	Wareo.	10. Fluuius hic dulcis aqua magno im- petu in mare ruit, vnde fluctus sæpe adeo elevantur, vt scopulos altissimos repræ- sentent, in ripa circa montes ligna Bres- liana crescunt, magna copia, quæ coloris sunt aliquanto obscurioris quam alia, cre- scunt præterea in hoc loco etiâ alia præ- stantissima ligna.
10 Wia, mag.	Mavvoria Charib.	Paramon- na, mag.	Mashvvi- po.	
11 Caiane, mag. Govvate- ria, mag. Insula.	Wiara. C. Shieba- ios.	Canavvi. Orinike- ro.	Paravvar- reo.	14. Vtuntur lingua Indianorū in DO- MINICA, pauci sunt numero sed fortes admodum & cordati. Hostes suos ligatis manibus pedibusq; viuos deuorant, qui cruciatus maior est quam sagittarum, quæ herba venenata MAPOTOTO infectæ sunt. Hi Indiani cum eos, quos interfi- ciunt deuorent, veneno nō vtuntur. Lit- tus maris nullibi habitat, nam assiduus bellis quæ inuicem gerunt, populus ad- modum debilitatus est & imminutus. Sed ad fluuiū ORENOQVE hodie frequen- tes habitant in pace & concordia.
12 Macuria.	Piraos Cha.			
13 Cavvroo- ra.				
14 Mamna- nuri.	Ipaios. Char.			
15 Curocy.	Shebaeos.			
16 Curassa- vvini.	Shebaeos.	Musivva- ra, mag.	Ocapa- nio.	
17 Cunana- ma.	Iaos.	Waritap- pi.	Carmana- ri.	
	Arvvacas.		Curipo- toore.	21. Circa ostium huius fluuij, CAPE- LEPPO cum CVRITIMI ex vallibus in 18 Vrac-

<i>Fluuij.</i>	<i>Populi.</i>	<i>Vrbes.</i>	<i>Duces.</i>
18 Vracco.	Arvvacas.		Marvvabo
19 Moraga.	Arvvacas.		Eraimaoa.
20 Mavvar- pari.	Arvvacas.	Avvarica- na.	Mahaho- nero.
21 Amonna- gar, <i>mag.</i> Caleppo, <i>mag.</i>	Charibes.	Iaremap- po, <i>max.</i>	
22 Maravvini <i>mag.</i>	Paracut- tos.		
23 Ovvcovvi.			
24 Wiavvia- mi.			
25 Arama- tappo.			
26 Wiapo.			
27 Macuru- ma.			
28 Carapi.			
29 Vracco.			
30 Charima- vvini, <i>mag.</i>	Curepini Ch.		
31 Eurovvto.	Vpotom- mas.		
32 Pavvro.	Arvvacas.	Maripom- ma.	Caponar- iari.
33 Shurinama <i>mag.</i>	Carapini Char.		
34 Schurama <i>mag.</i>	Carapini Char.		
35 Northum- bria, <i>sive</i> Cupana, <i>max.</i>	Arvvacas.		
36 Wioma.			
37 Custvvini.	Neckeari.	Tauro- oromene.	Neper- vvari.
38 Inana.			
39 Curitimi, <i>mag.</i>	Carapini. Arvvacas. Paravvian- ni.	Ovvaripo- ore. Mavvroo- noma. Maiapo- ore. Carivvac- ca.	
40 Winitvva- ri, <i>mag.</i>		Aneta. Manaco- brece. Eppora. Parvvia- annos. Lupulec.	
41 Berbice, <i>mag.</i>	Arvvacas.		Waravva- roco.
42 Wapari.	Sebaios.	Madavvi- ni.	Benmur- vvagh.
43 Maicavvi- ni.	Arvvacas. Panapi. Arvvacas.	Itevvce.	Caporaco, <i>magnus</i> Dux.

māre sese exonerant. Et habitant ad hunc fluuium aliqui GVIANORVM.

29. In hoc fluuio, quemadmodum etiā ferē in reliquis omnibus propter scopulorum multitudinē, vltra sex dies nauigare non possumus. Itinere 10 dierum peruenitur ad originem, vbi GVIANI habitant. Hic reperitur multa copia mellis, gossypij, serici, balsami, HAMACCAS siue lignorū Bre-siliensium, quemadmodum etiam in toto littore orientali. In vicinia & tra-ctu hoc habentur etiam statuae auree, epatites, & alia id genus, sed hæc pluris ibi æstimantur quam alibi. Aurum suum permutādo acquirunt. Nam pro CANOA mediocris magnitudinis, statuam trium capitum accipiunt, CANOAS vero minores, minoribus etiā statuīs permutant, vulgo autem præciū vnius CANOÆ securis est. Abundat ista regio metallis, gummi, & radicibus variis, quæ etiam ad medicamenta salutariter adhiberi possunt.

Herba venenata.

Ourari.
Aparaepo.
Corassi.
Parapara.

Herba venenum ar- centes.

Turara.
Wape.
Cutarapama.
Macatto.

	<i>Fluvij.</i>	<i>Populi.</i>	<i>Urbes.</i>	<i>Duces.</i>
44	Mahavvaica.	Aravvacas.	Maburefa,	
45	Lemerare, <i>mag.</i>	Wacavvajjos.	<i>mag.</i> Maburefa,	
46	Deuoritia, <i>sive.</i> Piffckebe, <i>max.</i>	Iaos.	<i>mag.</i>	
	Matoroomi.	Schebaios.		
	Coovvini.	Arvvacas.		
	Chipavvamę.	Charibes.		
	Aravvannę.	Maripai.	Caiaremappo	
	Itorobece.	Wocovvayos	Waroopana.	
47	Pauoroama. <i>mag.</i>	Iaos.	Maripa.	Nacapovva.
	Aripacoro.	Ivvarevvakeri	Chipariparo.	Schuracoi- ma.
	Ecavvini.	Panipi.		
	Manueri Wi- ni.	Tocorvvifa- rinbugh.		
		Warivvag.		
48	Moruga, <i>mag.</i>	Iaos.	Cooparoore, <i>mag.</i>	Manarecovva
	Piara.	Arvvacas.	Avvlapari	Iarvvarema.
	Chaimera- goro.		Topoo.	
49	Waini, <i>mag.</i>	Charibes.	Tocoo- poi- ma, <i>mag.</i>	Parana.
50	Barima, <i>mag.</i>	Charibes.	Pecuua, <i>mag.</i>	Anavvra
	Caitoama.	Aruacas.	Arvvaki.	Aparvva.
	Arooca.			Aracurri.
51	Amacur, <i>mag.</i>			
	Aratoori, <i>mag.</i>			
	Cavvrooma, <i>mag.</i>			
52	Raleana <i>sive.</i> Orenoque.			
	Maipar.	Insulae hæ sunt in ostio Raleana fluminis sitæ.		
	Iracaponen.			
	Ovvarecapa- ter.			
	Warucanaf- fo.			

*Die 29 Iunij pervenimus in portum PORTLANDIÆ. Atque totum iter ab-
solvimus spacio 5 mensium.*

NOMI-

NOMINA CLARISSIMORVM
QVORVNDAM HISPANORVM, QVI SVBINDE
TENTARVNT GVIANAM OCCVPAE, EX RELATIONE IVAN
de CASTELLANOS CLERIGO desumpta, qui eos peculiari libro
compræhendit, cuius titulus est PRIMA PARTE de
las ELEGIAS de VARONES ILLVSTRES
delas INDIAS.

1. *Propositum hoc GVIANAM expugnandi, primus in actum pro-
ducere voluit DIEGO de ORDAS ex regno LEON oriundus, Anno
1531. Hic erat unus ex capitaneis, qui cum CORTESIO in expugnatio-
ne MEXICO fuerunt. Ingressus est primo fluvium AMANA & 15 se-
ptimanas consumpsit, priusquam ad fluvium ORENO QVE pervene-
rit. Quò nos 15 diebus pervenimus. Dedit huic fluvio nomē VIAPARI,
quod in Hispanicis relationibus & descriptionibus adhuc retinetur.
Abest ab Insula TRINIDAD, 5. LEGVAS versus austrum. Acceperat
secum ex Hispania 1000. milites, & mortuus est cum in Hispaniam
rursus reverteretur.*

2. *IVAN CORTESO, venit cum 30. viris in fluvium AMAZONES
& ulterius in regionem progressus, nunquam reuersus est.*

3. *CASPAR de SYLVA, & duo eius fratres cum 200. viris ex TENE-
RIFFE profecti sunt, ut DIEGO auxilium ferrent. Quærebant in flu-
mine AMAZONES, EL DORADO, verum non diu ibi commorati, sed
statim ad Insulam TRINIDAD reuersi sunt, ubi etiam omnes tres se-
pulti sunt.*

4. *IVAN GONSALES, ex TRINIDAD profectus est, ut GVIANAM
aperiret. Hic cum plus suis comitibus, quam exiguis copiis fideret, co-
gnovit & inuenit terram, quò longius progredereetur eò maiori popu-
lo, diuitiis, opibus & auro abundare. Itaq, cum ipse copioso auro quod
secum attulerat nomen suum admodum illustre reddiderit, conati sunt
postmodò plures eius vestigiis insistere.*

5. 6. *FELIPPE de VREA, & post eum, PEDRO de LIMPIAS, Du-
ces nimirum & Gubernatores germanici exercitus, simul hoc propo-
sito & fine in GVIANAM venerunt, sed LIMPIAS ab Indiano quodam
CASSI QVI, cuius nomen erat PVTYMA, interfectus est.*

7. *FERONTMO de ORTAL, itinere apud MARECVPAÑA pericu-
lum fecit, cumq, post multas profectiones & varia itinera, sumptus &
patrimonium omne consumpsisset, subitanea morte in SANCTO DO-
MINGO periit.*

8. *SALA Monachus assumpto tantum unico socio, cum aliquot*

Indianis qui iter sibi monstrarent, peruenit in GVIANAM, & explorata regione reuersus est, afferens secum aquilas & multas alias ex auro fusas statuas. Postea conatus est & alterum fluiuium explorare, sed in itinere occisus est.

9. 10. XIMENES, frater XIMENES de QUESIDA de ADELANTADO, & PEDRO de OSVA, seorsim periculum fecerunt.

11. HERNANDEZ de Serpa, hoc iter etiam ingressus est, sed statim casus est populo suo in fugam verso.

12. Post hunc secutus est DIEGO de VARGES, & filius eius IVAN, sed uterq; in itinere periit.

13. CACERES ex NVEYO REYNO de GRANADA ad MATACHINES profectus est, ubi presidium suum posuit.

14. Idem ab ALONZO de BERREO, duabus vicibus tentatum est, qui magnam expertus est miseriam, peruenit autem ad LEGVE vnā, in istam regionem, & potissimum VIAPARI siue AMANA fluiuium perlustrauit, sed tandem interfectus est à populo quodam, quem Indiani LAGVAS nominant.

15. Aggressus hoc ipsum est etiam ANTONIO SEDENO, cui sese coniunxerunt HERERA & AVGVSTINE DELGADO, in expugnatione Insulae TRINIDAD, aduersus BABOVNAR, potentissimum eius loci Regem. Iter fecit non procul à MARECVPANA, anno 1536. una cum 500. fortissimis militibus, quarens ingressum in GVIANAM & ELDO-RADO. In hoc itinere plurimum auri lucratus est, & multos Indianos in vincula coniecit. Hi tamen omnes in itinere mortui sunt, quorum postea cadaueribus tigrides ex syluis allecte & provocatae sunt, tanta copia, ut Hispani sese vix sustinere & defendere ab earum sauitia & iniuria potuerint. Tandem SEDENO iste in finibus istius imperij mortuus & sepultus est, circa initium fluminis TINADOS, ubi maxima etiam pars populi sui periit.

16. AVGVSTINE DELGADO inquirebat regionem istam, versus austrum profectus cum 53 militibus & tribus equis, ex CVMANAVGOTO. Eo tempore bellum ortum est inter Indianos, qui in plano, & eos, qui in montibus habitabāt. Hoc bellū proposito ipsius admodum erat cōueniens & accommodatum, ea enim occasione feliciter progressus est, donec ad quēdam CASSIQVI Indianū GARAMENTALL nominatū veniret, q̄ eum humanissimè suscepit, & multa p̄ciosissima clinodia aurea, sex pueros, & decem seruos donauit. Addidit ei etiam

tres

tres pulcherrimas virgines, quæ à tribus regionibus nomina sua habebant, ex quibus huic GARAMENTALL dono missa fuerant, qui supremus istius regionis Dominus erat. Nomina erant GVAREBA, GOTGVANE & MAIARARE. Hæ regiones hoc præ cæteris habent, quod saluari aëre diuinitus donatæ sunt, & fœminas nutriant formæ admodum elegantis. Hispani autem ut gratitudinem suam declararent, & beneficia ista recõpensarent, omne aurum quod inuenire poterat, ipsis eripuerunt, & insuper quotquot comprehendere Indianos poterant, in vincula coniectos secum in CVBAGVA abduxerunt, ubi pro mancipiis eos postea vendiderunt. Tandem autem hic DELGADO ab Indiano quodam sagitta in oculo vulneratus, misere perijt.

17. DIEGO de LOSADA, frati suo successit, sed longè maioribus instructus copiis, quæ tamen postea per seditionem sese ipsos trucidarunt, paucissimis exceptis, qui ad CVBAGVAM reuersi sunt.

18. REYNESO hoc iter quoque suscepit, sed cum infinitos deuorasset labores, & pericula non minima sustinuisset, tandem cum indignatione abstinuit, & in ESPANNOLA sepultus est.

19. PIEDRO de OSVA, inquirebat hoc regnum anno 1560. cum 400. Hispanis, iuxta fluuium ORELIANO. Populus eius in regione MOTTLOONES cum fluuium descenderent, inuenerunt arbores cinnamomi. Hic propriam suam uxorem MADAMME ANES, quæ virum & Dominum suum in omnibus itineribus nunquam deseruerat, capitis supplicio affecit, sed tandem à proprio populo interfectus est.

20. Monachus FRANCISCUS MONTEFINES erat in prouincia MARECAPENA cum 100. militibus, qui ad inquirendam & occupandam GVIANAM sacramento adstricti erant. Tum tempoistyrānus quidam LOPEZ AGVIERRETZ seditionem in India excitauit, sed de istius monachi itinere, & eius exitu, in historiis nihil consignatum est.

In nostra hac regni huius perlustratione inueniet lector historiam ORELIANI, qui fluuium AMAZONES aperuit anno 1510. deinde etiam historiam DON ANTONII de BERREO, & aliorum, qui superiorum vestigiis insistentes, dum terram hanc inuenire laborarunt, seipsos perdiderunt.

ADMONITIO AD LECTOREM.

In hoc catalogo, nominatantum consignavi eorum, qui seducti fama & rumore de præstantia GVIANÆ summo studio terram istam inquirere & occupare statuerunt, historia enim prolixiores sunt, quam ut tam breui tempore ex elegiis Hispanicis in hanc linguam transferantur.

Sed

Sed videbitur fortassis alicui incredibile, tot CAVALLEROS à scopo propositi aberrasse, cum tamen breui tempore, exiguis copiis, in aliis India locis res maximas effecerint, & multa regna atque imperia sibi subiecerint. Itaque opera precium me facturum putavi, si causas aliquas, ex ipsis historiarum circumstantiis observatas atque desumptas hic annotarem, quæ Hispanorum in hac regione conatus irritos semper fecerunt.

*Prima causa potest esse distantia regni Hispanici à ciuitate MANOA siue ELDORADO. Nam etiam proxima loca quæ Hispani inhabitant, longè à MANOA remota sunt, proxima autem loca sunt quatuor, NVEVO REYNO, ostium fluminis AMAZONES siue ORELIA-NO CVBAGVA, siue littus populorum CARRACCAS, & Insula TRI-
NIDAD.*

A MOIOBANDA ubi fluvius ORELIANO siue AMAZONES originem suam habet, usque ad ostium eius, numerant Hispani 2000. LEGVAS. RALEANA etiam oritur ex montibus MOIOBANDA, & in mare sese exonerat non procul à priori flumine. GVIANA autem circumdata est & comprehensa quasi hisce duobus fluminibus, cum Hispani interim longissimè ab eorum scaturigine absint, præterea etiam ab inuiis montibus quasi muro ab omni parte cincta est, excepta solum ea parte quæ regionem TOPIAVVARI, respicit. Mirum igitur non est, tot Hispanos, & vires & vitæ ibi amisisse, qui ex NVEVO REYNO tam longam, inuiam & desertam viam sunt ingressi.

Regionem CVBAGVA in mari magnis nauibus saburra oneratis inquirere infiniti est laboris. Recta vero eam ex Hispania petere, & terra eò proficisci, periculosissimum est, cum Indianorum in littore CARACCAS & GVIANÆ habitantium patientia creberrimis Hispanorum irruptionibus lesa, in furorem non raro vertatur. Quin imò ipsi nullis amplius Hispanis transitum per terram suam concedere decreuerunt, idq; propter Hispanorum crudelitatem, tyrannidem & petulantiam, qua, aurum pro voto suo non inuenientes, eos variis iniuriis affecerunt, nulli ætati vel sexui parcentes. Quo ipso tandè hoc consecuti sunt, ut populi irritati, eorum cōversationi sese subtraxerint, et eorum commercia iam quantum possunt fugiant vitentq;.

Ab ostio fluminis ORELIANI, cum multo populo aditum & ingressum in istam regionem querere, perinde est, ac si quis montem perrumpere velit. Nunquam etiam audiui eum, qui hoc iter ingressus est, de felici eius successu commodis ve & utilitatibus in eo perceptis, aliquid gloriari potuisse.

Solum

Solum iter quod ex insula TRINIDAD suscipitur, ut breuissimum ita commodissimum & aptissimum videri poterit, sed impossibile tamen est ab ea etiam Insula oneratas naues in fluvium RALEANA perducere.

Secunda causa est discordia & contentio Hispanorum, hi enim nunquam eo fuerunt animo, quod vellent coniunctis viribus hanc terram inquirere & occupare, quin imò à primo usque tempore, alter alteri istam gloriam inuidit, & socium in inquirendo admittere noluit. Nec unquam cognoscere aliud potui, quam quod odiis, dissidiis, rixis, contentionibus, seditionibus, & cedibus nefariis alter alterum impederit & iam iam GVIANÆ imminentes, imperio se ipsos excluderint.

Tertio Hispanis etiam omnes commoditates defuerunt, quas habuerunt in aliis Regnorum India expugnationibus. Nam Indiani antea internis semper bellis distracti fuerunt, ut apparet ex exemplo ACAVVCANIA in PERU, iam autem ultra 30 annos cum Hispanis bella gerunt, & terram suam ab ipsis defendunt. Et quamuis Hispani multum subinde de heroicis suis factis, & rebus in India fortissimè gestis gloriantur, testantur tamen propria ipsorum scripta & confessiones, MEXICO & alias regiones India nunquam in potestatem Hispanorum deuenisse, nisi Indiani ipsimet bellis intestinis laborassent.

Postremo nullam inquirere causam aliam possum, quam diuinam & paternam Dei omnipotentis providentiam, per eum enim Reges regnant, & principes imperia sua obtinent. Ac meo quidem iudicio, nisi peculiare aliquod è cælis signum expectare amplius velimus, satis ex hac nostra relatione certi esse possumus, Deo Opt. Max. visum fuisse & clementer placuisse, ex mera sua gratia, ineffabili bonitate & misericordia, hoc imperium nobis reseruare.

FINIS.

Tabulæ & imagines

AD SEPTIMAM ET OCTA-
VAM AMERICÆ PARTEM, NIMIRUM
PRIMO AD HISTORIAM VLRICI FABRI, DE-
inde ad descriptionem itineris FRANCISCI DRAKEN, ac tandem ad
illustrationem regionis GVIANÆ, pertinentes. In quibus vita
mores & ceremoniæ, horum populorum ad vi-
uum depinguntur.

FACTA ITEM ET RES GESTÆ
HISPANORVM ET ANGLORVM, QUÆQUE
ipsis in itinere acciderunt, illustrantur.

SOLIDO ÆRI INCISÆ ET LECTORI AN-
te oculos positæ, studio & opera THEODORICI de BRY
p. m. relictæ viduæ & filiorum.

LECTORI S.

*Absens, ut præsens velut, omnia cernere possis,
Quæ facili nexu charta legenda dedit;
Ecce tuis oculis multâ damus arte tabellas,
Aspice, & his studiis perge favere, Vale.*

IMPRESSÆ FRANCOFVRTI AD MOENVM
per MATTHÆVM BECKER, sumptibus dictorum THEO-
DORICI de BRY viduæ & filiorum.

ANNO M. D. XCIX.

THE

NEW YORK

LIBRARY

OF THE

CITY OF NEW YORK

AND

LIBRARY

OF THE

IN THE

LIBRARY

OF THE

I.

Imagines ad septimam partem America, nimirum ad historiam ULRICI FABRI pertinentes.

PETRVS MANCHOSSA TRIBVS FVRIBVS IUSTICIAM ADMINISTRAT.

LNgens aliquando in castris PETRI MANCHOSSA, fames ex-
titit, ita ut milites ad sedandum famem, omnia non munda
tantum, sed & immunda & impura animalia absumerent,
imò illa etiã comederent à quibus aliàs natura abhorret. Ac-
cidit autem ut tres Hispani clam subreptum alicui equum
mactarent atque comederent. Quam ob causam, cum factum innotuisset, ad
mortem condemnati atque suspensi sunt, sub noctem autem venerunt ad pa-
tibulum tres alij, qui ipsis brachia pedes & alia absciderunt, & postea, ut fa-
mem sedarent, comederunt. Ex quo facto apparet quantus fames tyrannus
sit, & quid extrema necessitas aliquando apud homines possit, præsertim cum
in eadem etiam historia cap. 4. legatur, fratrem mortuum, à fratre viuo de-
voratum & absumptum esse.

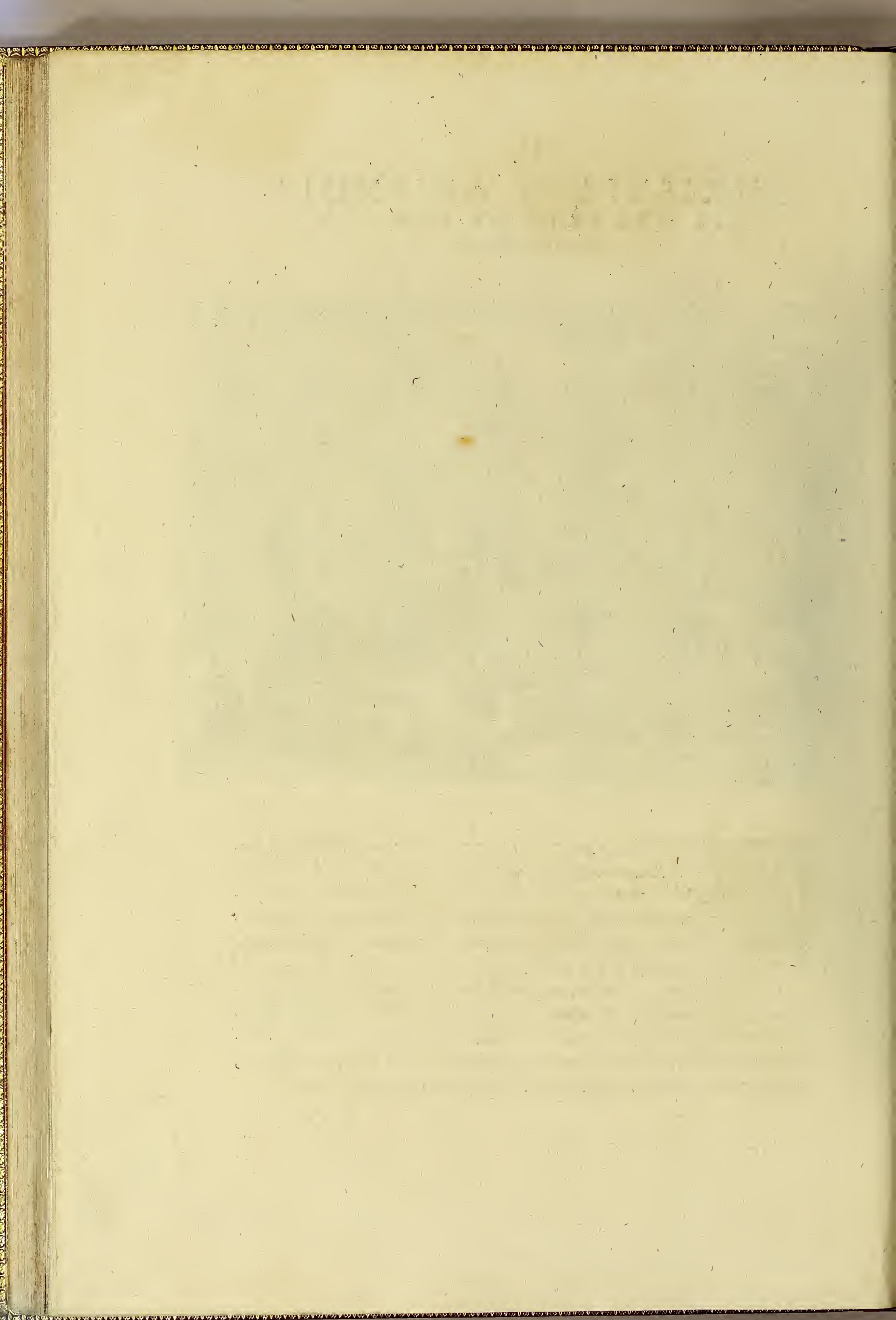

II.
CHRISTIANI AB INDIA-
NIS NEFARIE ET FRAVDV-
lenter trucidantur.

Cum JOHANNES EIIOLLAS Indiam perlustraret, ve-
nit tandem ad duos populos qui vocantur NAPERII &
PEIEMBAS. Hi quamvis omnem ei benevolentiam pri-
mò exhiberent, tamen occultè de Christianis per occasionem
trucidandis, & ex regione sua exterminandis conspirarunt.
Itaque cum aliquando JOHANNES EIIOLLAS à NAPERIIS ad
PEIEMBAS proficisci vellet, magno ab Indianis, qui eum in sylva expe-
ctarant, impetu oppressus, & cæsus est, ita ut ne unus quidem ex uniuerso suo
populo remanserit. Hoc facinus cum Dux MARTINVS DOMINGO
postea ex duobus captiuis Peiembas cognouisset, eos ad arborem alligatos,
lento igne ad certum interuallum extructo, torqueri & cremari iussit.

III. ADVENTVS AD REGEM SCHERVORVM, ET QVID ibi acciderit.

Pervenimus aliquando ad nationem, quam SCHERVOS
vocant; Horum populorum Rex, de adventu nostro certior
factus, longo itinere nobis satis splendide & magnifice obviam
venit, musica & ingenti multitudine subditorum suorum,
qui tamen nudi omnes incedebant, stipatus, cumq; nos hu-
manissime excepisset, singulis sua domicilia, in qua diverte-
rentur, adiudicavit, Duce nostro in ades regias secum assumpto. Huic Regi
splendide satis, pro more istius populi viventi, inter epulandū choreis & mu-
sicis instrumentis pulcherrimi utriusque sexus homines delicias quotidie fa-
cere consueverunt, ut patet in historia cap. 20.

III
ADVISORY BOARD
UNITED STATES DEPARTMENT OF AGRICULTURE
WASHINGTON, D. C.

III.

*Imagines & tabula, ad historiam itineris FRANCISCI
DRAKEN pertinentes.*

QVID DN. FRANCISCO DRAKEN NON PROCVL A RIO de PLATTA acciderit.

CVM DN. Franciscus Draco, in primo suo itinere, ad fluvium
RIO de PLATTA appulisset, ut nauem quandā inutilem igne
combureret, cōuenientes ibi quidam Indiani, saltare circum
ignem caperunt. Quem saltum magna cum latitia & volu-
ptate DRACO cum suis aspexit, sed cum DRACO sese pau-
lisser ad aliquem ex suis cōuerteret, aliquid cum eo locuturus, protinus ex
chorea Indianus aliquis accurrens, sericū ipsius SPANIOLA siue pileum cum
aurea coronula, capiti eripuit, progressusq; socio tradidit. Qui accepto pileo,
vnā cum ceteris Indianis statim affugit. Non procul ab isto loco, FRANCI-
SCVS DRACO quendam ex nobilibus suis, qui mortem meruerat, securi per-
cussit, hoc est, caput ei more Anglico securi amputari iussit.

III

THE HISTORY OF THE
CITY OF LONDON
FROM THE FOUNDATION
TO THE PRESENT TIME
BY JOHN STOW

Printed by I. B. for W. B. at the
Sign of the Sun in St. Dunstons
Church-yard 1633

V.
FRANCISCVS DRACO CVM
IN LOCVM QVENDAM VENIS.
set, à Rege istius regionis conuenitur.

Cum Franciscus Draco aliquando ad locum quendam in America venisset, vidit in litto-
re quædam incolarum tuguria, quæ ex rotundis paludibus vel arboribus potius compacta,
& in formam pyramidis fastigiata, ab externa parte terrâ undique oppleta erant. Cumq;
ea ingressus esset, inuenit homines in circumferentia, confusè in stramine dormientes,
nullo vel ætatis vel sexus seruato discrimine, qui in medio domus ingentem ignem ex-
truxerant. Hi homines Anglis multa exhibebant beneficia, cumq; de eorum aduentu Rex
audiuisset, venit eo cum 12000 viris, satis splendide magnificeq;. Ac omnes quidem sub-
diti sui rudi incedebant, ipse vero solus cuniculorum pellibus vestitus erat. Eum caduceator precedebat, sce-
ptrum & regalia regni gestans. Hunc cum DRACO vidisset, instructa statim acie, aduentum eius expecta-
uit, s. di ipse pacifice veniens, proluxa eum oratione per caduceatorem allocutus est, finitaque oratione imposuit
ei duas coronas de scepro sue caduceo dependentes, & tres catenulas ex ossibus artificiose factas à collo eius su-
spendit, quibus ipse & totum suum regnum imperiumq; subiicere voluit. Interea mulieres etiam non pauca
accedebant, quæ præ lætitiâ, maxillas & faciem, ad sanguinem usque lacerarant, incedebant ipsæ quoque nude,
nisi quod femorali ex scirpis factò, pudenda aliquo modo circumdederant, & ab humeris pellem ceruinam de-
pendentem habebant.

VI.
QVOMODO DN. FRANCISCVS
DRACO CIVITATEM ET INSVLAM
S. IACOBI expugnatam obtinuerit.

Insula S. IACOB, ex omnibus quæ Africam contingunt celeberrima est, sita è regione CAPO VERDE. Et ab hac Insula, reliquæ omnes, etiamsi aliquot miliaribus inuicem distent, nomen suum acceperunt. Ciuitas S. IACOB, idem habet nominis cum ipsa Insula, & mercaturam exercet cum GUYNEA, & aliis vicinis regionibus Africa, vnde omnis generis merces per mercatores in Portugalliam siue Lusitaniam transuehuntur.

Explicatio numerorum præcedentis tabulæ.

1 Locus est vbi classis Britannica primò substitit, & anchoras firmavit. 2 Locus quatuor ferè miliaribus à ciuitate distans, vbi Anglicani milites ex nauibus egressi sunt. 3 Via qua Angli, montes superârunt. 4 Campus latus & vndique patens, vbi Angli aciem instruxerunt, ad oppugnandam ciuitatem. 5 Acies Anglorum. 6 Propugnaculum extra ciuitatem S. IACOB, per quod Angli ciuitatem ingressi sunt. Erat autem in loco editiori situm, vt ex eo ciuitas lustrari commodè, & iter quæ ad eam duceret eligi posset, sita est enim ciuitas inter duos montes, & valles habet arboribus fontibusq; saluberrimis maximè conspicuas & iucundas. 7 Vallis ipsa, in qua salutarium herbarum, & suauissimorum fructuum, vt pote Dactylorum, Chysomelorum, saccari & aliorum, maximus est & vberimus proventus. 8 Forum in ciuitate. 9 Templum ciuitatis. 10 Propugnaculum medium versus mare, omnimunitione instructum. 11 Propugnaculum versus occasum, tormentis probè munitum. 12 Propugnaculum versus ortum, tormentis munitum. 13 Locus apertus in cacumine montis versus occasum, armis aequè vt propugnacula cetera instructum, per quem Angli sunt ingressi. 14 Sacellum, versus occasum ciuitatis extructum, quod ex foro peruenitur. 15 Incole Portugallenses, ex ciuitate S. IACOB fugientes. 16 Via qua Angli ad locum S. DOMINIGO profecti sunt, quem Episcopus cum præcipuis Insule proceribus, tenuerunt, qui adueniente Anglorum exercitu, in fugam versi sunt. 17 Locus S. DOMINIGO, qui in medio Insule situs, 12000 passibus à ciuitate S. IACOB, abest. 18 Locus mari vicinus, Prayo dictus, quem Angli sub discessum suum, quemadmodum etiam ciuitatem S. DOMINIGO, igne perdidit. 19 Piscis volans (sen auis potius) ad viuum expressus, quales in mari Atlantico innumeri inueniuntur, ita vt aliquando in naues cadere soleant, cum enim ad 200 passus volârunt, in mare rursus decidunt. Aliquando magna copia conuolant, vt Delphino vel BONITO, qui etiam marinus piscis est, & ipsis insidias subinde struit, resistant, vltra dimidiam vlnam in longitudine non habent.

THE
GEOGRAPHICAL MAGAZINE
AND
GEOGRAPHICAL HISTORY
OF THE
NORTH AMERICAN CONTINENT
AND
THE
WEST INDIES
AND
THE
WEST INDIES
AND
THE
WEST INDIES

By
J. H. COLEMAN
OF
THE
GEOGRAPHICAL MAGAZINE
AND
GEOGRAPHICAL HISTORY
OF THE
NORTH AMERICAN CONTINENT
AND
THE
WEST INDIES
AND
THE
WEST INDIES

By
J. H. COLEMAN
OF
THE
GEOGRAPHICAL MAGAZINE
AND
GEOGRAPHICAL HISTORY
OF THE
NORTH AMERICAN CONTINENT
AND
THE
WEST INDIES
AND
THE
WEST INDIES

By
J. H. COLEMAN
OF
THE
GEOGRAPHICAL MAGAZINE
AND
GEOGRAPHICAL HISTORY
OF THE
NORTH AMERICAN CONTINENT
AND
THE
WEST INDIES
AND
THE
WEST INDIES

By
J. H. COLEMAN
OF
THE
GEOGRAPHICAL MAGAZINE
AND
GEOGRAPHICAL HISTORY
OF THE
NORTH AMERICAN CONTINENT
AND
THE
WEST INDIES
AND
THE
WEST INDIES

By
J. H. COLEMAN
OF
THE
GEOGRAPHICAL MAGAZINE
AND
GEOGRAPHICAL HISTORY
OF THE
NORTH AMERICAN CONTINENT
AND
THE
WEST INDIES
AND
THE
WEST INDIES

VII.
 QVOMODO FRANCISCVS DRA-
 CO, CIVITATEM S. DOMINICO IN IN-
 fula Hispaniola sitam expugnauerit.

Civitas S. DOMINICO, sita est in Insula HISPANIOLA, quae quoad magnitudinem cum Anglia comparari potest. Civitas ista ab Hispanis splendidissime pulcherrimeque extructa, omnibus vicinis Insulis dominatur.

Explicatio numerorum in tabula consignatorum.

1. Hispani extructo igne, de Anglorum aduentu socios admonent. 2. Area vel campus 10000 passibus à civitate S. DOMINICO distans, ubi exercitus Anglicus ex navibus egressus est. 3. Via per sylvas ad civitatem ducens, quam Angli sunt ingressi. 4. Planus campus, ubi aciem instruxerunt. 5. Acies Anglorum. 6. Porta, per quam Dn. CARLEIL supremus ordinum ductor, civitatem perripuit, posthabitis omnibus quibus porta ista munita erat tormentis. 7. Secunda porta, per quam Capitaneus POWELL cum aliis, ingressus est. 8. Boves inusitatae magnitudinis, quos Hispani in Anglorum aciem immiserunt, se forte eam turbare possent, sed nihil profecerunt. 9. Equites & sclopetarii pedites Hispanorum. 10. Locus ubi classis Anglica substitit. 11. Forum civitatis. 12. Cathedralis Ecclesia siue templum artificiose extructum & pulchrè exornatum. 13. Arx siue propugnaculum, in quo 50 tormenta aenea posita erant ut portum tuerentur. Ad hanc arcem confugerunt Hispani superata & expugnata civitate, sed paulo post cum impares sese esse sustinendis Anglorum viribus deprehenderent, naues conscenderunt & in alteram sese fluminis partem contulerunt. 14. Naues ab Hispanis data opera mari submersae, ne Angli ipsis ad persequendum vterentur. 15. Ingens Hispanorum triremis, ab Anglis igne consumpta. 16. Aliæ naues Hispanorum, ab Anglis exusta. 17. Horti civium, pulcherrimos fructus producentes. 18. Monasterium S. BARBARAE in monte nonnihil eleuato, extructum. 19. Via qua legatus Anglorum ad praesidem siue gubernatorem civitatis, profectus est. 20. Turris quam albam vocant. 21. Mirabile & squamosum animal, quod nauta Anglicani, ALIGARTA, Hispani vero CAYMON nominant, novem fere pedes longum, in dorso nigrum & squamis munitum, in ventre molle & fulvi coloris, delectatur ovis testudinum marinarum, quae diligenter inquirunt & ex arena in quam posita sunt eruit. Hispani aliquoties viderunt, ab hoc animali vaccam apprehensa cauda in mare pertractam esse, quod idem etiam hominibus accidere potest, si eos forte apprehendant, sed facile tamen homines illud evitare periculum possunt, cum tarde admodum gressu procedat. Angli horum animalium multa sclopetis & lanceis suis, in desertis Insulis interfecerunt, in prioribus enim pedibus facile vulnerari possunt, & boni etiam cibi sunt, caro enim praesertim nuper natorum, sapore vitulinam carnem refert. 22. Testudo marina, cuius supra mentio facta est. Hac aliquando ad 40 vel 50 passus ex mari in terram proserpit, & positis in arena fere 100 ovis mare rursus ingreditur. Hac ova postmodum calore solis excluduntur, & pulli statim ad mare properant, multi tamen à suprascripto animali ALIGARTA antequam in mare perveniant, deuorantur. Carnem habent boni cibi, quae carnem bubali sapore & colore representat, ova etiam ad cibum commodè assumuntur. Concha tergo imposita quae teguntur longitudine est trium pedum, latitudine vero non nisi duorum cum dimidio, coloris nigri, & tam firma, ut etiam pro clypeo ea uti possis. In ventre cutem habet molliorem & fulvi coloris. Potest autem hoc animal sese contrahere & sub concham occultare ita ut planè nullum membrum foris appareat. Harum testudinum Angli in CAYMANICIS Insulis, ultra centum, praeter dictas ALIGARTAS, una atq; altera nocte ceperunt. Cum enim ex mari egredierentur, tergo eas imposuerunt, & postea, quia in pedes sese erigere amplius non possunt, interfecerunt.

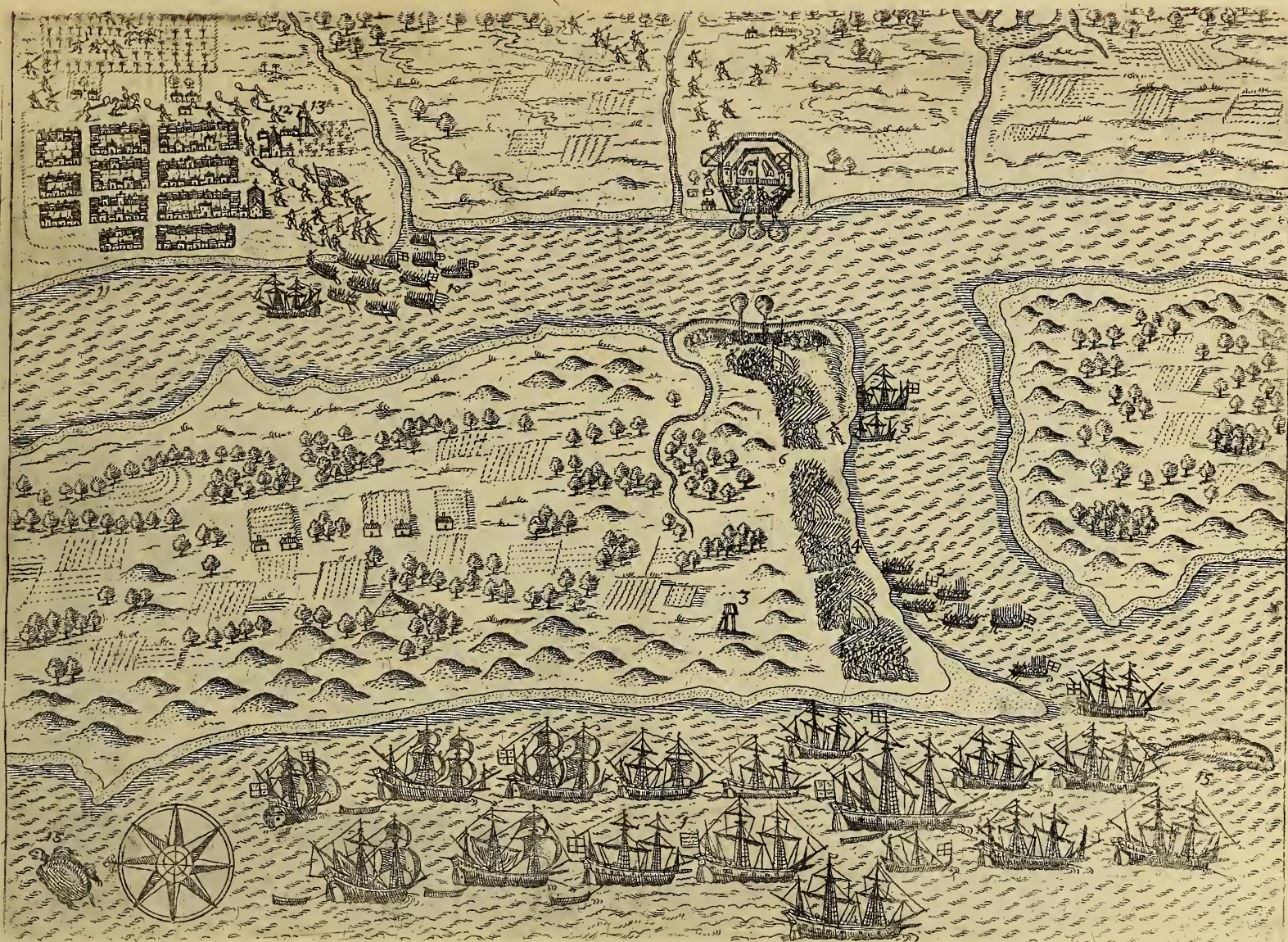

THE
EXHIBITION OF
THE
MUSEUM OF
THE
CITY OF
NEW YORK

THE
MUSEUM OF
THE
CITY OF
NEW YORK
HAS
THE
HONOR
TO
EXHIBIT
THE
COLLECTION
OF
THE
MUSEUM
OF
THE
CITY OF
NEW YORK
IN
THE
MUSEUM
OF
THE
CITY OF
NEW YORK
FROM
JANUARY
1ST
TO
JANUARY
31ST
1892
AT
THE
MUSEUM
OF
THE
CITY OF
NEW YORK
NEW YORK
JANUARY 1ST 1892

IX.
EXPUGNATIO CIVITATIS S. AV-
GVSTINI IN AMERICA SITÆ.

Civitas S. AVGVSTINI, ligneis adibus extructa, amenissimos hortos habuit, & solū vndiq, fecundissimū. Ab Anglis igne iniecto planè deuastata est. In hac ciuitate presidium erat 150 Hispanorum, quemadmodum etiam in alio loco S. HELENA dicto, qui 12 miliaribus hinc aberat idem constitutum presidium fuit. Hac autem presidia eo fine & consilio ita disposita erant, ne vel Angli vel Galli interiectā terram (quamuis incultam) occupare possent.

Numerorum in tabula explicatio.

1 Locus vbi classis Anglorum firmatis anchoris primò substitit. 2 Locus, vbi milites Anglorum ex nauibus sunt egressi. 3 Pinnaculum, siue specula, in qua vigiles constituti erant, vt de hostium aduentu incolas tempestiue monerent. 4 Via quæ in littore maris Angli ad propugnaculum profecti sunt. 5 Locus, vbi tormenta aënea ex nauibus in terram deposita sunt. 6 Pratum in loco depresso situm, per quod Angli ad syluas e regione propugnaculi sitas peruenerunt. 7 Sylua in littore fluminis, vbi multi tumuli arenarij fuerunt, circa quos Angli castrametati sunt, & aliquot tormenta ita collocarunt, vt eodem adhuc die quadam in propugnaculum emitte potuerint. Sequenti die Dux CARLBIL, tanquam supremus ordinum ductor, decreuit cum populo & tormentis bellicis flumen trajicere, vt propius ad propugnaculū veniret, quod cum Hispani aduerterent, clam nocturno tempore fuga sibi consulentes, propugnaculum deseruerunt. 8 Locus vbi Hispani circa propugnaculum non procul à flumine in excubijs fuerunt. 9 Arx siue propugnaculum S. IOHAN de PINOS dictum, quod ex ligno cedrino ab Hispanis eleganter extructum, & 14 maximis tormentis munitum fuit, quæ in Anglos e regione in castris commorantes, direxerant, sed tandem ab ipsis igne iniecto vastatum est. 10 Triremes Anglicæ, quibus Angli, cum terrā non possent, mari ad ciuitatem S. AVGVSTINI profecti sunt. Quam quidem ciuitatem mox expugnatam, iniecto igne deuastarunt & deleuerunt. 11 Ciuitas S. AVGVSTINI, in qua presidium fuit 150 Hispanorum militum. 12 Curia ciuitatis. 13 Turris siue specula in qua Hispani excubijs agebant. 14 Templum ciuitatis. 15 Delphinus, nobilis piscis, hoc in loco repertus, coloris in dorso cerulei, in lateribus viridis, in ventre verò albicantis, caput magna ex parte etiam ceruleum habet, quemadmodum & superiorem cauda partem. Inter omnes pisces conspectum humanum minus vitat, tempore nocturno totus aureus apparet, lætatur quando naues aduenire videt, & eis vnicè delectatur, carnem habet boni & salutaris cibi. Nihil comedit præter aues & pisces minores alios, nauta hamis sæpenumero capere eos, & in cibum præparare solent. 16 Hic tractus pars est regionis FLORIDÆ, sub 30 gradu latitudinis siue eleuationis poli, & mare isto in loco est depresso quam in alijs insulis.

X.
QVOMODO DN. CANDISCH,
 IN QVADAM INSVLA MVLTO CA-
 nes marinos varij generis inuenerit.

Cum Thomas Candisch in suo itinere, Insulam quandam ingressus esset, offendit ibi maximam copiam canum marinarum, qui anteriore sui parte, quoad caput, collum & corpus medium, leonem oblongis & crispis capillis crinibusq; per omnia representant, singulis mensibus catulos progenerant, quos lacte suo enutriunt. Hos canes interficere nullis armis potuimus, donec fustibus capita ipsorum percuteremus. Quin etiam tanti roboris erant, ut nostrum tres vel quatuor unum superare & interficere vix possemus. Carnem habent boni cibi, quæ veruecinam sapore refert. In hac regione duo ex nostris, nimirum nauta cum alio quopiam, ad fontem aliquando ibi à nostris effossum iuerunt, ut indusia sua lauarent: Hos ex improviso Indiani oppresserunt, & unum quidem in humero, alterum vero in genu vulnerarunt, sed Indiani tamen isti statim à superuenientibus Anglis reliquis in fugam versi sunt.

XI.

QVOMODO DVCI CAN-
DISCH, INDIANI IN QVODAM LO-
coligna & aquam dulcem obtulerint.

Postquam Dux Candisch ad regionem MARAMORENA ap-
pulisset, accedebant ad eum multi Indiani, afferentes ei ligna
& aquam recentem siue dulcem, in testimonium subiectionis.
Quin & in sua eum adificia secū ducebant, quæ quidem eum
in modum extructa erāt, quem hæc imago representat. Duo-
bus enim vel tribus lignis à terra paululū eleuatis, alia super imposita, & stra-
mine contecta erāt, sub eiusmodi tegmine habitabant populi isti, cum uxō-
ribus liberisq; suis, pellibus ferarum pro lectis vtentes, & ex piscatura sese su-
stinentes, cuius sunt peritissimi, scaphulas vel nauculas ex duabus pellibus
consutas habebant, quarum extremitatibus vesicas alligārant. Has postea
iter in aqua facturi, spiritu & ventō replent atque extendunt, vt nauculas
eò melius in aqua sustineant transuehantq;.

OVERVIEW OF THE
PROJECT
The project is a study of the
history of the city of London
from the 17th to the 19th century.

The project is a study of the history of the city of London from the 17th to the 19th century. It is a study of the city's growth and development, and of the changes in its population and its economy. The project is a study of the city's history, and of the changes in its population and its economy. It is a study of the city's history, and of the changes in its population and its economy. It is a study of the city's history, and of the changes in its population and its economy.

XII.
 QUIDAM INDIANI DUCEM
 CANDISCH IN ITINERE
 adoriuntur.

Cum Thomas Candisch ad Insulas LADRONES appulisset, venerunt ei obviam ex istis Insulis ultra 60 CANOAS, omnis generis cibo, pomis frugibusque onusta, quas cum Anglis permutare decreverant. Itaque Angli, quantum ipsis opus erat, acceperunt, & omnis generis ferramenta ipsis dederunt, cum vero solvere rursus constituissent, tanta copia & tumultu Indiani eos insecuti sunt, ut Angli cogerentur tormenta sua aenea in eos emittere. Quo viso, magna velocitate in mare sese partim merserunt, partim CANOIS suis evaserunt, ita ut nec intersectorum corpora amplius apparuerint.

QVADAM INDIANI DACEM
CANDIDISSIMI

The text in this block is extremely faint and largely illegible. It appears to be a block of Latin text, possibly a letter or a historical account, written in a cursive or semi-cursive script. The ink is very light, and the paper shows signs of age and wear.

XIII.
GUALTHERVS RALEGH,
EXPVGNATA CIVITATE, HISPANVM
Gubernatorem captivum abducit.

Cum Gualtherus Ralegh, navibus suis ad Insulam TRINIDAD appulisset, Hispanos in PVERTO DE LOS ESPANNOLES, blandis verbis gestibusque ad se invitavit, & non tantum Insularum statum, sed & Hispanorum vires atque potentiam ab eis exploravit, postea vero cognitis rebus omnibus, Capitaneum CALFIELD cum 100 armatis sibi adiunxit, & circa vesperam civitatem S. JOSEPHI, in qua regius Gubernator DON ANTONIO de BERREO erat, oppugnatam facile superavit. Quo facto, dimisit omnes qui in civitate erant, excepto solo BERREO quem cum sociis captivum abduxit.

XIIII.
POPVLORVM QVI HYBERNO
 TEMPORE IN ARBORIBVS RVPIBVSQVE
 habitant, ceremoniæ & ritus cum defunctis.

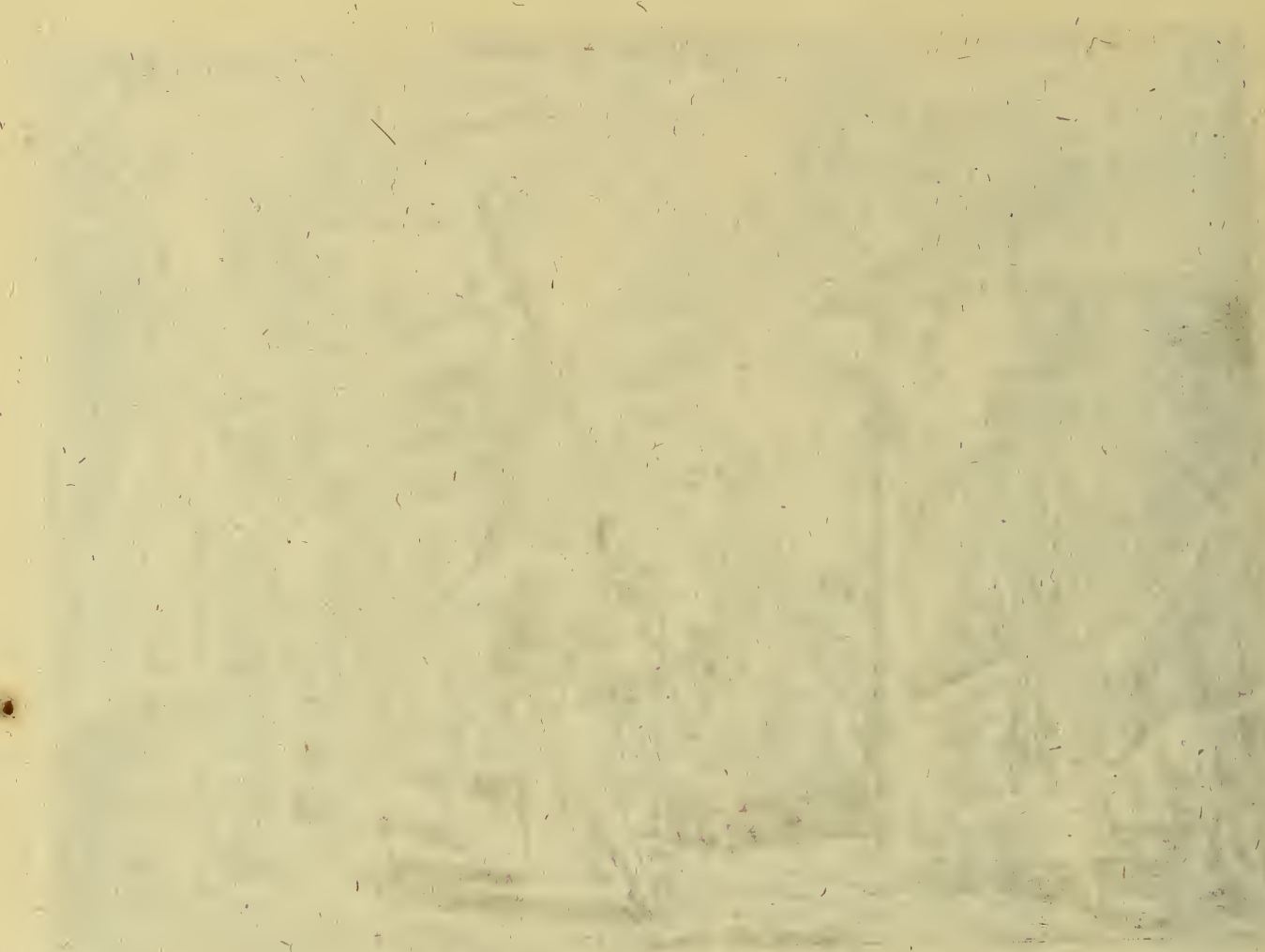

I NITIVAS populi sunt, in America qui hyberno tēpore pro-
 pter inundationē fluviū ORENO QVE, in arboribus, rupibusq;
 præaltis domos extruere coguntur, nam à Maio vsque ad se-
 ptembrem, fluuius ORENO QVE ad 30 pedes excrescit, & 20 pe-
 dibus supra terram eleuantur, quo tempore in terra versari
 nemo potest, & meris piscibus se sustentare homines coguntur.

Horum vicini CAPVRI & MACVRI eiusmodi habent ceremonias, ut si
 fortè Dux eorum moriatur, magno eum luctu & dolore sepeliant, cumq; exi-
 stimant carnem putredine esse absumptam, ossa suis adhuc nervis tendinibus-
 que coherencia, rursus effodiant, & capita quidem pennis cristisq; exornent,
 reliquo vero corpori vasa aurea & clinodia, quæ in vita sua charissima ha-
 buit, appendant, & scheletum istud ita exornatū, ad perpetuam recordatio-
 nem, in ædibus, quas inhabitavit, suspendant.

POBLYNOM OVI IYBERNO
TOMBOE IN ABOBIS SIBIRIOE
TOMBOE IN ABOBIS SIBIRIOE

Историческое описание
пограничных земель
Сибири, принадлежащих
русскому государству
в 1725 году. Сочинение
Г. И. Савитина.
В Санкт-Петербурге
у Академической
Печатни.
1725.

XV.

QVOMODO IMPERATOR

REGNI GVIANÆ, NOBILES SVOS OR-

nare & præparare solet, si quando ad prandium vel

coenam eos inuitare velit.

Nicola regni GVIANÆ, quemadmodum etiam vicini populi, ebrietati admodum dediti sunt, & omnes nationes potando superant. Quando Imperator suis nobilibus & regni proceribus prandium facere cupit, omnes ad prandium inuitandi, depositis vestimentis, nobilissimo balsamo albi coloris, à vertice usque ad calcem inunguntur, & postea auro in puluerem tenuissimum redactò asperguntur, ut toti aurei appareant. Hoc factò, quinquageni & centeni simul accumbunt, totis septem vel octo diebus continuè potantes, donec amplius non possint. Cum Angli aliquando ad CASSIQUE TOPARI-MACA venissent, qui aliū quendam CASSIQUE inuitauerat, inuenerunt eos in BRESILIENSI HAMACA siue lecto simul sedentes, & strenuè potantes, ita ut quilibet vna vice tria pocula euacuaret, quæ à duabus mulieribus mensæ ministrantibus infundebantur. Potus ipsorum ex herbis quibusdam & variis aromatis conficitur, asseruaturq; in vasis fictilibus, quorum amplitudo est 10 vel 12 vlnarum.

XVI.
GVALTHERVS RALEGH
AMICITIAM CONTRAHIT CVM
Rege ARROMAIA.

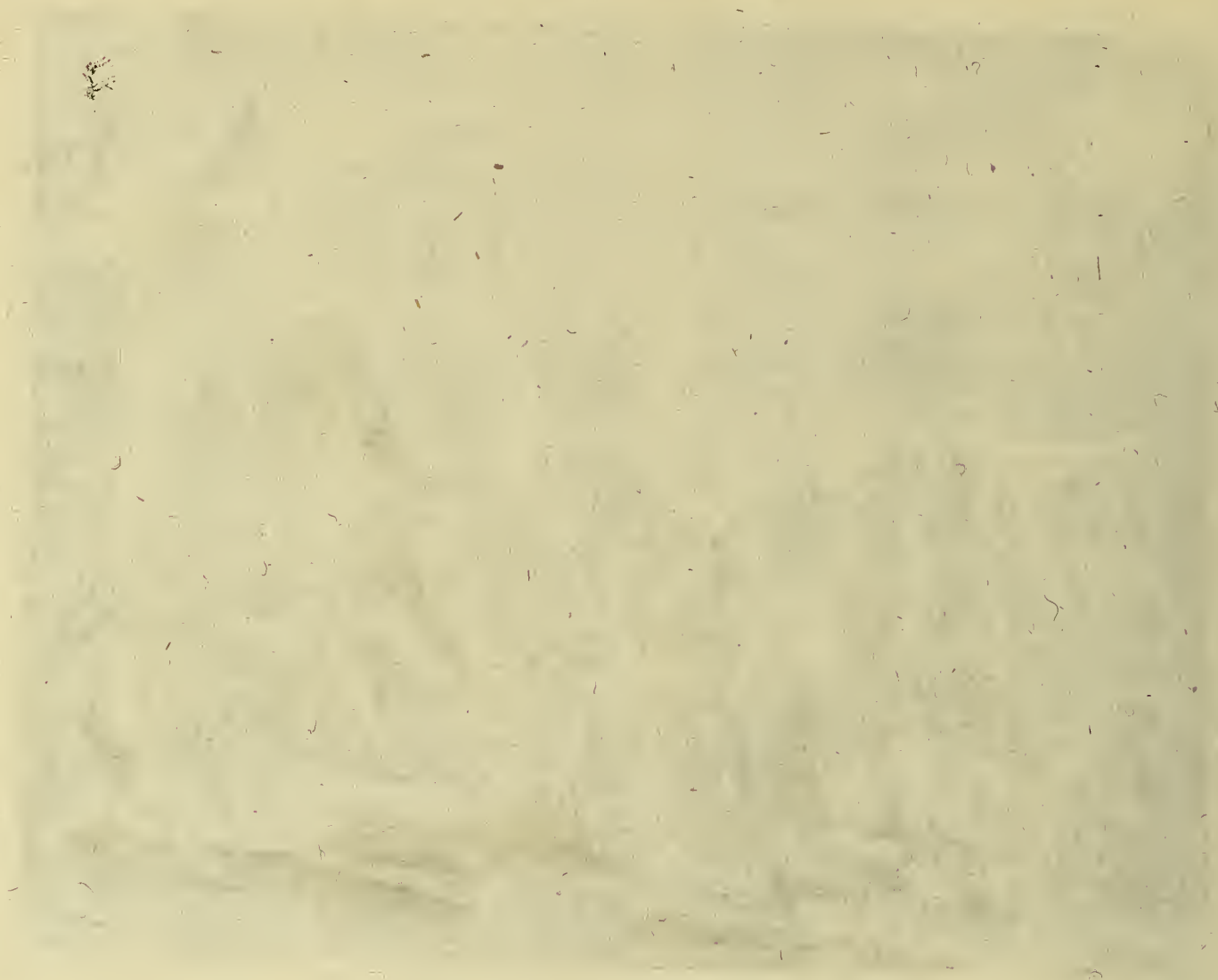

Cum Angli secundo & felici itinere progredierentur, venerunt tandem in regionem ARROMAIA. Quodcū Rex istius loci audisset, captavit occasionem, cum ipsis amicitiam contrahendi & fœdus faciendi. Quare non cessavit, ad eos venire, quamvis itinere 14 miliarium britannicorū abesset, & iam decimum supra centesimū annum ageret. Venit autem cum eo copiosa multitudo virorum, mulierum & liberorum, qui omnis generis cibum & comestum afferebant, ut Angli optimè acquiescerent. Hunc Regem GVALTHERVS humanissimè excepit, liberalissimè tractavit, & cognitis quæ de regno GVIANA scire voluerat, amicissimè à se rursus eodem die dimisit, ut ita Rex iste qui 110 annum ætatis iam attigerat, uno die 28 miliaria britannica eundo confecerit.

Hæc miliaria faciunt fere 9 vel decem miliaria germanicæ.

CHALMERS VS. RALPH
AND THE NATIONAL
ASSOCIATION

The first of the two...
The second of the two...
The third of the two...
The fourth of the two...
The fifth of the two...
The sixth of the two...
The seventh of the two...
The eighth of the two...
The ninth of the two...
The tenth of the two...

XVII.
QVOMODO GVIANI AV-
REAS SVAS IMAGINES
 fundere soleant.

INcola regni *GVIANA* statuas & imagines suas, plerunq;
 ex parvis auri granulis fundunt, quæ in quodam lacu, non
 procul à regia ciuitate *MANOA*, & in aliis fluminibus, quæ
 sese in lacum istum exonerant, colligunt. Ad grana ista au-
 rea paululum eris assumunt, ut aurū tractari facilius pos-
 sit, & poste a vasi alicui fictili includunt, quod multa habet foramina, ad quæ
 fistula quadā siue calami aptantur, ita ut in typos promineant, qui ad ignem
 sub vase isto in hunc vsum collocati sunt, ut aurum habitu oris liquefactum
 & ex vase fictili promanans excipiant.

THE
HISTORICAL RECORDS OF THE
NATIVE AMERICAN
TRIBE OF THE
SOUTHERN
PLAINS

THE
HISTORICAL RECORDS OF THE
NATIVE AMERICAN
TRIBE OF THE
SOUTHERN
PLAINS

XVIII.
DECEM HISPANI AB INDIA-
NIS OPPRIMVNTVR, SPOLIANTVR
 & trucidantur.

Narrant historia, Hispanum Gubernatorem DON ANTHONIO de BERREO, decem viros ablegasse, ut auriferam regiamque GVIANAE ciuitatem MANOA explorarent, & reuersi de totius regni statu, gubernatorem edocerent. Hi Hispani a MORE QVITO in ciuitatem MERCUREGVARAI, & postmodò in ciuitatem MANOA deducti sunt, postquam autem mandato satisfecissent, & iam multo auro onusti domum ad BERREVM reuerterentur, a subditis MORE QVITO in reditu, nihil minus cogitantes, oppressi, & omni thesauro, qui 40000 librarum STERLINGS, hoc est, nostratis monetae 4 tonnarum auri fuerat, spoliati sunt. Hispani, inter quos etiam persona spiritualis, monachus nimirum erat, omnes trucidati sunt, unico saltem excepto, qui in fluuium prosiliens, natando vitam suam conseruauit. His rebus cognitis misit BERREO uniuersum suum exercitum, qui terram MORE QVITO vastaret, ipsum vero MORE QVITO in ciuitate CYMANA, ad quam confugerat, apprehensum & captum capite mulctauit.

FINIS TABVLARVM.

THE
DECISIONS OF THE
INDIA

THE
DECISIONS OF THE
INDIA

~~1590~~
~~B9/3~~ ✓
~~GVh 8~~

J
De Bry
GV
pt. 8
1599
Lut
esp. 1

